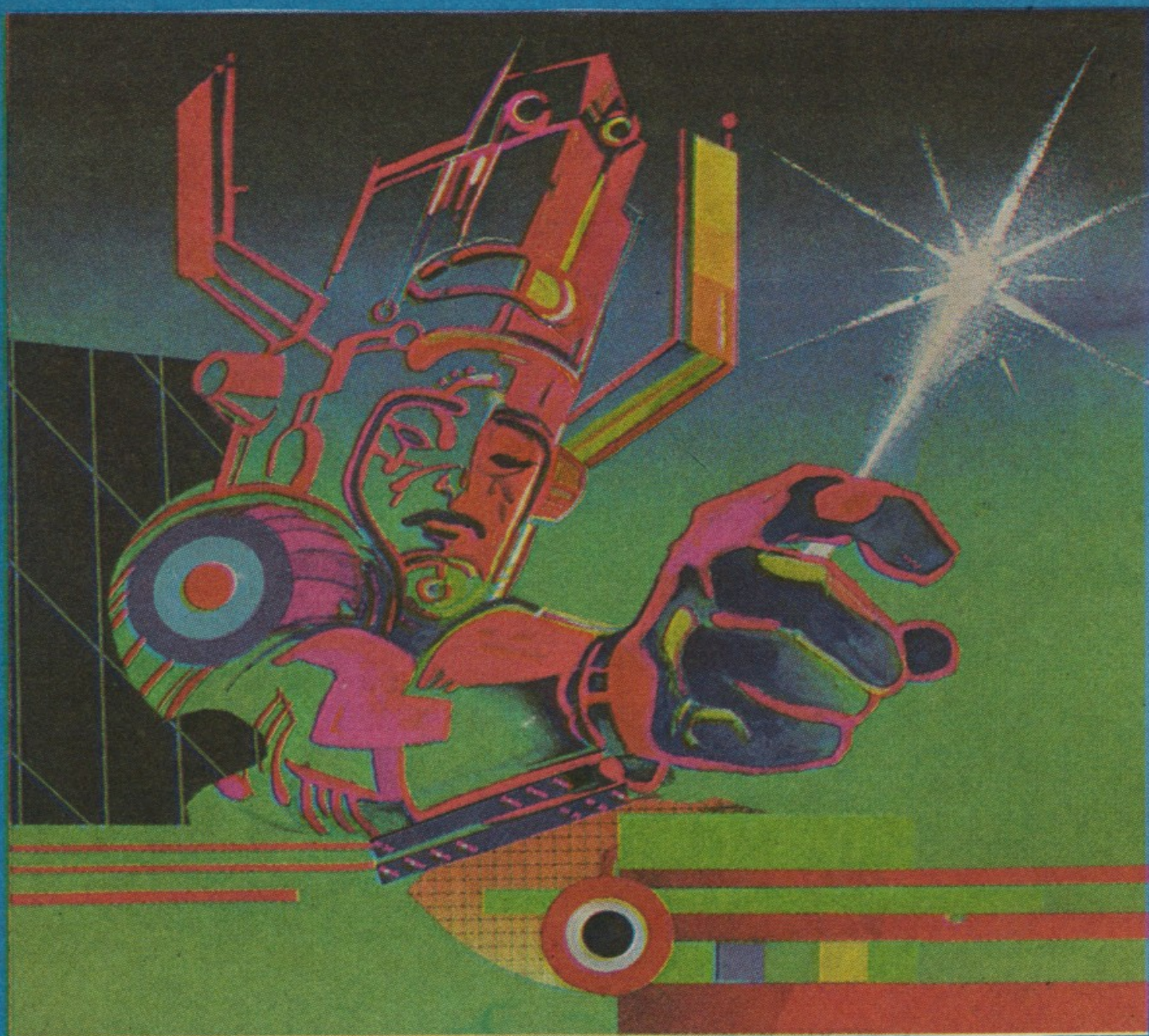

АНГЛИЙСКИ ФАНТАСТИЧНИ РАЗКАЗИ

АНГЛИЙСКИ ФАНТАСТИЧНИ РАЗКАЗИ

Превод: Борис Миндов

chitanka.info

БОРИС МИНДОВ

ПЪТЯТ НА АНГЛИЙСКАТА ФАНТАСТИКА

За предтечи на модерната английска фантастика могат да се смятат утопистите — мечтателите за по-добър свят и по-справедливо устройство на човешкото общество. Най-ярката фигура между тях е Томас Мор (1478-1535), един от основоположниците на утопичния социализъм. В своята книга «Утопия», излязла на латински в 1516 г. и на английски едва в 1551 г., той излага своите идеи за съвършено организирано общество. Друг виден английски утопист е Франсис Бейкън (1561-1626), който в «Новата Атлантида» (1627) пресъздава утопия, основаваща се на научни принципи.

Седемнадесети век е време на пътешествия и велики открития. Воден от духа на времето, Джонатан Суифт (1667-1745) написва «Пътешествия из някои далечни страни на света» в четири части (1726), които по-късно придобиват по-популярното заглавие «Пътешествията на Гъливер». Фактически това е сатирична антиутопия: под формата на описание на приключенията на главния герой сред фантастични страни и народи авторът бичува пороците на тогавашното английско общество.

По това време писателите започват да «излизат» и извън пределите на нашата Земя. Началният обект на фантазията им, естествено, е най-близкото небесно тяло — Луната. В «Човек на Луната, или Описание на пътуването на Доминго Гонсалес дотам» (1638) «летателно средство» са лебедите. Според автора, епископ Франсис Годуен, Луната е населена с безсмъртни великани, а убийствата и други престъпления там са непознати. В «Откриване на нов свят» (1638) Джон Уилкинс също описва пътуване до Луната и живота там. Даниел Дефо, известен ни главно със своя «Робинзон Крузо», в «Консолидатор, или Вести от Лунния свят» (1705), вдъхновявайки се от «небесната механика» на Нютън, вече разказва за машина, която е способна да пренесе човек до Луната. На полета на човек до Луната с «машина» е посветена и «Животът и чудните дела

на Джон Даниел» (1751) от Ралф Морис. А в «Раеелас, принц на Абисиния» (1759) на Самюъл Джонсън се говори за човек, който «познава механичните сили» и построява «леляща машина», която накрая катастрофира и изобретателят ѝ казва: «В каква безопасност биха се чувствували добрите, щом лошите могат своеволно да връхлитат върху тях от небето?»

Но може би най-интересен в това отношение е Иразмъс Дарвин (1731-1802), дядо на знаменития естествоизпитател Чарлз Дарвин. Лекар по професия, съвременник на енциклопедистите, той бил всестранно начетен и надарен човек, дори своеобразен изобретател, пълен с нови идеи, които изразявал в поетична форма като прорицател. Днес Иразмъс Дарвин е забравен от своите сънародници като учен и поет, но в поемата си «Храмът на природата» се извява като футуролог — описва «говоряща машина», ракетен двигател, захранван с кислород и водород, предрича свръхнаселеността и подводниците.

Навлизането на науката в литературата по това време е напълно закономерно. Втората половина на XVIII век е преломен исторически период — началото на промишлената революция, епоха на коренни политически и социални промени. В резултат на тях човешкият дух получава по-широк простор за творчество. Именно в този нов културно-социален климат в западния свят се появява научната фантастика в днешния смисъл на думата — «със съдържано богохулен оттенък, който се е запазил и досега», както отбелязва видният съвременен английски фантаст Брайън Олдис, автор на «История на научната фантастика».^[1]

Според Олдис научната фантастика води началото си от така наречения готически роман, процъфтявал в Англия в края на XVIII и началото на XIX век. Представляващ част от романтичното движение в литературата, този роман набляга на «далечното», «неземното», тайнственото, страшното. Типичен пример е излезлият през 1818 г. изпод перото на една жена — Мери Уолстоункрафт Шели (1797-1851), роман — «Франкенщайн, или Съвременният Прометей».

Мери Шели е втората жена на английския поет, революционен романтик, Пърси Биш Шели (1792-1822). Тя започва да пише своя роман, преди да е станала на 19 години — през 1816 г., когато се преселва с мъжа си в Швейцария, и го завършва преди двадесетата си година. По това време се появяват параходите, парните локомотиви,

правят се опити с електричество. «Толкова много е направено — възкликва нейният главен герой Франкенщайн, — но аз ще постигна повече, много повече!» Франкенщайн е учен, който използва части от човешки трупове, за да създаде същество — предтеча на киборгите на съвременните фантасти. Новото, съвременното тук е, че като учен Франкенщайн обръща гръб на алхимията и миналото и се насочва към науката и бъдещето. Романът се основава на почти революционната за времето идея, че бог стои далеч от сътворението, ето защо човекът е свободен сам да създава свой живот и свой свят. Така ученият поема ролята на всевишния, създател. В романа «Франкенщайн» е залегнала не само научната, но и фаустовската тема: Франкенщайн успешно «замества бога», но в резултат от човешката злоба и невежество неговото творение е нещастно и завършва трагично. Тук се проявява двойствеността на човека: природата го е надарила с любознание, което обаче му носи и успехи, и злочестини. В това отношение Франкенщайн е предшественик едновременно и на «Островът на доктор Моро» на Хърбърт Уелс, и на «Доктор Джекил и мистър Хайд» на Робърт Луи Стивънсън.

През викторианската епоха, до към края на XIX век, в английската научна фантастика няма развитие и що-годе съществен напредък. Фантастичните произведения са предимно в духа на утопията и гадаенето на бъдещето, както преди Шели. Може да се говори дори за известно връщане назад. Все пак заслужава да се отбележат някои автори и произведения.

Особен интерес представлява, разбира се, безсмъртната «Алиса в страната на чудесата» (1865), в която главната героиня Алиса се пренася в други измерения и преживява най-невероятни приключения. Това е фактически фантазия за възрастни, която авторът Луис Карол представя като детска книга. Тук, по примера на Суифт, има дълбок символизъм и остра сатира.

Известният на юношите автор на «Островът на съкровищата» Робърт Луи Стивънсън също дава своя принос към научната фантастика с повестта си «Странната история на доктор Джекил и мистър Хайд» (1886), в която по подобие на Франкенщайн главен герой е лекар, откривател на екстракт, с помощта на който се проявява лошата страна на човешкия характер.

Към края на XIX век вече се забелязва процъфтяване на фантастиката изобщо и на научната фантастика в частност, развиват се много от нейните теми.

Именно през този период блясва най-яркото светило на английската фантастика, което очертава по-нататъшния ѝ възходящ път — Хърбърт Джордж Уелс (1866-1946). В неговото творчество науката, утопията и прогностиката са здраво споени във формата, която днешните читатели признават като безспорна научна фантастика. Започвайки от 90-те години на миналия век, той е направил повече от всеки друг писател за оформянето на жанра в съвременния му вид.

Първата му книга — «Машината на времето» — излиза в 1895 г., когато е почти 30-годишен. Чрез нея, а и с някои по-късни свои произведения той пръв измежду писателите използва перспективите на еволюцията, за да гледа и назад, и напред, пръв навлиза толкова далеч в миналото и в бъдещето. Неговата «машина» служи не само за пътуване във времето, но и за социална критика. А във «Война на световете» (1897), в която за пръв път в литературата се описва нашествие на извънземни същества — марсианци, Уелс всъщност казва на своите сънародници, увлечени по това време в колониални завоевания: «Гледайте какво е да си първобитно племе, което една западна нация идва да цивилизова с картечници!» В «Невидимият» и «Островът на доктор Моро» поука е, че научните познания не бива да се използват за себични цели, а да бъдат от полза за цялото човечество. Всъщност доктор Моро, който превръща човеци в животни, е символ на бога-творец, а според викторианската етика това представяне на Твореца като причинител на зло е богохулство от страна на автора.

Изобщо Хърбърт Уелс създаде на научната фантастика популярност и отлика от другите литературни жанрове — качества, които тя никога оттогава не е загубила. Може би с право Брайън Олдис го нарича «Шекспир на научната фантастика».

В края на XIX век всяка седмица се появяват нови, по-евтини вестници и списания (тогава се раждат много от най-големите вестници), нови издателства, чиято грижа е да задоволят нуждите на милионите читатели. Между другото тези издания започват да печатат и фантастика. Характерно за писателите фантасти между 90-те години на миналия век и 20-те години на сегашния е, че те са изразители на

«ескейпизма» — бягството от действителността, от клаустрофобската градска култура (това течение съществува и днес в западната фантастика). Потиснатият от всекидневните си проблеми читател в западния свят търси забрава и самоотъждествяване в смели и благородни герои, грандиозни подвизи, невероятни приключения.

През този период списанията «Пирсънс магазин» и «Пирсънс уийкли» отделят най-много място на научната фантастика. През 30-те години в Англия се появяват вече и специализирани периодични издания за научна фантастика. Първото е «Скупс», което обаче излиза само през 1934 г. В 1937 г. се появява «Тейлз ъв Уъндър» («Чудни разкази»), най-забележителното от първите английски научнофантастични списания, което спира в 1942 г. поради военновременния недостиг на хартия. През 1938-1939 г. излиза «Фантазия». Чрез тези издания започва да се развива по-широко късата форма — разказът и новелата. Но сериозната, аналитичната, философски задълбочената научна фантастика се печата извън специализираните списания, докато самите тези списания се пълнят с лековато фантастично четиво в приключенски дух.

Гигантът на предвоенния период в Англия е Олаф Стейпълдън (1886-1950), лектор по философия в Ливърпулския университет, човек с огромна фантазия, най-великият от последователите на Уелс. Всичките му романи могат да се смятат за прогностична фантастика. Най-известен от тях е първият — «Последните и първите хора: Разказ за близкото и далечното бъдеще» (1930). Това е еволюционна фантазия от голям мащаб, която ни пренася постепенно все по-далеч и по-далеч в бъдещето, до 2 милиарда години от нашето време, когато последният човешки вид се заселва на Нептун и там чака с примирение своята гибел, тъй като Слънцето започва да се разпада. Най-добрата му творба обаче е «Звездотворецът» (1937), написана, когато приближаващата война вече хвърля сянката си над Европа. Звездотворецът е дух на човек, който се отделя от тялото и пътува из вселената да търси планети с човекоподобни форми на живот. При странствованията си той среща и други космически авантюристи, които изследват безброй светове и безброй форми на живот. Тук Стейпълдън вече не търси утопия на Земята, твърде покварена и твърде тясна за него, й далеч във вселената — галактическа утопия.

След известно затишие в книгоиздаването в Англия през Втората световна война настъпва следвоенно оживление. За кратко време отново излиза списание «Фантазия». Тогава се появява, и списание «Ню уърлдс» («Нови светове») под редакцията на Е. Дж. Карнъл, а от 1950 г. и негов «спътник» — «Сайънс фентъзи» («Научна фантазия»), където започват да печатат Брайън Олдис, Джон Бранър, Джеймс Балард и други бъдещи видни представители на следвоенното поколение писатели.

Голям тласък за развитието на научната фантастика дава пускането на първия съветски изкуствен спътник на Земята през октомври 1957 г., а след това и първите полети на космонавти — началото на космическата ера. От сбъдването на мечтите на човечеството да напусне своята люлка спечелва научната фантастика. Тя излиза от черупката си: разнообразява се, навлиза в издателските планове, спечелва по-широка читателска аудитория, заема все повече място в обществените библиотеки, съставят се антологии, образуват се клубове на любителите на научната фантастика. Именно от тези клубове започват дейността си някои от бъдещите творци в този жанр. «Голямата» критика вече «удостоява» с вниманието си фантастите, престава да ги смята за «парии», да се отнася с презрение към научната фантастика като към «несериозна литература».

Следвоенният период създава общочовешки проблеми, които неминуемо намират отражение и в научната фантастика. Много от по-младите творци в този жанр на Великобритания вече не се задоволяват с баналните теми, с подражаване на американската научна фантастика в най-лошия ѝ вид. Именно като реакция на скованата традиция и на американското влияние, а също и като отклик на новите проблеми се появява така нареченото течение «нова вълна» в английската фантастика. Тя намира широко поле за изява в списание «Ню уърлдс», когато през май 1964 г. негов главен редактор става Майкъл Муркок. Енергичен, с богато въображение човек, който още като ученик издавал ръкописни списания, Муркок се залавя да преобрази «Ню уърлдс» не само по външност, но и главно по стил и съдържание. В дейността си той се обляга главно на Джеймс Балард.

Писателите от «новата вълна» смятат традиционната научна фантастика за «усмирителна риза»: колкото и да е парадоксално, като жанр, който набляга на промяната, напредъка, според тях тя е станала

твърде консервативна, загубила е новаторския си дух. Тяхното творчество е експериментално, стремящо се да приближи научната фантастика повече до «голямата литература», дори да заличи разликата помежду им. Те наблягат повече на стила, отколкото на смисъла, отнасят се скептично към науката и към бъдещето на човешкото общество, предричат атомни, социални, екологични катастрофи, а героите им са предимно антигерои. Въпреки недостатъците си фантастите от английската «нова вълна» допринасят за разширяването на тематиката, обсега, привличайки читатели дори извън почитателите на научната фантастика. Тяхното влияние се разпростира и отвъд Атлантика, намира последователи сред американските фантасти, много от които нарочно идват да творят в Англия.

Макар че списание «Ню уърлдс» вече не излиза, новаторският му дух е оставил следи в днешната английска фантастика. Днес тя се отличава с повече реализъм, с по-голяма грижа за стила и езика, с по-добра характеристика на героите, с по-разнообразна тематика, по-отзивчива е към настоящите и бъдещите малки и големи проблеми на човечеството.

Скромната цел на настоящия сборник е в своя ограничен обем да представи чрез кратката литературна форма на разказа и новелата някои от най-видните съвременни английски фантасти. Разбира се, в началото е допуснато връщане назад с почти сто години, защото несправедливо и нелогично би било начело на фалангата им да не стои техният учител — Хърбърт Джордж Уелс. Неговият разказ «Откраднатото тяло» представлява смесица от наука, готика и хумор, в която е залегнала идеята за раздвоеността на човека и за съществуването на отвъден, паралелен свят.

Джон Уиндам (1903-1969) се е занимавал със земеделие и реклама и се е подготвял за адвокат; в началото на 30-те години обаче се насочва към научната фантастика, на която посвещава близо 40 години от живота си. Предвоенната му продукция, излизаща под различни псевдоними, е предимно развлекателно-сензационна. След Втората световна война Уиндам усъвършенствува майсторството си, но основната му тематика са катаклизмите и катастрофите — причинени от природни сили, от чуждо нашествие или от самите хора. У нас е известен с романите си «Денят на трифидите», «Какавидите» и

повестта си «Чоки», а в сборника е представен с разказа си «Глупавата марсианка».

Темата за катастрофите развива и по-младият Джон Бранър (1934) в «Небесните отвори». Тук той претворява посвоему библейската легенда за Потопа и Ноевия ковчег: новият Ной е космонавт, който пренася семето на новия живот; човекът замества всевишния като творец и въпреки разрухата животът пак възтържествува. От ранна възраст почитател на Уелс, на 17 години Бранър издава първия си научнофантастичен роман и оттогава твори непрекъснато в този жанр. Известен е и като поборник за ядрено разоръжаване.

Срещу този род катастрофа — войната — предупреждава Джон Кристофър (1922) в «Оръжие». Истинското му име е Кристофър Самюъл Юд. Като младеж Кристофър издавал любителското списание «Фантаст». Първият му роман излиза в 1949 г. Той става съперник и приемник на Джон Уиндам в следвоенния английски роман на катастрофата. Най-известен е обаче като творец на научна фантастика за деца.

Антивоенната тема е широко застъпена в английската фантастика, може би съвсем естествено за по-младото поколение, преживяло или чувало за ужасите на войната. Като сериозно предупреждение и зов за миролюбив звучи «Жива картина» на Джеймс Уайт (1928). Роден в Белфаст, Ълстър — северната част на Ирландия, намираща се под английска власт, където и работи, Уайт започва да чете научна фантастика през 1941 г., а първият му разказ излиза в «Ню уърлдс» през 1953 г. Кръвопролитие, което продължава и до ден-днешен в родния му край, неминуемо е повлияло и на обществената позиция, която заема в своето творчество.

Брайън Олдис (1925) се тревожи за съдбата на човечеството, засенчено от господството на машините — резултат не само от войната, но и от неумението му да стопанисва правилно земята. Започнал да пише в списание «Научна фантазия» през 1954 г. и същевременно спечелил конкурса на вестник «Обзървър» за научнофантастичен разказ, оттогава Олдис е публикувал повече от 100 романа и разказа в този жанр. През 60-те години е първи председател на Английската асоциация за научна фантастика, горещ поборник за международно сътрудничество в научната фантастика и във всички

други сфери на живота. По това време се свързва с «новата вълна» и списание «Ню уърлдс». В творчеството си се отличава с оригинални, понякога спорни подходи към различните теми на научната фантастика, стига дори до дълбок песимизъм. Напоследък е известен като антологист.

Водачът на «новата вълна» Майкъл Муркок (1939) е бил книгооформител, репортер, критик и дори естраден певец, докато най-после в началото на 60-те години се прочува с фантастичната поредица «Елрик» — нещо като «научна магия». В такъв приказен стил е написан и разказът му «Обитателят на времето», където се изнамира своеобразен начин за постигане на безсмъртие. Апогея си Муркок достига през периода на «Ню уърлдс», където, както отбелязахме, той лансира и много начинаещи млади автори.

Пръв негов сътрудник по това време е Джеймс Балард (1930). Роден в Шанхай, син на шотландски лекар, през Втората световна война Джеймс бил интерниран в японски военнопленнически лагер и се прехвърлил в Англия едва в 1946 г. Следвайки попрището на баща си, известно време преподавал медицина в Кеймбридж, бил сценарист на научни филми. Но след като спечелил годишния конкурс за разказ в Кеймбридж през 1951 г., а през 1956 г. в «Ню уърлдс» излизат първите му научнофантастични разкази, се отдава на научната фантастика. Днес Джеймс Балард е един от стълбовете на този жанр в Англия. Сравняват го с Конрад, Кафка, Бредбъри. Брайън Олдис казва: «Другите писатели копират, Балард твори.» Балард набляга на психологията, проблемите на близкото бъдеще, заплашващите човечеството злини и катастрофи. Затова някои го смятат за песимист, «животомразец». По-добър е като автор на разкази, отколкото като романист.

Едмънд Купър (1926) имал литературни амбиции още като младеж, но не ги осъществил тогава. На 15 години напуска училище, става работник, после чиновник, след това моряк и най-сетне учител — до 1951 г., когато излязъл първият му научнофантастичен разказ. Оттогава се отдава на литературата. През 50-те години издава няколко сборника разкази, но най-известен е като романист. Тема на много от романите му е унищожението на цивилизацията, обезлюдяването на Земята. В разказа си «Въпрос на време» Кипър предсказва пагубните

последници от използването на науката за антихуманни цели — за космически империализъм и колониализъм.

Боб Шоу (1931) подобно на Джеймс Уайт е роден в Белфаст, Северна Ирландия, но от 1973 г. живее в Англия. Бил е шофьор на такси, строителен инженер, авиоконструктор и журналист, като същевременно започва да пише разкази. Първият му разказ излиза в 1954 г., а първият роман — в 1967 г. В разказа му «Малък свят» са залегнали две теми: любознателността, предприемчивостта и смелостта на едно дете, от една страна, и отърсването на една жена от самотата и отчуждението, от друга.

Ерик Франк Ръсел (1905-1978) е бил телефонист, качествен контролор и чертожник, преди да стане писател. За пръв път установил връзка с почитатели на научната фантастика през средата на 30-те години като член на Британското междупланетно дружество. Първият му разказ излязъл в 1937 г., а първият роман — в 1939 г. Оттогава за повече от 30 години Ръсел е написал повече от 100 разказа и над 10 романа на най-различни теми. Популярен отсам и оттатък Атлантика, пацифист, антимиитарист, Ерик Франк Ръсел бива наричан «шутът в научната фантастика»: преобладаващият тон в неговото творчество е хуморът, под който обаче прозира горчивината и остротата на големи нравствени, социални и политически проблеми. Това ще почувствувате в «Почакаймалковците».

Многообразна по тематика и стил, богата по въображение, ту издигаща се до блестящи висоти, ту изпадаща в безцелна сензационност или маниерно декадентство, английската фантастика се стреми да доставя не само развлечение, но и материал за размисъл. Колкото и да са различни човешките вкусове, всеки може да намери в най-добрите ѝ образци нещо интересно, познавателно или поучително и за себе си.

[1] Brian Aldiss. BILLION YEAR SPREE. The History of Science Fiction. Weidenfeld & Nicolson, London, 1973. ↑

ХЪРБЪРТ УЕЛС ОТКРАДНАТОТО ТЯЛО

Господин Бесъл беше най-възрастният сътрудник във фирмата «Бесъл, Харт и Браун» в Сейнт Полс Чърчърд, от много години известен като свободомислещ и добросъвестен изследовател сред ония, които се интересуваха от физични проучвания. Той беше ерген и вместо да живее в преградията, като себеподобните си бе наел квартира в дома Олбъни, близо до Пикадили. Интересуваше се особено от въпросите за пренасяне на мисли и образи на живи хора и през ноември 1896 година започна редица опити заедно с господин Винси от Стейпъл Ин, с цел да изпробват предполагаемата възможност на човека да пренася образа си през пространството чрез силата на волята.

Опитите им протичаха по следния начин: в предварително уговорен час господин Бесъл се затваряше в една от стаите си в Олбъни, а господин Винси — в своята всекидневна в Стейпъл Ин, след което всеки от тях насочваше мисълта си колкото може по-силно към другия. Господин Бесъл бе усвоил изкуството на самохипноза и доколкото е възможно, се мъчеше първо да се самохипнотизира, а после да се пренесе като «призрак на живия Бесъл» през разделящото ги около две мили пространство в апартамента на господин Винси. Няколко вечери този опит премина без задоволителен резултат, ала на петия или шестия път господин Винси действително видя или му се стори, че вижда господин Бесъл, появил се в неговата стая. Той заяви, че видението, макар и кратко, било много живо и реално. Забелязал, че лицето на господин Бесъл е бледо, а изражението му — загрижено, и освен това косата му била разчорлена. За момент господин Винси, макар и очаквал това, толкова се смаял, че не можел да говори, нито да се движи, и в този момент му се сторило като че видението погледнало през рамо и мигновено изчезнало.

Те се бяха уговорили да се опитат да фотографират всяко привидение, което забележат, но господин Винси не съобрази веднага

да щракне с фотоапарата, приготвен на масата до него, а когато направи това, беше вече късно. Много въодушевен обаче дори от този частичен успех, той си отбеляза точното време и веднага хвана файтон за Олбъни, за да осведоми господин Бесъл за този резултат.

Какво бе учудването му, когато намери външната врата на господин Бесъл отворена посред нощ, а вътрешните помещения осветени и в необикновено безредие. На пода се търкаляше стросена празна бутилка от шампанско: гърлото ѝ се бе счупило о мастилницата на бюрото и лежеше до нея. Една осмоъгълна лека масичка, на която обикновено имаше бронзова статуетка и няколко отбрани книги, бе грубо преобърната, а по светложълтите тапети на стената личаха отпечатъци от намастиленни пръсти, сякаш направени заради самото удоволствие да се цапа. Едно от тънките басмени пердета беше изтръгнато жестоко от халките си и захвърлено в огнището, тъй че сега миризмата от тлеенето му изпълваше стаята. Наистина цялото място беше разхвърляно по най-странен начин. Няколко минути господин Винси, който бе влязъл уверен, че ще заvari господин Бесъл да го чака в своето кресло, просто не можеше да повярва на очите си и стоеше вторачен безпомощно в тия непредвидени неща.

После, изпълнен със смътно предчувствие, че се е случило нещо лошо, потърси портiera в стаичката при входа.

— Къде е господин Бесъл? — попита той. — Знаете ли, че всички мебели в стаята на господин Бесъл са изпочупени?

Портиерът не отвърна нищо, но се подчини на ръкомаханията му и влезе веднага в апартамента на господин Бесъл, за да види какво е положението.

— Всичко е ясно — каза той, оглеждайки адската бъркотия. — Представа нямах за това. Господин Бесъл излезе. Той е луд!

И се залови да разправя на господин Винси, че преди около половин час, сиреч приблизително по времето, когато господин Бесъл се бе появил в квартирата на господин Винси, отсъстващият джентълмен изхвъркнал от вратите на Олбъни на улицата по посока на улица Бонд.

— А когато минаваше край мен — добави портиерът, — се смееше... смееше се някак задъхано, с отворена уста и облепени очи — право да ви кажа сър, просто ме уплаши! Ей така!

От имитирането му личеше, че смехът не е бил никак приятен.

— Размахваше ръка със закривени пръсти, сякаш ще драще с нокти, ей така! И каза с някак свиреп шепот: «Живот!». Само тази една — единствена думица: «Живот!».

«О, боже» — изохка господин Винси. «Тц, тц» и «О, боже мой!» Нищо друго не му идваше на ум да изрече. Естествено той беше много учуден. Сновеше от стаята към портиера и от портиера към стаята в най-дълбоко недоумение. Подхвърли само, че вероятно господин Бесъл ще се върне скоро и ще обясни какво се е случило, и разговорът им не можа да продължи по-нататък.

— Възможно е изведнъж да го е заболял зъб — каза портиерът, — много внезапен и силен зъбобол, който го е изненадал и го е накарал да обезумее. Аз самият при един такъв случай чупих разни неща... — Той се замисли. — Но защо тогава ще ми вика «живот», когато минаваше?

Господин Винси не знаеше. Господин Бесъл не се връщаше и най-после господин Винси, след като още известно време погледа безпомощно и надраска бележчица, с която молеше за обяснение, и я остави на видно място върху бюрото, се прибра в много объркано душевно състояние в своята квартира в Стейпъл Ин. Тази работа го бе уплашила. Той не бе в състояние да си обясни поведението на господин Бесъл с никаква разумна хипотеза. Опита се да чете, но не можа; излезе да се поразходи, но беше толкова разсеян, че в горния край на Чансъри Лейн едва не го прегازی един файтон; накрая — цял час преди обичайното време — си легна. Дълго не можа да заспи, като си спомняше безмълвната бъркотия в апартамента на господин Бесъл, а когато най-после успя да се унесе в неспокойна дрямка, тя веднага бе смутена от много живо и тягосно съновидение — сънува господин Бесъл.

Виждаше как господин Бесъл ръкомаха неистово с преbledняло и изкривено лице. И появяването му беше кой знае защо примесено със силен страх, с настойчив зов към действие — може би такова впечатление оставаха ръкомаханията му. Струваше му се дори че чува гласа на своя другар в експеримента, който му викаше печално, макар че после бе сметнал това за халюцинации. Живото впечатление остана дори след като господин Винси се събуди. Известно време той стоя буден и разтреперан в мрака, обзет от оня смътен, необясним страх от неznайни явления, който се поражда от сънищата и връхлита дори и

най-смелите хора. Накрая се оправи, но когато се обърна на другата страна и заспа отново, сънят се яви пак, още по-ярък от преди.

Събуди се с такова силно убеждение, че господин Бесъл е в огромна беда и се нуждае от помощ, че му беше невъзможно да спи повече. Беше уверен, че приятелят му е сполетян от някакво ужасно нещастие. Известно време лежа и напразно привеждаше разни доводи против това убеждение, но накрая му се поддаде. Стана, без да се вслушва в гласа на разума, запали газената лампа и като се облече, тръгна по пустите улици — пусти с изключение на някой и друг тихо крачещ полицай и подранилите колички, разносящи вестници, — тръгна към улица Виго, за да провери дали господин Бесъл се е прибрал.

Но не успя да стигне до там. Когато вършеве по Лонг Ейкър, някакъв необясним подтик го отклони от тази улица и го насочи към Ковънт Гардън, по която току-що започваше нощното оживление. Видя пазара пред себе си — странна картина от ярки жълти светлини и забързани силуети. Счуха му се викове и забеляза някаква фигура, която завиваше край хотела, тичайки бързо към него. Веднага позна господин Бесъл. Но един преобразен господин Бесъл. Гологлав и разчорлен, с разкопчана яка, стиснал близо до шипа бастун с кокалена дръжка и с изкривена уста. И тичаше много бързо, с широки пъргави крачки. Срещата им трая само миг. «Бесъл!» — извика Винси.

По нищо не си пролича, че тичащият е познал господин Винси или името си. Вместо това той замахна яростно с бастуна срущу своя приятел, като го урари в лицето само на два пръста от окото. Господин Винси, зашеметен и смаян, политна назад, загуби равновесие и се строполи тежко на паважа. Стори му се, че когато падна, господин Бесъл скочи върху него. Щом погледна отново, господин Бесъл беше изчезнал, а един полицай и няколко градински пазачи и продавачи профучаха край него по посока на Лонг Ейкър в ожесточена гонитба.

С помоща на неколцина минавачи — защото цялата улица се изпълни бързо с тичащи хора — господин Винси успя да се изправи на крака. Той веднага се озова сред тълпа, любопитна да види къде е ранен. Цяло гъмжило от гласове се надпреварваше да го успокоява, че е в безопасност, а после да му разправя как се държал лудият, за каквото смятаха господин Бесъл. Той се появил внезапно на сред пазара, като крещял: «Живот!», удрял наляво и надясно с окървавен

бастун и след всеки успешен удар подскачал и се смеел гръмогласно. Пукнал главите на едно момче и на две жени и счупил китката на един мъж; повалил едно малко дете така, че то паднало в несвяст, и известно време гонил всички пред себе си, толкова бил освирепял. После нападнал едно малко кафене, взел оттам лампа и я запокитил в прозореца на пощата, след което побягнал, смеейки се, а после зашеметил първия от двамата полицаи, които имали смелостта да се хвърлят върху него.

Първият подтик на господин Винси беше, естествено, да се присъедини към преследвачите на своя приятел, с цел, ако е възможно, да го спаси от яроста на възмутените хора. Но той действуваше бавно, зашеметен от удара, и докато това беше все още само решение, дойде вестта, разнесена с викове сред тълпата, че господин Бесъл се е изплъзнал от преследвачите си. Отачало господин Винси не можеше да повярва, но тъй като всички говореха за това, а и скоро двамата важни полицаи безуспешно се завърнаха, накрая се убеди, че съобщението е вярно. След като известно време безмислено разпитва, той тръгна обратно към Стейпъл Ин, притиснал кърпичка към носа си, който сега го болеше много.

Господин Винси беше ядосан, озадачен и объркан. Струваше му се неоспоримо, че господин Бесъл е полудял и започнал да буйства посред опита си за пренасяне посредством мисли, но не можеше да проумее защо другият се яви с бледо лице в сънищата му. Напразно си блъскаше главата да обясни това. Накрая заключи, че не само господин Бесъл, но и редът на нещата трябва да не е бил нормален. Ала не можеше да измисли какво да прави. Затвори се предпазливо в стаята си, запали камината — тя беше газова камина с азбестови тухли — и тъй както се боеше, че ако си легне, отново ще сънува, остана буден, като промиваше нараненото си лице или държеше пред очите си книги и напразно правеше усилия да чете до зори. През цялото време на това будуване имаше странното впечатление, че господин Бесъл се опитва да му говори, но не искаше да се поддава на подобно чувство.

Призори физическата умора надделя, той си легна и най-после заспа напук на сънищата. Стана късно, без да е отпочинал, неспокоен, а лицето силно го болеше. Утринните вестници не съобщаваха нищо за умопомрачението на господин Бесъл — тази новина бе дошла много късно, за да я отпечатат. Душевният смут на господин Винси, изострял

още повече от парещата рана, стана най-сетне нетърпим и след безплодно посещение в Олбъни той се отби в Сейнт Полс Чърч при господин Харт, сътрудник на господин Бесъл и доколкото беше известно на господин Винси, негов най-близък приятел.

Тук за свое учудване научи, че господин Харт, макар и да не знае нищо за пристъпа, също бил обеспокоен от видение, същото видение, което се бе явило на господин Винси: господин Бесъл, блед и разчорлен, ръкомахал и го молел за помощ. Такъв му се сторил смисълът на неговите жестове.

— Тъкмо се канех да отида да го потърся в Олбъни, и вие дойдохте — каза господин Харт. — Бях толкова уверен, че му се е случило нещо лошо!

В резултат от съвещанието си двамата джентълмени решиха да запитат в Скотланд ярд има ли вести от техния изчезнал приятел. «Той положително ще бъде задържан — рече господин Харт. — Не може да продължава дълго с такава скорост.» Но полицейските власти не бяха задържали господин Бесъл. Те потвърдиха снощните преживелици на господин Винси и добавиха нови факти, някои от които се оказаха дори по-сериозни от известните му вече — списък на счупени стъкла на прозорци в горната половина на Тотнъм Корт Роуд, нападение на полицаи на Хампстед Роуд и брутално посегателство срещу жена. Всички тези безчинства бяха извършени между дванадесет и половина и два без четвърт сутринта и именно между тия часове — всъщност от момента, когато господин Бесъл бе изхвъркнал от квартирата си в девет и половина вечерта — можеше да се проследи все по засилващото се буйство на фанатичният му бяг. През последния час, тоест най-малко от преди един до два без четвърт, той бе видян из Лондон, изплъзвайки се изумително ловко от всички усилия да бъде спрял или уловен.

Но след два без четвърт бе изчезнал. До този час имаше много свидетели. Десетки хора го бяха видели, бягали от него или го гонили, но после изведнъж всичко свършваше. В два без четвърт го забелязали да тича по Юстън Роуд към улица Бейкър, да размахва кутия с горящо рапично масло и да плиска от него пламтящи струи по прозорците на къщите, край които минавал. Но никой от полицаите по Юстън Роуд, отгатак Музея на восъчните фигури, нито в страничните улици, през които трябва да е минал, ако се е отклонил от Юстън Роуд, не го бе

виждал. Той бе изчезнал внезапно. Въпреки най-грижливото разследване не можа да се изясни какво е правил по-нататък.

Това накара господин Винси отново да изпадне в недоумение. Той бе намерил голямо утешение в убеждението на господин Харт, че Бесъл «положително ще бъде задържан скоро», и с тази увереност бе успял да подтисне душевния си смут. Но всеки нов факт сякаш се стремеше да добавя нови невероятности към купчината, която вече бе станала толкова голяма, та умът му не можеше да я побере. Той започна да се съмнява дали паметта не му е изиграла някаква нелепа шега, да размишлява дали някои от тия неща действително се бяха случили, и след обяда потърси отново господин Харт, за да сподели с него непоносимото бреме, тегнещо върху душата му. Завари господин Харт зает с един известен частен детектив, но тъй като въпросният джентълмен не свърши нищо в случая, излишно е да описваме подробно дейността му.

През целия този ден и цялата нощ въпреки непрестанните усиления дирения не можа да бъде установено местонахождението на господин Бесъл. И през целия този ден дълбоко в душата си господин Винси беше убеден, че господин Бесъл се мъчи да привлече вниманието му, и цяла нощ господин Бесъл с разплакано, измъчено лице не го остави на мира в сънищата му. И всеки път, когато видеше господин Бесъл в сънищата си, виждаше и много други лица, неясни, но злобни, които като че преследваха господин Бесъл.

На другия ден, неделя, господин Винси си спомни за някои странни неща, които бе разправяла госпожа Булок, медиум, която тогава за пръв път привличаше вниманието на Лондон. Реши да се посъветва с нея. Тя беше на квартира в къщата на известния изследовател д-р Уилсън Паджет и макар че господин Винси не се познаваше с този джентълмен, веднага отиде при него, с намерение да я помоли за помощ. Но едва спомена името Бесъл и доктор Паджет го прекъсна:

— Нощес... точно накрая — каза той — получихме съобщение от него.

Той излезе от стаята и се върна с една плочка, на която бяха написани няколко думи, наистина разкривени, но безпорно с подчерка на господин Бесъл!

— Откъде имате това? — попита господин Винси. — Нима...

— Получихме го нощес — отговори доктор Паджет. И прекъсван често от господин Винси, се залови да обяснява как се сдобили с този текст. Оказа се, че в своите сеанси госпожа Булок попада в състояние на транс, при което върти особено очите си под клепките и тялото ѝ се скована. После започва да говори много бързо, обикновено с чужди гласове. В същото време едната или двете ѝ ръце може да захванат да се движат и ако имат на разположение плочки и моливи, записват съобщения едновременно и независимо от потока думи от устата ѝ. Мнозина я смятат дори за по-способен медиум от прочутата госпожа Пайпър. Именно едно от тези съобщения, записано с лявата ѝ ръка, беше сега пред господин Винси. То се състоеше от осем думи, написани несързано: «Джордж Бесъл... опитай разкоп... улица Бейкър... помощ... глад.» Интересно е, че нито доктор Паджет, нито двамата му колеги, присъствували на сеанса, не бяха чували за изчезването на господин Бесъл — тази новина бе излязла едва в съботните новини, — затова сложили посланието настрана заедно с много други, неясни и загадъчни, които госпожа Булок предавала от време на време.

Когато доктор Паджет изслуша разказа на господин Винси, той веднага се хвърли много енергично да проследява тази нишка, водеща към господин Бесъл. Безполезно е да описваме тук разследванията, предприети от господин Винси и от самия него, достатъчно е да кажем, че нишката водеше по верен път и че с нейна помощ господин Бесъл действително бе намерен.

Той бе открит на дъното на една отдалечена шахта, изкопана и изоставена, когато бе започнало прокарването на нова електрическа железница близо до гарата на улица Бейкър. Ръката му, единият крак и две ребра бяха счупени. Като предпазна мярка шахтата беше преградена с дъсчена ограда, висока близо двадесет фута, и колкото и невероятно да изглежда, господин Бесъл, пълен човек на средна възраст, трябва да е прескочил през нея, за да падне в шахтата. Той целият беше зает с рапично масло и смачканата тенекиена кутия се търкаляше край него, но за щастие при падането му пламъкът бе угаснал. И лудостта му бе преминала напълно. Но, разбира се, беше страшно изтощен и като видя спасителите си, истерично се разрида.

Поради плачевното състояние на апартамента му бе отнесен в къщата на доктор Хатън на улица Ъпър Бейкър. Тук бе подложен на

лечение с успокоителни средства, като внимателно се избягваше всичко, което би могло да му напомни за преживяната от него силна криза. Ала на втория дан пожела да направи изявления.

Оттогава насам господин Бесъл няколко пъти повтори тези изявления — между другото и на мен (като променяше подробностите, както прави винаги разказвачът на истински преживявания), — но никога, дори случайно, не си противоречеше в някой факт. Разказът му се свежда в общи линии до следното.

За да го разберем ясно, необходимо е да се върнем на опитите му с господин Винси преди необикновения му пристъп. Първоначалните усилия на господин Бесъл да се самопренася в рамките на неговите опити с господин Винси били, както ще си спомни читателят, неуспешни. Но при всички тези опити той напрягал всичките си сили и воля да се отдели от своето тяло — «желаех го с цялото си същество», казва той. Най-после почти неочаквано успял. И господин Бесъл твърди, че все още жив, с усилие на волята наистина напуснал тялото си и преминал в някакво място или състояние извън този свят.

Това освобождаване, твърди той, станало мигновено. «В един момент стоях на креслото си със здраво затворени очи, стисках с ръце страничните му облегалки и правех всичко възможно да съсредоточа мисълта си върху Винси, а после изведнъж се видях извън тялото си — виждах тялото си до мен, но безпорно не бях в него, ръцете ми бяха отпуснати, а главата ми — клюмнала на гърдите.»

Нищо не е в състояние да разколебае убеждението му, че се е освободил от тялото си по този начин. Той описва спокойно, сериозно новото усещане, което изпитвал. Чувствувал, че е станал неосезаем — очаквал това, но не предполагал, че ще се окаже толкова огромен. Изглежда обаче, че именно такъв станал. «Аз бях голям облак — ако може да се изразя така, — закотвен за тялото си. Първоначално ми се струваше, че като че съм открил едно по-голямо «аз», от което съзнателното същество в мозъка ми беше само малка частица. Виждах и Олбъни, и Пикадили, и улица Риджънт, и всички стаи и кътчета в къщите много подробно, много ясно и отчетливо, проснати пред мен като малко градче, гледано от балон. От време на време мъгляви очертания, като носещи се валма дим, правеха гледката малко неясна, но отначало аз почти не им обръщах внимание. Това, което ме учуди най-много и още ме учудва, е, че различавах съвсем отчетливо не само

улиците, но и къщите отвътре, виждах дребни човечета, които се хранеха и разговаряха в своите домове, мъже и жени, които вечеряха, играеха бiliarд и пиеха в ресторанти и хотели и в няколко увеселителни заведения, претъпкани с хора. Все едно да гледаш какво става в стъклен кошер.»

Точно такива бяха думите на господин Бесъл, които записвах, докато разказваше патилата си. Забравил напълно господин Винси, той известно време стоял така и наблюдавал. Подтикван от любопитство, казва той, се навел и с призрачната ръка, която установил, че притежава, се опитал да докосне един човек, който вървял по улица Виго. Но не успял, въпреки че пръстът му като че минал през човека. Нещо му попречило да стори това, ала точно какво, трудно му е да го опише. Сравнява го със стъклена преграда.

«Чувствувах се така, както би се чувствало котенце — каза той, — когато за пръв път понечва да докосне отражението си в огледалото.» Няколко пъти, докато го слушах да разправя тази история, господин Бесъл повтори това сравнение със стъклото. И все пак сравнението не беше съвсем точно, защото, както ще разбере след малко читателят, в тази обиковено непроницаема преграда имало пролуки, начини за преминаване през нея отново в материалния свят. Но, естествено, много трудно е да се предадат тези безпримерни впечатления с езика на всекидневния живот.

Нещо, което забелязал веднага и което го подтискало през цялото това преживяване, било тишината на това място — той се намирал в свят без звук.

Отначало душевното състояние на господин Бесъл се изразявало в недоумение. Мисълта му била заета главно с въпроса къде може да бъде. Той бил извън тялото си — във всеки случай извън своето материално тяло, — но това не било всичко. Той смята и аз от своя страна също смятам, че се е намирал изцяло някъде извън пространството, такова, каквото го разбираме. С огромно усилие на волята си преминал от тялото си в един свят отвъд този свят, свят невидан, ала толкова близо до нашия и така особено разположен спрямо него, че всички неща на тази земя се виждат ясно както отвън, така и отвътре на този друг свят около нас. Дълго време, както му се струвало, тази мисъл изпълвала съзнанието му, измествайки всички други въпроси, а после изведнаж си спомнил за уговорката си с

господин Винси, към която това удивително преживяване се явявало в края на краищата само една прелюдия.

Помъчил се да се движи с това ново тяло, в което се намирал. Известно време не можел да се откъсне от земното си тяло, за което бил прикрепен. Известно време това негово странно облачно тяло просто се люшкало, свивало се, разтягало се, гърчело се и се ививало от усилията му да се освободи, а после съвсем неочаквано връската, която го държала, се скъсала. За миг всичко изчезнало в нещо като въртящи се кълба тъмна пара, а след това през една отворила се за малко пролука видял как отпуснатото му тяло рухнало безсилно, видял как безжизнената му глава клюмнала настрана и усетил, че се носи като огромен облак през някаква странна местност от призрачни облаци, която наподобявала светлинния лабиринт на Лондон, проснат като макет долу.

Но сега разбрал, че движещите се пари около него са нещо повече от пари, и страх пронизал възбудата от първия му смел опит. Защото забелязал, отначало неясно, но после изведнъж много отчетливо, че е заобиколен от *лица!* — че всяко кълбо и валмо на привидно облачната маса е лице. И то какви лица! Лица като тънки сенки, лица с газообразна прозрачност. Лица като ония лица, които гледат с нетърпимо странно изражение спящия в лошите часове на неговите сънища. Злобни, кръвожадни очи, изпълнени с хищно любопитство, лица със сбърчени вежди и озъбени, усмихващи се устни; мъглявите им ръце посягали към господин Бесъл, когато минавал, а останалата част от телата им била просто неуловима ивица точещ се мрак. Нито думица не казвали те, нито звук не излизал от устата им, които като че бърбели нещо. Те го притискали от всички страни сред тази призрачна тишина, минавали свободно през мътната мъгла, каквато представлявала тялото му, тълпели се все по-многочислени около него. А призрачният господин Бесъл, изведнъж обзет от страх, се провирал между безмълвното, гъмжащо множество от очи и протягащи се ръце.

Толкова нечовешки били тези лица, толкова злобно вторачвали очите си, толкова прозрачни и грабливи били жестовете им, че на господин Бесъл дори не му дошло на ум да се опита да установи връска с тези реещи се същества. Те му се стрували идиотски призраци, рожби на безплодно желание, създания неродени и лишени

от щастието да живеят, чиито изражения и жестове показвали само завист и жажда за живот — единствената им връзка със съществуващия свят.

Фактът, че след гъстия рояк безшумни духове на злото все още можел да мисли за господин Винси, говори много за неговата решителност. Той направил огромно усилие на волята си и кой знае как се видял надвесен над Стейпъл Ин и над Винси, който седял съсредоточен и бдителен в своето кресло до камината.

А около него се трупаало, както се трупа винаги около всичко, що живее и диша, друго множество от тия празни безгласни сенки, жадуващи, желаещи, търсещи някаква пролука към живота.

Известно време господин Бесъл безрезултатно се мъчел да привлече вниманието на приятеля си. Опитвал се да застане пред очите му, да мести предметите в стаята му, да го докосне. Но господин Винси оставал безучастен, неподозиращ присъствието на съществото, намиращо се толкова близо до него. Странното нещо, което господин Бесъл сравняваше със стъкло, ги разделяло като непреодолима преграда.

И най-после господин Бесъл прибегнал до една крайност. Казах ви, че по някакъв странен начин можел да вижда човека не само отвън, както го виждаме ние, но и отвътре. Той протегнал назначната си ръка и пъхнал мъглявите си, черни пръсти, както му се сторило, в равнодушния мозък.

Тогава изведнъж господин Винси трепнал като човек, който се отърсва от блуждаещи мисли, и на господин Бесъл се сторило, че едно малко тъмнорвено тяло, разположено в средата на мозъка на господин Винси, набъбнало и заблестяло. Впоследствие му били показани анатомични изображения на мозъка и сега той знае, че това е оная безполезна част, както се изразяват лекарите, наричана епифизно око. Защото, колкото и чудно да се види на мнозина, дълбоко в мозъците си — откъдето вероятно не може да се съзре никаква земна светлина — ние имаме око! Навремето то заедно с останалата вътрешна анатомия на мозъка било нещо съвсем непознато за господин Бесъл. Като забелязал обаче, че тялото променя вида си, той протегнал пръст и макар че донякъде се страхувал от последиците, докоснал това местенце. И мигновено господин Винси трепнал, а господин Бесъл разбрал, че приятелят му го е видял.

И в същия миг господин Бесъл усетил, че нещо лошо се е случило с тялото му. Представете си: през целия тоя свят на сенки задухал силен вятър и го понесъл. Толкова завладяващо било това впечатление, че той вече не мислел за господин Винси, а моментално се завъртял и всички безчислени лица се отдръпнали от него като листа, подхванати от буря. Но се обърнал много късно. За миг видял как тялото му, което бил оставил безжизнено и неподвижно — всъщност проснато като труп на току-що умрял човек, — било вдигнато от някаква сила и воля извън неговата. То стояло с вторачени очи, протегнало неуверено крайниците си.

За момент той го гледал с безумен ужас, после се впуснал към него. Но стъклената преграда отново се изпречила отпреде му и го спряла. Той се блъскал яростно в нея, а навред край него духовете на злото се хилели, сочели го и му се подигравали. Тогава изпаднал в бесен гняв. Сравнява себе си с птица, която по невнимание се е вмъкнала в стая и се блъска в стъклото на прозореца, което я отделя от свободата.

И ето, малкото тяло, което било някога негово, сега подскачало от радост. Виждал, че то крещи, макар и да не можел да чува крясъците му; виждал как движенията му стават все по-бързи. Гледал го как разхвърля любимите му мебели в безумната си наслада от живота, късало книгите му, чупело бутилки, смучело нехайно нацърбените им парчета, скачало и удряло, страшно доволно, че съществува. Той следял тези действия, скован от изумление. Тогава отново се хвърлил към непреодолимата бариера, а после заедно с цялото това заобикалящо го пълчище от присмиващи се духове полетял обратно в страшен смут към Винси да му разкаже на какво поругание е подложен.

Но сега мозъкът на Винси бил затворен за видения и безтелесният господин Бесъл напразно го гонел, когато онзи изскочил на Холбърн да вика файтон. Възпрепятствуван и ужасен, господин Бесъл се понесъл обратно и що да види: оскверненото му тяло тичало с крясък, като в пиянска полуда, по Бърлингтън Аркейд...

Ето сега внимателният читател започва да разбира тълкованието на господин Бесъл за първата част на тази странна история. Съществуването, чието неистово вилнеене из Лондон причинило толкова много поразии и беди, било всъщност тялото на господин Бесъл, но не

и самият господин Бесъл. То било зъл дух от оня странен свят извън живота, в който господин Бесъл така безрасъдно попаднал. Двадесет часа той бил в неговата власт и през всички тези двадесет часа лишеният от тяло дух на господин Бесел блуждаел из тоя нечуван свят на призраци и напразно търсел помощ.

Дълги часове той се опитвал да проникне в съзнанието на господин Винси и на приятеля си господин Харт. Както знаем, с усилията си успял да привлече тяхното внимание. Но езикът, на който можел да осведоми за положението си тези помагачи отвъд бездната, му бил неизвестен; немощните му пръсти напразно и безсилно ровели в мозъците им. Наистина веднъж, както вече посочихме, успял да отклони господин Винси от пътя му, така че другият да се натъкне на откраднатото тяло в неговия бяг, но не бил в състояние да го накара да разбере какво се е случило: не можал да получи никаква помощ от тази среща...

През всичките тия часове в съзнанието на господин Бесъл се натрупвало убеждението, че ей сега тялото му ще бъде погубено от неговия побеснял обитател и той ще бъде принуден да остане за вечни времена в тази призрачна страна. Затова тези дълги часове били изпълнени със засилващ се мъчителен страх. И докато се мятал насам-натам и се вълнувал, без да може да направи нещо, безрой духове от заобикалящия го свят напрекъснато връхлитали върху него и обърквали съзнанието му. А едно завистливо множество непрекъснато тичало с възхищение подир своя щастлив събрат, който продължавал веселия си бяг.

Защото такъв, изглежда, е животът на безтелесните същества в света, който е сянка на нашия свят. Те непрекъснато следят и търсят начин да се промъкнат в тяло на смъртен, за да могат да слязат при нас като фурии и бесове, като страстни желания и безумни, странни пориви, наслаждавайки се на тялото, което са си присвоили. Защото господин Бесъл не бил единствената човешка душа на това място. Доказателство е фактът, че срещнал първо един, а после няколко призрака на хора, явно хора като него, които били загубили телата си може би така, както той загубил своето, и бродели отчаяно из този изгубен свят, който не е нито живот нито смърт. Те не можели да говорят, защото този свят е безмълвен, но Бесъл разбрал, че са човеци, по мъглявите им човеки тела и тъжните им лица.

Но как са попаднали в този свят, не бил в състояние да каже, нито къде са телата, които са загубили; дали все още бълнуват за земята, или смъртта ги е лишила от възможност да се върнат там. Че са духове на умрели, нито той, нито аз вярваме. Ала доктор Уилсън Паджет смята, че това са надарени с разум души на хора, обречени на лудост на земята.

Най-после господин Бесъл за късмет намерил място, където се била събрала малка група такива безтелесни, безсловесни същества, и като се промъкнал през тях, видял долу ярко осветена стая и четирима-петима мълчаливи мъже и една жена, пълничка жена, облечена в дреха от черна алпака^[1] и седнала сковано на един стол с отметната назад глава. От портретите ѝ познал, че тя е госпожа Булок, медиумът. И забелязал, че някои части и съставки на мозъка ѝ блестят и се движат, както видял да блести епифизното око в мозъка на господин Винси. Светлината била много непостоянна — ту като силно сияние, ту само смътно, мъжделиво петенце — и се местела бавно из мозъка на жената. Тя непрекъснато говорела и пишела с едната си ръка. И господин Бесел забелязъл, че тълпящите се около него човешки сенки и огромно множество призрачни духове от тази призрачна страна напирали и се блъскали да докоснат осветените части на нейния мозък. Когато един се доберял до мозъка ѝ, а друг бивал отблъснат, гласът и написаното от ръката ѝ се променяли. Така че това, което казвала, било в по-голямата си част безредно и объркано: ту казвала откъс от послание на един или друг дух, ту бърбела за налудничавите фантазии на духовете на безплодното желание. Чак тогава господин Бесъл разбрал, че тя говори от името на духа, който я докосне, и започнал яростно да си пробива път към нея. Но тъй като в този момент бил в края на тълпата, не можал да я достигне и най-после обезпокоен тръгнал да разбере какво е станало с тялото му.

Дълго се лутал и търсил напразно, страхувайки се да не е убито, ала най-после го намерил на дъното на шахтата на улица Бейкър, където то се гърчело бясно и ругаело от болка. Кракът, ръката и две ребра били счупени при падането му. Не стига това, но злият дух, освирепял от болката и от това, че времето му е толкова кратко, се мятал яростно и подхвърлял тялото му насам-натам.

Тогава господин Бесел се върнал двойно по-настойчив в стаята, където ставал сеансът, и веднага щом успял да се провре до мястото,

видял, че един от мъжете, наобиколили медиума, поглежда часовника си, сякаш иска да каже, че скоро сеансът ще завърши. И тогава много от сенките, които напирали, се отдръпнали с отчаяни жестове. Но поради мисълта, че сеансът е почти към края си, господин Бесъл станал още по-настойчив и така решително изправил волята си срещу другите, че бързо се добрал до мозъка на жената. Случило се така, че точно в този момент петното заблестяло много ярко и в същия миг тя записала посланието, което доктор Уилсън Паджет е записал. А след това другите призраци и роякът от зли духове около него изблъскали господин Бесъл далеч от нея и до края на сеанса той не можал вече да се добере до медиума.

Затова се върнал обратно и дълги часове гледал към дъното на шахтата, където лежал злият дух в откраднатото тяло, осакатено от него, гърчел се и проклинал, плачел и пъшкал, и разбирал що е болка. А призори това, което очаквал, станало: мозъкът светнал ярко, злият дух излязъл и господин Бесъл влязъл в тялото, в което се страхувал, че никога вече няма да влезе. И тогава тишината — всепоглъщащата тишина — престанала да съществува; той започнал да чува шума на уличното движение и гласовете на хора над главата си, а оня странен свят, който е сянка на нашия — свят — тъмните и мълчаливи сенки на безплодното желание и сенките на залутани същества, — изчезнал безследно.

Лежал там около три часа, докато го намерили. И въпреки болките и страданията от раните си и тъмното, влажно място, където лежал, въпреки сълзите, изтръгнати от телесните му мъки, сърцето му било изпълнено с радост от съзнанието, че след всичко случило се той се намира отново в добрия свят на човеците.

[1] Южноамериканско животно от рода на ламата. — Б.р. ↑

ДЖОН УИНДЪМ ГЛУПАВАТА МАРСИАНКА

Когато Дънкан Уийвър купи Лели за... — не, може да си навлечем неприятности, ако се изразим така, — по-право, когато Дънкан Уийвър плати на родителите на Лели хиляда лири обезщетение, загдето се лишаваха от услугите ѝ, той имаше предвид цифрата шест или в краен случай седемстотин.

Всички в Порт Кларк, до които се бе допитал, го уверяваха, че такава цена е изгодна. Но щом отиде на село, тази работа не излезе толкова проста, колкото, изглежда, си мислеха порткларкци. Първите три марсиански семейства, с които се свърза, никак не се показаха склонни да продават дъщерите си; следващото поиска 1500 лири стерлинги и не отстъпваше; родителите на Лели също бяха започнали от 1500, ала отстъпиха на 1000, щом той даде ясно да се разбере, че не ще се поддаде на изнудване. А когато се връщаше обратно с нея в Порт Кларк, си направи сметка и се убеди, че в края на краищата е доволен от сделката. При петгодишния срок, за който беше назначен, тя щеше да му излиза най-много по 200 лири стерлинги годишно — по-точно, в случай че не успееше да я продаде за 400, а може би и за 500 лири стерлинги при завръщането си. Погледнато така, всъщност не беше неизгодно.

Когато се прибра в града, отиде при представителя на компанията да му обясни положението и да уреди работата.

— Слушайте — каза той, — знаете как съм обвързан с този петгодишен договор като управител на товарна станция на Юпитер IV/II. Корабът, който ще ме закара дотам, ще пътува почти празен, за да може да вземе товар. Та ще има ли възможност да приеме втори пътник? — Дънкан вече се бе застраховал — беше разбрал, че компанията има навик да разрешава извънреден пътник при такива обстоятелства, макар че не беше задължена да го прави.

Представителят на компанията не се изненада. След като провери в някакви списъци, той заяви, че няма нищо против да бъде

приет един извънреден пътник. Обясни, че в такива случаи компанията е съгласна също така да отпуска допълнителни хранителни дажби за едно лице срещу нищожната такса от 200 лири стерлинги годишно, които ще се приспадат от заплатата.

— Какво? Хиляда лири?! — възкликна Дънкан.

— Изгодно е — каза представителят. — Таксата наистина е нищожна, понеже компанията има сметка да доплаща разликата до пълната такса за нещо, което ще помогне на служащия да не се побърка. А това ставало много лесно, когато човек е назначен сам на товарна станция, поне така разправят — и аз им вярвам. Хиляда лири не са много, ако ще ви помогнат да избегнете нервно разстройство.

Дънкан поспори по принцип, ала представителят беше категоричен. Това значеше, че Лели щеше да му струва 2000 лири стерлинги — по 400 на година. Все пак със заплатата си от 5000 лири стерлинги годишно, освободена от данък, която нямаше да харчи по време на престоя си на Юпитер IV/II, плюс значителните спестявания, не се оцеляваше толкова много. Затова се съгласи.

— Чудесно! — каза представителят. — Тогава аз ще уредя въпроса. Трябва само да й извадите разрешително за пътуване, а такова автоматично ще ви дадат, като представите брачното си свидетелство.

Дънкан се облещи.

— Брачно свидетелство ли? Какво, аз ли? Да се ожения за марсианка?!

Представителят поклати укорително глава.

— Без него няма да ви издадат разрешително за пътуване. Наредба, с която се цели да се предотврати търговията с роби. Сигурно ще си помислят, че възнамерявате да я продадете — може да сметнат дори, че сте я купили.

— Какво, аз ли? — пак възкликна възмутено Дънкан.

— Дори вие — рече представителят. — Едно брачно свидетелство ще ви струва само още десет лири — освен ако нямате у дома си съпруга, в такъв случай вероятно по-късно ще ви струва малко повече.

Дънкан поклати глава.

— Нямам съпруга — увери го той.

— А-ха — каза представителят, който нито му повярва, нито се усъмни. — Тогава какво значение има?

Дънкан дойде пак след два дни със свидетелството и разрешителното. Представителят ги прегледа.

— Така е добре — съгласи се той. — Ще потвърдя резервацията. Таксата ми ще бъде сто лири стерлинги.

— Таксата ви ли! Какво, дявол да...

— Наречете го гарантиране на вашия влог — каза представителят.

Човекът, който бе издал разрешителното за пътуване, също бе поискал сто лири стерлинги. Сега Дънкан не спомена това, но каза с горчивина:

— Една глупава марсианка ми излиза доста скъпо.

— Глупава ли? — рече представителят, като го изглежда.

— Плюс това и няма. Тези тъпи марсианци не знаят дори, че са се родили.

— Хм — измънка агентът. — Никога не сте живели тук, а?

— Не — призна Дънкан. — Но няколко пъти съм се отбивал на това място.

Представителят кимна.

— Те се държат глупаво, а и лицата им ги правят да изглеждат глупави — каза той, — ала някога са били много умни хора.

— «Някога» би могло да бъде много отдавна.

— Доста преди да дойдем тук, са престанали да си блъскат главите да мислят. Планетата им умираше и като че ли те се примирили да умрат с нея.

— Е, според мен това е глупаво. Та нали в края на краищата всички планети умират?

— Нали сте виждали как някой старец просто си седи на слънце и пет пари не дава за нищо? Това не значи, че е изкуфял. Може и да е такъв, но по всяка вероятност би могъл да излезе от това състояние и отново да впрегне мозъка си в работа, ако е наистина необходимо. Ала в повечето случаи не смята за нужно да се насилва. По-малко главоболия, пък да става каквото ще.

— Е, тази е само на около двадесет години — да речем на десет и половина ваши, марсиански години — и несъмнено пет пари не дава за нищо. А според мен е нещо като проба за глупост, когато едно момиче не знае какво става на брачната му церемония.

А после на всичко отгоре се наложи да похарчи още сто лири за облекло и други неща за нея, така че общите разходи се покачиха на 2310 лири стерлинги. Такава сума би била оправдана за едно наистина умно момиче, ала Лели... Но това беше положението. Щом направиш първата вноска, или загубваш, или затъваш по-нататък. И все пак на една отдалечена товарна станция дори някаква марсианка би била компания — до известна степен.

Помощник-капитанът повика Дънкан в навигационната кабина да погледне бъдещия си дом.

— Ето го — каза той и махна с ръка към един екран.

Дънкан гледаше полумесеца с нащърбена повърхност. Размерите му не можеха да се определят: би могло да се каже, че е колкото Луната или пък колкото баскетболна топка. Каквито и да бяха размерите му, той представляваше само един бавновъртящ се къс скала.

— Колко е голям? — попита Дънкан.

— Средно около четиридесет мили в диаметър.

— А каква е гравитацията при това положение?

— Не съм я изчислил. Би могло да се каже — слаба, а ако кажете, че изобщо няма, ще сте по-близо до истината.

— А-ха — рече Дънкан.

По обратния път към трапезарията той се спря да надникне в кабината. Лели лежеше на койката си, пристегнала върху себе си пружиненото одеяло, за да създаде известна илюзия за тежест. Като го видя, тя се привдигна на лакът.

Беше дребна — малко над пет фута. Лицето и ръцете ѝ бяха нежни; притежаваха крехкост, която не се дължеше просто на слаба костна структура. За землянин очите ѝ изглеждаха неестествено кръгли и като че ли ѝ придаваха постоянно изражение на невинно учудване. Долната част на ушите висеше необикновено ниско от гъстата кестенява коса, чиито къдри лъщяха с червеникав отблясък. Бледността на кожата ѝ се подчертаваше от ружа на бузите и ярката червенина на устните.

— Хей! — подвикна Дънкан. — Вече можеш да започнеш стягането на багажа.

— Стягането? — повтори тя неуверено със странно звънлив глас.

— Точно така. Стягането — рече ѝ Дънкан. Той показва как, като отвори един сандък, натъпка в него някои дрехи и махна с ръка да бъде добавено останалото. Изражението ѝ не се промени, но разбра.

— Пристигнахме ли? — попита тя.

— Почти сме пристигнали. Затуй се занимай с тази работа — осведоми я той.

— Та... топре... — рече тя и се залови да откопчава капака.

Дънкан затвори вратата и с тласък се понесе по коридора, водещ за общата трапезария и всекидневната.

Вътре в кабината Лели повдигна капака. Посегна предпазливо към чифт метални подметки и ги прикрепил със закопчалки към пантофите си. Държейки се все така предпазливо за койката, тя праметна крака отстрани и ги спусна, докато магнитните подметки прилепнаха о пода. Изправи се по-уверено. Кафявият работен комбинезон, който носеше, разкриваше форми, на които марсианците биха се възхищавали, ала според земните стандарти не минаваха за класически — говореше се, че това било последица от по-редкия въздух на Марс, който с течение на времето създал по-голяма вместимост на белите дробове и съответното видоизменение. Чувствайки се все още неудобно в безтегловното си състояние, тя плъзгаше краката си, за да поддържа контакта с пода, докато прекосяваше помещението. Спря се за няколко мига пред едно стенно огледало, съзерцавайки отражението си. После се обърна и се залови със стягането на багажа.

— ... Адско място за жени — казваше Уишарт, корабният готвач, когато Дънкан влизаше.

Дънкан не изпитваше особени симпатии към Уишарт — главно поради обстоятелството, че когато сметна за крайно желателно Лели да получи няколко урока по готварство в безтегловни условия, Уишарт бе отказал да ѝ преподава за по-малко от 50 лири стерлинги и по този начин бе увеличил разходите му на 2360 лири. Все пак нямаше навик да се преструва, че не е дочул.

— Адско място за служба — каза той мрачно. Никой не отговори на това. Знаеха как се предлагаше работа на товарни станции.

Както често изтъкваше Компанията, пенсионирането поради пределна възраст на четиридесет години не се превръщаше в пречка за никого: заплатите бяха добри, а и можеха да се посочат сума примери, когато впоследствие някои си създаваха блестящ живот въз основа на спестяванията си от времето на космическата си служба. Това беше изгодно за хора, които икономисват и не се вълнуват прекалено от факта, че едно четириногло животно може да тича по-бързо от друго. Но в този начин не се криеше риск да загубиш парите си, затова, когато дойде време Дънкан да напусне работата си като член на екипаж, просто му направиха обичайното предложение.

Той никога не бе ходил на Юпитер IV/II, но знаеше точно какво ще бъде — нещо, което е втора луна на Калисто, а от друга страна, е четвърта луна на Юпитер по реда на откриването, неизбежно може да бъде само едно от неприветливите космически камъчета. Не му предложиха избор, затова той подписа при обичайните условия: 5000 лири стерлинги годишно за пет години, осигуряване на жилище и храна плюс петмесечно изчакване с половин заплата, преди да се добере дотам, и още шест месеца след това, също на половин заплата, «докато свикне отново с гравитацията».

Е... това значеше, че за следващите шест години беше осигурен; пет от тях без разходи и накрая една хубава малка сума.

Въпросът беше: можеш ли да изкараш пет години в самота, без да получиш нервно разстройство? Дори когато психологът те е одобрил, пак не си сигурен. Някои могат, други получават разстройство след няколко месеца, дрънкат безсмислици и се налага да бъдат върнати. Ако изтраеш две години, казват, ще изкараш и пет. Но единственият начин да разбереш дали ще изкараш двете, е да опиташ...

— Защо, докато чакам, не ме настаните на Марс? Там бих могъл да живея по-евтино — предложи Дънкан.

Провериха планетните таблици и разписанията на корабите и установиха, че и на тях ще им излезе по-евтино. Отказаха да му изплатят половината от реализираните по този начин икономии, ала му осигуриха резервация за следващата седмица и му уредиха да тегли на кредит от тамошния представител на Компанията.

Марсианската колония в Порт Кларк и околностите гъмжи от бивши космонавти, които намират за по-изгодно да прекарат

последните си години там, тъй като се радват на по-малка гравитация, по-разпуснат морал и по-евтин живот. Те много обичат да дават съвети, Дънкан ги изслушваше, но отхвърляше повечето от тях. Такива начини да запълваш времето си, за да запазиш здрав своя разсъдък, като четеш библията или заучаващ произведенията на Шекспир наизуст, или преписваш по три страници от енциклопедията всеки ден, или майсториш модели на космически кораби в бутилки, му се струваха не само скучни, но и със съмнителен резултат. Единственият съвет, криещ според него известна практическа полза, беше този, в който се бе вслушал, за да вземе Лели, която да дели изгнаничеството му. Продължаваше да го смята за разумно, въпреки че щеше да му струва 2360 лири стерлинги.

Той знаеше много добре всеобщото мнение по този въпрос, ето защо се въздържа да отговори рязко на Уишарт. Все пак призна:

— Може да не е подходящо да се заведе *истинска* жена на такова място. Но с марсианка е по-друго...

— Дори марсианка... — подзе Уишарт, но се спря изведнъж, като установи, че се носи бавно из помещението, тъй като двигателите заработиха.

Разговорът се прекрати, защото всички се заловиха да събират плаващите в безтегловност предмети.

Юпитер IV/II беше по дефиниция подлуна и вероятно астероид, превърнал се в спътник. На повърхността му нямаше кратери като на Луната: той представляваше просто пустиня от назъбени, напукани скали. Спътникът като цяло имаше неправилна яйцевидна форма, беше гол, мрачен каменен блок, откъснат от някоя изчезнала планета и единственото привлекателно нещо в него бе местоположението му.

Налагаше се да има междинни товарни станции. Би било страшно неикономично, ако строяха големи кораби, каквито могат да кацат на главните планети. Вярно, че няколко от по-старите и по-малки кораби бяха построени на Земята и поради това трябваше да излитат оттам, но още първият голям кораб, построен на Луната, сложи началото на нова практика. Корабите станаха истински *космически* кораби и вече не се конструираха така, че да издържат на напреженията на силно гравитационно притегляне. Те започнаха да

правят курсове най-вече между спътници, носейки гориво, припаси и товар, като екипажът им се сменяше. Новите модели дори не се отбиваха на Луната, а най-често използваха като крайна спирка изкуствения спътник на Земята Псевдос.

Стоката между междинните станции и базите им обикновено се превозва в снабдени с двигатели цилиндри, известни като контейнери; пътниците се превозват до обектите и обратно с малки ракетни кораби. На станции като Псевдос или Деймос, главната товарна станция за Марс, има достатъчно работа за цял екип, ала на отдалечените, занемарени постове е нужен само един човек, който е едновременно и управител, и пазач. Корабите ги посещават рядко. Според сведенията, с които разполагаше Дънкан, на Юпитер IV/II човек можеше да очаква по едно посещение на всеки осем-девет земни месеца.

Корабът продължаваше да намалява скоростта, като се спускаше със спираловидно движение и се нагаждаше към скоростта на спътника. Жироскопите започнаха да сочат стабилност. Малкият нацърбен свят растеше, докато запълни екраните. Корабът премина в близка орбита. Еднообразни, огромни скали се плъзгаха монотонно и безкрай под него.

Мястото на станцията се появи на екрана отляво: грубо изравнено пространство от няколко акра, първият и единствен признак на ред в този каменен хаос. В другия край имаше две сгради във формата на полукълба, едната по-голяма от другата. На отсамния край, до една площадка за излитане, изсечена в скалата, бяха наредени няколко цилиндрични контейнера. От всяка страна на мястото се издигаха редици брезентови вместилища, някои натъпкани така, че бяха придобили конусовидна форма, други — увиснали празни или полупразни. Огромно параболично огледало, кацнало на един зъбер зад станцията, приличаше на чудовищно изкуствено цвете. В цялата тази сцена имаше един-единствен признак на движение — някаква малка, облечена в скафандър фигура подскачаше бясно около метална площадка пред по-големия купол и размахваше неистово ръце за поздрав.

Дънкан се отдръпна от екрана и отиде в кабината. Завари Лели да се бори с един голям сандък, който под въздействието на намалената скорост, изглежда, бе решил да я притисне о стената. Той изблъска сандъка настрана и я измъкна.

— Пристигнахме — каза ѝ Дънкан. — Облечи си скафандъра.

Кръглите ѝ очи престанаха да обръщат внимание на сандъка и се насочиха към него. По тях ясно личеше какво чувствуваше тя, какво мислеше. Каза просто:

— Скафандър. Та... топре.

Застанал във въздушния шлюз на купола, заминаващият управител обръщаше повече внимание на Лели, отколкото на циферблата за налагането. Той знаеше от опит точно колко време е нужно за изравняване на налягането и разкопча шлема си, без дори да погледне стрелката.

— Трябваше да се сетя да си доведа някоя... — забеляза той. — Пък и щеше да бъде много полезна в домакинската работа.

Отвори вътрешната врата и го преведе през нея.

— Заповядайте... и добре дошли — каза той. Главната всекидневна имаше странна форма поради архитектурата на купола, но беше просторна. Вътре беше също извънредно мръсно и разхвърляно.

— Исках да почистя... но някак все не ми оставаше време — добави той. Погледна Лели. Не личеше какво мисли тя за мястото. — Не можеш да ги разбереш тия марсианци — каза притеснено човекът. — Като че ли не загреват.

Дънкан се съгласи:

— Според мене тази е изглеждала учудена още преди раждането си и оттогава не се е оправила.

Другият продължаваше да наблюдава Лели. Погледът му се местеше от нея към една галерия с накачени по стените земни красавици и обратно.

— Странни са на външен вид тия марсианци — изрече той замислено.

— Смятат тази за голяма красавица там, откъдето иде — каза му Дънкан малко рязко.

— Не ще и дума, приятелю. След като прекарах тук толкова време, всички ми се струват странни на външен вид. — Той промени темата. — Но по-добре да ви запозная с обстановката тук.

Дънкан даде знак на Лели да разкопчае шлема си, за да може да го чува, и после ѝ каза да си свали скафандъра.

Куполът беше от обичайния вид: с двоен под, с двойни стени, с изолирано празно пространство между двете, построено като едно цяло и прикрепено към скалата с метални пръти. В жилищните помещения имаше три по-големи стаи, които можеха да поберат увеличен персонал, ако работата се разширеше.

— Останалото — обясни заминаващият си — се състои от складове на главната станция, предимно за хранителни продукти, цилиндри с въздух, разни резервни части и вода — ще трябва да я контролирате по отношение на водата; повечето жени, изглежда, мислят, че тя се въди в тръбите.

Дънкан поклати глава.

— Марсианките не са такива. Животът в пустините ги кара да изпитват естествено уважение към водата.

Другият взе защипнат с кламер сноп складови документи.

— По-късно ще проверим и ще подпишем тия. Тук работата е приятна и чиста. Единственият товар сега са редки металоносни руди. Калисто още не е достатъчно разработен. Манипулирането е лесно. Съобщават ви, когато някой контейнер е на път; включват радиофара, за да го вмъкнете. При изпращането не можете да сбъркате, ако се водите по таблиците. — Огледа помещението. — Тук ще разполагате с всички домашни удобства. Четете ли? Има много книги. — Махна с ръка към претъпканите лавици, които покриваха половината от вътрешната междинна стена. Дънкан каза, че никога не е бил запален читател. — Е, все пак помага — рече другият. — Тук ще намерите почти всичко най-известно. Ей там са плочите. Обичате ли музика?

Дънкан отговори, че обича хубави мелодии.

— Хм. По-добре опитайте нещо друго. Мелодиите правят късо съединение в мозъка. Играете ли шах? — Посочи една шахматна дъска с фигури, забодени по нея.

Дънкан поклати отрицателно глава.

— Жалко. На Калисто има един запален играч. Ще се огорчи, че няма да може да завърши тази партия. Все пак, ако се бях наредил като вас, може би и аз нямаше да се интересувам от шах. — Очите му се спряха пак на Лели. — Какво според вас ще прави тя тук, освен да готви и да ви забавлява? — попита той.

Този въпрос не бе идвал на ум на Дънкан, но той повдигна рамене.

— Е, предполагам, че тя ще е добре. Марсианците са по природа глупави — седят с часове и нищо не правят. Това им е нещо като дарба.

— Е, тук мястото е подходящо — каза другият. Нормалната работа, свързана с пристигането на кораба, продължаваше. Разтоварваха се контейнери, металоносните руди се прехвърляха от вместилищата в трюмовете. От Калисто дойде малка пътническа ракета с двама рудотърсачи, на които бе изтекъл срокът на договора, и замина обратно с двамата им заместници. Корабните инженери провериха апаратурата на станцията, направиха няколко подмени, напълниха водните цистерни, заредиха изразходваните цилиндри с въздух, изпробваха, човъркаха и пак изпробваха, докато най-последно казаха, че всичко е наред.

Дънкан остана отвън на металната площадка, където неотдавна предшественикът му бе изпълнявал фантастичния си танц на посрещач, и следеше излитането на кораба. Той се издигна право нагоре, тласкан леко от реактивните си двигатели. Извивката на корпуса му заприлича на удължен полумесец, който блестеше на фона на черното небе. Главните двигатели забълваха бял пламък, с розово в краищата. Корабът бързо набра скорост. След миг той се смали до точица, която се скри зад начупената линия на хоризонта.

Изведнъж Дънкан почувствува, като че и той се е смалил. Бе станал точица върху гола камениста маса, която сама по себе си беше точица в безкрая. Бездушното небе около него нямаше размери. То представляваше непрогледно черна пустота, в която неговото родно слънце и още безброй слънца светеха вечно, без причина и цел.

Скалите на спътника, които се извисяваха като заострени върхове и хребети, също нямаха размери. Дънкан не можеше да определи кои са близко и кои далеч; в хаоса от рязко осветени плоскости и мастиленочерни сенки не можеше дори да различи истинската им форма. Нищо подобно на тях не би могло да се види нито на Земята, нито на Марс. Незасегнатите им от атмосферни влияния ръбове бяха остри като бръснач: те си бяха все така остри от милиони и милиони години и щяха да си останат такива, докато съществуваше спътникът.

Неизменните милиони години като че се простираха и пред Дънкан, и зад него. Но не само той, а и самият живот беше точица, скоропреходна случайност, абсолютно незначителна за вселената.

Странна дребна пращинка, завъртяла се за, случаен миг под светлината на вечните слънца. Действителността се състоеше само от огнени кълба и каменни топки, които се търкаляха, търкаляха се безсмислено през пустотата, през невъобразимото време, завинаги, завинаги и завинаги...

Дънкан леко потръпваше в затопления скафандър. Никога дотогава не се бе чувствувал толкова сам; никога не бе усещал така остро огромната, сурова, празна самота на пространството. Взирайки се в мрака с очи, в които блестеше светлината, тръгнала от някоя звезда преди милиони години, той се чудеше.

— *Защо?* — питаше се той. — За какво е всичко това, дявол да го вземе?

Звукът на собствения му въпрос, на който трудно можеше да се отговори, промени настроението му. Той разтърси глава, за да я прочисти от умозрителни глупости. Обърна гръб на вселената и я сведе пак до подобаващото ѝ положение — като фон на живота изобщо и на човешкия живот в частност, и влезе във въздушния шлюз.

Както му бе казал неговият предшественик, работата беше лека. Дънкан установяваше радиовръзка с Калисто в предварително уговорено време. Обикновено тя се свеждаше почти само до формална проверка дали единият и другият човек продължават да съществуват, като от време на време си разменяха мнения за новините по радиото. Само сегиз-тогиз получаваше някакво съобщение или му казваха кога да включи радиофара. После, в определеното време, се появяваше цилиндърът контейнер и бавно се спущаше. Работата беше съвсем проста: да го скачи с вместилището за прехвърляне на товара.

Денят на спътника беше твърде къс, за да може да се свърши повече полезна работа, а нощта му, осветявана от Калисто, а понякога и от Юпитер, беше светла почти като деня; затова не се съобразяваха с нея и живееха по календара часовник, който показваше земното време по Гринуич. Отначало доста от времето беше заето със складиране на товара, оставен от кораба. Част от него нареждаше в главния купол — необходими за двамата неща, както и други стоки, за съхраняването на които бяха нужни топлина и въздух. Други сложи в малкия безвъздушен неотоплен купол. По-голямата част прибираще и

натъпкваше грижливо в цилиндри и изпращаше в базата на Калисто. Но щом се свършеше тази работа, останалото беше лесно, много лесно...

Дънкан начерта програма. На равномерни промеждутъци щеше да инспектира това-онова, да се качва на скалата и да проверява слънчевия мотор там и тъй нататък. Но придържането към ненужна програма изисква решителност. Слънчевите мотори например по необходимост са конструирани така, че да работят дълго време без надзор. Единственото нещо, което можеше да направи Дънкан, ако спряха, беше да поиска от Калисто да бъде изпратена ракета, която да ги вземе, докато се отбие някой кораб да ги поправи. Компанията бе обяснила много ясно, че една такава авария е единственото нещо, което би го оправдало, ако реши да остави станцията без човек. Предупредиха го също, че едва ли ще има някаква полза да предизвика сам авария само за да бъде сменен. Така или иначе програмата не трая дълго.

Имаше моменти, когато Дънкан се питаше дали довеждането на Лели беше в края на краищата толкова добра идея. От чисто практическа гледна точка той не би се справял като нея с готвенето и вероятно би живял като в кочина, подобно на предшественика си, но ако пък нея я нямаше, необходимостта да се грижи сам за себе си би уплътнявала донякъде времето му. Тя дори би могла да му служи поне малко за компания, ала все пак му беше чужда, особена; нещо като полуробот и отгоре на това глупав; безспорно това никак не беше забавно. Наистина имаше моменти — все по-чести моменти, — когато направо се дразнеше само като я видеше; дразнеха го и движенията ѝ, и жестовете ѝ, и глупавото ѝ произношение, когато говореше, и нейната необщителност, когато мълчеше, и отчуждеността ѝ, и всички неща, по които се различаваше, и фактът, че ако не беше тя, той щеше да си спести 2360 лири стерлинги... Пък и Лели не полагаше сериозни усилия да прикрие недостатъците си дори когато имаше възможност. Лицето ѝ например. Ще речеш, че всяко момиче би се старало да придаде на лицето си най-добър вид — но тя не предприемаше нищо! Лявата ѝ вежда винаги я правеше да изглежда като пиян палячо, ала Лели пет пари не даваше за това...

— За бога — каза ѝ той за кой ли път, — оправи тая крива вежда. Още ли не си се научила как да ги рисуваш? А и ружа не си сложила

както трябва. Погледни тази картина — а сега се погледни в огледалото; размазала си ружа все където не трябва. А и косата ти: заприличала е пак на водорасли. Имаш с какво да я къдриш, за бога накъдри я пак, стига си изглеждала като глупава морска сирена. Зная, че ще си останеш все същата тъпа марсианка, но би могла да се *стараеш* да приличаш на истинска жена.

Лели огледа цветната картина, а после сравни критично отражението си с нея.

— Та... топре — каза тя със спокойно безразличие.

Дънкан изсумтя.

— И още нещо. Говориш като бебе! Не е «та», а «да». Д-а. Да. Хайде, кажи «да».

— Та — произнесе Лели старателно.

— Ох, да му се не... Не можеш ли да схванеш разликата? Д-д-д, а не т-т-т. Да.

— Та — каза тя.

— Не. Дръпни езика си по-назад, ей така...

Урокът продължи още известно време. Накрая той кипна.

— Разиграваш ме, а! Внимавай, момиче. Хайде, кажи «да».

Тя се поколеба, гледайки сърдитото му лице.

— Хайде, кажи го.

— Т-та — опита се тя плахо.

Той я плесна по лицето по-силно, отколкото искаше. Сътресението прекъсна магнитния ѝ контакт с пода и тя заплува из помещението, въртейки ръце и крака. Удари се в отсрещната стена, отскочи и заплува безпомощно така, че за нищо не можеше да се улови. Той се втурна подире ѝ, обърна я както трябва и я изправи на крака. Лявата му ръка сграбчи здраво комбинезона ѝ точно под гърлото, дясната беше вдигната.

— Повтори! — каза ѝ той.

Тя въртеше безпомощно очи. Той я раздруса. Тя се опита. На шестия опит успя да произнесе: «Т-да».

Дънкан се примири засега с това.

— Както виждаш, *можеш*... когато се стараеш. На теб, момиче, ти трябва човек, който пипа здраво.

Пусна я. Тя се повлече през стаята, като се олюляваше и придържаше с ръце натъртеното си лице.

Няколко пъти, докато седмиците се точеха и бавно преминаваха в месеци, Дънкан се запита дали ще се справи. Стараеше се да върши работата си доколкото можеше, но все пак му оставаше много свободно време, което му тежеше.

Човек на средна възраст, който не е чел нищо по-дълго от някоя случайна статия в списание, няма влечение към книгите. Известните плочи много бързо му омръзнаха, както бе предрекъл предшественикът му, а с другите не знаеше какво да прави. Усвои шахматните ходове от една книга, успя да научи и Лели, с намерение след малко упражнения с нея да се състезава с човека от Калисто. Лели обаче съумяваше да го побеждава с такова постоянство, че той заключи, че умът му не подхожда за подобна игра. Вместо това я научи на един вид пасианс за двама, но и това не трая дълго; на Лели като че ли винаги ѝ вървеше на карти.

От време на време по радиото имаше новини и забавни програми, но точно тогава Земята се намираще някъде зад Слънцето, Марс оставаше закрит през половината време от Калисто, а самият спътник също се въртеше, поради което приемането беше или невъзможно, или често се прекъсваше.

Тъй че през повечето време Дънкан седеше и се измъчваше, намразил спътника, ядосан на себе си и дразнен от Лели.

Дразнеше го дори флегматичността, с която тя изпълняваше различните си задължения. Струваше му се несправедливо тя да понася това по-добре от него просто защото е глупава марсианка. А когато проявяваше гласно яда си, изражението, с което тя го слушаше, го вбесяваше още повече.

— Дявол да го вземе — каза ѝ той веднъж, — не можеш ли да вложиш някакъв *смисъл* в това твое глупаво лице? Поне да се засмееш, да заплачеш, да кипнеш или нещо друго? Човек ще полудее, като гледа лице, вечно застинало така, сякаш е кукла, която току-що е чула мръсен виц. Зная, че нищо не може да ти помогне, все така глупава ще си останеш, ала за бога, пораздвижи го малко, придай му някакво изражение.

Тя продължаваше да го гледа без следа от промяна.

— Хайде, нали чуваш! Усмихни се, дяволите да те вземат... усмихни се!

Устата ѝ трепна съвсем леко.

— И това наричаш усмивка! Ето това е усмивка! — Той посочи една снимка на хубаво момиче, чиято глава беше разделена почти наполовина от усмивка колкото клавиатура на пиано. — Ей така! Ей така! Ухили се до уши!

— Не — каза тя. — Лицето ми не може да се криви като земните лица.

— Да се криви ли? — повтори той ядосан. — Кривене ли го наричаш?! — Той се измъкна изпод пружиненото одеяло на креслото и тръгна към нея. Тя заотстъпва, докато стигна до стената. — Ей сега ще изкривя лицето ти, моето момиче. Хайде, усмихни се! — И той вдигна ръка.

Лели закри лицето си с ръце.

— Не! — запротестира тя. — Не... не... не!

В деня, когато Дънкан отбеляза навършването на осмия месец, Калисто предаде съобщение, че някакъв кораб е на път. Два дни по-късно Дънкан успя да установи връзка със самия кораб и да получи потвърждение, че той ще пристигне след около седмица. Дънкан се чувствуваше така, като че бе изпил няколко чаши алкохол. Трябваше да се извършат приготовления, да се проверят наличностите, да се отбележат липсите, да се впише в дневника, че за това и това няма сведения, за да бъде в крак. Докато се занимаваше с тая работа, се суетеше насам-натам. Дори си тананикаше, докато я вършеше, престана да се дразни от Лели. Новината като че ли не ѝ направи никакво впечатление — но и какво можеш да очакваш от нея?...

Точно в посоченото време корабът надвисна над тях и бавно се уголемяваше, докато реактивните двигатели в горната му част го тласкаха надолу. Щом кацна, Дънкан се качи на борда му с чувството, че всичко, което вижда, му е като стар приятел. Капитанът го прие сърдечно и извади напитки. Всичко беше както всеки път — дори бърбуренето на Дънкан и малко пиянското му държане бяха нещо обикновено при такива обстоятелства. Единственото отклонение от практиката настъпи, когато капитанът представи един човек до себе си и му обясни:

— Докарахме ти изненада, управителю. Това е доктор Уинт. Той ще споделя известно време изгнанието ти.

Дънкан се ръкува.

— Доктор ли?... — попита той учудено.

— Не по медицина, по естествени науки — обясни му Алън Уинт. — Компанията ме запокити тук да върша геоложки проучвания... ако гео не се използва неправилно в случая^[1]. За около една година. Надявам се, че няма да имате нищо против.

Дънкан си послужи с шаблонния израз, че ще му бъде приятна неговата компания, и засега не отиде по-далеч. По-късно го заведе в купола. Алън Уинт се изненада, като завари Лели там; явно никои не бе му казал за нея. Той прекъсна обясненията на Дънкан, като попита:

— Няма ли да ме представите на жена си?

Дънкан направи това неохотно. Укорната нотка в гласа на този човек не му хареса; не му хареса и начинът, по който другият поздрави Лели, като че беше земна жена. Съзнаваше също, че онзи е забелязал синината на бузата ѝ, която ружът не можеше да скрие напълно. Мислено причисли Алън Уинт към неконфликтните, високомерни хора и се надяваше, че няма да си има неприятности с него.

Би могло да бъде (всъщност — беше) въпрос на мнение кой стана причина за неприятностите, възникнали три месеца по-късно. Вече бе имало няколко случая, когато без малко не се стигна до конфликт. По всяка вероятност това щеше да е станало отдавна, ако работата на Уинт не му налагаше да излиза от купола толкова често. Нещата достигнаха критична точка, когато Лели вдигна очи от книгата, която четеше, и запита:

— Какво значи «еманципация на жените»?

Алън се залови да обяснява. Беше едва на средата на първото изречение, когато Дънкан се намеси:

— Слушай... казвал ли ти е някой да пълниш главата ѝ с разни идеи?

Алън присви леко рамене и го погледна.

— Въпросът ти е много глупав — рече той. — И впрочем защо тя да няма идеи? Като всеки?

— Знаеш какво имам предвид.

— Никога не съм разбирал хора като теб, които явно не могат да обяснят какво искат да кажат. Опитай се пак.

— Добре тогава. Искам да кажа следното: ти идваш тук със снобските си маниери и преструвки и още от началото започваш да си пъхаш носа в неща, които не те засягат. Тукатси започна да се отнасяш с нея така, като че си на Земята, а тя е някоя шикозна дама.

— Точно това исках. Радвам се, че си го забелязал.

— И мислиш, че не разбирам причината?

— Сигурен съм, че не я разбираш. Ти имаш такъв праволинеен ум. Разсъждаваш с простия си манталитет, че съм решил да ти отнема момичето, и това те дразни с тежестта на две хиляди, три хиляди лири стерлинги. Но грешиш: нямам такова намерение.

За миг Дънкан се обърка, после каза:

— Не момичето ми, а *жена* ми — поправи го той. — Тя може да е една глупава марсианка, ала по закон ми е жена и само аз имам думата.

— Да, прав си, Лели е марсианка, може и жена да ти е, отде да знам? Ала положително не е глупава. Един пример: погледни колко бързо се научи да чете — само че някой трябваше да си направи труда да ѝ покаже. Не мисля, че лично ти ще блеснеш особено в един език, от който знаеш само няколко думи и на който не можеш да четеш.

— Не е твоя работа да я учиш. Не ѝ трябваше да чете. Тя и така си е добре.

— Гласът на робовладелеца, дошъл от вековете. Е, ако не направих нищо друго, то поне ти доказах, че тук не става въпрос за невежество.

— И защо?... За да сметне, че си голям човек. Затова, като ѝ говориш, непрекъснато я ласкаеш. За да я накараш да помисли, че си по-добър от мен.

— Аз ѝ говоря така, както бих говорил на всяка жена където и да било — само че по-просто, защото тя не е имала възможност да получи образование. Ако наистина ме смята за по-добър, съгласен съм с нея. Бих съжалявал, ако не мога да бъда такъв.

— Ще ти покажа аз кой е по-добрият... — подзе Дънкан.

— Не е нужно. Още когато дойдох тук, разбрах, че си нехранимайко, иначе нямаше да заемеш тази длъжност — а и не ми беше необходимо много време, за да разбера, че си и голям грубиян. Мислиш ли, че не забелязах синините? Мислиш ли, че ми правеше удоволствие да слушам как крещиш на едно беззащитно момиче, което

умишлено си оставил да тъне в невежество, когато вероятно има десет пъти повече разум от теб? Да гледам тъпак като теб да се отнася като тиранин със своята «глупава марсианка»? Еметик^[2] такъв!

Поради избухналите страсти Дънкан не можеше да си спомни точно какво значеше «еметик», но ако в друг момент този човек стигнеше до такава крайност, непременно щеше да се хвърли и да го смаже. И все пак дори в гнева му двадесетгодишният опит в космоса надделя — още като малко дете бе разбрал колко смешно и безполезно е да се репчиш напразно и че гневният винаги излиза по-глупав.

И двамата кипяха, но се сдържаха. Спорът някак се разреши и се изглади и известно време нещата вървяха почти както преди.

Алън продължаваше да предприема походите си с малкия звездолет, който бе докарал със себе си. Проучваше и изследваше други части от спътника, връщайки се със скални образци, които изпробваше, грижливо етикетираше и подреждаше в сандъци. През свободното си време се занимаваше, както преди, да учи Лели.

Той вършеше това не само за собствено развлечение, но и подтикван от чувството, че прави нещо необходимо, и Дънкан не можеше да отрече напълно правотата му; ала същевременно управителят на станцията беше уверен, че при продължително близко общуване рано или късно едно нещо води до друго. Досега между двамата не се бе появявало нещо, за което да се заяде, но на Алън му оставаха още девет месеца дори и да го сменяха навреме. Лели вече го смяташе за герой. И с всеки изминал ден той все повече я глезеше с глупавото си отношение към нея, като че беше земна жена. Някой ден щяха да стигнат и по-далече — а следващата стъпка щеше да бъде, че след като той се явява пречка, ще трябва да го премахнат. Тъй като предпазването е за предпочитане пред лечението, най-разумно беше да не се позволи да се стигне до такова положение. Не биваше да се спречкват за това...

И не се спречкаха.

Един ден Алън Уинт тръгна на обичаен изследователски полет някъде по обратната страна на спътника. И изобщо не се върна. Толкова.

Не можеше да се каже какво мисли Лели по този въпрос, но явно с нея ставаше нещо.

Няколко дни тя прекара почти цялото време застанала до главния прозорец на всекидневната, загледана в святкащите точки в мрака. Не че чакаше или се надяваше Алън да се завърне — тя знаеше не по-зле от самия Дънкан, че когато са изтекли тридесет и шест часа, няма никакъв шанс за такова нещо. Не каза нито дума. Изражението ѝ оставаше непроменено — вбесяващо изражение на леко учудване. Само в очите ѝ имаше забележима разлика: изглеждаха помръкнали, сякаш зад тях се бе затворила още повече в себе си.

Дънкан не можеше да каже дали тя знаеше, или пък се досещаше за нещо. А и като че ли нямаше начин тя да е разбрала, без да е втълпил тази мисъл в главата ѝ — ако тя не беше вече там. Той се безпокоеше за нея, без сам да признава напълно това — толкова се безпокоеше, че не намираше сили да се нахвърли грубо върху ѝ, загдето гледаше така тъпо през прозореца. Чувствуваше се неловко при мисълта по колко много начини дори един тъпак може да предизвика фатална злополука на такова място. Като предпазна мярка всеки път, когато излизаше, сменяше с нови бутилките въздух, прикрепени към скафандъра му, и проверяваше дали налягането в тях е нормално. Свикна също да слага камък, така че външната врата на въздушния шлюз да не се затваря подире му. Сметна за нужно да следи неговата и нейната храна да излиза от един и същ съд и наблюдаваше внимателно Лели, когато готвеше. Все още не беше наясно дали тя знаеше, или подозираше... След като се увериха, че Алън е изчезнал, тя нито веднъж не бе споменала името му.

Настроението ѝ остана същото около седмица. После рязко се промени. Тя вече не обръщаше внимание на мрака отвън. Вместо това започна да чете жадно и безразборно.

Дънкан трудно можеше да разбере това увлечение по книгите, което по принцип не му харесваше, ала реши засега да не се меси. То имаше поне това предимство, че отвличаше съзнанието ѝ от други неща.

Постепенно той започна да се чувствува по-спокоен. Кризата бе преминала. Или тя не се бе сетила, или, ако се бе сетила, бе решила да не прави нищо. Пристрастеността ѝ към книгите обаче не отслабваше. Макар Дънкан няколко пъти да ѝ напомни, че *заради общуването с нея бе заплатил значителната сума 2360 лири стерлинги*, тя

продължаваше да чете, сякаш бе решила да прерови цялата библиотека на станцията.

Постепенно случаят мина на заден план. Когато дойде следващият кораб, Дънкан следеше Лели загрижено, да не би да изчакваше благоприятен случай, за да изкаже подозренията си пред екипажа. Това обаче се оказа излишно. Тя не показваше никаква склонност да повдига въпроса и когато корабът замина, отнемайки й тази възможност, той с облекчение си каза, че през цялото време действително е бил прав — тя е само една глупава марсианка, която просто е забравила нещастieto с Алън Уинт, както би го забравило едно дете.

И все пак, докато месеците на службата му се изнизваха неумолимо, Дънкан се убеди, че малко по малко се принуждава да промени мнението си, че тя е глупава. Лели учеше от книгите неща, които самият той не знаеше. Това криеше дори известни предимства, макар и да изпаднаше в положение, което не му се нравеше — когато тя помолеше за обяснения, както правеше понякога напоследък, неприятно му беше, че е поставян натясно от една марсианка. Изпитвайки като всеки практичен човек недоверие към придобитите от книгите познания, той сметна за необходимо да й обясни, че голяма част от писаното в книгите е чиста глупост, че всъщност на авторите никога не се е налагало да се справят с проблемите на живота, които е срещал той. Посочи примери от собствените си работи, от личния си опит; оказа се, че фактически я учи.

А тя усвояваше бързо и практиката, и писаното в книгите. По принуда се наложи да промени още малко мнението си за марсианците — не бяха изцяло глупави, както бе смятал, а просто твърде глупави по природа и не им хрумваше да използват умствените способности, които притежават. Веднъж започнала, Лели поглъщаше всевъзможни знания като същинска прахосмукачка: не мина много време и тя вече знаеше за товарните станции толкова, колкото самият той. Дънкан съвсем не бе имал намерение да я учи, ала по този начин си осигуряваше занимание, което беше далеч за предпочитане пред скуката на първите дни. При това съобрази, че тя става имущество, чиято цена се покачва...

Това му се виждаше смешно. Никога дотогава не бе гледал на образованието като на нещо друго освен пилеене на време, ала сега

започна сериозно да си мисли, че когато я отведе обратно на Марс, ще може да си възвърне много по-голяма част от 2360-те лири стерлинги, отколкото очакваше. От нея можеше да стане твърде добра секретарка и да я наемат... Започна да я учи на елементарно счетоводство и финанси — доколкото разбираше нещо от това...

Месеците на служба продължаваха да се трупат; сега те минаваха значително по-бързо. През последния период от време, когато човек придобиваше увереност, че е способен да изкара докрай, без да получи нервно разстройство, беше приятно да седи там със съзнанието, че вкъщи парите постепенно се трупат.

На Калисто бе открит нов залеж, който увеличи малко доставките за спътника. Иначе всекидневната работа продължаваше без изменения. От време на време се отбиваха кораби, товареха и отново заминаваха. А после, неочаквано скоро, излезе, че Дънкан може да си каже: «Пристигне ли по-следващият кораб, напускам!» Още по-неочаквано скоро дойде денят, когато, застанал на металната площадка пред купола, Дънкан гледаше как един кораб излита, издиган от долните си двигатели, и се смалва нагоре в черното небе. В този миг си каза: «За последен път виждам това! Когато следващият кораб се вдигне от това бунище, аз ще се намирам на борда му и тогава... хубаво ще бъде, боже мой!...»

Дънкан стоеше и гледаше кораба — една ярка искрица сред другите, — докато завъртането на спътника не го скри зад хоризонта. После се обърна към въздушния шлюз — и видя, че вратата е затворена...

Щом реши, че няма да има последствия от случая с Алън Уинт, той се бе отказал от навика си да я подпира с камък. Когато излезеше по някаква работа, я оставяше открехната и тя стоеше така, докато се върнеше. На спътника нямаше вятър или нещо друго, което да отмести камъка. Дънкан сграбчи ядно дръжката на вратата и я натисна. Тя не помръдна.

Дънкан изруга, реши, че е заяла. Отиде до края на металната площадка, а после с реактивната кола заобиколи купола малко отстрани, за да може да погледне през прозореца. Лели седеше на един стол с прикрепено към него пружинено одеяло, явно потънала в размисъл. Вътрешната врата на въздушния шлюз стоеше отворена, затова, разбира се, външната не можеше да се помръдне. Тя стоеше

затворена не само благодарение на секретната ключалка, но и на въздушното налягане в целия купол.

Забравил това за момент, Дънкан зачука по дебелилото стъкло на двойния прозорец, за да привлече вниманието ѝ; тя не би могла да чуе звук оттам, но вероятно движението привлече погледа ѝ и я накара да вдигне очи. Извърна глава и го загледа, без да мърда. Дънкан също я гледаше. Косата ѝ беше още накъдрена, ала веждите, ружа и всички други неща, на които той бе настоявал, за да изглежда колкото е възможно повече като земна жена, ги нямаше. Очите ѝ го гледаха, застинаха като камъни в характерното втрещено изражение, показващо леко учудване.

Внезапно просветление разтърси Дънкан като удар. За няколко секунди като че ли всичко спря.

Той се престори, че не е разбрал. Даваше ѝ знаци с ръце да затвори вътрешната врата на въздушния шлюз. Тя продължаваше да го гледа вторачено, без да помръдне. После той забеляза книгата, която тя държеше в ръката си, и я позна. Не беше от книгите, с които Компанията бе снабдила библиотеката на станцията. Книга със стихове, в синя подвързия. Някога бе принадлежала на Алън Уинт...

Внезапно Дънкан бе обзет от паника. Погледна редицата малки циферблати на гърдите си и тогава въздъхна от облекчение. Тя не бе пипала уреда му за подаване на въздух: имаше достатъчно налягане за около тридесет часа. Потта, която бе започнала да избива по челото му, охладня, когато възвърна самообладанието си. Само докосна реактивния двигател и той прелетя обратно до металната площадка, където можеше да закотви магнитните си ботуши и да прецени положението.

Ама че кучка! Да го накара да мисли през цялото време, че е забравила всичко. Трупала е злоба. Оставяла го е да върши работата си, докато е крояла планове. Чакала е да наближи края на срока му, за да опита фокуса си. Минаха няколко минути, докато смесицата от гняв и паника се уталожи и му позволи да разсъждава.

Тридесет часа! Време, за което може да се направи много. И дори да не успееше да се прибере в купола до двадесетина часа, все пак му оставаше последното отчаяно средство — да се изстреля по посока на Калисто с един от цилиндричните контейнери.

Дори ако Лели се разбъбреше по-късно за случая с Уинт, какво от това? Той беше сигурен, че тя не знаеше *как* е станало. Неговата дума щеше да тежи повече от думата на една марсианка. По всяка вероятност щяха да сметнат, че тя има космическа психоза.

... И все пак щеше да остане известно съмнение; по-добре да се разправи с нея тук веднага — пък и идеята с цилиндъра беше рискована; можеше да се приложи само в краен случай. Първо трябваше да опита други средства.

Дънкан размишлява още няколко минути, после се прехвърли с реактивния двигател при по-малкия купол. Там прекъсна комутаторите на линиите, които подаваха ток от главните акумулатори, зареждани от слънчевия мотор. Седна да почака малко. Беше нужно известно време, докато изолираният купол загуби всичката си топлина, но не толкова много, че спадането на температурата да се усети и да се отбележи на термометрите, когато топлината изчезне. Нисковолтовите, с малък капацитет акумулатори вътре нямаше да ѝ бъдат особено полезни дори и да се сетеше да ги включи.

Чака един час, докато далечното слънце залезе и ярката дъга на Калисто започна да се показва над хоризонта. Тогава се върна при прозореца на купола да провери резултатите. Пристигна точно навреме, за да види как Лели облича скафандъра си на светлината от две резервни лампи.

Изруга. Значи с обикновено изстудяване нямаше да свърши работа. Затопленият костюм не само щеше да я предпази, но и въздушният ѝ запас щеше да трае по-дълго от неговия — а вътре имаше много резервни бутилки дори ако свободният въздух в купола замръзнеше.

Той я почака да си сложи шлема и тогава включи радиото в своя. Видя как тя се спря при звука на гласа му, но не отговори. След малко изключи хладнокръвно приемателя си. Той не направи същото; остави приемателя си отворен, за да бъде готов за момента, когато тя се вразуми.

Дънкан се върна на площадката и се замисли отново. Бе възнамерявал да се вмъкне с взлом в купола, по възможност, без да го поврежда. Но това изглеждаше трудно, щом не беше в състояние да я измъкне с понижаване на температурата. Тя беше по-добре от него с въздуха — и макар че наистина в скафандъра си нямаше възможност

нито да яде, нито да пие, за нещастие същото важеше и за него. Единственият изход, изглежда, беше да се заеме със самия купол.

Неохотно се върна пак при малкия купол и включи електрическата резачка. Кабелът ѝ се изви зад него, когато се прехвърли отново при главния купол. До заоблената метална стена се спря да обмисли работата — и последиците. Щом пробиеше външната обвивка, отваряше му се известно пространство; после идеше изолационният метал — с него нямаше да бъде трудно, той щеше да се топи като масло, а без кислород не можеше да се подпали. По-големи трудности очакваше от вътрешната метална обвивка. Най-разумно беше да започне с няколко малки разреза, за да намали въздушното налягане — и да се отдръпне; ако всичият въздух излезеше със свистене, имаше вероятност в безтегловното си състояние да бъде отнесен на значително разстояние. А какво ще направи тя? Е, навярно ще се опита да запуши пробитите от него дупки — щеше да го затрудни, ако се сетеше да използва азбестов уплътнител, тогава щеше да се наложи да отлита... И двете обвивки можеха да се запоят наново, преди той да напълни пак помещението с въздух от цилиндрите... Малката загуба на изолационен материал нямаше да има значение... Е, добре, тогава залавяй се за работа...

Направи свързките и успя да се закотви достатъчно, за да може да се задържи. Доближи резачката и натисна спусъка. Натисна повторно, но после изруга, като се сети, че бе изключил тока.

Притегли се обратно до кабела и включи отново комутаторите. Светлината от прозорците на купола изведнъж озари скалите. Запита се дали с пускането на тока Лели щеше да се сети какво устава. Но дори и да се сетеше, какво от това? Така или иначе тя скоро щеше да разбере.

Настани се отново до купола. Този път резачката задействува. Само за няколко минути отрязва неравен кръг с диаметър два фута. Махна парчето и огледа отвора. После, когато насочи отново резачката, в приемателя му нещо изщрака: в ухото му прозвуча гласът на Лели:

— По-добре не се опитвай да се вмъкнеш. Аз съм готова за това.

Той се поколеба, застинал с пръст на спусъка, чудейки се какво може да е измислила тя в отговор. Заплахата в гласа ѝ го разтревожи. Реши да отиде до прозореца и да види какъв номер му гласи, ако изобщо гласеше нещо.

Тя стоеше до масата, все още облечена в скафандъра, и се занимаваше с някакъв уред, който бе сложила там. Изминаха една-две секунди, преди той да разбере какво е предназначението му.

За горната част на масата по някакъв начин бе прикрепена една полунадута пластмасова кесия за храна. Лели нагласяше върху ѝ метална пластинка с малък луфт между двете. Имаше и жица, залепена със скоч за горната страна на кесията. Очите на Дънкан се плъзнаха по жицата към един акумулатор, бобина и запалка, свързана със снопче от половин дузина динамитни пръчки...

Просветлението го хвърли в смут. Беше много просто — и щеше да бъде много резултатно. Ако въздушното налягане в помещението спаднеше, кесията щеше да се издуе, жицата — да направи контакт с пластинката, а куполът — да експлодира...

Лели завърши приготовленията си и свърза втората жица с акумулатора. Обърна се и го погледна през стъклото. Ядът му пречеше да повярва, че зад това глупаво учудване, застинало на лицето ѝ, тя може би напълно съзнаваше какво върши.

Дънкан се помъчи да ѝ заговори, но тя бе изключила приемателя си и не се и опита да го включи отново. Просто стоеше и го гледаше втренчено, докато той ревеше и беснееше. След няколко минути се приближи до един стол, привърза си пружиненото одеяло, седна и зачака.

— Е, добре — извика Дънкан в шлема си. — Но и ти ще хвъркнеш с него, дяволите да те вземат! — Това беше, разбира се, глупост, защото нямаше никакво намерение да унищожи купола или себе си.

До този миг не се бе научил да разбира какво става зад това глупаво лице — може да беше взела хладнокръвно решение, а може и да не беше. Ако въпросът се свеждаше само до натискането на едно копче, за да унищожи всичко наоколо, би могло да се разчита нервите ѝ да не издържат. Но при сегашното положение копчето щеше да натисне той, щом успееше да пробие дупка за излизане на въздуха.

Отдръпна се отново, за да се закотви за площадката. Сигурно имаше *някакъв* обиколен път, *някакъв* начин да се вмъкне в купола, без да намалява налягането... Няколко минути мисли усилено, но и да имаше такъв начин, не можеше да се сети — пък и нямаше гаранция, че ако тя се уплаши, няма да задействува сама заряда...

Не — нищо не можа да измисли. Оставаше само цилиндърът контейнер до Калисто.

Той вдигна очи към Калисто, който в момента висеше огромен на небето, а зад него стоеше Юпитер, по-малък, но по-ярък. Трудността беше не толкова в прелитането, колкото в кацането там. Може би ако успееше да уплътни контейнера с всичко, което намереше... После би могъл да накара хората от Калисто да го превозят обратно, а те щяха да намерят някакъв начин да влязат в купола и тогава Лели щеше много да съжалява, страшно много...

Оттатък площадката бяха наредени три цилиндъра, заредени и готови за използване. Няма как, признаваше, че се страхува от кацането; но уплашен или не, ако тя не включеше радиото си, за да го изслуша, това беше единственият му шанс. А от бавене нямаше да спечели нищо, освен да намали запаса си от въздух.

Той взе решение и слезе от металната площадка. Включи леко реактивния двигател и прелетя през площадката до цилиндрите. Имаше опит с тях и лесно довлече най-близкия до рампата. Един повторен поглед към наклона на Калисто го успокои; поне щеше да стигне благополучно до него. Ако радиофарът им там не беше включен, за да се ориентира по него, можеше да им се обади по радиопредавателя на скафандъра си, когато се приближеше.

Цилиндърът не беше добре уплътнен. Той пренесе допълнителни уплътнения от другите цилиндри и го натъпка. Когато се спря, за да помисли как да го задействува, когато влезе вътре, усети, че започва да му става студено. Завъртайки копчето с едно деление, погледна циферблата на гърдите си — и мигновено разбра... Тя се бе сетила, че той ще прикрепи нови бутилки въздух и ще ги изпробва, затова бе повредила акумулатора или по-вероятно електрическата верига. Волтажът беше спаднал толкова, че стрелката едва мърдаше. От доста време вече скафандърът трябва да е губил топлина.

Знаеше, че не ще може да изтрае дълго — вероятно не повече от няколко минути. След първоначалния пристъп страхът изведнъж го напусна, отстъпвайки място на безсилен гняв. Тя му бе отнела последната възможност, но, ей богу, той нямаше да я остави да се отърве току-така. Щеше да загине, но само една малка дупка в купола, и нямаше да загине сам...

Студът го просмукваше, като че го плискаше с ледени вълни през скафандъра. Натисна копчето за включване на реактивния двигател и се понесе обратно към купола. Студът го вкочаняваше. Първо изтръпнаха краката и пръстите на ръцете. С огромно усилие едва успя да задействува реактивния двигател, който го закара отстрани на купола. Но беше нужно още едно усилие, защото увисна там, на около един ярд от земята. Резачката се търкаляше, където я бе оставил — на няколко фута от него. Напрегна се отчаяно да натисне копчето, с помощта на което щеше да се добере до нея, но пръстите му вече не се движеха. Плачеше и се задъхваше от усилие да го накара да заработи и от болката, причинявана от пълзящия по ръцете му студ. Внезапно усети в гърдите си мъчителна, раздираща болка. Тя го накара да извика. Отвори уста — и незатопленият въздух нахлу в дробовете му и ги смрази...

Във всекидневната на купола Лели стоеше и чакаше. Тя бе видяла как облечената в скафандър фигура прелетя над площадката с необикновена скорост. Разбра какво значеше това. Взривният ѝ уред беше изключен; сега тя стоеше нащрек, с дебела гумена подложка в ръка, готова да запуши с нея всяка дупка, която би се появила. Чака една минута, две минути... Когато минаха пет минути, отиде до прозореца. Като прилепи лицето си о стъклото и погледна странишком, можа да види изцяло единия крак на човека в скафандъра и част от другия. Висяха хоризонтално, на няколко стъпки от земята. Гледа ги няколко минути. Постепенно се спущаха надолу, но това едва се забелязваше.

Отдръпна се от прозореца и отблъсна подложката от ръката си така, че тя прелетя през стаята. Една-две секунди стоя замислена. После отиде при лавиците за книги и извади последния том на енциклопедията. Запрелиства страниците и провери думата «вдовица»: точното правно положение и претенциите.

Намери лист и молив. Една минута се колеба, мъчейки се да си спомни това, което бе научила; после взе да записва цифри и те я погълнаха всецяло. Най-сетне вдигна глава и се взря в резултата: по 5000 лири стерлинги годишно в течение на пет години, при 6 процента сложна лихва, което възлизаше на солидна сумичка — малка, но цяло състояние за една марсианка.

Но после пак се поколеба. Лице, което не е застинало вечно в изражение на малко учудена невинност, вероятно би се намръщило леко в този момент, защото, разбира се, трябваше да се приспадне известна сума — около 2360 лири стерлинги.

[1] «Геология» произхожда от гръцката дума «гео» — земя. — Б.пр. ↑

[2] Еметик — лекарство за предизвикване на повръщане; в преносен смисъл — гаден, отвратителен човек. — Б.пр. ↑

ДЖОН БРАНЪР НЕБЕСНИТЕ ОТВОРИ

... В същия ден всичките извори на голямата бездна се разпукнаха и небесните отвори се разкриха. И дъждът валя на Земята четиридесет дни и четиридесет нощи.^[1]

* * *

Връзката бе лоша; от високоговорителя идеха всякакви шумове, каквито не би трябвало да има. Аркрайт почувствува за миг пристъп на паника и бързо хвърли поглед през рамо към илюминатора, който случайно беше обърнат към Слънцето. От левия край на слънчевия диск сякаш бе отхапана тясна, дълга ивица.

В това време сред шумотевицата се откри пронизителният, някак прекалено натъртващ глас на Костело:

— Ало, Луна Едно! Аркрайт, чуваш ли ме?

Аркрайт въздъхна дълбоко.

— Да... едва-едва!

— Каква е причината? — долетя отговорът; сега разликата във времето почти бе достигнала своя максимум, защото корабът се спущаше към мястото за кацане. — Моля те, провери предавателя си!

— Вината не е в апаратурата — каза кисело Аркрайт. — Поглеждал ли си Слънцето напоследък?

— Откакто ти излетя, не съм излизал от базата. — Пукотът от смущенията заглуши последната сричка. — Защо, какво става с него?

— На диска му се е появило такова голямо петно, каквото не съм виждал досега — докладва Аркрайт. — Можеш ли да направиш проверка в обсерваторията?

— Да, разбира се, но не мисля, че те са в състояние да променят нещата.

— Може да ни кажат поне колко време горе-долу ще трае това проклето смущение.

— Възможно е. Добре, ще го сторя. — Костело замълча за миг, като че ли бе закрил микрофона, за да разговаря с някой друг. — В момента колко ти остава до повърхността?

— Около шестстотин и двадесет секунди — отговори Аркрайт, поглеждайки хронометъра. — Спирачните механизми ще започнат да действуват на сто и петдесетата.

— Отлично. Спазваш точно времето. — Дори официалният, насечен говор на Костело не можеше да скрие силното вълнение, което изпитваше. — Ще следим и ще слушаме. Всичко хубаво!

— Благодаря — каза Аркрайт и се отдръпна от ръчките, за които се държеше. Ремъците на противоускорителното кресло плаваха във въздуха; той улови най-близкия и се придърпа към напълнения с въздух дюшек. Като се огледа за последен път, за да се увери, че не е забравил нищо, което при намаляването на скоростта би паднало на пода и би се счупило, той се препаса с ремъците и закопча катарамите.

Е, за добро или за зло, това бе положението.

Зад него, в сърцето на атомния реактор, релетата отговаряха на цъкащия секунда по секунда главен хронометър; амортизьорите се въртяха на винтовите си оси, силата на радиацията растеше и обливаше с поток от гама-лъчи предпазната броня на пилотския отсек.

Точно навреме, на сто и петдесетата секунда, помпите се задвижиха и към центъра на цилиндричната запалителна камера рукна с грохот водопад от гориво. Температурата там достигна почти 4000°C.

Горивото, сковавано досега от студа в неогряваната от Слънцето страна на кораба, изведнъж, за част от секундата, се загрея, разшири се с експлозивна сила и проточи към голата повърхност на Луната нажежен до побеляване език от йонизирани молекули.

Скоростта рязко намаля, сякаш корабът бе спрял внезапно от опънато до скъсване въже. Аркрайт потъна с дълбока въздишка в амортизиращите възглавници. Очите му бяха приковани в отвесната скала, отчитаща височината, на която се намира корабът. Тънкият й

стълб от газ несигурно се колебаеше, затова ръцете му бяха готови да включат всеки миг запасния ускорител, ако поради злополука жироскопите се разстроиха и корабът се прекатуреше.

Отвесната скала показваше устойчиво положение; метър по метър и най-после стъпка по стъпка корабът кацна върху гладката повърхност на Морето; главният хидравличен крак срещна твърда почва; от тежестта на кораба една сгъваема част в края му се прибра, включи се реле и се разпънаха четири други разтегаеми крака, които стъпиха здраво, и ревът на мотора заглъхна с въздишка, а после съвсем замлъкна.

На Луната беше стъпил човек.

С мъка — след като близо четири дни бе прекарал в безтегловно състояние и дори лунното притегляне затрудняваше мускулите му — Аркрайт се изправи и закрачи неуверено към илюминатора. Тоя, който избра, показваше рязката чернота и белота на някаква пръстеновидна стена, разпръснати планини, хълмчета и назъбени скали — и Земята, като синьо-зелен плод на непоносимо черния фон на небето.

— Успях! — извика той от края на кабината към микрофона, сякаш беше човек, който слуша. — Чувате ли ме? Успях!

Поток от слънчеви смущения му се изсмя от високоговорителя; когато се изчисти, Костело, а зад него и много други (като че ли всички участници в програмата) пееха и крещяха, и вече го поздравяваха по радиото.

Най-после, след като врявата поутихна малко, Костело каза:

— Стига! Сега можем да продължим и да предадем съобщенията. Аркрайт, как се чувствуваш като най-прочутия човек в света?

— Запитай ме, когато се върна — отговори Аркрайт сухо. — Още не съм се съвзел от вълнението, че съм тук здрав и читав.

Прекъсна го внезапно смущение от високоговорителя: силно съскане и пукане. Поглеждайки към Слънцето, Аркрайт видя, че петното в края му видимо се разпъзва по диска. То беше така контрастно, като че минаваше през меридиана на Слънцето — но Аркрайт знаеше, че не предстои такова минаване.

Имаше да върши толкова много неща, че през първите двадесет и четири часа от престоя не му оставаше време да мисли за своето постижение. Облече скафандъра и излезе — първо да опита как се чувства човек, когато се движи при слабо притегляне, а после да се занимае с по-сериозни работи. Товарът му се състоеше главно от научна апаратура, свързана със звукозаписен апарат и телеметричен прибор; трябваше да ги постави на такова разстояние от кораба, че по-късно, при излитането, да не пострадат.

Насочи антените им към Земята и ги включи на работен режим. Костело го уведоми, че сигналите им са неясни, което почти не учуди космонавта — дори гласът от базата понякога едва се различаваше сред намесващия се шум. С растящо безпокойство Аркрайт поглеждаше към петнистия лик на Слънцето.

— Какво става с онова старче, Слънцето? — запита той.

— Не знаем — призна Костело. — Почти всички обсерватории на Земята са обсадени от хиляди посетители, които лично искат да видят кораба ти; наблюдават го с помощта на средноголеми телескопи. Все пак се свързах с Дътри от Астрофизическата фондация да видя може ли да каже... — прашене и пукот — ... ще продължава. Пусто да опустее, сега ли намери да се случи.

— Как е... — прас! — ... как е там долу при вас?

— Лошо! Обикновеното радио е поносимо, но телевизионните станции са принудени да прекратят предаванията си. На екрана излиза само някаква бъркотия и нищо друго.

Този път шумът беше като приливна вълна. Тя като че плисна от високоговорителя и удари Аркрайт с почти осезаема сила. Аркрайт почака да затихне.

— Няма да я бъде тая работа — каза той кисело. — Ще гледам да налучкам... — пук — ... налучкам време, когато изригванията от петното не са толкова силни. Нареди — ... пррр — ... нареди някой да следи връзката.

— Дадено. Не се безпокой за това. Смущенията се превръщаха в един фон от постоянно пулсиране и бушуване. Аркрайт изключи приемателя и погледна Слънцето. «Прилича на бухнал пудинг — помисли той ни в клин, ни в ръкав — с плънка от огромни зърна касис.»

През времето, с което разполагаше, не можеше да върши изследвания много далеч от кораба, обаче все пак имаше гайгеров брояч, който да носи със себе си за всеки случай, а в единия край на кабината се намираще сравнително добре комплектувана и извънредно компактна лаборатория, за да прави бързо анализи на скални образци, ако му се видеха интересни. Разбира се, всички данни за състава на Луната, получени от първа ръка, бяха важни, но скалите, съдържащи например водни кристали, щяха да решат въпроса дали е възможно да се създаде в скоро време лунна колония, която да се издържа сама, или това никога няма да стане.

Бурята от слънчева радиация бавно приближаваше връхната си точка. Около седмица след кацането му се очакваше Слънцето да залезе, но все му се искаше, колкото и смешно да изглежда, лунната нощ да настъпи по-рано, тъй че залязването на Слънцето да намали непрекъснатите радиосмущения.

Мъчително беше да се вслушва в слабите, неясни гласове, които стигаха до него от Земята; много пъти се отказва ядосан, неспособен да разгадае бъркотията от звуци. Бе очаквал постоянна връзка с хората в базата, за да облекчи скуката, която можеше да възникне по време на престоя му, защото щеше да му остане много малко работа, щом проучеше близката околност. Апаратурата сама се грижеше за себе си.

Все пак имаше скални образци, които трябваше да анализира в епруветките, а когато намери търсената вода, инсталира малък слънчев дестилатор, за да докаже, че тя може да се извлича.

Постоянно се връщаше при радиото, с надежда да улучи поне временно затишие сред шума. Когато му се удаде такава възможност, изрази безсилието си пред Костело, който се помъчи да го ободри.

— В края на краищата нали няма да продължи вечно — долетяха неясно думите от пращящия високоговорител. — Щом стигнахме веднъж Луната, тя ще ни чака да я посетим повторно. Не е толкова важно, че ще разполагаме само с данните, които ти ще успееш да донесеш. Впрочем... — пук.

— Повтори, моля! Повтори! — завика Аркрайт, но високоговорителят зафуча като раздразнена котка, и след като почака пет минути, космонавтът се отказа.

Знаеше, че новината за кацането му е развълнувала света; Костело му бе прочел извадки от информацията и статиите за него.

Много хубаво и ласкателно беше да го приветствуват като втори Колумб, но Аркрайт чувствуваше, че пращането на радиото му действа на нервите. Останалото можеше да чака до завръщането.

Той извади комплекта от биологични уреди, които съставляваха част от екипировката му, и тръгна да провери дали едно странно петно, което бе забелязал на скалите, няма да се окаже жив организъм.

Спешният сигнал дойде около шест часа преди залез-слънце; Аркрайт се намираше далеч от кораба, още работеше върху петното и току-що бе стигнал до заключението, че то е просто разяждащо вещество. Затвори кутията с уредите и се върна в кабината.

Думите едва се различаваха сред бръмченето и пукота по трасето. Но долови достатъчно, за да разбере, че се обаждат Костело и че явно бърза.

— Какво има? — запита той високо и ясно.

— Не можем да получим никакви данни от спектрографите ти — изкрещя му Костело в отговор.

— Не се учудвам! — каза Аркрайт. Предаването беше с развивка, като в телевизията.

— Можеш ли да разчиташ спектрограма?

— Не зная дали ще успея без таблица. Защо се интересуваш?

— Във всеки случай, моля те, излез и виж какво можеш да направиш.

— Защо е нужно да се бърза? Когато Слънцето залезе след няколко часа, смущенията ще намалееят дотолкова, че ще имате възможност да получавате данните.

— Именно това не можем да чакаме. Трябват ни сведения за слънчевия спектър от космическото пространство.

Аркрайт замълча за момент, после каза:

— Предполагам, че Дътри ти се е обадил. Какво е неговото мнение?

— Трябва му тая спектрограма, за да може да си състави мнение. Моля те, отбележи си на какво иска да обърнеш внимание.

Аркрайт взе молив и бележник и записа няколко десетки кодови числа, които Костело прочете; за много от тях се наложи да иска повторение. Накрая подсвирна.

— Помоли Дътри да не се прави на глупак — каза той. — В слънчевата светлина няма толкова много водородни линии!

— В спектрограма от космическото пространство може да има — отвърна Костело, след като помълча. — А окаже ли се, че има, явно не би било все едно.

— Добре — повдигна рамене Аркрайт. — Ти командуваш. Ще трябва да побързам с тая работа, Слънцето скоро ще залезе.

Той си сложи космическия шлем и отново излезе навън.

Спектрографите бяха четири на брой; един беше насочен към Слънцето, другите — към интересни звезди, чиито спектри щяха да дадат ценни сведения за звездните процеси. «Разбира се — помисли си Аркрайт равнодушно, — само аз мога да поставя слънчевия спектрограф най-далеч от кораба, нали?»

Застана в сянката на уреда и повдигна козирката над визъора на шлема, за да погледне ослепително яркия образ в обектива. Когато започна да го вижда ясно, изсумтя от смайване.

Дътри беше прав: водородните линии бяха повече!

Сложи бележника на коляното си и свери кодовите числа с видимия спектър; отмяташе всяко намерено число, а после прибави и още няколко, които Костело не му бе дал. Нещо в тия последни числа го накара да се замисли и като се облегна, Аркрайт зачука с молив по шлема си.

Доколкото си спомняше, такива числа изобщо не биваше да има.

Когато се върна в кораба, беше намръщен.

— Е? — попита Костело с едва прикрито нетърпение. — Какво установи?

— Всичко, което искаше, и още нещо отгоре — отвърна Аркрайт и му се стори, че през шума чу дълбока въздишка. — Не зная точно какво се е случило, но нещо трябва да е ударило Слънцето право в слънчевото сплитане. — Запита се дали Костело намира шегата забавна. — Някои от тези линии спадат към милионните величини. Какво търсят на повърхността, дявол да ги вземе?

— Не зная — каза Костело. — Но се надявам, че Дътри знае.

Всичко друго, което вероятно добави, се загуби в хаотичния шум.

Аркрайт се върна загрижен при спектрографа и още веднъж го погледна внимателно, преди Слънцето да се бе спуснало окончателно зад планините, образуващи пръстеновидната стена на кратера. Легендарният звяр, който според поверието го поглъщаше при затъмненията, сега като че отхапваше цели късове от края на диска му.

Щом то изчезна напълно, Аркрайт насочи слънчевия спектрограф, към следващата звезда от своя списък. Това му отне много време, тъй като трябваше да пренастрои прецесионния часовников механизъм и да сложи по-голям обектив с по-дълъг фокус. Докато свърши, стана му ужасно студено, макар че скафандърът му бе изолиран, но трябваше да се примири с това и едва два часа след залез се прибра в кораба.

«Смущенията от Слънцето сега ще бъдат заглушени до известна степен от Луната», помисли си той. Повика Костело и с радост установи, че шумът е малко по-търпим.

— Е, какво казва Дътри — попита той.

— Имай търпение, драги! Да не мислиш, че е имал време, за да смели сведенията? И Уолд от обсерваторията на Маунт Паломар ни препира; аз му предадох същите данни. Изглежда, че бъркотията в международните съобщения най-последно е накарала всички да те забравят. Както винаги вдигат врява и питат защо правителството не *направи* нещо...

— Така и предполагам — каза Аркрайт. — Е, ще ми предадеш какво казват, нали? Този спектър ме безпокои.

Той прекъсна радиовръзката, за да си приготви ядене; храни се с отворен бележник пред себе си, вторачен в знаците, в които се мъчеше да намери някакъв смисъл.

Когато свърши, реши да излезе да погледа Земята.

Блестящите очертания на планетата заслепяваха поради яркостта, придавана им от въздуха и водата; сега, когато Слънцето бе залязло, тя изпъкваше със сиянието на Луната, гледана от Земята. Аркрайт предварително знаеше тази разлика, но друго беше да я види с очите си.

Дълго време се визира в нея.

А после така внезапно, като че някой натисна електрически ключ, пламна светлина и осветената част на диска стана ослепително, невероятно ярка.

Силният блясък го накара да извика и да вдигне ръце пред очите си; пурпурната следа от картината опари като огън ретината му. Едва когато с недоумение и примигвайки погледна през тъмния визьор, разбра какво вероятно... какво *сигурно* се бе случило.

Обърна се и затича нагоре по стълбата към херметичната камера на входа, като проклинаше мудното действие на механизма ѝ. Щом се отвори вратата, втурна се през кабината към микрофона и започна да крещи в неумолимата му черна паст:

— Костело! Който и да е! Чувате ли ме? Какво стана?

Гласът, който долетя до него през хаоса от шум, по-силен от когато и да било преди, принадлежеше на непознат човек; той беше истеричен, изливаше яростния си гняв в празното пространство:

— *Слънцето избухна!*

* * *

Безмилостният блясък на набъбналото Слънце играеше по лицето на Земята като огнепръскачка. Вцепенен, без да се помръдне нито за да яде, нито за да пие, нито за да си легне да спи, Аркрайт седеше и наблюдаваше.

За известно време — през първите няколко часа, докато върху повърхността на планетата още имаше места, недокоснати от огнения пръст — той успя да съпостави няколко факта, получени от хора, които сред разрухата бяха запазили достатъчно спокойствие, за да му разкажат какво става — без да се интересуват кой ги чува, дори без да са сигурни, че някой ги чува.

Разказваха за невероятни урагани, опустошаващи цели континенти, когато по пладне атмосферата за миг се загрява дотам, че се превръща в кипящ вихър; за димящата от пара морска повърхност, по която се пукат тъмни мехури, като че дъното на океана е гигантска тенджерка; за приливни вълни, връхлитащи с рев върху брега на двадесет, петдесет, сто мили навътре. Разказваха за безкрайни изсушени от лятото равнини и гори, лумващи за миг в пламъци; за срутващи се градове, за хора, овъглили се по-бързо, отколкото при атомна експлозия.

След първото пълно завъртане на Земята около оста ѝ вечните ледове се стопили; морското равнище се повишило неимоверно много. По това време студените вечни води на океанските дълбини трябва вече да са приближили точката на кипенето; нямало да останат заснежени върхове по планините, нито течаща вода в по-плитките реки...

По-късно въздухът се изпълни с толкова много облачни изпарения, че Аркрайт виждаше само еднообразен диск, гол и пуст като повърхността на Венера.

Поглеждайки през първия час към хоризонта, той забеляза как лунните върхове, които улавяха последната слънчева светлина, пламнаха в тъмночервено, а после няколко от тях рухнаха. Сеизмичните трусове все още показваха, че страната на земния спътник, която никой човек дотогава не бе виждал, също е опалена от знойната горещина.

Аркрайт бе очаквал, че потокът газ, изхвърлен от Слънцето, ще достигне системата Земя-Луна и ще я погълне — но след като това не стана през първите няколко часа, значи нямаше да се случи. Избухването беше малко в сравнение с онези, при които се създават нови звезди; Слънцето бе разширило обсега си и щеше да погълне Меркурий, може би дори Венера, но по-нататък нямаше да стигне.

Ала Слънцето бе свършило работата си, повече и не можеше да се очаква. Термоелементът, с който разполагаше Аркрайт, беше твърде неподходящ, за да се използва при разстояние двеста и петдесет хиляди мили; но той все пак направи опит и скалата безмълвно посочи, че температурата при екватора на Земята се е покачила с шестстотин градуса.

Най-после Аркрайт заспа на поста си; с отметната назад глава и отпуснати крайници потъна с радост в безчувствеността на пълното изтощение.

След това времето за него минаваше в нещо като унес. Ту гледаше сияйното, еднообразно валмо от облаци над главата си и не можеше да си спомни какво значи то всъщност, ту се ослушваше в бученето на атмосферните смущения без капка надежда, че отнякъде може да се чуе глас, който се обажда.

Чудеше се защо полага усилия да оцелее и съобрази, че когато Слънцето изгрее отново над Луната, ще бъде лишен от тази възможност.

Дългата лунна нощ приближаваше края си. Когато хронометърът показва, че е почти свършила, той облече отново скафандъра си, движейки ръцете си по закопчалките, като че бяха чужди, и излезе от космическия кораб да чака последната зора. Това му се стори по-логично, отколкото да трепери под безполезната защита на кораба или да се крие в някоя пещера сред скалите.

Застанал на равнината на Морето, отново обърна жадно очи към Земята. Тя беше толкова бляскава в новата си облачна премяна, че приличаше на нова гигантска звезда в небесата, а не на свят.

Мислеше за неща, които бе вършил, за места, където бе ходил, за хора, които бе наричал свои приятели... но които никога вече нямаше да види. Искаше му се да беше поне поет, за да напише епитафия, да създаде някакъв шедьовър, който някое незнайно чуждоземно същество да намери и да разчете след милион години, та да научи как е загинала една раса...

«Добре или зле бе загинала?» — чудеше се той.

Това беше краят на Хитлер и Наполеон, на Атила и Чингис хан — дотук добре. Но беше също краят на Исус, Буда и Конфуций; на Галилей, Нютон и Айнщайн; на Бетховен. Крайслер и Армстронг; на Фидий, Микеланджело и Пикасо; на Омир и Шекспир...

Как можеш просто да вземеш писалката и да напишеш КРАЙ на една история, която е траяла около два милиона години?

Стоя толкова дълго в унеса на спомените, че мина известно време, докато някакъв факт проникне в замаяния му от скръб мозък. Тогава Аркрайт се сепна и се огледа.

Слънчева светлина заливаше пейзажа; дълги утринни сенки се точеха полегато към хоризонта. Но той беше още жив.

Не повярвал, той се обърна и втренчи поглед надолу право в изгряващото Слънце. То беше безформено, разлято, обвито от собствените си изригнали газове и на вид по-голямо от преди. Но вече не толкова ярко, че да го умъртви.

След като толкова отдавна се бе примирил с неизбежността на смъртта, трябваше да мине известно време, за да свикне с мисълта, че ще остане жив. Когато разбра, че е жив, дълго крещя неистово,

радостно, докато изтощението и мисълта как може да използва това отлагане на присъдата го отрезвиха.

То действително можеше да бъде само отлагане на присъдата. Избавлението му от оковите на Земята беше временно; той не би могъл да изкара до края на живота си тук без храна, вода, кислород...

Възможно бе да има хора, надживели ада на новообразувалата се звезда в подземни убежища: в дълбоки мини, в противоатомни скривалища. *Възможно бе.*

Имаше само един начин да узнае това. Трябваше да се върне.

Повърхността на Земята се бе изменила до неузнаваемост. Вълнуващите се маслени морета, попарените и изровени пасища, разрушените градове, подаващи се от новообразувани заливи — това беше картина на ад, забулен от гъсти кълбести облаци пара и големи черни слоеве бавно разпръсващ се дим.

Докато летеше с космическия кораб на планерните му крила, Аркрайт поглеждаше загрижено надолу всеки път, когато яростните удари на раздирания въздух му позволяваха, и търсеше признаци на живот.

Но какъв живот би могъл да оцелее след горещината и радиацията, бликнали от Слънцето?

Избра място за кацане върху някогашно тресавище; почвата беше така спечена, че се бе превърнала в гладка суха кал, чиято повърхност се накръняваше само от останките на няколко разпръснати дървета, станали на въглен. Невъобразими електрически бури бушуваха на хоризонта; не смееше да лети по-нататък, за да не попадне в тях.

По-добро място за кацане не можеше и да се намери; плъзга се по него хиляда ярда, очаквайки всеки миг колелата му да срещнат пукнатина и да се разбие в земята, но успя да спре благополучно.

Щом можа да се отдели от командното табло, извади комплекта химически прибори и излезе да направи някои анализи. Те нанесоха окончателен удар на надеждата му, че е възможно да има оцелели хора.

Във въздуха нямаше никакъв кислород; зловонни водни пари и въглероден двуокис в невероятно изобилие от развилото се огромно горене ведно с азота и водорода запълваха тази липса. Без кислород не

можеше да има живи организми; без живи организми растителността беше обречена на загиване.

Облече скафандъра и се помъкна към брега на морето, което лъщеше оловносиво на една миля от него. Преди разтапянето на вечните ледове то отстоеше на петдесет мили оттам — ако бе определил правилно настоящото му местоположение; сега очертанията на брега толкова се бяха променили, че трудно можеше да се познае.

Морето се блъскаше в брега, димящо от пара; то гъмжеше от лещ. Разкъсани риби, изхвърляни от една вълна, се връщаха обратно със следващата. Измери температурата му; дори и сега тя беше с по-малко от десет градуса под точката на кипене.

Без каквато и да било реална надежда, Аркрайт извади няколко чашки на Петри с хранителна среда, мислейки, че върху тях може да се развият поне носени от въздуха спори. Седнал в очакване на резултат, той гледаше към закрития от изпаренията хоризонт.

«Водите се усиливаха твърде много на земята»^[2] — прошепна той. Трябва да е било така в Началото: въздухът — изпълнен с въглероден двуокис от угасващите вулкани и пара от изстиващите океани. И континенти, и океани — еднакво лишени от живот.

— Всичко това се е случвало вече — заяви той на света. — «Всичко живо, що се намираше по лицето на земята, се изстреби.»^[3]

Откъде впрочем беше това? Помисли малко и си спомни. Разбира се: от описанието на Ноевия потоп.

«Действително ли е станал този потоп?» — питаше се Аркрайт. Знаеше, че това предание е било широко разпространено — толкова широко разпространено, че едва ли беше легенда. Евреите го наричали Ной, гърците — Девкалион^[4], вавилонците, чийто вариант бил най-древният, го знаели като Ут-напици. Да, голям потоп е бил тогавашният — ала този беше по-унищожителен. Ной взел със себе си своето семейство и представители на всеки вид птица, звяр и насекомо. Той бил готов да започне наново.

Ала Аркрайт беше сам: като разгледа чашките с хранителна среда, установи, че на тях няма нищо.

По-късно на лабораторната си маса погледна истината в очите. Морето беше безжизнено, въздухът — негоден за дишане, земята — гола. Аркрайт беше не само последното човешко същество, но и последната жива твар на Земята.

Отново взе равнодушно една от чашките с хранителна среда и нададе вик на изумление. На повърхността ѝ имаше неясно петно от малка колония бактерии.

В каква хранителна среда се бяха появили? Трескаво провери бележките си и се отдръпна разочарован. Чашката е била чиста, когато я е донесъл в кораба.

Била е чиста, когато я е донесъл в кораба.

Не, той не беше единственото живо същество на Земята.

Защото там, навън, нещата бяха такива, каквито са били в Началото, когато животът се е зародил на Земята: морето безжизнено, въздухът негоден за дишане, земята гола — но *чакаща*.

Усмихнат, разбрал вече какво трябва да прави, Аркрайт се изправи и отвори въздушния шлюз.

* * *

«Ной излезе, и с него синовете, жена му и снахите му: излязоха от ковчега и всичките животни, всичките птици, всичко, що се движи по земята, според родовете си.»^[5]

[1] Библия, Битие (гл. 7: 11, 12). — Б.р. ↑

[2] Битие, глава 7:19. — Б.р. ↑

[3] Битие, глава 7:23. — Б.пр. ↑

[4] Според гръцката митология бог Зевс, възмутен от покварата на хората, им пратил потоп. Спасили се само Девкалион, Прометеев син, и жена му Пира, с помощта на грамаден ковчег. Когато водите се отдръпнали, Зевс заповядал на Девкалион и Пира да съберат камъни и да ги хвърлят през главата си, без да се обръщат. От камъните се появили хора, които заселили отново земята. — Б.пр. ↑

[5] Битие, гл. 8: 18, 19. — Б.р. ↑

ДЖОН КРИСТОФЪР ОРЪЖИЕ

Изглежда, бяха решили, че трябва да имат представител на армията; аз получих поканата може би, защото, както бе отбелязано, веднъж казах, че не всички политици са глупави и корумпирани. После добавих, че според мен тия, които не са глупави, са корумпирани и обратно, но тази част беше изпусната. Така или иначе във ведра пролетна утрин стоях там като военен остров, заобиколен изцяло от цивилни. Политиците и учените лесно можеха да се различат. Това беше работа на учени; политиците за пръв път изглеждаха смутени.

Заседанието бе открито от професор Норуд, чието име беше известно дори на мене. Той ни призова към ред.

— Господа — започна той и като се усмихна, добави, — генерал Сандс, преди да минем в съседното помещение, струва ми се, не е зле да кажа няколко думи. Всички имате известна представа колко е важно, че сме се събрали тук, а някои от колегите ми, разбира се, са запознати по-добре от мен с практическата работа, но сигурно има други — нова дружелюбна усмивка към генерала, — които са все още в неведение какво се върши. Това е напълно естествено, тъй като тази работа се пази в строга тайна. А се пази в строга тайна, понеже се отнася до най-мощното оръжие, което нашата или всяка друга страна е имала досега.

Естествено, почувствувах се потиснат. Разпространено е мнението, че военните с удоволствие слушат за нови оръжия, но то е мнение изключително на цивилните. Всяко ново оръжие винаги е носило неприятности на хората, задължени да ръководят армията, колкото и необходимо да е то.

— Сегашните ни изследвания — продължи професор Норуд — бяха подтиквани от едно много странно обстоятелство. Всичко започна с изложба, на която бяха показани скици на изобретенията на Леонардо да Винчи. Когато ги разглеждах, неволно ми направи впечатление способността за предугаждане в творчеството на да Винчи. Такова нещо превишава всичко, което може да се очаква в работата на един

изобретател. Обикновеният изобретател се опира на здравата основа на постигнатото преди него; работата му представлява по-нататъшно развитие — нов подход към стара теория. Но скиците на да Винчи показват нещо съвсем друго. Прегледайте внимателно проекта му за подводница, неговия автожир, винторезния му струг... те са огромен скок в сравнение с всичко, известно по негово време. Разбира се, общоприето е, че той е бил велик гений. Но се случи така, че един ден преди да видя тази изложба, четох наново книгата на Дън «Експеримент с времето» и така ми дойде на ум по-друго обяснение. Сигурно знаете, че в книгата си Дън описва как той и група други експериментатори открили, главно чрез сънища, нещо като предугаждане какво ще се случи. Ако се приеме трудът му, времето става далеч по-несигурен фактор, отколкото се смята обикновено. Бъдещето не е непременно затворена книга.

Докато той говореше, аз се оглеждах скришом. Бяхме разделени на две групи: посветените и останалите. Първите бяха практически във фазата на гризене на ноктите. Не ще и дума, тук ставаше въпрос за нещо голямо.

— По-пресен от Дъновия е трудът на доктор Соул, които установил явлението «предвиждане» чрез редица търпеливи опити. Но аз споменавам тия неща само мимоходом. Те са важни, защото съвсем неочаквано открих, че са свързани с Да Винчи. Дали разковничето на техническия гений на Да Винчи не се крие просто в това — в предвиждането? Дали Да Винчи просто не е подслушвал обикновеното бръщолевене в работилниците на дваисетия век?

Професор Норуд отново ме погледна.

— Изводът е ясен — каза той. Спомних си, че точно със същия тон говорех на най-младите лейтенанти в генералщабната академия. — Ако Да Винчи е можел да се добира до изобретения, появили се след четиристотин години, в бъдещето, сигурно е възможно да се прави същото и днес. Но ние няма да повторим грешката, която са направили съвременниците на Да Винчи — да не обръщаме внимание на предсказанията, когато ги имаме под ръка. В наше време, разбира се, повече, отколкото който и да било друг отрасъл на технологията, ни интересуват оръжията.

Почти всички се обърнаха да ме погледнат. Искях да запитам в кой период от човешката история не са се интересували повече от

оръжия, отколкото от каквото и да било друго, но разсъдих, че въпросът ми може да бъде сметнат за нетактичен.

— А сами разбирате колко важно е това от гледна точка на оръжията. През цялата история в разработването на нови оръжия първо едната, а после другата страна е вземала лека преднина. Сега обаче за пръв път може да ни се удаде възможност да изпреварим останалите с цял век. С това предимство нашата позиция ще бъде непревземаема. Помислете си. В момента просто сме се вкопчили в нещо, което, както знаем, представлява само пет-десет години преднина в атомното въоръжение. Умножете това на десет или двайсет. Получаваме абсолютна сигурност.

Професорът отпи глътка вода.

— Е, всичко дотук е теория. Сигурно искате да узнаете какво сме направили в тази област от практическа гледна точка. Разбира се, най-важното е да се намерят хора, които притежават тази способност да предвиждат, може би в латентна форма, и после да я развием. Правителството... — той се усмихна леко, като си спомни това, — щом се убеди, че знаем какво говорим, ни помогна в нашето начинание. Всеки ден в училищата се провеждат тестове — тестове за интелигентност, тестове за характер, тестове за способности. Разрешиха ни да ги заменим с един-единствен наш тест — тест, целящ да издири ученици с така наречения П-фактор. Намерихме доста много; силата на фактора беше най-различна. На децата, които постигнаха най-високи резултати в тестовете, бяха отпуснати стипендии за специално, създадено от нас училище. Там извън редовната учебна програма се изследваше тяхната способност по отношение на П-фактора. Открихме много различни начини, по които факторът може да бъде активизиран — различни диети, условия за живот и тъй нататък. Разбира се, главното си усилие съсредоточихме върху обучението на най-силните ни ученици. Още отначало от дваматрима получихме извънредно добри резултати. И именно тези добри резултати разкриха най-големия проблем, с който трябваше да се справяме — подбора. Ние имахме изобилен материал, но не такъв, какъвто търсехме. Установихме, че П-факторът действа според психологическата наглава на индивида. Едно момче с музикални наклонности ни представи интересни откъси от некомпозирани още сонати и симфонии, но не ни даде нищо от технически характер.

Трябваше да намерим индивид, който да притежава П-фактора плюс вродени научни наклонности. Никой от първия ни випуск не издържа този изпит задоволително; трябваше да отидем пак в училищата и да търсим наново.

Един от политиците, когото не познавах, го прекъсна:

— Като лаик, професоре, искам да задам един въпрос. Как разбирате, че резултатите са наистина пророчество, а не просто някакви фантастични мечти, присъщи на децата?

Професорът потупа чантата на масата пред себе си.

— Тук имам ръкопис — каза той, — който бе представен през първата ни учебна година — преди седем години. Пазехме го в нашата архива. Преди три месеца той бе публикуван, макар че все още го пазехме, като глава от един бестселър. Ето това е доказателството, с което разполагаме. Но да се върнем на началните ни затруднения. Трябваше да намерим подходящо съчетание от П-фактор и научен талант. Открихме го едва преди две години. Междувременно продължавахме с останалите, като провеждахме тестове и усъвършенствувания, нагаждахме П-фактора към нашите нужди, изучавахме го все повече и повече, за да го впрегнем, както се казва, веднага в работа. Така че, когато намерихме търсената комбинация, знаехме точно как да действуваме. Поставихме си за цел да се сдобием с чертежа на най-мощното оръжие в света след сто години. Това предполагаше момчето да придобие основни познания по чертожничество. Трябваше и да проверим умениято му с оглед на близкото бъдеще. Изпробвахме го за периоди от една до десет години напред. Резултатите бяха отлични. Установихме, че може да бъде поставено в хипнотичен транс с поръчение да задигне определена идея от определено бъдеще, и всеки път ни донасяше каквото му поисквахме.

Професорът замълча и обгърна с блуждаещ поглед малкото ни събрание.

— Господа — каза той, — днес е денят на нашия успех. Толкова сме уверени в него, че поканихме всички ви тук да го видите заедно с нас. Преди един час въпросното момче, Рудолф Лейтън, бе оставено в съседната стая под хипноза, с указание да начертае в пълни подробности оръжието, което ще господства в света през 2064 година. Сега ще влезем да видим резултата.

Някой промърмори нещо за «секретност». Професорът вдигна ръка.

— Не се безпокойте за секретността. Имайте предвид какво търсим. На опитни умове ще бъдат нужни може би дълги месеци, докато разберат напълно това, което ще видите след малко. Наречете го, ако щете, церемония. Готови ли сме всички?

Чу се всеобщ шепот на съгласие. Професор Норуд слезе от катедрата и се запромъкна през нас към вратата в дъното на стаята. Той кимна дружелюбно, когато минаваше край мен.

— Надявам се, генерале, че в резултат от това вие и колегите ви няма да останете без работа. Не се обиждате от думите ми, нали?

— Не се безпокойте, професоре — казах аз. — Понякога ми се иска да се случи така, че вие и колегите ви да останете без работа. Но мисля, че няма такава вероятност нито за нас, нито за вас.

— Аз пък се надявам! — отвърна той. — Знаете ли, искрено се надявам. Генералите предпочитат двете страни да са горе-долу в еднакво положение. След тази работа всички вие ще трябва да подадете оставка и да постъпите в полицията.

Вървах подире му към вратата, а в главата ми се мяркаха картини, в които прекарвах старостта си като регулировчик на уличното движение. Изблъскаха ме при вежливия щурм към вратата, затова се озовах последен в съседната стая. Там имаше голяма маса с достатъчен запас от чертожна хартия; от другата ѝ страна бе клюмнало и спеше момче на около десет години — не бях предполагал досега, че то ще бъде толкова малко.

Професор Норуд се приближи и застана до него.

— Събуди се! — каза той. — Събуди се, Рудолф.

Момчето се събуди, вдигна глава и изгледа объркано човешкото гъмжило от другата страна на масата. Но никой не се интересуваше от него. Всички се блъскаха към масата и към белите листове хартия. Момчето стана и се отдръпна от масата, без никой да му обърне внимание. Когато минаваше край мен, аз бръкнах в джоба си и му подадох няколко бонбончета. След това се присъединих към останалите.

Там наистина имаше чертеж. Хубав, ясен чертеж. Всички го гледаха и никой нямаше ни най-малка представа какво е.

Професор Норуд стоя наведен над рисунката може би половин минута. После се изправи.

— Ще трябва да се работи още върху него — обясни той. — Разбира се, както казах, не можем да очакваме да схванем принципа му от пръв поглед. Ще впрегнем в това най-способните си хора.

Заговори политикът, който го бе прекъснал в другата стая:

— Питам се... Струва ми се, че цялата тая работа ще се окаже напразно пилеене на средства. Аз не съм учен, но този чертеж не ми се вижда да е най-доброто оръжие на 2064 година.

Професорът понечи да възрази. Аз се обадох:

— А на мен ми се вижда.

Всички се обърнаха и ме изгледаха. Дори скептично настроеният политик се усмихна.

Професорът рече:

— Да не би, генерале, да искате да кажете, че знаете какво е това?

— Да — отговорих. — Това ще бъде най-мощното оръжие на света след сто години.

Започнах да слагам ръкавиците си, тъй като нямаше смисъл да оставам повече.

— Това е много сполучлив чертеж... на арбалет.

ДЖЕЙМС УАЙТ ЖИВА КАРТИНА

Военният паметник в столицата на планетата Орлигия, макар и уникален, безусловно не беше твърде приятна гледка. Мнозина — същества с усет и разум — напразно се бяха опитвали да опишат чувствата си на потрес, ужас и гняв, които им бе причинил видът му. Защото той не представляваше естетична мраморна поема, в която богоподобни образи жестикулират предизвикателно или лежат в доблестна предсмъртна агония, с красиво разположени крайници. Не, състоеше се от орлигиец и землянин сред разбитите останки от командна кабина, принадлежаща на отдавна остарял модел кораб, всичко това затворено в куб от прозрачна пластмаса.

Орлигиецът стоеше наклонен малко напред, със сплъстени от кръв косми по гърдите и лицето. На няколко крачки от него лежеше землянинът, съвсем очевидно умиращ. Под разкъсаната униформа се показваха страшни рани, които са му били нанесени — ясно се виждаха някои органи в коремната област, обикновено скрити от пластове кожа и мускули. И все пак този човек, който не само нямаше смисъл да живее, но и беше неспособен да се движи, се мъчеше да се протегне напред, за да достигне орлигиеца. А най-потресаващото в цялата тази ужасна жива картина беше изражението върху лицето на землянина.

Бе паднала нощ, ала Паметникът се осветяваше от време на време от блясъците, от които силуетите на сградите по краищата на заобикалящия го парк често се открояваха. От всички части на града долитаха звуците на ясни тътнещи гърмежи и ракетите израстваха бързо на

тънки стъбла от оранжеви искри, а после разцъфваха с трясък на рояци от падащи звезди. Градът, не — цялата планета беше в празнично настроение. Като се има предвид, че орлигийците обичаха или да вършат нещо както трябва, или изобщо да не го вършат, това се изразяваше в пускане на огромно количество фойерверки и обичайното веселие. Не можеше да се спи, населението бе полудяло.

В края на краищата това беше голямо събитие. Утре орлигийците щяха да имат нов Военен паметник...

Както повечето схватки между единични кораби, и тази се оказа продължителна. «Нормално такъв двубой свършва за няколко часа с поражение на орлигийския кораб — мислеше Макюън с оная малка частица от съзнанието си, която не беше заета с бързите маневри, с които корабът му отбягваше противника. — Но в този бой няма нищо нормално» — мислеше той с огорчение. Неприятелят бе започнал да усвоява някои неща, да възприема въоръжението и тактиката на Земята. Дори и той се бе върнал назад към хвърлянето на камъни...

«По-близо! По-близо! — изписука внезапно гласът на Ревiora в слушалките му. — Много сме далеч, дявол да го вземе! След минута ще ни спипат...»

Макюън нямаше нужда от напомняне, че трябва да се държи близо до вражеския кораб, и много други капитани направо биха казали това на мерача. Но той се бе убедил, че младият Ревiora, чийто глас напоследък се бе променил и сигурно щеше да се променя пак в моменти на емоционално напрежение, макар и да показваше всички външни признаци на паника, продължаваше въпреки всичко да си служи с оръжията невероятно точно. Макюън отнесе нервния брътвеж на мерача към общия фон от странични шумове и все така съсредоточаваше цялото си внимание върху уредите за управление.

С маневрите си за отбягване на противника от възможно най-голямото разстояние — сиреч възможно най-голямото за неговия кораб, докато за противника то представляваше почти идеално разстояние — той целеше да заблуди орлигийския капитан, че

възнамерява да прекъсне боя. Това беше нещо нечувано, чисто и просто защото да се опиташ да избягаш от орлигийски кораб значеше със сигурност да бъдеш унищожен от главното му оръжие, но не бе зле човек да опита. Неприятелският офицер можеше да помисли, че или корабът на Макюън е повреден, или че боеприпасите са свършили, или пък че капитанът му няма достатъчно вътрешна сила да атакува. Така или иначе той щеше да се обърка и вниманието му можеше малко да отслабне...

Макюън запита тихо: «Ревииора, готов ли си?» И направи остър завой с кораба си, а после, когато орлигийският кораб попадна в центъра на наблюдателния екран, Макюън изкара ударния лост през резервния шлюз и го задържа в това положение. Корабът мишена нарастваше бавно, после се уголеми толкова бързо, че екранът изведнъж се оказа твърде малък, за да го побере. Глух пресеклив тътен показваше, че докато корабът държеше постоянен курс, а неприятелят се намираще право пред него, Ревииора използваше до максимум предната оръдейна кула. На Макюън се стори, че вижда струя мъгла от една дупка, току-що пробита в корпуса на орлигийския кораб, после образът изчезна, но се появи отново на задния екран като бързо смаляваща се картина.

Ръцете му бяха хлъзгави и се налагаше да премигва, за да не влиза пот в очите му. *Провери скоростта!* — крещеше трескавият му мозък на бавните, опипващи пръсти. — *Напред! Преследвай! И най-важното, дръж се наблизо!...*

За да даде възможност на Ревииора да се прицели добре за унищожителен изстрел, Макюън се бе приближил бързо и право към целта. Задържа кораба си на място цели пет секунди. Това беше неразумен риск, но той разчиташе орлигийският кораб да не употреби главното си оръжие срещу него от страх да не би да се сблъска с връхлитащия кораб на Макюън дори след като последният бъде ликвидиран заедно с екипажа си. Сега обаче Макюън се отдръпваше бързо от неприятелския кораб и отново се налагаше да му се изплъзва. Все още с резервна тяга, той започна да лъкатуши и да прави свредели, като същевременно се мъчеше отчаяно да намали скоростта на отдалечаване от противника, която бе развил при атаката.

Маневрите за изплъзване, когато корабът е далече, не са толкова резултатни, колкото отблизо, защото главното оръжие на орлигийците има определен обхват. Най-безопасно е да се държиш на близко разстояние и да се движиш бързо. Или поне така е било досега...

Според изчисленията лъчението или енергията, или силовото поле, което представляваше главното орлигийско оръжие, се натрупваше приблизително за шест-седем секунди, но веднъж попаднали в това поле, корабът и неговите обитатели бяха напълно загубени. И все пак, колкото и да е чудно, поразените кораби наглед оставаха невредими. При крайна предпазливост в тях можеше дори да се влезе. Но само драснетите метала на някой от тия кораби или убудете с игла някого от екипажа, и резултатът прилича на атомна експлозия от малък мащаб — ала пак, колкото и да е чудно, без никаква следа от пряка или остатъчна радиоактивност. Сега такива кораби без никаква жал се оставяха изолирани, орбитите им, опасни за навигацията, дори не се посочваха, понеже те се разпадаха още от първия метеорит, който пробиеше корпуса им.

Това беше свръхоръжие, само едно от многото оръжия, които бяха принудили Земята да се върне, що се отнася до тактиката, към лъка и стрелата.

Съзнанието на Макюън едва-едва долови потрепванията, които пробягаха по кораба му, когато Ревiora, псувайки глупаво като хлапак, опита хоризонтален изстрел с управляваната от разстояние средна оръдейна кула; но долови по-резките и неравномерни вибрации от попадащите в целта изстрели на орлигийците. В момента той търсеше отчаяно някакъв начин просто да се изплъзне по-бързо — не от интерес към собствената си безопасност, побърза да се увери той, а понеже новият развой на събитията представляваше промяна в тактиката на орлигийците. На тази промяна трябваше да се противодействува и Макюън се надяваше, че военните на родната му планета ще успеят да намерят противодействие — самият той не виждаше такова.

Да не беше се раждал шведът Нюберг, помисли си Макюън; или, в противен случай, поне да не се бе превръщал в упорит и смел идеалист, чиято самонадеяност бе предизвикала междузвездна война! Знаеше, че такова желание е напълно безсмислено, но дори сред най-ожесточената схватка, която бе преживял, в съзнанието му оставаше

едно мекушаво, предателско кътче, което се опитваше да избяга в света на несбъднатото...

Преди пет години изследователският кораб на ООН «Звездотърсач» (с петдесет и осем души екипаж плюс седем цивилни специалисти под командуването на капитан Сигвар Нюберг) бе достигнал почти максимално възможните предели и за пръв път бе установил връзка с кораб на чужда цивилизация. В запис, оставен от покойния капитан Нюберг, се описваше вълнението от това събитие и под формата на дневник се даваха известни указания за трудностите, срещнати при разширяването на този контакт.

Странно, отначало корабът (както бе станало известно по-късно, принадлежащ на орлигийците) като че ли не искал да прави контакт, макар че екипажът му не проявявал признаци на враждебност. Психологът на «Звездотърсач», работейки, разбира се, въз основа на малко или никакви данни, изказал предположението, че подобно поведение може да се дължи или на висока степен на консерватизъм у тяхната цивилизация, или просто на боязън. Той добавил обаче, че причината едва ли е страх, като се има предвид, че чуждоземният кораб бил четири пъти по-голям от техния. Но капитан Нюберг установил контакт — точно как, не е известно в подробности, понеже бил човек, който не обичал да говори за постиженията си — и го разширил дотам, че простите поредици от радиосигнали били заместени с размяна на съобщителни капсули, съдържащи технически данни, благодарение на които двата кораба съгласували съобщителните си канали.

Скоро след като между двата кораба се установила аудио-визуална връзка, нещо се объркало. Последните думи от записа на капитан Нюберг били в смисъл, че чуждоземците не само че не са страшни чудовища, но дори са мили, добродушни малки създания, а атмосферните условия и притеглянето изглеждали толкова близки до земните норми, че двете раси можели да съжителствуват на която и да е от родните си планети без помощта на изкуствени приспособления. Вече били разменени няколко думи, главно за взаимно представяне. Но капитанът възнамерявал на другия ден да отиде на техния кораб, защото имал чувството, че орлигийците пак започват да странят.

Когато деветимата от спомагателния кораб, който през това време изследвал една близка слънчева система, се върнали на «Звездотърсач», те разбрали, че на кораба-майка е било извършено поголовно убийство. Нито един от екипажа на кораба не се спасил, а състоянието на труповете явно показвало, че хората са пребити с намирация се най-близо под ръка тъп предмет. Избиването било безпощадно, а земляните явно били нападнати неочаквано, понеже само на няколко места подът бил изцапан с кръв, която не съответствувала на никоя земна група, и нямало нито един мъртъв орлигиец.

Деветчленният екипаж на спомагателния кораб успял някак си да закара кораба-майка до базата му. Положението било, разбира се, крайно напрегнато емоционално — много повече от обикновено, понеже екипажът на «Звездотърсач» бил смесен — и така Земята, която от три века живеела в мир, се озовала в положение на война с цивилизацията на Орлигия.

«А войната — мислеше Макюън, докато сновеше бясно с кораба си по цялото небе на половин миля от лекия кръстосвач на орлигийците — бушува вече прекалено дълго.» Чувството за непосредствена заплаха, поне що се отнася до жителите на родната му планета, бе изчезнало, а с него и ужасът, и справедливият гняв, с който бе започнало всичко. Разходите за отбрана бяха огромни и в магазините за детски играчки вече нямаше мечета, но иначе по малко външни признаци можеше да се съди, че е налице състояние на война. Ала се полагаха максимални усилия и щяха да се полагат просто от страх. Ако Земята решеше, тя можеше да изтегли космическата си флота по всяко време, можеше просто да се отдръпне и да прекрати цялата тая работа. Никоя от двете страни не знаеше местоположението на родната планета на другата. Но това, разбира се, щеше да остави въпроса нерешен и накрая, след петдесет или петстотин години, орлигийците неминуемо щяха да намерят Земята. Чувството за чест не позволяваше на жителите на Земята да постигат мир, като прехвърлят проблема върху гърба на своите далечни прапраправнуци.

Но това беше безпорядъчна и твърде незадоволителна война. «Фронтвата линия», така да се каже, се простираше по целия сектор

на пространството, където бе установена първоначалната връзка, и двете страни бяха разположили бази на планети в този район, снабдявани от кораби, които се стараеха всячески да скрият откъде са дошли. При такива огромни разстояния беше смешно дори да се говори за патрулиране, а битките представляваха безкрайна, объркана поредица от схватки. Освен при нападения срещу неприятелски бази, обикновено минаваха три седмици без нито едно сблъскване, и то във време, когато и двете страни водеха войната с максимални усилия. Изобщо се доказва това, което беше известно още отначало: че самата идея за междузвездна война е неприложима и съвсем глупава. Но главната причина за чувството на недоволство се заключаваше във факта, че бавно, но сигурно Земята губеше.

Превъзходството в нападателни и отбранителни оръжия принадлежеше на орлигийците. Те имаха защитен екран, който обгръщаше всеки от корабите им в радиус от две мили и стопяваше всичко, приближаващо се с такава скорост, че да причини вреда — метеори, ракети, нападащи кораби, *каквото и да е*. Всъщност през този екран можеше да се проникне само ако корабът се насочеше през него с пълзене, така да се каже. Щом проникнеше обаче, управляваните от разстояние мотори на ракетата незабавно преставаха да работят и ракетата минаваше край обекта, без да му навреди. В един-два случая, когато една ядрена бойна глава случайно се насочи към орлигийския кораб, изобщо нищо не стана.

Земната наука беше в състояние да конструира подобен екран, но нямаше да има полза от него, понеже орлигийците презираха прилагането на такива груби средства за нападение като атомните ракети: нали имаха Оръжието.

Виж, него земните учени не можеха да разберат, а още по-малко да наподобят. Знаеха само, че то е някакъв лъч или силово поле, за чието фокусиране са нужни няколко секунди, а максималният му обseg е около тридесет мили. Нямаше противодействие на това Оръжие. Кораб, хванат от него, ставаше безжизнена, непокътната, но и недосегаема черупка — достатъчно беше тя да се блъсне рязко в метеорит или в някаква блуждаеща отломка, за да експлодира и да престане да съществува. Оръжието се смяташе също за причина атомните бойни глави да отказват да се задействуват в близост до орлигийски кораби, но това беше само предположение.

Във висшите среди настъпи паника, спомни си Макюън, когато дори най-съвършените нападателни оръжия на Земята се оказаха безрезултатни. Необходимо беше някакво оръжие, което да бъде толкова просто и примитивно, че орлигийските уреди за неутрализиране да не му действуват, и тактика, която да приложи успешно това оръжие. И се намери известен изход. За да го намерят, стана нужда да се върнат назад, не чак в епохата на лъка и стрелата, а в периода на Последната световна война, на бронбойното оръдие и ракетите с химическо гориво, използвани от тогавашните самолети. Разработи се тактика, единствено възможната за такива оръжия, но тя имаше това неудобство, че се губеха много хора.

— Сър! Сър! Може ли да пленя кораба?

Беше Ревiora, възбуден, но вече не ругаеше. Малката блуждаеща частица от съзнанието на Макюън се върна изведнъж в настоящето. Той попита:

— Защо?

— Боеприпасите се изчерпват, но в носовия ракетомет имаме три «Марк V» — избъбри Ревiora. — Вече работи; открих повредата в огневата верига. Те няма да очакват ракети точно сега. Можем да приложим оня номер на Хоки... — Той прекъсна внезапно изречението, после запелтечи: — Аз... извинявам се, искам да кажа капитан Хокасури...

— Нищо, нищо — отвърна Макюън. Той погледна набързо командното табло, после нагласи всички уреди на «пълнен напред». — Добре, плени го.

Хоки имаше куп номера. Хокасури и Макюън бяха Старата дружина — несломимият, непобедим съюз, който винаги ходеше «на лов» заедно. Но всеки екип беше непобедим, докато се случеше някой от двойката да не се завърне. Макюън се размърда неспокойно. Съзнанието му, временно освободено от отговорността да управлява кораба, се пренесе обратно в началните минути на схватката. Вероятно единствено поради лош късмет колегата му бе парализиран; добродушният дребен японец с извинителна усмивка и очи като черни копчета не беше от тия, които правят грешки.

Двамата с Хокасури търсеха на близката планета признаци за неприятелска база, когато се натъкнаха на един орлигиец, навярно зает

със същата работа. Разстоянието беше около двеста мили. Незабавно се разделиха и атакуваха.

Орлигийците си служеха с доста големи кораби; изглежда, генераторите на Оръжията заемаха голямо място. Земните кораби бяха много малки и бързи и преследваха по двойки. Макар и не стопроцентово успешно, това се оказа единственият резултатен начин за борба с неприятеля. Оръжието имаше обseg от тридесет мили и се фокусираше за шест-седем секунди. Ето защо два кораба, приближаващи се от различни посоки и извършващи бързи маневри като пасивно смущаване на радиолокационните уреди и разни други действия, целящи да разстроят прицелването на неприятеля, можеха да бъдат поразени от Оръжието, докато достигнеха на две мили разстояние от екрана, заобикалящ вражеските кораби. Но за да проникнат през него, атакуващите кораби трябваше да намалят скоростта си и именно в този момент от двамата нападатели обикновено оставаше един, защото в това време Оръжието успяваше да се фокусира към някой от тях. Оцелелият нападател тогава се счепкваше с противника — самата му близост и максимална подвижност го предпазваха от бавнодействащото Оръжие — и постепенно с мощни бронебойни снаряди и ракети превръщаше орлигийския кораб в развалини.

Веднъж започнала, такава битка трябваше да се води до смърт, тъй като земният кораб би бил лесноуязвима мишена, ако се опиташе да избяга обратно през защитния екран.

Макюън не се безпокоеше дали Хокасури ще успее да се промъкне през екрана, толкова често бяха вършили това преди, напук на всички закони на вероятността и статистиката. Те бяха непобедимите, пилотите с онова малко нещо в повече, благодарение на което можаха да се върнат заедно след осемнадесет сполучливи ловни експедиции. Но видя как Хокасури бе парализиран, видя как корабът му се гмурна стремително към планетата под тях и наблюдаваше как експлодира в началото на нейната атмосфера.

Тогава за пръв път Макюън лично изпита чувство на гняв към този орлигийски кораб. Инструкциите в обратен смисъл, предишните нападения винаги му се бяха стрували като голяма и много опасна

игра. Но сега този гняв бе изтласкан на заден план от внезапен прилив на страх, граничещ с паника. Когато Макюън се приближи, орлигийският кораб, който би трябвало да е безпомощен, му противодействува. И което беше по-лошо, прилагаше същото архаично оръжие за отбрана от близко разстояние, разработено от земните кораби за нападение — някакъв вид тежкокалибрени картечници. Корабът на Макюън се намираше в почти същото лошо положение, както и неприятелският...

Сега Макюън наблюдаваше орлигийския кораб, който отново заемаше предния му обзорен екран. Стрелометите бяха на неподвижен лафет; за да ги насочи към обекта, Ревииора трябваше да се прицели с целия кораб; мерачът нямаше друг изход, защото пултът на Макюън за направляване на стрелбата беше излязъл от строя.

«Номерът» на Хокасури се свеждаше до това, да се обстрелва вражеският кораб с оръдията, като се икономисват ракетите до момента, когато могат да бъдат насочени право в обекта. Тази работа изискваше изключителна точност. Ревииора може би щеше да се справи.

В течение на четири мъчителни секунди Ревииора насочваше курса на кораба към сблъскване с неприятеля, докато огънят на двете орлигийски картечни кули дълбаеше корпуса му. Внезапно ракетите изхвъркнаха, полетяха светкавично напред и се забиха безпогрешно в продълговатата, тъмна цепнатина, в разпраната корпусна броня на орлигиеца при предишното нападение. След това всичко стана изведнъж. Металът пръскаше навън като фееричен фонтан и нацърбената пролука в корпуса на орлигиеца се удължаваше, разширяваше се и зейваше страшно. Едновременно Ревииора нададе пронизителен вик, който заглъхна по особен начин. Може би за част от секундата Макюън се чуди какво е това; реши, че този необикновен звук се дължи на внезапно всмукан въздух, докато гласът на Ревииора стигне от устата му до микрофона на скафандъра, после протегна трескаво ръце към командното табло.

Ревииора беше мъртъв. Корабът на Макюън продължаваше да се носи право към врага!

Макюън отчаяно натискаше бутоните за управление, за да включи реактивните мотори в носа и опашката, които преместват кораба в страни, и корабът да се извърти, и включи докрай допълнителната тяга на главния двигател, за да се измъкне бързо.

Корабът започна да завива, но само толкова. Връзката с главния енергиен реактор беше прекъсната вероятно от неотдавнашната стрелба на орлигийците, а и сигналната система на двигателя за свръхсветлинни скорости не работеше — корабът представляваше развалина. Сега той боксуваше на една страна, но продължаваше да се приближава бързо към противниковия кораб. Макюън натисна други бутони, запалвайки всички реактивни двигатели от боксуващата страна, за да намали скоростта. Но безрезултатно; това беше недостатъчно; вече бе твърде късно. Когато корабът летеше през металните отломки от експлодирания орлигийски кораб, бе разтърсен бързо и последователно от няколко труса, а накрая земният кораб с раздиращ, стържещ грохот се заклеши точно в дупката, която ракетите му бяха пробили в корпуса на неприятеля.

Сътресението изтръгна Макюън с ремъците и всичко друго от креслото му и го запокити странишком на пода. Главата му се удари в нещо...

Когато се почувствува отново в състояние да мисли нормално, първата му мисъл беше за скафандъра. Капитаните не носеха скафандри по време на бой поради същата причина, която бе наложила предпазната им подплата да бъде тънка и гъвкава; но като цяло скафандрите не бяха сполучливи, затрудняваха движенията, пък и командната кабина бе скътана на сравнително безопасно място в средата на кораба, за да има нужда от тях. Но сега вече нямаше защо да движи ръцете и тялото си свободно: командното табло бе излязло от строя. По някаква необяснима причина два обзорни екрана още работеха, но това беше всичко. Нямаше никакви указания за спадане на въздушното налягане, усещаше, че чува нормално, и с дишането бе същото, но твърде самонадеяно бе да очаква, че сблъскването не е направило пукнатини дори в кабината. Готвеше се да отвори шкафчето със скафандъра, когато до съзнанието му достигна това, което очите му виждаха на двата обзорни екрана.

Единият беше насочен навътре и показваше мястото, където страничните реактивни двигатели бяха фактически споили двата

кораба, преди да престанат да работят; някои от вътрешните прегради на орлигийския кораб още светеха, нажежени до зачервяване. Другият екран даваше изглед навън и показваше повърхността на планетата само на няколко мили от него. Докато Макюън гледаше, ушите му доловиха шушнещ, тънък ручащ звук.

В космическото пространство няма никакви звуци. Орлигийският кораб, разнебитен, почти развалина, носеща останките на малкия кораб, виновен за сегашното му положение, се опитваше да кацне. Той вече навлизаше в атмосферата. Макюън изведнъж забрави скафандъра и вместо това се втурна към противоускорителното кресло.

Той все още лазеше в безтегловно състояние над креслото, когато първият тласък го запокити ничком към него. Успя да върже само единия предпазен ремък, преди внезапно намалената скорост да го притисне здраво към креслото. За миг му се мярна мисълта, че орлигийският кораб трябва да е твърде зле засегнат, щом иска да кацне в сегашното си състояние. Повредите, причинени му от земния кораб, навярно бяха разстроили аеродинамичната му система дори ако не се смятаха останките от земния кораб, прилепени към него като някакъв космически сиамски близък. После всякаква мисъл секна, тъй като Макюън напрегна всичките си нерви и мускули, за да оживее, да не позволи на своя скърцащ и пукащ гръден кош да се сплеска върху напрегнатото сърце и бели дробове и да задуши живота в него.

След невероятно дълго време — както му се стори — намаляването на скоростта отслабна донякъде, превръщайки се в плавни, равномерни тласъци от едно-две земни ускорения, които можеше да понася спокойно. Очевидно орлигийският пилот бе намалил по-голямата част от скоростта в тънките горни въздушни слоеве, за да сведе до минимум загряването в атмосферата, а после започнал да се снишава бавно при последните няколко мили. Не прекалено бавно обаче, защото стратосферните ветрове можеха да тласнат кораба му вертикално въпреки всички усилия на жироскопите. «*Бива си го този орлигиец, помисли Макюън, заслужава да успее.*» Макюън си помисли също, че би почерпил орлигийския пилот, ако такава неща беше възможно и ако орлигийците пиеха.

Командната кабина трепереше и се люлееше така, че разстройваше и духом, и тялом, сякаш подскачаше и се клатеше в такт с бясната какофония на свистящия въздух, рева на моторите и някаква

трополяща, хлопаща от ударите секция, докато спадането на скоростта и съпротивлението на въздуха се мъчеха да направят и двата кораба на парчета. Макюън се учудваше, че останките от кораба му още не са се откъснали.

Изведнъж за последен път скоростта рязко намаля, последва смазващ, разтърсващ удар, после остро проскърцване на разкъсан метал. Кацаха, но още не бяха кацнали. След това корабът неприятно се разклати отвътре навън и отново рязко изпраця раздиран метал. Очите на Макюън се стрелнаха към обзорния екран. Той показваше камениста, пустинна планетна повърхност, приближаваща се бързо към него. Някой от стабилизаторите на орлигийския кораб трябва да се бе огънал, защото споените кораби се прекатурваха...

Трясъкът беше такъв, като че в мозъка на Макюън се забиваше кирка, и той виждаше как корабът около него се разпада. Появиха се късчета небе със сюрреалистични геометрични форми, които с разместването на останките се меняха постоянно. Внезапно блесна взрив и Макюън успя да си спомни за повредения им ракетомет в средата на кораба и заредената ракета, все още заклещена в него, после хвърчащите късове нащърбен метал скъсаха и последната нишка на съзнанието му.

Когато Макюън дойде на себе си, чувствуваше удивително слаба болка; най-силните му усещания бяха скованост и извънредно лепкава студенина. «Това трябва да се дължи на шока», определи той бързо. Но върху хладното си тяло имаше нещо топло и влажно, изглежда, съсредоточено в мястото, където чувствуваше притъпените от шока болки. Тогава се погледна от горе на долу и разбра какъв късмет е имал, че се е намирал в състояние на шок. Разбира се, веднага се досети, че умира.

Експлозията бе оставила само няколко парцалчета от униформата му, имаше много кръв, а раните му...

«Човек в такова състояние не бива да се гледа», помисли Макюън тъжно. Ако срещнеше животно в такова положение, щеше да го застреля, а ако беше същество като него, щеше да застане встрани и да повърне. Сега той гледаше страшните рани със странно безчувствие, докато мозъкът му, вцепенен не толкова, колкото тялото

му, възстанови връзката със здравата му ръка. Отвори опипом чантичката за бърза помощ, която още висеше от колана му, и се напръска обилно с кръвосъсирващ препарат, а накрая погълна повече от предписаната доза болкоуспокояващи таблетки, защото след време шокът щеше да премине. След като спря почти напълно външното кръвотечение, Макюън се опита да лежи колкото е възможно по-неподвижно. Чувствуваше, че ако се размърда, ще се пропука по шевовете като голяма футболна топка, пълна с червена меласа.

Едва когато се опита да се озърне — и се помъчи да си обясни *защо* си бе оказал тази недостатъчна първа помощ — Макюън забеляза орлигиеца.

По какво стечение на обстоятелствата бе попаднал тук, не бе възможно да се каже, но на по-малко от три ярда от Макюън лежеше един от Враговете. «Това малко създание, което прилича много на мече от кадифе, оставено на дъжда, не е кой знае колко внушителен обект», помисли си Макюън. Но космите по гърдите и главата на съществото не бяха сплъстени от дъжд, а това, което капеше от разкъсаното му, обезформено лице, не беше вода. Ала орлигиецът бе в много по-добра форма от Макюън, дишаше равномерно и правеше особени конвулсивни движения, подсказващи, че съзнанието му се възвръща. Единствената част от униформата на Макюън, останала непокътната, бе широкият колан, за който бяха прикрепени кобурът и чантичката аптечка. Той извади внимателно малкия пистолет с пачката от тридесет куршума с едър калибър и зачака орлигиеца да се свести.

Докато чакаше, опита се да го намрази поне малко.

Макюън беше спокоен човек, който не се вълнува току-тъй — може би в това се криеше тайната на успеха му като капитан и причината за необичайно продължителната му служба. Макюън твърдо вярваше, че при специфичната му работа вълнението убива просто за миг. Човек, който се готви за нападение с омраза или с каквото и да е друго чувство — независимо дали е насочено към врага, или към нещо друго или някого друго, — обременява съзнанието си и не може да се съсредоточи достатъчно върху важната работа да се пази от Оръжието. В бой Макюън не изпитваше никаква омраза към противника, не се сърдеше, че мерачът му къдне и ругае крайно разюздано — когато се върнеха в базата, Ревииора винаги преливаше от

извинения, — не изпитваше и никое от по-нежните чувства от мирно време, които можеха да се прокраднат и по време на бой.

Някога имаше едно момиче, стройно, тъмнооко момиче, придадено към плановия отдел на базата. Макюън се храни с нея няколко пъти, видя как вървят нещата, после почна да я отбягва. Така постъпваха умните хора — чувство за самосъхранение. А сега разбираше колко е нещастен.

Хокасури също се бе отнасял към цялата работа като към игра. Макюън бе преживял един от редките си пристъпи на гняв, когато парализираният кораб на колегата му капитан експлодира в атмосферата на тази планета и когато Ревиора умря. Но сега изпитваше само смъртно съжаление. Припомни си, че орлигиецът, който лежеше отсреща, беше виновен — поне отчасти — за тези смъртни случаи, но все още не можеше да намрази това същество така, че това да го подтикне към действие.

Дългът му повеляваше да убие орлигиеца, независимо дали го мразеше лично, или не. Защо тогава се колебаеше да го застреля, когато е в безсъзнание, и се мъчеше да се надъха с омраза към него? Дали близката му смърт го правеше толкова мекушав, нима Макюън Железния накрая се бе размекнал като тесто? Флегматичен, неусмихващ се и студен, в базата смятаха капитан Макюън за въплъщение на бездушната, убиваща машина. А сега чувствуваше, че разсъждава едва ли не като жена. А сега мислеше, че поне този път би искал да направи нещо, воден по-скоро от чувство, отколкото от хладнокръвни, пресметливи, логични съображения. «Това ще бъде последната ми възможност», каза си той горчиво.

Но дали не се мамеше? Ако този път забравеше логиката, щеше ли да си послужи с пистолета, за да направи орлигиеца на пух и прах просто от омраза, или пък щеше да извърши нещо глупаво? Подлото малодушие беше подбуда наравно с дълга или омразата, а краят на Макюън приближаваше. Той никога не е бивал религиозен човек, но никой не бе успял да му даде конкретни данни какво има оттатък, макар мнозина да бяха твърдо убедени, че знаят това. Дали просто се страхуваше, че ако извърши нещо лошо сега, то ще доведе до сериозни последици по-късно, след като умре — дори и всъщност да не вярваше, че има «по-късно»? Макюън изруга тихо, за пръв път от години правеше такова нещо.

«Е, добре тогава! — рече си Макюън ожесточено. — Този мой мозък, разбира се, замаян от шока и болкоуспокоителните таблетки, да не говорим за смъртната заплаха, за пръв път и съвсем категорично за последен път ще разсъждава единствено въз основа на това, което виждат очите.» Той нямаше да застреля орлигиеца. Причината не беше само страхът от задгробния свят, но и обстоятелството, че тъкмо този орлигиец или някой негов другар от екипажа бе успял да кацне с разбития си кораб.

Макюън каза: «Е, хайде, живей, дявол да те вземе!» — и захвърли пистолета.

Орлигиецът моментално скочи, приведен, на крака.

Макюън само чу смътно как пистолетът се плъзна по наклонения под, падна между разкъсаните шевове на подовата обшивка и изтрополи надолу през разрушения кораб. Гледаше орлигиеца и разбираше, че той го е мамил, преструвал се е на припаднал и скришом го е наблюдавал, докато Макюън бе с пистолет в ръка. Хитро мече е този орлигиец, и сега, когато Макюън беше невъоръжен...

Неволно си помисли, че мускулите под тези меки на вид космати ръце са способни да откъснат главата на човек, както бе показало избиването на екипажа на «Звездотърсач».

«Макюън — рече си той унило, — ти направи голяма глупост.»

Гласът му накара орлигиеца да се дръпне назад, после врагът започна пак да се примъква предпазливо. Макюън забеляза, че едната му ръка виси безсилна и той явно трябва да се напруга, за да се приближи към него. Накрая стигна на три стъпки и като се спря, загледа надолу. Ръмжеше и виеше по особен начин и жестикулираше със здравата си ръка; в тези звуци не се долавяше заплаха. После ръката му се протегна, поколеба се и четири къси, дебели пръста докоснаха Макюън за малко по главата и се отдръпнаха бързо. Орлигиецът заръмжа пак и се оттегли. Той изчезна зад близкия куп отломки и Макюън го чу как се катери непохватно по останките от своя кораб.

Макюън отпусна глава на пода, загубил вече воля да полага огромното усилие, необходимо, за да я държи изправена. Болкоуспокояващите таблетки не действаха твърде добре и мозъкът

му сякаш работеше на пресекулки, като ту галопираше бясно, ту се сковаваше напълно. Изведнъж усети, че е крайно, смъртно уморен, и изглежда, че именно в този момент отново загуби съзнание. Когато се свести, първото чувство на Макюън беше, че от подовата обшивка през челюстта му преминава някакво трептене. А второто му чувство — че е полудял.

Очите му бяха затворени и все пак можеше да вижда себе си — целия, включително и главата, полегнала на пода със затворени очи. А в мислите му блуждаеше някакъв непрекъснат брътвеж, който можеше да бъде само бълнуване. Макюън искаше отново да загуби съзнание, но бълнуването го държеше буден. То беше толкова силно, като че някой крещеше в главата му. Но думите, макар и нелепи, се чуваха ясно:

«... Не бива да правя това. Семейството ми ще се срамува. Само че моето Семейство е мъртво, всички са мъртви. Убити от Семейството на това гадно същество, което умира. Не бива, ала тук имам възможност да се сдобия с ценни сведения за тях, и тъй като Семейството ми е мъртво, недоволството на други Семейства не може да ми навреди. Възможно е усилията ми да са безполезни и съществото да е вече умряло, раните му са страшни...»

Макюън поклати немощно глава и отвори очи. Примигна, за да съсредоточи зрението си върху странния апарат, който се бе появил на пода на около една стъпка от главата му. Беше тумбест, тежък на вид и тъмносив, с изключение на местата, откъдето тук-там стърчаха снопове тънки медни пръчици. От основата му се подаваше дебел електрически кабел и изчезваше някъде, а точно зад машината бе приклепнал орлигиецът. Изражението на очите му — единствената част от това смазано лице, способна да показва някакво чувство — можеше да се опише единствено като напрегнато.

В сегашното състояние на Макюън му беше трудно да изпитва неоправдано вълнение или учудване. Но той не беше отпаднал дотам, че да не може да разсъждава логично, тъй че съзнаваше съвсем ясно какво преживява.

«Орлигийците имат телепатични способности.»

В същия миг, когато стигна до това заключение, брътвежът в главата му изчезна, но тишина не настъпи. Напротив, там клокочеше каша от полумисли, откъслечни спомени и всеобща бъркотия, а над

всичко това лежеше слой от остро чувство на враждебност и инстинктивна ненавист, което орлигиецът безуспешно се опитваше да потисне. Но Макюън разбираше, че другият все пак *се опитва*, и това говореше добре за него. И знаеше главната причина за объркаността му: след като бе установил контакт с вид, който му беше смъртен враг, орлигиецът не намираше думи да се изкаже.

Макюън смяташе, че най-разумно ще бъде мислено да му плюе в лицето. Но напоследък бе престанал да постъпва разумно — всецяло бе се отдал на чувствата. Вместо това мислеше: *«Много умело кацна. Чудесно кацане.»*

Благодарение на мисловната връзка, която съществуваше помежду им, сега Макюън знаеше, че пред него е орлигийският пилот.

В същия миг мисълта му бе посрещната с учудване и още по-голямо объркване. *«Благодаря ти — отвърна съзнанието на съществото. — Навремето не знаех, че имам пътник, който ме е наблюдавал.»*

Може би случайно се бе изразил така, но на Макюън се стори, че в тази мисъл се крие изненадващ Човешки хумор. Но хуморът се загуби внезапно в изблика на непресекваща враждебност и отвращение, в потока от зрителни и звукови възприятия, и в изпитваната болка, които, макар и ужасно отчетливи сами по себе си, бучаха в мозъка на орлигиеца с такава бързина, че не можеха да се изразят с думи. Свистящата метална градушка от атакуващия земен кораб, която търси членовете на Семейството му един по един, раздробява ги на кървави късове и продължава да мачка страшно това, което е останало от тях. Като най-млад член на Семейството, с най-бързи рефлексии, той е заемал пилотското място и се е намирал в сравнителна безопасност. Но е усещал и виждал братята си разкъсвани на парчета, а когато баща му е излязъл от командната кабина, за да заеме мястото на стрелеца, ментакомът е предал чувствата на родителя му, мъчещ се отчаяно да поеме въздух в отсека, внезапно пробит от оръдията на Макюън така, че се бе отворил към безвъздушното пространство...

«Вие започнахте тази война, а не ние!» — прекъсна го Макюън, който изведнъж се ядоса, понеже изпитваше същите чувства по отношение на Ревiora и други познати, които старателно бе избягвал да смята за приятели. Той помнеше *«Звездотърсач»*.

Отговорът, който получи, го смая. Неговата раса, а не орлигийската, е виновна за войната, и от гледна точка на другия разбираше, че той е прав.

«Каква ужасно отвратителна каша! — мислеше си Макюън. — А Нюберг, клетият, доблестен, невеж капитан Нюберг! Как не е разбрал, че на чувството на инстинктивно дружелюбие към тези новооткрити чуждоземни — понеже са толкова нежни и пухести и така напомнят за първия, равен с детето негов приятел, за мечето-играчка — не е нужно непременно да се отговори със същото?» На родната планета на орлигиеца имало един вид, който приличал на земляните толкова много, колкото орлигийците — на мечета. Представителите му били с лоши наклонности, зли, подли и притежавали достатъчно разум, за да бъдат покварени. За орлигийците това същество приличало на дебелите, влажни неща под камъните и на други вонящи неща, които предизвикват сърбеж. Една от хитростите им била да играят и подскачат близо до групички невръстни орлигийчета, докато едно или повече от дечицата, заинтригувани и още недостатъчно умни, за да се пазят, тръгнали подире им. Тези същества били, разбира се, месоядни.

А капитан Нюберг, нетърпелив да разшири духовния хоризонт на Земята чрез контакт с извънземната цивилизация и озадачен от необщителността на чуждоземците, се приближил до орлигийския кораб. Той бил посрещнат от същества, чието отношение към създания като него още от ранно детство било диаметрално противоположно на чувствата му към тях. Но този един-единствен факт не би довел до война, ако Нюберг не се е престаравал в усилията си да спечели приятели и влияние сред орлигийците чрез тактиката, така любима на земните политици.

Ако не се е опитвал да целува деца.

Орлигийците са много емоционална раса и след тази случка събитията са се развили много бързо. На кораба нямало достатъчно същества, способни трезво да разсъдят, че държането на Нюберг само *привидно* е застрашително...

«Но защо — чудеше се Макюън — не са имали под ръка нито един ментаком?» Вместо неуверени думи и действия, които можели да се изтълкуват погрешно, щели да разберат напълно потенциално

опасните различия в навиците на двете раси. Инцидентът със «Звездотърсач» щеше да се избегне, нямаше да има война и той, Макюън, нямаше да умира. Дори сега, когато беше вече късно, Макюън се питаше какво биха направили земните власти, ако им се обяснеше истинското положение. И те като капитан Нюберг по едно време желаеха много да установят контакт с разумни извънземни същества.

Но пороят мисли на орлигиеца отново го заля. Главният поток бучеше в мозъка му, но не толкова шумно, че да останат незабелязани издайническите странични ручейчета. Неща като факта, че Орлигия не познава войни от голям мащаб (макар че малките войни, нещо като семейни вражди, постепенно се ожесточават), защото Семейната система ги прави невъзможни. На планетата няма народи, само Семейства, представляващи малки, сплотени групички до петнадесет души, които с готовност се подчиняват на почти божествената власт на мъжкия родител, докато покажат задоволителна способност да образуват своя семейна група.

Това беше извънредно консервативен вид цивилизация с много сложни и гъвкави правила за поведение, и нещастieto с Нюберг доказваше колко строго се наказваха нарушенията на тези правила. А ментакомът, тоест апаратът за телепатична връзка, бе конструиран едва напоследък от съществуващи уреди, използвани от орлигийските психолози. Изглежда, грохотът от някаква космическа битка е разстройвал деликатно модулираните скимтения и ръмжения, представляващи говоримият език на орлигийците, та са били принудени да изнамерят способ за механична телепатия, за да разрешат проблема за свръзката.

«Точно така» — разсъди Макюън хладно, после съсредоточи вниманието си върху главния поток мисли, излъчвани към него. Това му беше много по-лесно.

Сега той беше целият скован от студ, устата и езикът му горяха от адска жажда и не можеше да повярва, че човешкото тяло, чувстващо се така крайно и напълно изтощено, е способно да остане будно. Макюън знаеше, че ако разговорът се водеше с устна реч, нямаше да може да го поддържа, толкова беше отпаднал. И мозъка си чувствуваше особено, като че нещо студено и тъмно го притискаше по краищата. «Умората, загубата на кръв и кислородният глад вероятно са

причина за това състояние» — помисли си той и се запита иронично кой ли специален правилник би нарушил, ако умре на орлигийския кораб посред разговор.

В мислите на орлигиеца бе настъпило внезапно ново оживление. Те бяха насочени пак към инцидента със «Звездотърсач», изглежда, сред екипажа на оня орлигийски кораб е имало такива, които са се чувствували прекалено ограничени от правилниците за поведение и мислене на родната си планета. Те са били на мнение, че планетата им е твърде затворена и консервативна и за да избегне застои и упадък, е нужен именно контакт с чуждоземна цивилизация. Вярно, че Семействата в земния кораб външно са безкрайно противни, но може би външният вид, смятали някои, не е от първостепенно значение...

Когато отгатна посоката в мислите на другия, Макюън почувствува изведнъж как у него се заражда безумна надежда. Но тя бе последвана от не по-малко отчаяние. Какво можеше да направи той, след като беше едва ли не мъртъв?

«Да смятам ли — мислеше той колкото можеше по-отчетливо, — че желаете мир?»

Мислите на орлигиеца буквално кипяха и го обливаха. Вековната им цивилизация е разстроена. Макар че обикновено екипажите на военните кораби се състоят от едно или повече Семейства, по технически причини някои Семейства трябва да се разделят. Само орлигиец може да разбере колко мъчителна и трагична е тази практика. И стотици други семейства, най-добрите семейства, специализирали се в различни технологии, загиват всяка година във войната. Съвсем категорично орлигиецът и много от неговите познати желаят мир!

«И ние също — мислеше Макюън пламенно — желаем мир.» После изведнъж изруга. Отваряше се някаква врата, само леко се бе открянала, натежала от бремето на някогашни престъпления, кръвопролития и раздори. Как можеше един умиращ човек да я разтвори широко и да прекрачи прага ѝ?

Макюън чувствуваше, че и мозъкът, и тялото му излизат от строя. Би било толкова приятно и лесно просто да остави всичко да спре. Но нали е Макюън Железния, напомни си той насърчително; Макюън Непобедимия, Сврѣхчовека с едрото тяло и още по-едрата

глава, съвършената машина за убиване. Сега той имаше цел, за която наистина заслужаваше да се бори, но единственото му желание беше да се признае за победен, понеже се чувствуваше уморен. «*Мисли, дяволите да те вземат!* — ругаеше се той. — Мисли, гаден, жалък капитулант...!»

И той мислеше. Немощно, настойчиво умоляваше орлигиеца да предаде предложенията му на своите началници. Имаше предвид примирие като подготовка за мирни преговори и обясни как може да стане това, като се използва земният символ — парламентьорското знаме. «Бомбардировка» на земна база, при която ще бъдат хвърлени само контейнери с послания, а след това — единичен кораб с бяло знаме, нарисувано на видно място върху корпуса. Земните сили ще се отнесат с подозрение, но Макюън не мислеше, че ще унищожат кораба...

В този момент Макюън загуби съзнание. Сякаш върховете и падините на мозъчните му вълни изведнъж се изравниха, оставяйки го с мисълта, че е жив, но без никакви други усещания. Не знаеше колко време трая това, но когато се свести наново, орлигийският пилот го молеше отчаяно да не умира, уверяваше, че медицинската помощ е на път — заедно с цяла флотилия, която ескортира спасителния кораб — и че той трябва, да остане жив, докато началниците на противника му успеят да поговорят с него.

Макюън бе премръзнал, отпаднал и жаден и сухото му гърло горчеше. Действието на болкоуспокоителното средство вече бе поотслабнало, но той знаеше, че не ще може да задържи бистро съзнанието си — и въобще да остане в съзнание, — ако вземе допълнителна доза. Мислеше с копнеж за вода; знаеше, че орлигийците я употребяват.

Но орлигиецът със съжаление му прати категоричен отрицателен отговор. Той не познаваше добре физиологията на земляните, но беше твърдо убеден, че храна или течности ще навредят още повече на Макюън, като се има предвид колко сериозни са раните му и къде е ранен. В мисълта му имаше някаква особена, гузна отсянка. Макюън се вкопчи в нея, разчопли я и усети чувство на болка, която нямаше нищо общо с раните му. Извън вече посочените съображения орлигиецът се мъчеше да скрие, че не иска за нищо на света да докосва отново землянина.

«Разкажи ми за себе си — продължи орлигиецът бързо, — за своя свят, за живота си, за приятелите и Семейството си. Аз трябва да зная колкото е възможно повече, в случай че...» Той се опита да спре мисълта си дотук, но успя само да я подчертае: не може да има деликатност, когато две съзнания се срещат... *«В случай че умреш, преди да пристигнат началниците ми.»*

Макюън се бореше с болката и жаждата и с мекия настъпващ мрак, докато се опитваше да разкаже на орлигиеца за Земята, за своите приятели и за себе си. Той защитаваше едно дело и успешното решение значеше край на войната. Но не умееше да бъде красноречив, нито да прикрива неприятните страни на някои неща, защото мисълта не може да лъже. Няколко пъти изпадна в нещо като делириум и тогава водеше последната битка, когато бяха убити Хокн и Ревiora, и се стигна до сблъскването, експлозията и срещата с орлигийския пилот. Не беше в състояние да стори нищо, за да спре този повтарящ се кошмар, който можеше да завърши с нотка на надежда.

Орлигиецът беше ужасен от броя на успешните бойни акции на Макюън, но същевременно, изглежда, изпитваше известно съчувствие заради гибелта на Хокасури и Ревiora. И имаше една особена мисъл, която Макюън не схвана добре, понеже в момента изпадна в делириум — нещо за Оръжието, някак свързано със страшното убеждение на орлигиеца, че никое цивилизовано същество не би нападнало, ако знае, че има петдесет на сто шанс да бъде убито; такава смелост беше немислима.

Но най-голямо впечатление на другия направи съобщението, че действията на отдавна покойния капитан Нюберг са били подбудени от *дружелюбие* към орлигийците. И че на Земята имало същества, много подобни на орлигийците, които Човеците обичали и гледали като галени домашни животни, докато положението на Орлигия е тъкмо обратното. Това значеше, че нещастният капитан е бил убит несправедливо, и ако орлигиецът успееше да убеди началниците си в това, можеше да бъде положена основата за разбирателство и за евентуален мир.

В този момент в съзнанието на орлигийския пилот като че забушува свирепа душевна борба, толкова силна, че той изглеждаше

глух към мислите на Макюън, макар че последният беше в един от редките си периоди на мисловна яснота. Съществуването се изправи и закрачи назад-напред из празната, разрушена командна кабина. То преживяваше крайни душевни терзания. Най-после се спря, приклепна над Макюън и започна лека-полека да се навежда напред. На всеки сантиметър водеше жестока борба със себе си.

Една късопръста, космата ръка напипа ръката на Макюън, задържа я, дори я стиска цели две секунди, преди да се отдръпне бързо.

— *Името ми е Грулиау-Ки* — каза орлигиецът.

Няколко секунди Макюън не можа да намери отговор, тъй като усети някаква особена буца на гърлото — което, като си помисли, му се видя глупаво.

— *Макюън* — каза той накрая.

След това предметите се замъглиха. Разговаряха дълго чрез ментакома, главно за войната, за тактиката и съоръженията, и то така, че отговорниците за сигурността на двете страни биха си заскубали косите. Внезапно Макюън с ужас забеляза, че в командната кабина има още трима орлигийци, които го гледаха с интерес и го опипаха на няколко места без особено силни признаци на отвращение. Очевидно, откакто се водеше войната, медиците бяха свикнали на страшни гледки. Те се отдръпнаха и веднага след това видя как разрязаха голяма част от командната кабина и се показа синьо небе, тънката колона на спасителния кораб и голо пустинно пространство. В пролуката се монтираше някаква сложна електронна апаратура с кабели, които водеха към разбития орлигийски кораб. Макюън нямаше възможност да разпита за какво е, понеже извадиха кабела на ментакома и го свързаха с този нов апарат.

Орлигийските лекари почистиха раните на Грулиау-Ки, но не можаха да направят почти нищо за лицето му, а съществуването упорито отказваше да изостави Макюън и да се прехвърли в спасителния кораб, където да го лекуват както трябва. Изглежда, орлигиецът се чувствуваше крайно задължен на Макюън поради решението му да не го убива — тогава, когато капитанът на земния кораб имаше пистолет, а орлигиецът лежеше безпомощен на пода. Очевидно орлигиецът бе запомнил този дребен факт от бълнуванията на Макюън. Той искаше да остане при землянина, докато...

В този момент изключиха ментакома.

Пристигаха офицери с все по-висок чин и разговаряха с Грулиау-Ки. Някои побързаха да излязат отново, а други останаха и наблюдаваха Макюън от местата си зад електронната апаратура — очевидно още спореха с орлигийския пилот, който, изглежда, отказваше да се отмести на повече от няколко стъпки от Макюън.

Изведнъж Макюън разбра, че тук става нещо, нещо, несъответстващо на това, което бе очаквал, когато четеше мислите на орлигиеца. Например защо, след като го бе умолявал да остане жив, докато дойдат орлигийските големци, пилотът бе позволил да изключат ментакома веднага след пристигането на военните лекари? Защо не му задаваха въпроси по ментакома, вместо да скимтят и ръмжат оживено на орлигийския пилот иззад вече явно напълно готовия апарат, намиращ се на десетина крачки разстояние? Какво *представляваше* впрочем тази проклетия...?

Тънка като мъгла, но лишена от сила, от напътстващи свойства и дори от яснота, през съзнанието му се просмука струйка от мислите на орлигиеца. Ментакомът до него беше изключен, но някъде — около крайната граница на обхвата му и вероятно на спасителния кораб — имаше друг, който работеше, а близо до този апарат — орлигиец, който мислеше за него. В мисълта имаше отсянка на вълнение и надежда, и общите и неизбежни проблеми на стратегията и прилагането ѝ — очевидно мисли на много важен и отговорен орлигиец. Макюън е много храбро същество, продължаваше мисълта, но все пак е по-добре да не се казва на земното създание какво го очаква...

У Макюън избухна такъв силен гняв, че забрави раните си; гневът му беше примесен с крайно себеотрицание. Какъв сляп, наивен глупак е той! Бе се разбърлил, предал приятелите си, расата си и своя свят. Казал бе *всичко* на орлигийския пилот и тъй като сега неприятелят знаеше космическите координати на Земята, един планеторухител или няколко бактериологични бомби скоро щяха да сложат край на войната. Разбира се, от орлигиеца бе получил не по-малко ценни сведения, но с тази разлика, че Макюън едва ли беше в състояние да ги предаде по-нататък. Сега те явно нямаха търпение дори да изчакат Макюън да умре, защото апаратът, вече инсталиран и насочен към свитото му тяло, почти превърнато в труп, не беше нищо друго освен Оръжието.

Самата сила на чувствата му го накара да запълзи към Грулиау-Ки. Надигащи се вълни на болка ревяха и се блъскаха в малката, крехка ядка на решителност в мозъка му и той не смееше да погледне раните си. Но орлигийският пилот гледаше, гледаха и другарите му зад Оръжието и тази гледка изтръгна от гърлата им дрезгаво, мъчително скимтене на съчувствие и ужас. Те имаха чувства; съзнанието му се бе срещнало със съзнанието на един от тях и той знаеше какво го очаква. Това, което възнамеряваха да правят с него, не отговаряше на чувствата им — съзнанието на Грулиау-Ки дори не бе предвидило, че ще го убият безцеремонно. Може би именно затова пилотът бе решил да стои до него — понеже не одобряваше вероломството на своите събрата.

С крайчеца на окото си Макюън видя как някакви намотки в сложната маса на Оръжието засияха ярко, и се сви отчаяно, издавайки тялото си напред. *«Не всички от нас са лоши — изкреця съзнанието му, мъчейки се напразно да стигне до тях без помощта на ментакома. — Може и да сте ме измамил, но има място за мир... мир...»* Опита се да протегне ръка и да сграбчи ръката на орлигийския пилот, да им покаже, че желае искрено това, което мисли, но този тъп, беззвучен чукач — ръката му — отказваше вече да се движи, а отстрани Оръжието беше почти готово да излъчи радиацията, енергията или силовото си поле...

... След двеста тридесет и шест години орлигийците се сдобиваха с нов Военен паметник, бяха принудени да се сдобият с нов Военен паметник. А орлигийците бяха много емоционална раса.

Чак след зазоряване шумните празненства утихнаха и множеството — вече мълчаливо и странно сериозно — започна да се трупа около предпазната пластмасова обвивка на стария Паметник, най-страшно въздействащия Военен паметник, съществувал дотогава. По време на нощните тържества те бяха стояли далеч от него, не би било прилично да се отдават на веселие на това място, ала сега прииждаха от всички краища на града. Идваха и заставаха мълчаливи, сериозни и неподвижни, размърдваха се само колкото да сторят път на сухопътните возила на чуждопланетните големци или на многобройните други техници и специалисти, които имаха работа при Паметника. Някои дори си поплакваха.

На пладне Избраният баща на Орлигия се изправи да им държи реч. Той говори колко радостен и същевременно тържествен е този случай и посочи с гордост замръзналото от памтивека тяло на могъщия Грулиау-Ки, орлигиеца, който въпреки увещанията на своите приятели и нарежданията на началниците си решил да изпълни дълга си към това велико земно същество — Макюън.

Това бе станало възможно благодарение на излъчителя, създаващ темпорално поле на стаза, някога орлигийско оръжие за война, но сега използван в болниците на всички планети от Съюза. С голяма мъка стазираните тела на Макюън и Грулиау-Ки бяха запечатани и пренесени на Орлигия, за да чакат там, докато първоначалният нестабилен мир между Земята и Орлигия прерасне в дружба и медицинската наука напредне дотам, че да е в състояние със сигурност да спаси страшно изранения землянин. Грулиау-Ки бе настоял да бъде стазиран със своя приятел, за да може да види лично излекуването на Макюън. И сега двамата най-големи герои на войната — герои, понеже я бяха прекратили — щяха да излязат от стазата. За тях няма да е минало никакво време между оня миг преди повече от двеста години и настоящия момент, и може би сега за пръв път истински великите в историята щяха да получат наградата, която им дължаха бъдните поколения. Техниците бяха готови, медиците стояха нащрек, моментът бе настъпил вече...!

Множеството, което стоеше най-близо, видя как телата оживяха отново, видя как Макюън помръдна слабо, а Грулиау-Ки се наведе над него, видя оживлението при пренасянето им до чакащата линейка, която ги откара бързо — временно стазирано наново от малък и по-усъвършенствуван излъчвател, докато стигнат до болницата. Тогава тълпата се разбушува така, че шумът от предишната нощ би могъл да се нарече тишина в сравнение със сегашната олелия. Някои от уважение към скулптора останаха за откриването на новия паметник — красива грамада от бял камък, от която дъхът секваше — но те бяха само няколко хиляди. А когато завърши церемонията, мнозина от тях се приближиха да надзърнат през малките пролуки, разположени тук-таме около основата му.

През тях се виждаше малко триизмерно изображение с всички подробности и цветовете на първоначалния Военен паметник, поставено там, за да напомня на гледащите, че няма нищо велико, благородно или красиво във войната.

БРАЙЪН ОЛДИС

ОТВЪН

Те никога не излизаха от къщата.

Човекът на име Харли обикновено ставаше пръв. Понякога се разхождаше из сградата по пижама — дните минаваха, а температурата винаги беше умерена. После събуждаше Калвин, красивия, широкоплещест мъж, който изглеждаше като че притежава цяла дузина дарби, но не прилагаше в действителност нито една. Той беше компаньон дотолкова, доколкото Харли имаше нужда от компания.

Дапъл, чернокосото момиче с обаятелните сиви очи, спеше леко. Звукът от разговора между двамата мъже я събуждаше. Тя ставаше и отиваше да събуди Мей; двете слизаха заедно да приготвят нещо за ядене. Докато вършеха това, другите драма членове на домакинството, Джагър и Пийф, се събуждаха.

Така започваше всеки «ден»: не с подобие на нещо като зора, а точно когато шестимата след сън преминаваха отново в будно състояние. Никога не се изтощаваха през деня, ала когато се качваха обратно в леглата си, кой знае защо, заспиваха дълбоко.

Единственото дневно вълнение преживяха, когато отвориха склада за пръв път. Складът беше малко помещение между кухнята и синята стая. На отдалечената стена беше поставена широка лавица, а от тази лавица зависеше съществуването им. Тук «пристигаха» всичките им припаси. Вечер заключваха вратата на гола стая, а когато влезеха на сутринта, нужното им — храна, бельо, нова перална машина — ги чакаше на лавицата. Всички приемаха като даденост тази част от съществуването си и никога не си задаваха въпроси за нея.

Тази сутрин Дапъл и Мей бяха приготвили закуската, преди четиримата мъже да слязат. Наложиха се дори Дапъл да отиде до долния край на широката стълба и да вика Пийф, докато се появи; така отварянето на склада трябваше да се отложи за след закуската, защото, макар че отварянето съвсем не се бе превърнало в церемония, жените се страхуваха да влизат там сами. То беше едно от ония неща...

— Дано да получа тютюн — каза Харли, когато отключи вратата.
— Почти съм го свършил.

Влязоха и огледаха лавицата. Тя беше почти празна.

— Няма храна — забеляза Мей с ръце на препасаната си с престилка талия. — Днес ще бъдем на намалени дажби.

Това не се случваше за пръв път. Веднъж — преди колко време беше? — те почти не държаха сметка за времето — три дни не се бе появила никаква храна и лавицата бе стояла празна. Бяха се примирили спокойно с недоимъка.

— Ще изядем теб, Мей, вместо да умираме от глад — каза Пийф и се засмяха за миг, за да покажат, че разбират шегата, макар че Пийф я бе подхвърлил и предишния път. Пийф беше невзрачен дребен човечец; в една тълпа би се изгубил.

Малките му шегги бяха неговият най-ценен капитал.

На лавицата имаше само два пакета. Единият беше тютюнът на Харли, другият — колода карти. Харли прибра своя пакет със сумтене, а втория показа, като го разопакова и го размаха, за да го видят другите.

— Ще играе ли някой? — попита той.

— Покер — рече Джагър.

— Канаста.

— Руми.

— Ще играем по-късно — каза Калвин. — Така ще убием времето довечера.

Картите щяха да бъдат изпитание за тях; за да играят, щеше да се наложи да седнат заедно около една маса, един срещу друг.

Нищо не беше в състояние да ги раздели, ала като че ли липсваше някаква могъща сила, която да ги сплотява, щом свършеха дребната работа с отварянето на склада. Джагър работеше с прахосмукачката по коридора, покрай предната врата, която не се отваряше, и я качи по стълбата, за да почисти горните площадки; не че мястото беше мръсно, просто чистенето беше нещо, което така или иначе се върши всяка сутрин. Жените седяха с Пийф и обсъждаха разпокъсано как да разпределят дажбите, но след това престанаха да общуват и се разделиха. Калвин и Харли вече бяха излезли на разходка в различни посоки.

Къщата беше построена безразборно. Малкото и на брой прозорци не се отваряха, бяха с нечупливи стъкла и не пропускаха никаква светлина. Навред цареше мрак; когато човек влезеше в някоя стая, се задействуваше осветление от някакъв невидим източник — мракът изчезваше, щом прекрачиш прага. Всички стаи бяха мебелирани, но с чудновати мебели, които нямаха почти нищо общо помежду си, сякаш помещенията нямаха определено предназначение. Такъв вид имат стаи, обзаведени за нецеленасочени същества.

Никаква плановост не се забелязваше нито на първия, нито на втория етаж, нито в дългите пусти тавански помещения. Само доброто ориентиране помагаше стаите и коридорите да не се превръщат в лабиринти.

Харли прекара много време в шляене насам-натам, с ръце в джобовете. По едно време попадна на Дапъл; тя се бе навела грациозно над един скицник и прерисуваше любителски някаква картина, окачена на една от стените — картина на стаята, в която седеше. Размениха си няколко думи, после Харли отмина.

Нещо се спотайваше на ръба на съзнанието му като паяк в ъгъла на мрежата си. Той влезе в стаята, която те наричаха «стаята с пианото», и в този момент разбра какво го тревожеше. Почти крадешком се озърна, когато мракът се отдръпна, а после погледна голямото пиано. Някои странни неща се появяваха от време на време на лавицата и ги нареждаха из къщата: едно от тях стоеше сега върху пианото.

Беше някакъв модел, тежък и висок около два фута, почти объл, със заострен нос и четири перки с подпори. Харли знаеше какво е това. То беше кораб земя-космос, модел на тромавите товарни машини, които обслужваха същинските космически кораби.

Появата на този предмет в склада ги бе объркала повече от появата на самото пиано. Без да откъсва очи от модела, Харли седна на столчето до пианото, обзет от напрежение, мъчейки се да измъкне *нещо* от дълбините на съзнанието си... нещо, свързано с космическите кораби.

Каквото и да беше, то не действуваше приятно, но всеки път, когато усетеше, че мислено се е докоснал до него, то се отдръпваше. Така непрекъснато му се изплъзваше. Да би могъл да поговори за това

с някого, може би щеше да го измъкне от скривалището му. Неприятно: заплашително и все пак в заплахата се таеше известна надежда.

Да имаше начин да се добере до него, да се срещнат лице в лице, би могъл да направи... нещо определено. А докато не го видеше, не беше в състояние дори да каже какво беше «определеното нещо», което искаше да направи.

Стъпки зад него. Без да се обръща, Харли ловко вдигна капака на пианото и прокара пръст по клавишите. Едва тогава погледна предпазливо през рамо. Там стоеше Калвин с ръце в джобовете, солиден и приятен на вид.

— Видях светлина тук — каза той небрежно. — Реших мимоходом да се отбия.

— Аз пък рекох да посвиря на пианото — отвърна Харли с усмивка. За това не можеше да се спори дори с близък познат като Калвин поради... поради самото му естество... понеже трябваше да се държат като нормални, спокойни хора. Това поне беше логично и ясно и го караше да изпитва облекчение: да се държи като нормален човек.

Успокоен, той изтръгна от клавиатурата нежна мелодия. Свиреше добре. Всички свиреха добре — Дапъл, Мей, Пийф... щом сглобиха пианото, всички свиреха добре. Естествено ли беше това? Харли стрелна с поглед Калвин. Набитият мъж се бе облегнал на инструмента гърбом към оня объркващ модел и пет пари не даваше за нищо на света. Лицето му не показваше нищо освен изражение на угодническа любезност. Всички те бяха любезни, никога не се караха помежду си.

Шестимата се събраха на оскъден обяд, бърбяха весело на банални теми, а после дойде следобедът и протече по същия начин, както сутринта, както всички други сутрини: спокоен, уютен, безцелен. Само че на Харли сега всичко му се виждаше малко особено; той вече бе намерил подход към проблема. Не особено сигурен подход, но в мъртвия покой на дните им от доста голямо значение.

Мей бе послужила за повод. Когато тя си ядеше желето, Джагър смеешком я упрекна, че взема повече, отколкото ѝ се полага. Дапъл, която винаги защитаваше Мей, каза: «Взе по-малко от теб, Джагър.»

— Не — поправи я Мей, — мисля, че си сипах повече от всички. Взех си толкова много по вътрешна причина.

С тази игра на думи всеки си служеше понякога. Но Харли се хвана за нея и започна да разсъждава. Обикаляше притихналите стаи.

Вътрешни, скрити причини... Дали и другите тук чувствуваха безпокойството, което изпитваше той? Имаха ли причина да крият това безпокойство? И още един въпрос:

Къде беше «тук»?

Той рязко прогони това от съзнанието си.

Занимавай се с нещата едно по едно. Опипвай внимателно пътя си към пропастта. Систематизирай това, което знаеш.

Първо: Положението на Земята в студената война с Нитити леко се влошаваше.

Второ: Нититийците притежаваха обезпокоителната способност да придобиват точно външността на своите врагове.

Трето: По този начин те можеха да проникват в човешкото общество.

Четвърто: Земята не можеше да види нититийската цивилизация отвътре.

Отвътре... вълна на клаустрофобия обля Харли, когато осъзна, че основните факти, които знаеше, нямаха нищо общо с малкия свят вътре. Те идваха — сам не знаеше как — отвън, бяха нещо огромно и отвлечено, невиджано досега от никого от тях. Той си представяше мислено една звездна пустота, в която плуваха или се къпеха хора и чудовища, а после бързо заличаваше тази картина. Такива мисли не съвпадаха със спокойното държане на другарите му; щом никога не говореха за отвън, нима изобщо мислеха за това?

Харли се движеше неспокойно из стаята; паркетът кънтеше от нерешителните му стъпки. Бе влязъл в билиардната. Сега, раздиран от противоречиви намерения, побутна топките върху зеленото сукно с един пръст. Белите кълба се докоснаха, търкулнаха се и се разделиха. Точно така работеха двете половини на мозъка му. Несъвместими неща: трябваше да стои тук и да се приспособява; трябваше... да не продължава да стои тук (тъй като не помнеше времето, когато да не е бил тук, Харли не можа да оформи по-ясно втората мисъл). Друга трудност се състоеше в това, че «тук» и «не тук» не изглеждаха две половинки от еднородно цяло, а две несъответствия.

Билиардната топка се плъзна лениво в дупката. Той реши. Тази нощ нямаше да спи в стаята си.

* * *

Дойдоха от различни части на къщата да сръбнат нещо преди лягане. По мълчаливо съгласие картите бяха отложени за друг път; в края на краищата разполагаха с толкова много време.

Разговаряха за банални неща, а те включваха изминалия ден, модела на една от стаите, която Калвин строеше, а Мей обзавеждаше, дефектната лампа в горния коридор, която се запалваше много бавно. Бяха потиснати. Отново беше време за спане, а кой знае какви сънища щяха да се явят при това спане? Но *щяха* да спят. Харли знаеше — питаше се дали и другите също знаят, — че с мрака, който се спущаше, когато си лягаха, ще идва безпрекословната команда за сън.

Стоеше напрегнат от вътрешната страна на вратата на спалнята си и ясно чувствуваше колко необикновено е поведението му. Главата му се цепеше от болка и той притисна студена длан о слепоочието си. Чуваше как другите един по един отиват в отделните си стаи. Пийф му подвижна «Лека нощ!»; Харли му отвърна. Настъпи тишина.

Сега!

Когато пристъпи плахо в коридора, лампата светна. Да, бавно... неохотно. Сърцето му заби. Беше се решил. Не знаеше нито какво да прави, нито какво ще се случи, но беше се решил. Бе избягнал задължението да спи. Сега трябваше да се скрие и да чака.

Не е лесно да се криеш, когато навсякъде, където и да отидеш, те следи светлинен сигнал. Но като влезе в някаква ниша, която водеше към една неизползувана стая, затвори леко вратата и се сгуши до нея, Харли видя, че дефектната лампа на площадката угасна и той остана в мрак.

Не беше нито доволен, нито спокоен. В мозъка му кипеше някаква борба, която едва разбираше. Тревожеше го мисълта, че бе нарушил правилата, и се плашеше от заобикалящата го скърцаща тишина. Но напрежението не трая дълго.

Лампата в коридора светна отново. Джагър излизаше от спалнята си, без да си прави труд да пази тишина. Вратата се затръшна шумно подире му. Харли зърна лицето му, преди да завие и да тръгне към стълбата: изглеждаше спокоен, сякаш освободил се от всякакви

отговорности — като човек, който напуска работата си. Слезе по стълбата с наперена, скоклива походка.

Джагър би трябвало да си е в леглото и да спи. Нарушен бе един природен закон.

Без да се колебае, Харли го последва. Той се бе подготвил за нещо и наистина това нещо се бе случило, но кожата му настръхна. Хрумна му наивната мисъл, че може да се разпадне от страх. Все пак продължаваше упорито да се спуща по стълбата, като стъпваше безшумно по дебелия килим.

Джагър бе завил зад ъгъла. Вървешком си подсвиркваше тихо. Харли го чу да отключва някаква врата. Сигурно беше на склада — никои други врати не бяха заключени. Подсвиркването заглъхна.

Складът беше отворен. Никакъв звук не идеше отвътре. Харли предпазливо надникна в стаята. Отсрещната стена се бе завъртяла около една централна ос и зад нея се бе разкрил някакъв ход. Няколко минути Харли не можеше да се помръдне, вторачен в този отвор.

Най-после, и то с чувството, че се задушаваше, влезе в склада. Джагър бе минал отвъд. Харли също мина. Към място, което не му бе известно, към място, за чието съществуване не бе подозирал... Към място, което не беше къщата... Ходникът беше къс и имаше две врати, едната в дъното — подобна на нещо като врата на клетка (Харли не позна, че това е асансьор, виждаше такъв за пръв път), другата встрани — тясна и с прозорец.

Този прозорец беше прозрачен. Харли погледна през него и изведнъж се стъписа задъхан. Зави му се свят, нещо го стисна за гърлото.

Отвън светеха звезди.

С усилие се овладя и се върна обратно по стълбата, блъскайки се в перилата. Значи всички те бяха живели в страшна заблуда...

Врълетя, залитайки, в стаята на Калвин и лампата светна. Във въздуха се усещаше лека сладникава миризма, а Калвин лежеше на широкия си гръб й спеше дълбоко.

— Калвин! Събуди се! — извика Харли.

Спящият не помръдна. Изведнъж Харли почувствува своята самота и зловещото присъствие на голямата къща около себе си. Навеждайки се над леглото, той разтърси силно Калвин за раменете и го плесна по лицето.

Калвин изпъшка и отвори едното си око.

— Събуди се, човече — каза Харли. — Нещо страшно става тук.

Другият се подпря на лакът, поддаде се на чуждия страх и се разсъни напълно.

— Джагър *напусна къщата* — рече му Харли. — Има изход за навън. Ние сме... ние трябва да разберем какви сме. — Гласът му се извиси до истеричен крясък. Той отново разтърсваше Калвин. — Трябва да разберем какво лошо има тук. Или сме жертва на някакъв отвратителен експеримент... или пък всички сме чудовища!

И докато говореше, пред вторачените му очи, под вкопчените му ръце, Калвин започна да се сгърчва, да се нагъва и да се замъглява, очите му се съединяваха, а голямото му туловище се свиваше. Нещо друго — нещо подвижно и живо — се образуваше на негово място.

Харли спря да крещи едва когато се втурна надолу по стълбата и гледката на звездите през малкото прозорче го успокои. Той трябваше да се измъкне навън, където и да беше това «навън».

Отвори врата и се озова на свежия нощен въздух.

Очите на Харли не бяха свикнали да преценяват разстоянията. Нужно му беше известно време, докато схване естеството на заобикалящата го обстановка, да разбере, че далеч на фона на звездното небе се извисяваха планини и че самият той стоеше на платформа, издигната на дванадесет фута над земята. На известно разстояние блестяха светлини, които хвърляха ярки правоъгълни петна върху замазаното с чакъл и катран пространство.

На края на платформата имаше стоманена стълба. Прехапал устни, Харли се приближи до нея и се заспуца несръчно. Трепереше силно от студ и страх. Когато краката му докоснаха твърда почва, той започна да тича. Веднъж погледна назад: къщата стърчеше на своята платформа като жаба, свита върху капан за плъхове.

Тогава се спря рязко, почти на тъмно. Вътре в него се надигаше отвращение, сякаш му се гадеше. Високите, мъждукащи звезди и бледите зъбери на планините започнаха да се въртят и той стисна пестници, за да не загуби съзнание. Онази къща, каквато и да беше тя, въплъщаваше всичката студенина в съзнанието му. Харли си рече: «Каквото и да са направили с мен, аз съм измамен. Някой ме е лишил

от нещо толкова дълбоко, че дори не зная какво е то. Това е измама, измама...» И се задушаваше при мисълта за ония години, които му бяха откраднати. Никаква мисъл: мисълта обгаряше нервните връзки и течеше като киселина през мозъка му. Само действие! Мускулите на краката му се раздвижиха отново.

Около него се извисяваха сгради. Той просто се затича към най-близката светлина и се пхна в първата врата. После се спря рязко, запъхтян, и с мигане се мъчеше да прогони ярката светлина от зениците си.

Стените на помещението бяха покрити с диаграми и карти. В средата на стаята имаше широко бюро с екран и високоговорител на него. На вид беше нещо като работна стая, отрупана с пепелници и в състояние на някакво системно безредие. Един слаб човек седеше нащрек на бюрото; той имаше тънки устни.

В помещението имаше още четирима души, все въоръжени, но като че ли никой не се учудваше, че го вижда. Човекът на бюрото бе облечен в спретнат костюм, другите бяха униформени.

Харли се облегна на рамката на вратата и захълца. Не намираше думи да заговори.

— Нужни ти бяха четири години, за да се измъкнеш оттам — произнесе слабият. Той имаше писклив глас. — Ела да погледнеш това — каза, сочейки екрана пред себе си. Харли се подчини с усилие, краката му работеха като неустойчиви патерици.

На екрана се виждаше ясно, като истинска, спалнята на Калвин. Външната стена зееше и през нея двама униформени измъкваха някакво необикновено същество, тънко, механично на вид създание, което някога се бе наричало Калвин.

— Калвин е бил нититиец — забеляза автоматично Харли. Собственото му наблюдение будеше у него някакво глупаво учудване.

Слабият кимна одобрително.

— Проникналите врагове представляваха сериозна заплаха — каза той. — Никъде Земята не беше предпазена от тях: те могат да убият човек, да го унищожат и да се превърнат в негови точни копия. Това ни затруднява... По този начин загубихме много държавни тайни. Но тук е мястото, където кацат, нититийски кораби, за да стоварват Нечовеци и да ги прибират обратно, след като са си свършили работата. Това е именно слабата брънка във веригата им. Ние

засякохме един кораб с такъв товар и ги изловихме един по един, след като бяха приели човекоподобен вид. Причинихме им изкуствена амнезия и събрахме малки групи от тях в различна обстановка за изследване. Впрочем тук е Военният институт за проучване на Нечовеци. Узнахме много... достатъчно, за да се борим със заплахата... Разбира се, такава беше и вашата група. Харли запита с дрезгав глас:

— Защо ме сложихте при тях?

Слабият почука по зъбите си с линия, преди да отговори.

— Във всяка група трябва да има по един човек наблюдател въпреки всички изследващи уреди, които ги следят отвън. Както виждаш, един нититиец хаби много енергия, за да остане в човешки вид; щом придобие такъв образ, той го поддържа чрез самохипноза, която се прекъсва в моменти на стрес, като степента на поносим стрес е различна за всеки индивид. Един човек там, на място, може да усети този стрес... Такава работа е уморителна за него; ние винаги имаме дубльори, които се сменят през ден...

— Но аз бях там винаги...

— От вашата група — прекъсна го слабият — човекът беше Джагър, или двама души, които се редуваха като Джагър. Ти издебна единия от тях, когато напускаше работа.

— Нищо не разбирам — извика Харли. — Искате да кажете, че аз...

Думите заседнаха на гърлото му. Те не бяха вече произносими. Усещаше как външната му форма рухва като пясък, докато от другата страна на бюрото към него бяха насочени револверни дула.

— Твоето стресово равнище е необикновено високо — продължи слабият, отвърщайки очи от гледката. — Но и ти се проваляш там, където всички вие се проваляте. Подобно на земните насекоми, които подражават на растенията, вашата хитрост ви осакатява. Вие можете да бъдете само копия. Тъй като Джагър не вършеше нищо в къщата, всички останали инстинктивно следвахте примера му. Ти не се отегчаваше... не се опитваше да задяваш Дагъл... ти си най-типичният Нечовек, който съм виждал. Дори моделът на космическия кораб не предизвика у тебе забележима реакция.

Приглаждайки костюма си, човекът се изправи пред скелетоподобното същество, което сега се бе свило в ъгъла.

— Нечовешкото отвътре винаги ще ви издава — произнесе той с равен глас. — Колкото и човешки да изглеждате отвън.

МАЙКЪЛ МУРКОК

ОБИТАТЕЛЯТ НА ВРЕМЕТО

Здрач се бе спуснал над вселената, по-право над малката вселена, населявана от Човека. Земното слънце бе потъмняло, луната се бе отдръпнала и сол задръстваше ленивите океани, изпълваше реките, които се влачеха бавно между бели кристални брегове, под притъмнели, мрачни небеса в унеса на безкрайната вечер. Разбира се, в дългия живот на слънцето този период беше само промеждутък. Може би след няколко хиляди години то щеше да блесне отново с пълното си сияние. Но засега бе сложило здрава юзда на светлината си, ръмжеше в мощните си дълбини и се подготвяше за следващата стъпка в своята еволюция. То отслабваше постепенно и малкото същества, останали на неговите планети бяха успели да се нагодят. Между тях беше и Човекът, неуморим, всъщност недостоен поради усилията, които бе полагал през предишните епохи да се самоунищожи. Но той беше тук, в своя малък свят, състоящ се от една-единствена планета, дори без спътника, който отдавна бе потънал в пространството и при изчезването си бе оставил легенди върху човешките устни.

Кафяви облаци, кафява светлина, кафяви скали и кафяв океан, изпъстрен с бели петънца. Блед ездач на бледо животно тупуркаше по брега в устата му беше сухият вкус на океанска сол, а в ноздрите му — вонята на умрял лигавец.

Името ми беше Замисления с белязаното лице, син на Усмивнатия със сънливите очи, неговия баща, и на Неспокойната с изпитите страни, майка му. Животното, което яздеше, бе тюлен на име Устрем. Гладката му кожа още лъщеше от соления дъжд който бе престанал неотдавна, муцуната му бе насочена смело напред, а двата му яки крака-плавника тупаха по покрития със солена кора бряг, докато препускаше по него, влачейки почти без усилие острата си като бръснач опашка. Замисления с белязаното лице чу зад гърба си шума

на друг ездач, по-право ездачка, от която още от сутринта се мъчеше да се отърве.

Сега, когато кафявата и мъглива вечер преливаше тихо в черна нощ, тя продължаваше да го преследва. Той извърна спокойното си лице да погледне, с уста изопната и бледа като белега, който тръгваше от ъгълчето ѝ и пълзеше нагоре по лявата скула. Ездачката беше още в далечината, но скъсяваше разстоянието.

Той пришпори тюлена си.

Ниско над тъмния пясък на равнината кипяха като пяна кафяви облаци и когато тя се приближи до него, тюлените и на двамата зашляпаха шумно по влажния бряг.

Той стигна до една локва с гъста солена вода и Устрем зацапа през нея. Тя беше топла. Ездачката продължаваше да го следва, дори навлезе във водата, затова той обърна ездитното си животно и я зачака да се приближи почти разтреперан — висока жена с правилно телосложение и дълга светлокестенява коса, развявана от вятъра.

— Скъпа Висока присмехулке — каза той на сестра си, — не виждам нищо забавно в тази игра.

Тя се усмихна със сбърчени вежди.

Смутен, но със спокойно лице, на вид сериозно под гаснещата кафява светлина — единствената, която облаците пропускаха, — той каза твърдо:

— Аз искам да яздя сам.

— Къде ще ходиш сам, когато заедно бихме могли да се впуснем в някакво по-интересно приключение?

Той замълча, тъй като не желаше и не беше в състояние да говори.

— Ще се върнеш ли?

— Предпочитам да не се връщам.

Заблъска ги студен, тих вятър, който се появи внезапно от морето. Устрем зашава неспокойно.

— От Хронарха ли те е страх?

— Хронарха не ме обича... но и не ме мрази. Той би предпочел да се махна от Ланжис Лихо, да прекося големите солени равнини на запад и да потърся щастието си в Страната на листата. Знаеш, че не би ми поверил дори малко късче от Бъдещето, дори не би ми дал за съхранение частица от Миналото. Аз отивам да градя сам съдбата си!

— Значи... се сърдиш! — извика тя, когато вятърът заскимтя. — Сърдиш се, понеже Хронарха не те обсипва с почести. А преданата ти сестра нека се измъчва и страда.

— Омъжи се за Надутия самохвалко! Той се разпорежда и с Миналото, и с Бъдещето!

Подкара неспокойния си тюлен през гъстата вода и през мрака. В движение бръкна в калъфа на седлото и извади фенерчето, за да си свети по пътя. Натисна копчето му и блясъкът освети песъчливият бряг на няколко ярда наоколо. Когато се обърна, за миг в светлия кръг зърна ездачката, неподвижна, с ужас сякаш се беше предала.

«Ох, най-послед съм сам» — помисли той, докато вятърът блъскаше, студен и силен, тялото му.

Отправи се към вътрешността, през солни скали, в западна посока. Язди цяла нощ, най-послед очите му натежаха от умора, но продължаваше да язди все по-далеч от Ланжис Лихо, където Хронарха, Повелителя на времето, управляваше миналото и настоящето и следеше настъпващото бъдеще, все по-далеч от семейство, дом и град, с раздирано от мъката на раздялата сърце, с пламнал, трескав мозък и изнурено от напрежение тяло.

В нощта на запад, с горящо на седлото му фенерче и с верния Устрем, отзивчив на нежния му шепот. Все на запад, докато зората изгря бавно зад него и покри голата земя с меката си светлина.

Малко по-късно сутринта чу звук, сякаш платно плющеше на вятъра, и когато обърна глава, видя зелена палатка, разпъната в някаква недълбока пукнатина, с развяващо се платно на входа. Пригответи дългата си пробойка за стрела и спря Устрем.

Привлечена може би от шума на движещия се тюлен, от палатката надзърна една човешка глава, като костенурка, подаде се от дълбините на черупката си. Човекът имаше нос като човка и уста като риба, големите му очи бяха с натежали клепки, прилепналата качулка скриваше косата и врата му.

— Аха! — възкликна Замисленият с белязаното лице, като го позна.

— Хмм — измънка Остроносия скитник, който също позна ездача, стоящ пред него. — Ти идеш от Ланжис Лихо. Накъде си се

запътил?

— За страната на листата.

Замисления прибра пробойката в кобура и слезе от високото седло. Мина край палатката, следен от въртящата се проточена глава на нейния обитател, и надникна в пукнатината. Разширена с човешки сечива тя разкриваше останки от някогашна катастрофа.

— Какво е това?

— Ами останки от разбит космически кораб — отговори Остроносия скитник с такова явно разочарование, че не бе възможно да лъже. — Металотърсачът ми го откри и се надявах да намеря капсула с книги или филм.

— Такива неща рядко се срещат. Според мен всички вече са прибрани.

— И аз мисля така, но човек все се надява. Закусил ли си?

— Не. Благодаря ти.

* * *

Качулатата глава се дръпна навътре в палатката и една тънка ръка отмести встрани платнището на входа. Замисления с белязаното лице се наведе и влезе в задръстената палатка. Там имаше много неща — препитанието на Остроносия скитник, защото той се издържаше, разменяйки някои от предметите, които намираше с металотърсача си и с други уреди.

— Май нямаш яздитно животно — рече Замисленият с белязаното лице, като седна и кръстоса крака между един мек вързоп и някаква ръбеста статуетка от стомана и бетон.

— Наложил се да го изоставя, когато водата ми се свърши и не можах да намеря друга. Затова се запътих към морето. Страшно съм жаден, страдам от липса на сол, тъй като не ми харесва солта, която расте тъдява.

— Аз имам много в буренцето на седлото — каза Замисления. — Вземи си — хубава солена вода, малко е разрежена с прясна, ако такава е по вкуса ти. — Облегна се на вързоп, а в това време Скитника кимна рязко, скочи на крака и като стисна една манерка, излезе от палатката.

Върна се ухилен.

— Благодаря. Сега мога да изкарам няколко дни. — Той разбута купчината си от антики и намери една малка печка. Запали я, сложи отгоре тиган и започна да пържи рибата, която бе уловил неотдавна.

— В кой град отиваш, Замислени? Само два са наблизо — но и до двата има още много път. Барбарт ли, или Пиора?

— Мисля че в Барбарт, в Страната на листата, защото искам да видя зелена растителност, а не сива или кафява. Пък и трябва да си призная, тамошните старини имат романтична привлекателност за мен. Ще ми се да отида да се потопя в родови спомени, да почувствам от ненаправяването Минало, незначителното Настояще и неизвестното Бъдеще...

— Срещат се някои и с такива увлечения — усмихна се Скитника, изсипвайки рибата в чинии. — Особено хората от Ланжис Лихо, където властвува Хронархията. Но не забравяй, че много неща ще витаят из главата ти. Можеш да видиш Барбарт и Страната на листата, но нейното значение ще зависи от твоята преценка, а не от нея самата. Старай се да правиш като мен — не давай никакви мнения или описания за нашия свят. Постъпвай така и ще се отнасят по-добре с теб.

— Твоите думи ми се струват мъдри, Скитнико, но няма прецеденти, по които да съдя за тях. Може би, когато пренеса част от Бъдещето в Миналото, ще постигна това.

— Изглеждаш уморен — рече Скитника, когато се нахраниха, — искаш ли да си легнеш?

— Искам. Благодаря. — И докато Остроносия скитник си вършеше работата, замисленият спеше.

Стана в мекия следобед, събуди Устрем, който също се бе възползувал от съня на господаря си, за да си почине, и се сбогува със Скитника.

— Да бъде кръвта ти гъста — каза Скитника тържествено — и да остане душата ти открита.

Потегли и на смрачаване стигна до мъха, който беше поначало сив и кафяв, но на места изпъстрен със светлозелени петна. Извади фенерчето си и го пъкна в скобата на седлото, тъй като не искаше да заспива нощем поради опасността от хищници.

По едно време светлината на фенерчето му разкри стадо лигавци, движещи се напърно на пътя му. Те бяха навлезли необичайно далеч във вътрешността, тези големи бели голи охлюви, които вдигаха глави за да го наблюдават. Сякаш чуваше как душат телесната му сол, както техните предци пиявиците, може би са смукали кръвта на неговите прадеди. Устрем без подкана препусна по-бързо.

Когато се отдалечи от тях, изпита чувството, че сега лигавците са истински обитатели на Земята. Мястото на Човека вече трудно можеше да се определи, но като че ли той беше изместен. Продължавайки да живее на наситената със сол Земя, злоупотребяваше с гостоприемството ѝ. Ако и да имаше друго убежище за човека, то не се намираще тук, а в някаква друга зона; вероятно дори не в зоната на пространството, а в измерения, където природната еволюция не можеше да го засегне.

Унесен в мисли, както му бе присъщо, Замисления продължи да язди към Барбарт и на следващия ден стигна до изящните листати гори, които се поклащаха златистозелени под нежната слънчева светлина, пропита с тишина и благоухание. Скокливият ход на Устрем стана почти весел, когато се понесоха по мъхестия килим, паяжина листа, поклащани и развявани от повеите, които преминаваха от време на време през гората.

Скоро слезе от седлото и се изтегна по гръб на един приятен склон, обрасъл с мъх, вдишвайки с дълбока наслада благоухания вятър. Съзнанието му започна да получава разпокъсани образи, чуваше гласа на сестра си, звучния тембър на Хронарха, който му отказваше длъжност в Дома на Времето — длъжност, която бе очаквал по право, защото нима неговият дядо не беше предишният Хронарх? Виждаше извиващата се многоизмерна Кула на Времето, това чудно творение на древен архитект, с цветовете и страните и, движещи се ъгли и извивки. И след това заспа.

Когато се събуди, беше нощ и Устрем тръбеше за ставане. Изправи се сънливо и се довлече до седлото, намести се, посегна към фенерчето и щом се нагласи, понесе се през нещо като плетеница от черни движещи се нишки — те бяха всъщност листатите клонки, които изглеждаха така на студената светлина от фенерчето.

На сутринта прихлупените къщи на Барбарт, разположен в долина, обградена от заоблени хълмове. Високо над покривите някакъв голям механизъм от полиран месинг лъщеше като великолепно червено злато. Замисли се за миг и върху предназначението му.

Сега се очертаваше ясно път — неравна пътека, която лъкатушеше между обраслите с мъх дюни и водеше към града. Когато пое по нея, чу приглушен тропот на приближаващ се ездач, и малко предпазливо, понеже имаше оскъдни познания за Барбарт и неговите жители, дръпна юздите на Устрем и приготви пробойката си за стрелба.

Към него на тромав стар морж яздеше млад мъж с дълга коса и приятни черти, с късо светло синьо палто в тон с очите му. Той спря моржа и огледа насмешливо Замисления с белязаното лице.

— Странниче — заговори непознатият весело, — утрото е приятно.

— Да, така е — и в приятна страна живеете. Това град Барбарт ли е?

— Барбарт, разбира се. Няма друг наоколо. Откъде си?

— От Ланжис Лихо край морето.

— Аз пък мислех, че хората от Ланижис Лихо никога не пътуват толкова надалеч.

— Аз съм първият. Името ми е Замисления с белязаното лице.

— А моето — Дом, и те поздравявам с «добре дошъл» в Барбарт. Бих те придружил дотам, но имам поръчение от майка си да търся билки из гората. Боя се, че вече съм закъснял. Кое време е?

— Времето ли? Ами настоящето, разбира се.

— Ха! Ха! Но часът... колко е?

— Колко е «часът» ли? — запита Замисления, силно озадачен.

— Точно такъв е въпросът ми.

— За жалост не разбирам местното ви наречие — каза Замисления учтиво, но смутено. Още отначало въпросът на младежа му се стори странен, но сега бе станал неразбираем.

— Няма значение — реши Дом с усмивка. — Чувал съм че вие от Ланжис Лихо имате някои чудновати обичаи. Не искам да те задържам. Карай все по пътя и след по-малко от час ще бъдеш в Барбарт.

«Час» — пак тази дума. Дали не беше някаква част от милята, употребявана тук? Отказа се да гадае и като пожела «гъста кръв»,

продължи нататък.

Мозаичните сгради на Барбарт бяха построени в правилни геометрични фигури около централния четириъгълен площад, на който се издигаше високата машина от лъскав бронз с ръбчета, изпъкналости и завъртулки. В средата на машината беше монтирана голяма кръгла плоча, разделена на дванадесет части, всяка от които се делеше на още пет. От средата и стърчаха две стрелки, едната по-къса от другата, и Замисления с белязаното лице видя, че те се движат бавно. Докато яздеше през Барбарт, навсякъде забеляза точни копия на този предмет, и накрая заключи, че това е някакъв свят предмет или хералдическа емблема.

Барбарт изглеждаше приятно място, макар и с малко неспокойна атмосфера, чийто израз бе трескавото пазарище, където жени и мъже търчаха от сергия на сергия и си крещяха едни на други, дърпаха топове ярка тъкан, опипваха несолени плодове и зеленчуци, ровеха в меса и захарни изделия сред непрестанното бръщолевене на продавачите, които хвалеха стоката си.

Любувайки се на тази сцена, Замисления с белязаното лице подкара тюлена си през площада и на едно от страничните пазарни площадчета откри кръчма. В средата на самото площадче имаше малка чешма, а наблизо, пред кръчмата, бяха сложени пейки и маси. Замисления седна на една от тях и даде поръчката си на пълното момиче, което дойде и го попита какво желае.

— Бира ли? — учуди се тя, като скръсти пълничките си мургави ръце върху червеното елече. — Имам малко и е скъпа. Ферментираният прасковен сок е по-евтин.

— Тогава донесете ми от него — каза той любезно и се извърна да гледа рядката чешмяна вода, забелязвайки, че тя почти не мирише на сол.

Дочул може би чуждото произношение, от сенчестия вход на кръчмата излезе един мъж с халба в ръка, с добродушно изражение и загледа Замисления с белязаното лице.

— Откъде си, пътнице? — запита той.

Замисленият му каза и барбартиецът, изглежда, се учуди. Той седна на друга пейка.

— Ти си вторият посетител от чужди краища, който идва тук в разстояние на една седмица. Първият беше пратеник от Луната. Да ви кажа, лунийците са се променили. Високи са като дървета и с красиви лица. Обличат се в метална тъкан. Каза ми, че пътувал много седмици през пространството, за да стигне до нас...

При повторното споменаване на непознатата дума «седмица» Замисления обърна глава, за да погледне барбатицеца.

— Прощавай — рече той, — ала като чужденец съм любопитен да науча някои думи, които чух тук. Какво точно разбирате под «седмица»?

— Ами... една седмица... седем дни... какво друго може да бъде?

Замисления се засмя извинително.

— Ето на, виждате ли. Друга дума — дни. Какво значи дни?

Барбатиецът се почеса по главата с кисело изражение на лицето. Той беше човек на средна възраст, леко изгърбен, облечен в одежда от жълта тъкан. Сложи халбата си и вдигна ръка.

— Ела с мен, ще се постарая да ти покажа.

— Ще ми бъде много приятно — каза Замисления признателно. Той допи виното си и повика момичето. Когато то дойде, помоли го да наглежда добичето му, а за него да приготви легло, понеже ще остане през следващия мрак.

Барбатиецът се представи като Мокоф, хвана Замисления за ръката и го поведе през множеството квадрати, триъгълници и кръгове образувани от сградите, докато най-после излязоха на големия централен площад и се загледаха в пулсиращата чудовищна машина от лъскав бронз.

— Тази машина дава живот на града — осведоми го Мокоф. — Освен това се слага ред в живота ни. — Той посочи диска, който Замисления бе забелязал по-рано. — Знаеш ли какво е това, приятелю?

— Не. Боя се, че не зная. Можеш ли да ми обясниш?

— Това е часовник. Той измерва часовете на деня. — Мокоф спря, като забеляза недоумението на Замисления. — Сиреч измерва времето.

— Аха! Най-после те разбрах. Но чуден уред наистина, защото с този малък кръгъл циферблат не ще може да измерва много време. Как се отбелязва течението му...?

— Периода на слънчева светлина наричаме «ден», а периода на тъмнина — «нощ». Делим го по на дванадесет часа...

— Значи периодът на слънчева светлина и периодът на тъмнина са еднакви? Аз пък мислех...

— Не, наричаме го равни за удобство, защото се менят. Дванадесетте деления се наричат часове. Когато стрелките стигнат до дванадесет, започват да отброяват пак отначало...

— Невероятно! — Замисления беше поразен. — Значи повтаряте непрекъснато един и същ период от времето. Чудно хрумване. Удивително! Не предполагах, че е възможно.

— Не съвсем — каза Мокоф търпеливо. — Обаче часовете са разделени на 60 единици — минути, които също се делят на 60 единици — секунди, всяка единица се нарича секунда. Секундите са...

— Стой! Стой! Аз съм объркан, зашеметен, смаян! Как така направлявате течението на времето и си играете с него, както ви скимне. Трябва да ми разкажеш. Хронарха в Ланжис Лихо ще се уплаши, като научи за вашите открития!

— Не ме разбра, приятелю. Ние не *направляваме* времето. По скоро то ни *направлява*. Ние просто го измерваме.

— Не го ли направлявате... но защо...? — Замисленият млъкна, неспособен да проумее логиката в думите на барбартиецата. — Казваш, че повтаряте определен период от времето, който се разделя на дванадесет. После пък ми разправяш, че повтаряте по-къс период, а по-нататък дори още по-къс период. Скоро ще се изясни дали е вярно, защото това означава да повтаряш едно и също действие, а явно не е така. Или ако си служите с едно и също време без да бъдете във властта му, слънцето ще престане да се движи по небето, а виждам, че продължава да се движи. Ако се приеме, че можете да се освободите от влиянието на времето, защо не забелязвам това, щом оня уред — той посочи *часовника* — упражнява влияние върху целия град? Или пък, ако това е природна дарба, защо ние в Ланжис Лихо се мъчим да систематизираме и организираме изследванията си върху течението на времето, щом вие сте го овладели толкова пълно?

По лицето на Мокоф се разля широка усмивка.

— Нали ти казах: ние нямаме никаква власт над него. Този уред просто ни показва времето.

— Смешно — рече Замисления зашеметен. Напрягаше мозъка си, за да запази здравия си разсъдък. — Има само настояще. Думите ти са нелогични!

Мокоф гледаше загрижено лицето му:

— Да не си болен?

— Много добре съм си. Благодаря ти за труда, който си направи, трябва да се върна в крчмата, докато не съм се побъркал.

Той не беше в състояние да оправи бъркотията в главата си. Мокоф говореше едно, а после изведнъж го отричаше. Реши да обмисли въпроса, докато се храни.

Когато стигна до крчмата, намери вратата затворена и колкото и да тропаше, никой отвътре не я отвори. Забеляза, че седлото и торбите му стоят отвън, и тъй като знаеше, че в едната от тях има ядене, седна на пейката и задъвка голям комат хляб.

Изведнъж над главата му се чу вик и като погледна нагоре, той видя, че някаква старица го наблюдава от един прозорец на горния етаж.

— Ах — развика се тя. — Ах! Какво правиш?

— Ами ям това парче хляб, госпожо — отговори той учудено.

— Мръсник! — изписка тя. — Мръсна, безсрамна свиня!

— Право да ви кажа, не мога да...

— Вижте го! Вижте го! — крещеше старата жена от прозореца.

Тутакси на площада изскочиха трима въоръжени мъже. Те се намръщиха от погнуса, като видяха Замисления с белязаното лице.

— Отвратителен екхибиционист, извратен тип! — каза водачът им.

Те уловиха смаяния Замислен.

— Какво става? — изпъшка той. — Що съм сторил?

— Питай съдията — изръмжа един от уловилите го и като го помъкнаха към централния площад, вкараха го в някаква висока сграда, изглежда, участъка им.

Там го натикаха в една килия и си отидоха.

Някакъв наконтен младеж в съседната килия му каза ухилен:

— Здравей, странниче. Какво е провинението ти?

— Нямам представа — отвърна Замисления. — Просто седях да обядвам и изведнъж...

— Да обядваш ли? Но, до времето за обед има още десет минути!

— Времето за обед ли! Искаш да кажеш, че определяте специално време за *хранене*... ох, това е вече прекалено.

Наконтения младеж се дръпна от решетките и се оттегли в другия край на килията си, сбърчил нос от погнуса.

— Пфу... За такова престъпление заслужаваш най-тежкото наказание!

Страшно озадачен, Замисления седна на скамейката си съвсем объркан и отчаян. Очевидно странните обичаи на тези хора бяха свързани с техния *часовник*, който, изглежда, беше за тях нещо като божество. Ако стрелките не сочат определена цифра, когато вършиш нещо това действие става престъпление. «Какво ли ще е най-тежкото наказание?» — питаше се той.

След доста време пазачите дойдоха при него и го преведоха през редица коридори до една стая, където на маса, украсена с дърворезба, седеше някакъв човек с дълга пурпурна мантия и метална маска. Пазачите накараха Замисления да седне пред човека, а после, като се отдръпнаха, застанаха до вратата.

Маскирания заговори със звучен глас:

— Ти си обвинен, че си ял извън определения час и си вършил това на публично място, пред очите на всички. Обвинението е сериозно. Какво ще кажеш за свое оправдание?

— Само това че съм чужденец и не разбирам вашите обичаи — отвърна Замисления.

— Неоправдателна причина. Откъде си?

— От Ланжис Лихо край морето.

— Чувал съм слухове за тамошната безнравственост. Трябва да разбереш, че нямаш право да пренасяш порочните ви навици в друг град и да разчиташ, че ще можеш да ги продължаваш тук. Ала ще бъда снизходителен към теб и ще те осъдя на една година в старите мини.

— Но това е несправедливо!

— Несправедливо, а? Я си дръж езика, докато не съм ти увеличил присъдата!

Потиснат и обезверен, Замисления се остави на пазачите да го отведаат обратно в килията.

Нощта мина, настъпи утро и пазачите дойдоха.

— Стани — заповяда ръководителят, — съдията желае отново да говори с теб!

— Запитай го.

Съдията почукваше нервно по писалището си, когато Замисления и пазачите му влязоха.

— Ти познаваш машините в Ланжис Лихо, нали? Чувал съм, че имате особени машини. Желаяш ли да бъдеш освободен?

— Желая да бъда освободен, не ще и питане. Да, разбирам нещо от машини, но...

— Нашият Велик регулатор е повреден. Не бих се учудил, ако престъплението ти е предизвикало сътресение, поради което той е направил засечки. Нещо не е в ред в жизненото му ядро и може да се наложи да евакуираме Барбарт, ако не се оправи. Ние сме забравили някогашните си знания за машините. Ако поправиш великия регулатор, ще те пуснем. Без него не знаем кога да спим, да ядем и да вършим която и да е от другите си работи. Ще полудеем, ако се лишим от напътствията му!

Замисления почти не разбра останалото, казано от съдията, само чу, че ще бъде освободен, ако поправи машината им. От друга страна, той бе напуснал Ланжис Лихо именно защото Хронарха не му поверяваше никакви уреди. Макар че не беше много вещ, все пак, щом от това зависеше освобождаването му, щеше да опита.

Когато се озова отново на централния площад, забеляза, че машината от лъскав бронз — Великия регулатор, както я наричаха — издава особен тъп звук и силно се клати. Десетина стари хора, треперейки в такт, стояха около нея и ръкомахаха.

— Ето го човека от Ланжис Лихо! — извика пазачът. Изгледаха боязливо Замисления с белязаното лице.

— Жизненото ядро. Трябва да е жизненото ядро — рече един старец, подръпвайки късото си палто.

— Позволете ми да видя — каза Замисления, като никак не беше уверен, че ще може да помогне. Развинтиха няколко от външните плочи на машината и като надникна през дебелото стъкло, той се вторачи в светещото жизнено ядро. И по рано беше виждал такива механизми и знаеше нещичко за тях. Безспорно познанията му бяха

достатъчни, за да разбере, че този не трябваше да излъчва ярка пурпурна светлина, както и непрекъснато да се разпада на частици.

Изведнъж съобрази, че за извънредно кратко време — може би за една от «минутите» на тия хора — жизненото ядро ще достигне критична точка, ще увеличи обема си и ще взриви обвивката си, а радиацията му ще унищожи всичко живо. Но — погълнат от този проблем, той не обръщаше внимание на крясъците им — щеше да му бъде нужно значително по дълго време, ако искаше да свърши тази работа.

Скоро разбра, че е безпомощен, че всички ще умрат.

Обърна се да им каже това и изведнъж го осени една идея. Защо да не може той да *повтори* сам тоя миг? Нещо, на което, както бе схванал, бяха способни тези граждани?

Още от предишния ден напрягаше мозъка си да проумее логиката на казаното от Мокоф и като използва отчасти някои неща, на които го беше научил Хронарха, си състави представа как ще протече този процес.

За проба се върна *обратно* във времето. Да, успя. В този момент ядрото беше в състоянието, в което го бе видял първия път.

Никога дотогава не му бе идвало на ум да върши това, ала сега виждаше, че е лесно, изисква само известно съсредоточаване. Той беше признателен на барбартийците, че с причудливия си уред за измерване на времето му бяха дали тази идея.

Трябваше само да си припомни какво го бе учил Хронарха за естеството на времето — как то непрекъснато и недоловимо за обикновените същества преустройва своите съставки, за да стигне до очевидното движение напред, което влияе така всестранно върху организацията на материята.

Премествайки се в отрязъка от времето, който бе заемал преди малко, Замисления започна да изучава временните координати на жизненото ядро. Не му идваха на ум никакви физични средства за спирането му, но ако успееше по някакъв начин да го закове във времето, тогава то щеше да престане да представлява опасност. Ала все пак трябваше да работи бързо, защото рано или късно тъканта на времето нямаше да издържи и той щеше да се устреми напред и

същевременно да губи време, докато стигне до момента, когато жизненото ядро започне своята радиация.

На няколко пъти се остави да бъде отнесен почти до последния миг, връщаше се назад и при всяко преместване губеше по няколко зрънца време.

Най-после разбра временния строеж на ядрото. С усилие на волята спря временните координати на нула. Сега то не можеше да се движи напред във времето. Бе замразено и вече не представляваше опасност.

Върна се в нормалния поток на своето време с мокро от пот тяло. Наобиколиха го, заразпитваха го пискливи, възбудени гласове.

— Какво направи? Какво направи? Спасени ли сме?

— Спасени сте — каза той.

Запрегръщаха го, благодаряха му с топли думи, забравили предишното му престъпление.

— Трябва да бъдеш награден.

Но той едва ги чуваше, когато го помъкнаха обратно към съдията, защото размишляваше върху това, което току-що бе постигнал.

Както човек би могъл да направи крачка назад, за да застане на по-твърда почва, така и той се бе върнал назад, за да си възстанови изгубеното време. И бе възнаграден. Сега беше много признателен на тези хора, защото със странните си понятия за времето те му бяха доказали, че човек може да съществува по свое желание в дадена точка от времето — така, както може да съществува в дадена точка от пространството. Достатъчно е, разбра той, да знаеш, че такова нещо е възможно. Тогава то става лесно.

* * *

Съдията бе свалил маската си и се усмихваше признателно.

— Мъдреците ми казаха, че си извършил чудо. Видели как тялото ти мъждука като пламък на свещ и ту изчезвало, ту се появявало. Как постигна това?

Той разпери ръце:

— Извънредно просто. Преди да дойда в Барбарт и да видя нещото, което вие наричате *часовник*, аз не знаех, че е възможно да се движа през времето така, както бих могъл да се движа през пространството. Реших, че щом вие сте способни да повтаряте един и същ отрязък от времето, и аз мога да върша същото. Така и сторих. Тогава изучих жизненото ядро и видях, че като променям неговата временна структура, мога да го заковавам в определена точка и по този начин да спра движението му напред. Толкова просто — и все пак сигурно никога нямаше да се сетя, ако не бях дошъл тук.

Учуден, съдията прокара ръка над очите си.

— Аха... — промърмори той.

— А сега — каза Замисления весело — благодаря ви за гостоприемството. Възнамерявам да напусна Барбарт незабавно, тъй като явно никога няма да разбере вашите обичаи. Връщам се в Ланжис Лихо да разкажа на Хронарха за откритията си. Сбогом.

Той излезе от съдебната зала, прекоси площада, като си пробиваше път през тълпи от признателни граждани, и скоро оседла Устрем и отпътува от Барбарт, в Страната на листата.

След два дена се натъкна на Остроносия скитник, който ровеше в една яма, която току-що бе изкопал.

— Здравей, Скитнико — подвикна Замисления от седлото. Скитникът вдигна глава и обърса солената пръст от лицето си.

— Охо, ти ли си, Замислени? Нали беше решил да ходиш в Страната на листата?

— Ходих. Стигнах до Барбарт и там... — Замисленият обясни накратко какво се бе случило.

— Аха — кимна Скитника. — Значи все пак Хронарха учи хората си добре. Право да си кажа, аз смятах това, което върши той, за невъзможно. Ала ти доказа, че греша.

— Какво имаш предвид?

— Мисля, че мога да ти кажа. Влез в палатката ми да сръбнем винце.

— На драго сърце — съгласи се Замисления, като слезе от седлото.

От една пластмасова бутилка Скитника наля вино в две гравирани стъклени чаши.

— Ланжис Лихо — заговори той — бил основан в старо време като опитно селище, откъдето вземали новородените деца и ги посвещавали според учението на някой си философ на име Рашин. Рашин смятал, че отношението на хората към Времето се налага на съзнанието им от начина, по който го отбелязват и измерват — схващането, че «миналото си е минало и не може да се смени», «не можем да знаем какво крие бъдещето» и тъй нататък. Нашето съзнание, заключил той, е предубедено и докато продължаваме да мислим така, никога няма да се освободим от оковите на времето. Именно тези окови, смятал той, трябва най-напред да смъкнем. Казвал например, че когато температурата стане много висока, човек измисля начин да се разхлади. Когато завали дъжд, влиза в заслон или си измайсторява заслон, който да може да пренася със себе си. Ако стигне до река, построява мост, ако стигне до море — прави си лодка. Материалните трудности от определена величина могат да бъдат преодолені по материален начин. Ала какво ще стане, ако трудностите се увеличат до такава степен, че материалните средства вече не им действуват?

Замисления повдигна рамене:

— Загиваме... или откриваме някакви нематериални средства, за да се борим с тях.

— Точно така. Рашин казвал, че ако Времето се движи твърде бързо, за да може човек да постигне желанието си, той се примирява с това. Рашин смятал, че с превъзпитание Човекът може да се отърси от заблудите си и да нагоди Времето към своите нужди така лесно, както нагажда природата. Нематериално средство, както виждаш.

— Мисля, че разбирам горе-долу какво искаш да кажеш — рече Замисления с белязаното лице. — Но защо е необходимо това, питам аз? — Въпросът беше реторичен, ала Скитника реши да отговори.

— Трябва да признаем — каза той, — че на този свят Човекът е анахронизъм. Той се е нагодил до известна степен, но не дотам, че да може да кара без хитрост. Планетата никога не е била особено удобна за него, разбира се, но и никога не е била така гостоприемна, както сега. Хронарха, както споменах, е съзнателен експеримент. Време и Материя са понятия. Материята прави по-непосредствено впечатление

на Човека, ала въздействието на Времето е по-дълготрайно. Ето защо Хронархията с течение на вековете се е стремил да научи хората да си представят времето по същия начин, както си представят Материята. Така е могла да бъде създадена науката за времето, подобна на науката физика. Досега обаче е било възможно само да се изучава времето, но не и да се направлява. Ние навярно скоро ще овладеем Времето, както някога сме овладели атома. И това овладяване ще ни даде по-голяма свобода, отколкото ни е дала нашата ядрена наука. Времето може да се изследва, както нашите прадеди са изследвали пространството. Твоите потомци, Замислени с белязано лице, ще наследят континенти от време, както ние — континенти от пространство. Те ще пътуват във времето, тъй старото схващане за Минало, Настояще и Бъдеще ще отпадне. Дори сега ти ги виждаш в съвсем друга светлина — просто като удобни раздели за изучаване на Времето.

— Вярно — кимна той. — Аз и без това никога не съм си ги представял другояче. Ала сега не зная какво да правя, защото избягах в Барбарт с намерението да се настаня там и да забравя Ланжис Лихо, където не ме зачитаха.

Скитника се поусмихна.

— Мисля, че занапред вече ще бъдеш зачитан, приятелю — рече той.

Замисления разбра мисълта му и също се усмихна.

Скитника сръбна от виното си.

— Във всеки случай пътешествията ти из пространството са почти завършени. Защото пространството става все по-неприятно към Човека и скоро ще откаже да го търпи, колкото и човек да се нагажда физически. Ти и събратята ти трябва да навлезете в новите измерения, които сте открили, и да живеете там. Върни се в родния си Ланжис Лихо и разкажи на Хронарха какво си направил в Барбарт, *покажи* му какво си направил и той ще те приеме на драго сърце. Причината за заминаването ти вече отпада. Ти си първият от Обитателите на Времето, и аз те поздравявам като спасител на човечеството. — Скитника пресуши чашата си.

Малко смутен от тази реч, Замисления се сбогува със Скитника, пожела му гъста кръв, излезе от палатката и се метна на гърба на Устрем.

Скитника стоеше до палатката си и му се усмихваше.

— Някой ден трябва да ми разкажеш как си го направил — рече той.

— То е толкова лесно — просто преживяваш един и същи отрязък от времето вместо различни отрязъци. Вероятно това е само начало и скоро ще мога да правя изследвания по-далеч, извън нашите граници — или май е по-точно да кажа, «извън нашето време»? Но вече трябва да тръгвам, защото горя от нетърпение да занеса вестта на Хронарха!

Скитника го гледаше как се отдалечава, чувствайки се донякъде така, както сигурно се е чувствувал последния динозавър преди милиони години.

Замисления с белязаното лице препускаше отново край морския бряг, загледан към ленивите вълни към кафявото небе в далечината.

Навред по земята лъщеше сол, може би представляваща епоха, когато ще се развият кристалните форми на живот в условия, абсолютно непригодни за организмите, които познаваше.

Да, времето, когато Човекът трябва да промени коренно обстановката си, бе дошло, ако Човекът искаше изобщо да оцелее.

Земята скоро щеше да престане да го храни, слънцето — да го топли. Той трябваше да избира: или да живее известно време при изкуствени условия, както правеха вече лунийците, или напълно да смени обстановката — от материална във временна?

Несъмнено второто беше за предпочитане. Когато небето притъмня над морето, Замисления извади фенерчето си, натисна копчето и насочи силен светлинен лъч, който се разпростря по негостоприемната Земя.

Първият от Обитателите на Времето подкани тюлена си да препуска по-бързо, защото гореше от нетърпение да съобщи на Хронарха приятната си вест, гореше от нетърпение да започне изследване на новата обстановка.

ДЖЕЙМС БАЛАРД ЗЛАТНИЯТ ВЕК

Цял ден, често до ранните утринни часове, тропотът на нозе отекваше нагоре-надолу по стълбището пред кабинката на Уорд. Вградена в една тясна ниша до завоя на стълбата между четвъртия и петия етаж, шперплатовите ѝ стени се огъваха и скърцаха при всяка стъпка като дъски на гниеца вятърна мелница. Повече от сто души живееха на най-горните три етажа в тази стара къща с мебелирани стаи под наем и понякога Уорд стоеше буден на тясната си койка до два-три часа сутринта, броейки машинално последните наематели, които се прибираха от нощните кинопрожекции на стадиона, отстоящ на половин миля. През прозореца чуваше гръмки откъслеци от усилвания от високоговорителите диалог, който кънтеше над покривите. Стадионът никога не оставаше празен. През деня огромният четиристенен екран стоеше вдигнат на своите висилки и непрекъснато се провеждаха атлетически състезания или футболни мачове. За хората в къщите около стадиона шумът сигурно беше нетърпим.

Уорд поне се радваше на известно уединение. Два месеца по-рано, преди да дойде да живее на стълбището, той делеше една стая със седем души на приземния етаж на една къща на 755 а улица и непрестанната навалица, която си пробиваше път край прозореца му, го бе довела до състояние на изтощение. Улицата беше винаги претъпкана, непрекъснато се чуваше глъчка и тътрещи се нозе. Към 6,30, когато се събуждаше и бързаше да заеме мястото си на опашката пред тоалетната, тълпите вече задръстваха улицата от тротоар до тротоар, а глъчката се подсилваше на всяка половин минута от грохота на надземните влакове, които профучаваха над магазините от другата страна на пътя. Щом видя обявлението, в което се описваше кабинката на стълбището, той напусна (като всеки друг прекарваше по-голямата част от свободното си време да преглежда рубриките с обявления във вестниците и да сменя квартирата си средно по веднъж на два месеца)

въпреки по-високия наем. Кабинка на стълбище почти положително щеше да бъде самостоятелна.

Обаче и тази си имаше своите недостатъци. Почти всяка вечер се отбиваха приятелите му от библиотеката, петимни да се облакътят на нещо след бутаницата и блъсканицата в общата читалня. Кабинката заемаше малко повече от четири и половина квадратни метра площ, с половин квадратен метър над регламентирания максимум за сам човек, защото дърводелците бяха използвали незаконно една ниша от разширението на един комин. Впоследствие Уорд успя да смести един малък стол с право облегало в пространството между леглото и вратата, тъй че се налагаше само един човек да сяде на леглото — в повечето единични кабинки домакинът и гостът трябваше да сядат един до друг на леглото, да разговарят през рамо и от време на време да сменят местата си, за да не ги заболяват вратовете.

— Имал си късмет, че си намерил тази квартира — не се уморяваше да му повтаря Роситър, най-редовният посетител. Той се облегна назад на леглото и ръкомахайки, оглеждаше кабинката. — Тя е огромна, перспективите тук са просто безкрайни. Не бих се учудил, ако се окаже, че е най-малко пет метра, а може би шест.

Уорд поклати категорично глава. Роситър беше най-близкият му приятел, ала търсенето на жизнено пространство създаваше силни рефлексии.

— Малко повече от четири и половина, измерил съм го внимателно. Няма никакво съмнение.

Роситър повдигна едната си вежда.

— Учудваш ме. Тогава причината трябва да е във високия таван.

Хитруването с тавана беше любимият трик на безскрупулните собственици — в повечето случаи за удобство измерването на площта се извършваше въз основа на тавана; като се наклоняха назад шперплатовите междинни стени, размерите на една кабинка можеха да се изчислят със завишение заради бъдещия наемател (много брачни двойки бяха подлъгвани по този начин да си вземат единична кабинка), или да се намалят временно при посещенията на жилищните инспектори. По таваните личаха множество следи от молив, отбелязващи съперническите претенции на наемателите от двете страни на една обща стена. Човек, който не се осмеляваше да отстоява правата си, можеше буквално да бъде смачкан — фактически

търсенето на «тиха клиентела» обикновено беше мълчалива подкана за такова пиратство.

— Стената наистина е малко наклонена — призна Уорд. — Всъщност тя е с около четири градуса навън — използвах отвес. Но все пак на стълбището има достатъчно пространство да се разминават хората.

Роситър се усмихна.

— Разбира се, Джон. Просто ти завиждам, това е. Моята стая ме влудява. — Като всички, той обозначаваше малката си кабинка с термина «стая» — остатък от времето преди петдесет години, когато хората наистина са живеели по един в стая, а понякога — колкото и невероятно да изглежда това — по един в апартамент или къща. Микрофилмите в архитектурните каталози на библиотеката показваха изображения на музеи, концертни зали и други обществени сгради в явно всекидневна обстановка, често почти празни, само по двама-трима души се шляеха из някоя огромна галерия или стълба. Транспортът се движеше свободно по средата на улицата, а в потихите квартали части от тротоара бяха пусли на петдесет и повече ярда разстояние.

Сега, разбира се, по-старите сгради бяха съборени и заместени с жилищни комплекси или превърнати в жилищни блокове. Голямата банкетна зала в бившето кметство бе разделена хоризонтално на четири части, всяка от които беше преградена на стотици кабинки.

Що се отнася до улиците, транспортът отдавна бе престанал да се движи по тях. С изключение на няколко часа преди зори, когато само тротоарите бяха претъпкани, всяка пътна артерия беше задръстена от тътреща се тълпа пешеходци, принудени да не обръщат внимание на безбройните знаци «Движете се отляво», висящи над главите им; те с усилие се разминаваха на път към къщи или към службата си, с прашни и измачкани дрехи. Често ставаха «задръствания», когато на някоя улична пресечка се струпаше огромна тълпа, неспособна да помръдне по-нататък. Понякога тези задръствания траеха с дни. Преди две години Уорд попадна в нещо такова пред стадиона и повече от четиридесет и осем часа остана заклещен в огромна пешеходна навалица, наброяваща повече от 20 000 души, към които се присъединяваха тълпите, излизащи от стадиона, от една страна, и приближаващите се към него, от друга. Цяла квадратна

миля от околния район бе парализирана и той ясно помнеше този кошмар — как се олюляваше безпомощно на крака в такт с движещата се и клатеща се навалица, уплашен да не би да загуби равновесие и да бъде стъпкан от нозете. Когато най-после полицията блокира стадиона и разпръсна навалицата, той успя да се прибере в кабинката си и спа цяла седмица, с насинено от блъсканицата тяло.

— Чувам, че може да намалят полагаемата се жилищна площ на три и половина метра — забеляза Роситър.

Уорд помълча, докато група наематели от шестия етаж слизаше по стълбата, като подпираше вратата, за да не се откачи от пантите.

— Все така разправят — изказа се той. — Спомням си, че преди десет години чух същия слух.

— Не е слух — предупреди го Роситър. — Скоро това може наистина да стане наложително.

Тридесет милиона души са натъпкани в този град сега, нараснали са с един милион само за година. В жилищната служба много сериозно са си говорили по този въпрос.

Уорд поклати глава.

— Такова рязко преразпределение е почти невъзможно. Всяка междинна стена ще трябва да бъде разглобена и закована наново; само административната работа е толкова огромна, че трудно можем да си я представим. Милиони кабинки ще трябва да се преустроят и зарегистрират, да се издадат разрешителни и на всичко отгоре да се настани отново всеки наемател. Повечето от сградите, построени след последното преразпределение, са конструирани около четириметров модул — не можеш просто да махнеш половин метър от всяка кабинка и после да кажеш, че това прави еди-колко си нови кабинки. Те могат да бъдат широки не повече от шест инча. — Той се засмя. — Освен това как е възможно да се живее само на три и половина метра?

Роситър се усмихна.

— Това е най-важният аргумент, нали? Послужиха си с него преди двадесет и пет години при последното преразпределение, когато Минимумът бе намален от пет на четири. Всички казваха, че това не било възможно, никой не можел да живее само на четири квадратни метра, стигало за едно легло и куфар, ала нямало как да отвориш вратата, за да влезеш. — Роситър се засмя тихо. — Но всички грешаха.

Реши се просто оттогава нататък всички врати да се отварят навън. Така си ѝ останаха четирите квадратни метра.

Уорд погледна часовника си. Беше 7,30.

— Време е за ядене. Я да видим ще можем ли да се доберем до закусвалнята от другата страна на улицата.

Роптаейки пред тази перспектива, Роситър се надигна от леглото. Излязоха от кабинката и си запробиваха път надолу по стълбата. Тя беше задръстена с багаж и сандъци така, че оставаше само тесен проход покрай перилата. На етажите под това скупеще беше още по-лошо. Коридорите бяха широки колкото да се разделят на единични кабинки, въздухът бе застоял и душен, по картонените стени имаше накачено мокро пране и импровизирани бюфетчета за храна. Всяка от петте стаи на етажите побираше по една дузина наематели, чиито гласове къртяха през междинните стени.

По стъпалата над втория етаж седяха хора, които използваха стълбището като неофициална всекидневна, макар че това нарушаваше противопожарните правила: жените говореха на мъжете, които по риза се редяха на опашка пред умивалнята, а около тях припкаха деца. Докато стигнат до входа, Уорд и Роситър трябваше да си пробиват път през наемателите, струпани на всяка стълбищна площадка, които се въртяха около дъските за обяви или от улицата долу напиреха навътре.

Поемайки си дъх на върха на стълбата, Уорд посочи към закусвалнята от другата страна на пътя. Тя беше само на тридесет ярда разстояние, ала движещата се по улицата навалица се носеше край тях като река при прилив, пресичайки пътя им отдясно наляво. Първата кинопрожекция на стадиона започваше в 9 часа и хората вече бяха се запътили, за да си осигурят влизането.

— Не може ли да отидем някъде другаде? — попита Роситър, правейки гримаса, като си представяше какво ще бъде в закусвалнята. Не стига, че щеше да е претъпкана и да мине половин час, докато им сервират, но и храната беше безвкусна и неапетитна. Пътят от библиотеката през четири пресечки оттук им бе отворил апетита.

Уорд повдигна рамене.

— Има едно заведение на ъгъла, но се съмнявам дали ще успеем да се доберем до него. — То беше на двеста ярда обратно на движението; по целия път трябваше да се промъкват през тълпата.

— Може би си прав. — Роситър сложи ръка на рамото на Уорд. — Знаеш ли, Джон, лошото ти е, че никога никъде не ходиш, от нищо не се интересуваш, просто не съзнаваш колко зле върви всичко.

Уорд кимна. Роситър имаше право. Сутрин, когато тръгваше за библиотеката, пешеходният поток се движеше с него към учрежденията в центъра на града; вечер, когато се прибираще, потокът течеше в обратна посока. Общо взето той никога не променяше навика си. Отгледан от десетгодишна възраст в общински приют, постепенно бе загубил връзка с баща си и майка си, които живееха в източната част на града и не можеха или не желаеха да бият път, за да го видят. Отстъпил инициативата на динамиката на града, той не искаше да си прави труда да си я възвърне само заради една по-хубава чаша кафе. За щастие при работата си в библиотеката влизаше в досег с най-различни млади хора с близки интереси. Рано или късно щеше да се ожени, да намери двойна кабинка близо до библиотеката и да свие гнездо. Ако имаха достатъчно деца (три бяха изискваният минимум), един ден можеха дори да се сдобият със самостоятелна малка стая.

Вляха се в пешеходния поток, който ги влачи десет-двадесет ярда, после ускори крачка и минаха встрани през тълпата, насочвайки се бавно към другата страна на пътя. Там се подслониха край витрините на магазините, бавно се промъкнаха обратно до закусвалнята, напрегнали мишци да устоят на безбройните малки стълкновения.

— Какви са последните изчисления за населението? — попита Уорд, когато заобиколиха цигарената будка, стъпвайки там, където се отвореше пролука.

Роситър се усмихна.

— Съжалявам, Джон, бих искал да ти кажа, но може да предизвикаш паника. Пък и няма да ми повярваш.

Роситър работеше в Застрахователния отдел на общината и имаше неофициален достъп до статистиките за преброяването. От десет години те бяха поверителна информация, отчасти понеже ги смятаха за неточни, но главното защото се опасяваха, че може да предизвикат масов пристъп на клаустрофобия. Вече имаше малки инциденти и според официалните твърдения населението на света бе достигнало устойчиво високо равнище, стабилизирайки се на 20 милиарда. Никой нито за миг не повярва; Уорд предполагаше, че

трипроцентовото годишно увеличение, поддържано от 60-те години на XX век насам, не е престанало.

Колко време щеше да продължава, не можеше да се предвиди. Въпреки най-мрачните прогнози на неомалтусианците, световното земеделие бе съумявало да върви в крак с нарастването на населението, макар че интензивната обработка водеше до това, че 95% от населението бе завинаги хванато в капана на огромни градски конгломерати. Растежът на градовете към периферията най-последно бе спрял; фактически по цял свят някогашните крайградски райони се разработваха отново за земеделие, а нарасналото население се затваряше в съществуващите градски гета. Селата като такива вече не съществуваха. От всеки квадратен фут земя никнеше един или друг вид култура. Едновременните поля и ливади в света сега представляваха фабрични площадки, високомеханизирани и недостъпни за външни лица като всеки индустриален район. Икономическото и идеологическо съперничество отдавна бе отстъпило пред един доминиращ стремеж — вътрешното колонизиране на града.

Добрали се до закусвалнята, те се вмъкнаха през входа и се присъединиха към мелето от клиенти, които се блъскаха в пълен безпорядък пред тезгяха.

— Всъщност лошото на проблема с населението е — сподели Уорд с Роситър, — че никой досега не се е опитвал да го разреши. Преди петдесет години късогледният национализъм и индустриалната експанзия насърчаваха растежа на населението и дори сега съществува едно скрито поощрение — да имаш голямо семейство, за да можеш да си извоюваш малко уют. Самотните са поставени в неизгодно положение просто защото са повече и не пасват добре в двойните или тройните кабинки. Но истинският проблем са големите семейства, които трябва да се настаняват на гъсто, за да се пести пространство.

Роситър кимна, придвижвайки се по-близо до тезгяха, готов да извика поръчката си.

— Така е, за съжаление. Всички се стремим да се оженим само за да можем да получим полагаемите ни се шест квадратни метра.

Точно пред тях две момичета се обърнаха и се усмигнаха.

— Шест квадратни метра — повтори едното от тях, тъмнокосо момиче с хубавичко овално лице. — Изглежда, си от ония млади мъже,

които би трябвало да опозная. В търговията с недвижими имоти ли си се прехвърлил, Питър?

Роситър се ухили и стисна ръката ѝ.

— Здравей, Джудит. Мисля усилено да се заловя с тая работа. Искаш ли да участвуващ с мен в едно частно начинание?

Момичето се облегна о него, когато стигнаха до тезгяха.

— Хм, може. Но трябва да бъде законно.

Другото момиче, Хелън Уеринг, помощник-библиотекар, дръпна Уорд за ръкава.

— Чу ли последната новина, Джон? Изритаха ни с Джудит от стаята. Сега сме на улицата.

— Какво?! — извика Роситър. Взеха супата и кафето си и се промъкнаха обратно до задната част на закусвалнята. — Какво се е случило, за бога?

Хелън обясни:

— Нали знаеш малкия долап за метли пред нашата кабинка? Двете с Джудит го използвахме като кабинет, влизахме там да четем. Тихо и спокойно е, ако можеш да свикнеш да не дишаш. Ала дъртата разбрала това и вдигна голяма патърдия, вика, че сме нарушавали закона и тъй нататък. С една дума, вълн. — Хелън замълча. — Сега чуваме, че възнамерявала да го даде под наем на сам човек.

Роситър тупна с ръка по ръба на тезгяха.

— Долап за метли ли? И някой ще живее там? Но няма да ѝ дадат разрешително!

Джудит поклати глава.

— Тя вече го има. Брат ѝ работи в жилищната служба.

Уорд се изсмя, както ядеше супата си.

— Но как ще го даде под наем? Та никой не би живял в долап за метли!

Джудит го изгледа навъсено.

— Наистина ли мислиш така, Джон?

Уорд пусна лъжицата си.

— Не, но да речем, че си права. Хората биха живели къде ли не. Боже, не знам кого да съжалявам повече — вас двете или нещастника, който ще живее в този долап. Какво ще правите сега?

— Някаква двойка в една къща през две пресечки в западна посока ни преотстъпва половината от кабинката си. Окачили са

чаршаф по средата и двете с Хелън се редуваме да спим на едно походно легло. Не се шегувам, стаята ни е широка около два фута. Казах на Хелън, че пак ще трябва да се разделим и да даваме половинката срещу двойно по-висок от сегашния ни наем.

Смяха се много на това. После Уорд каза «лека нощ» на всички и се върна в жилищния блок.

Там се видя изправен пред подобни проблеми.

Домоуправителят, облегнат на паянтовата врата, въртеше в устата си влажна угарка от пура с изражение на мрачно отегчение на небръснатото лице.

— Вие имате четири цяло и седемдесет и две стотни метра — каза той на Уорд, който стоеше на стълбата, без да може да влезе в стаята си. На площадката се притискаха и други наематели, две жени с навити коси и пенъоари спореха, дърпайки ядно стената от куфари и сандъци. От време на време домоуправителят ги поглеждаше раздражено. — Четири седем две. Два пъти го изчислих.

— Таван или под? — попита Уорд.

— Таван, а вие какво си мислите? Как мога да измеря пода с всичкия тоя боклук? — Той ритна един сандък с книги, който се подаваше изпод леглото.

Уорд не обели дума за това.

— Стената има голям наклон — изтъкна той. — Кажете-речи три-четири градуса.

Домоуправителят кимна неопределено.

— Във всеки случай прехвърляте четири. Доста над нормата. — Обърна се към Уорд, който бе слязъл няколко стъпала по-долу, за да даде път на една жена и един мъж. — За това мога да поискам двоен наем.

— Какво, само за четири и половина? — произнесе Уорд учудено. — Как така?

Мъжът, който току-що бе минал край него, се наведе през рамото на домоуправителя и подуши стаята, обхващайки всяка подробност с мигновен поглед.

— Двоен наем ли вземаш за това, Луи?

Домоуправителят му махна с ръка да си върви по пътя, а после даде знак на Уорд да влезе в стаята, затваряйки вратата подире му.

— Официално е пет — каза той на Уорд. — Според новата наредба, която току-що излезе. Всяко помещение над четири и половина сега се смята за двойно. — И хитро изглежда Уорд. — Е, какво искате? Стаята е хубава, просторна, изглежда по-скоро тройна. Имате достъп до стълбището, цепка-прозорче... — Спря се, тъй като Уорд се тръшна на леглото и прихна да се смее. — Какво има? Слушайте, щом искате такава голяма стая, трябва да плащате за нея. Дайте ми допълнително още половината от наема или се омитайте.

Уорд обърса очите си, после стана уморено и посегна към лавиците.

— Бъдете спокоен, тъкмо си излизах. Отивам да живея в един долап за метли. «Достъп до стълбището» — няма що, голямо предимство. Я ми кажи, Луи, има ли живот на Уран?

Уорд и Роситър се събраха временно, за да наемат двойна кабинка в една полуизоставена къща на сто ярда от библиотеката. Кварталът беше западнал и невзрачен, жилищните блокове — претъпкани с наематели. Повечето къщи бяха собственост на отсъстващи домопритежатели или на градската корпорация, с най-долнопробни домоуправители, обикновени събирачи на наеми, които не стигаха по-горе от първите етажи и не се интересуваха как наемателите поделят жизненото пространство. Из коридорите се търкаляха бутилки и празни консервни кутии, а умивалните приличаха на клоаки. Мнозина от наемателите бяха стари и недъгави хора, които седяха апатично в тесните си кабинки гърбом един към друг, разделени от тънките стени.

Двойната им кабинка беше на третия етаж, в дъното на един коридор, който опасваше сградата. Архитектурата на къщата не можеше да се определи, стаите бяха разположени под всякакви ъгли и за щастие коридорът представляваше глуха улица. Купищата сандъци стигаха на четири фута от крайната стена, а една междинна стена отделяше кабинката, широка колкото да побере две легла. Висок прозорец гледаше към дворчетата на отсрещните сгради.

След като натрупа вещите си на лавицата отгоре, Уорд легна по гръб на кревата и унило заоглежда покрива на библиотеката през следобедната омара.

— Не е лошо тук — каза му Роситър, разопаковайки куфара си. — Ясно е, че няма да можем да се уединяваме и за една седмица ще се влудим взаимно, но поне нямаме шестима други, чието дишане да чуваме на две стъпки от нас.

Най-близката кабинка, единична, беше вградена в купищата сандъци на пет-шест крачки по коридора, а наемателят, седемдесетгодишен човек, беше глух и прикован към леглото.

— Не е лошо — повтори Уорд неохотно. — А сега ми кажи последните данни за прираста. Те може да ме утешат.

Роситър помълча, после сниши глас.

— Четири процента. *Осемстотин милиона души годишно* — почти колкото половината от населението на Земята през 1950 година.

Уорд си подсвири бавно.

— Значи ще преразпределят жилищната площ. По колко ще се пада? По три и половина?

— Три. От първи идущата година.

— Три квадратни метра! — Уорд се изправи на леглото и се огледа. — Невероятно! Светът полудява, Роситър. За бога, кога ще направят нещо? Съзнаваш ли, че скоро човек не ще има къде да седне, а камо ли да легне?

Вбесен, той заудря стената до себе си, ала още на втория удар избви малко парче от ламперията, облепена леко с книжни тапети.

— Ей! — извика Роситър. — Ще събориш стаята. — Той се стрелна през леглото да намери парчето, което висеше надолу, държейки се само за ивица хартия. Уорд мушна ръка в тъмната пролука и внимателно притегли парчето към леглото.

— Кой ли е от другата страна? — прошушна Роситър. — Дали са чули?

Уорд надникна през пролуката, а погледът му търсеше да види нещо в мъждивата светлина. Внезапно пусна ламперията, сграбчи Роситър за рамото и го дръпна към леглото.

— Хенри! Гледай!

Право пред тях, на слабата светлина, влизаща през зацапаното стъкло на капандура, се виждаше средна по размери стая — около петнадесет квадратни фута, празна, ако не се смята прахът, наслоил се покрай стените. Подът беше гол, застлан само с няколко ивици протрит линолеум, а стените — покрити с избелели тапети на цветчета. Тук-

там ивици от тапетите се белеха и части от подставката за картини бяха изгнили, ала иначе стаята беше годна за живеене.

Като дишаше бавно, Уорд затвори с крак вратата на кабинката, после се обърна към Роситър.

— Хенри, съзнаваш ли какво открихме? Съзнаваш ли това, човече?

— Млъкни. За бога, не повишавай глас. — Роситър оглеждаше стаята внимателно. — Фантастично. Мъча се да разбера дали някой я е използвал напоследък.

— Разбира се, че не е използвана — изтъкна Уорд. — Личи си. Стаята няма врата. В момента гледаме през вратата. Трябва да са я покрили с ламперия преди години, отдавна вече са я забравили. Погледни каква мръсотия е навсякъде.

Роситър се взираше в стаята, главата му се замая от просторността ѝ.

— Прав си — промърмори той: — Е, кога ще се преместим?

Парче по парче разглобиха долната половина на вратата и заковаха ламперията за дървена рамка, така че бутафорната част да може моментално да бъде отново слагана на мястото си.

После, избирайки един следобед, когато къщата беше полупуста и домоуправителят спеше в канторката си в сутерена, предприеха първото си нахълтване в стаята. Уорд влезе сам, докато Роситър пазеше в кабинката.

В разстояние на един час си сменяха местата, бродейки мълчаливо из прашната стая, протягайки ръце да усетят безграничната ѝ пустота, наслаждавайки се на свободното пространство. Макар и помалка от повечето разделени на секции стаи, в които бяха живели, тази изглеждаше безкрайно по-голяма, стените ѝ приличаха на огромни канари, извисяващи се към капандурата.

Най-после, два-три дни по-късно, се преместиха в нея.

През първата седмица Роситър спеше сам в стаята, а Уорд — в кабинката отвън, като през деня и двамата стояха заедно там. Постепенно вмъкнаха тайно няколко мебели: две кресла, една маса, една лампа, свързана с фасонката в кабинката. Мебелите бяха тежки, викториански; най-евтините, които можеха да се намерят, като

размерите им се подчертаваха от празнотата на стаята. Най-личното място бе заето от един огромен махагонов гардероб, украсен с дърворезба, изобразяваща ангели, и с назъбени огледала, които се видяха принудени да разглобят и да внесат в къщата с куфарите си. Извисявайки се над тях, гардеробът напомняше на Уорд за микрофилмите с готически катедрали, с огромните им балкони за органи, пресичащи обширните главни кораби.

След три седмици и двамата вече спяха в стаята, тъй като кабинката им се струваше непоносимо тясна. Имитация на японски параван делеше съразмерно стаята, без да намалява големината ѝ. Седейки там вечер, заобиколен от книгите и албумите си, Уорд постепенно забрави града навън. За щастие отиваше до библиотеката по една задна уличка и избягваше многолюдните пътни артерии. Започна да им се струва, че Роситър и той са единствените истински обитатели на света, а всички останали са безсмислен вторичен продукт на собственото им съществуване, случайни подобия на личности, изплъзнали се от всякакъв контрол.

Роситър бе този, който предложи да поканят двете момичета да живеят в тяхната стая.

— Пак са ги изгонили и може да се наложи да се разделят — каза той на Уорд, явно разтревожен да не би Джудит да попадне в лоша компания. — След всяко преразпределение на жилищната площ винаги има замразяване на наемите, но всички домопритежатели знаят това и престават да дават стаите си под наем. Страшно трудно е да се намерят стаи където и да е.

Уорд кимна, облегнат на кръглата маса от червено дърво. Той си играеше с пискюлите на отровно зеления абажур, почувствувал се за миг учен от викторианско време, който живее просторно и спокойно сред изобилие от тежки мебели.

— Одобрявам напълно идеята тя — съгласи се той, сочейки празните ъгли. — Тук има много място. Но ще трябва да ги предупредим да не се раздрънкат за това.

След съответните предпазни мерки те посветиха двете момичета в тайната си, изпитвайки удоволствие от учудването им, че са намерили този уединен свят.

— Ще поставим преграда през средата — обясни Роситър, — всяка сутрин ще я сваляме. Можете да се настаните след два дни. Как се чувствувате?

— Чудесно! — Зяпаха облещено гардероба, присвили очи срещу безкрайните отражения в огледалото.

Не беше никак трудно да ги вмъкват и измъкват от къщата. Наемателите се сменяха непрекъснато и сметките се пускаха в пощенската кутия. Никой не се интересуваше кои са момичетата, нито забелязваше редовните им посещения в кабинката.

Обаче измина половин час, откакто бяха пристигнали, а още никоя не бе отворила куфара си.

— Какво става, Джудит? — попита Уорд, промъквайки се покрай леглата на момичетата в тясната пролука между масата и гардероба.

Джудит се колебаеше, поглеждайки ту Уорд, ту Роситър, който седеше на леглото и довършваше шперплатовата преграда.

— Джон, просто...

Хелън Уеринг, по-деловита, взе думата, пригладжайки с пръсти покривката на леглото.

— Джудит иска да каже, че положението ни тук е малко неудобно. Преградата е...

Роситър се изправи.

— За бога, не се безпокой, Хелън — увери я той, говорейки с високия шепот, който всички по принуда бяха усвоили. — Няма нищо лошо, можете да ни имате доверие. Тази преграда е здрава като скала.

Двете момичета кимнаха.

— Не е там въпросът — обясни Хелън, — работата е, че не е вдигната през цялото време. Смятахме, че ако тук има някой по-стар човек, например лелята на Джудит — тя няма да заема кой знае колко място и не ще пречи, пък и е наистина много мила, — няма да си имаме грижи с преградата — освен нощем — добави тя бързо.

Уорд погледна Роситър, който повдигна рамене и се вторачи в пода.

— Хм, това е идея — каза Роситър. — Джон и аз знаем как се чувствувате. Защо не?

— Разбира се — съгласи се Уорд. Той посочи пространството между леглата на момичетата и масата. — Един в повече няма да има значение.

Момичетата завикаха «ура». Джудит се приближи до Роситър и го целуна по бузата.

— Извинявай за безпокойството, Хенри. — Тя му се усмихна. — Чудесна преграда си измайсторил. Не можеш ли да направиш една и за леля — една съвсем мъничка? Тя е много мила, но старее.

— Не ще и дума — рече Роситър. — Разбирам. Останал ми е предостатъчно дървен материал.

Уорд погледна часовника си.

— Седем и тридесет е, Джудит. Не е зле да се свържем с леля ти. Тя може да не е в състояние да се премести тази вечер.

Джудит закопча палтото си.

— О, ще успее — увери тя Уорд. — Ще се върна след малко.

Само след пет минути лелята пристигна с три здраво натъпкани тежки куфара.

— Изумително — забеляза Уорд на Роситър три месеца по-късно. — Размерите на тази стая продължават да ме смайват. От ден на ден тя като че ли става все по-голяма.

Роситър се съгласи охотно, отмествайки погледа си от едно от момичетата, което се преобличаше зад средната преграда. Сега не я пипаха, тъй като им бе станало досадно да я разглобяват всеки ден. Освен това за нея беше закрепена допълнителната преграда на лелята, а тя не обичаше непрекъснатите преустройства. И без това ѝ беше трудно да влиза и излиза през скритата врата и кабинката.

Въпреки това едва ли имаше вероятност да ги открият. Стаята явно е била пристроена допълнително към централната стълбищна площадка на къщата и всякакъв шум се заглушаваше от багажа, струпан в заобикалящия я коридор. Точно отдолу имаше малка обща спалня, заемана от няколко стари жени, и лелята на Джудит, която им ходеше на гости, се кълнеше, че никакви звуци не минавали през дебелия таван. Полукръглото прозорче над вратата беше свързано с таванския прозорец и пропусканата от него светлина не се

различаваше от стотиците други електрически крушки по прозорците на къщата.

Роситър завърши новата преграда, която майстореше, и като я постави в изправено положение, я намести в жлебовете, заковани на стената между кревата му и леглото на Уорд. Единодушно бяха на мнение, че така ще си осигурят малко повече уют.

— Сигурно ще се наложи да направя такова нещо и за Джудит и Хелън — сподели той с Уорд.

Уорд оправи възглавницата си. Те бяха върнали тайно двете кресла обратно в мебелния магазин, тъй като заемаха твърде много място. Във всеки случай леглото беше по-удобно. Той все още не бе свикнал напълно с меките тапицирани мебели.

— Идеята не е лоша. А защо да не окачим няколко етажерки на стената? Нямам къде да си слагам нещата.

С поставянето на етажерките стаята стана много по-спретната, освобождавайки голяма част от пода. Разделени от преградите си, петте легла бяха наредени едно зад друго покрай задната стена, срещу махагоновия гардероб. Помежду имаше празно пространство от три-четири фута я още по шест фута от двете страни на гардероба.

Уорд изпаднаше във възторг, като гледаше толкова много свободно пространство. Когато Роситър спомена, че майката на Хелън е болна и спешно се нуждае от грижи, той вече знаеше къде ще бъде разположена нейната кабинка — пред леглото му, между гардероба и страничната стена.

Хелън не беше на себе си от радост.

— Много мило от твоя страна, Джон — каза му тя, — но ще имаш ли нещо против, ако мама спи до мен? Мястото стига, за да се постави едно допълнително легло.

Така че Роситър разглоби преградите и ги премести по-близо една до друга — сега по дължината на стената бяха наредени шест легла. Така всеки имаше пролука, широка два и половина фута, достатъчна, за да се провере покрай леглото си. Легнал по гръб най-отдясно, с етажерките на два фута над главата му, Уорд едва можеше да вижда гардероба, ала пред него, на цели шест фута от предната стена, имаше напълно свободно пространство.

После пристигна пък бащата на Хелън.

Уорд почука на вратата на кабинката и се усмихна на лелята на Джудит, която го пусна. Помогна ѝ да дръпне оправеното легло, което запречваше входа, после почука по дървената ламперия. След миг бащата на Хелън, дребен побелял човек по долна риза, с тиранти, привързани за панталоните му с канап, дръпна ламперията.

Уорд му кимна и прекрачи през багажа, струпан по пода в подножието на леглата. Хелън беше в кабинката на майка си, помагаше на старата жена да изпие вечерния си бульон. Роситър, потейки се обилно, бе коленичил до махагоновия гардероб и със сгъваем лост откъртваше рамката на средното огледало. Парченца от гардероба се търкаляха по леглото му и по пода.

— Ще трябва да започнем да изнасяме тия неща утре — каза му Роситър. Уорд почака бащата на Хелън да се протърти край него и да влезе в кабинката си. Той си бе измайсторил на бърза ръка малка картонена врата и я затвори подире си с груба кука от прегъната тел.

Роситър го гледаше, намръщен сърдито.

— Някои хора имат късмет. Този гардероб е цяла напаст. Как можахме да решим да го купим?

Уорд седна на леглото си. Преградата притискаше коленете му и той почти не можеше да се помръдне. Вдигна очи, докато Роситър беше зает, и видя, че разделящата линия, която бе начертал с молив, беше скрита от наклонената преграда. Като се облегна на стената, той се опита да отмести преградата обратно, ала Роситър, изглежда, бе заковал долния ѝ край за пода.

По вратата на външната кабинка се почука рязко — Джудит се връщаше от работа. Уорд понечи да стане, но после седна отново. «Мистър Уеринг» — подвикна той тихо. Тази вечер старият беше дежурен.

Уеринг се дотърти до вратата на кабинката си и отвори нервно, като редеше нещо под нос.

— Нагоре-надолу, нагоре-надолу — мърмореше той. Препъна се в чантата с инструменти на Роситър и изруга гръмогласно, после добави многозначително през рамо: — Ако питате мен, тук има прекалено много хора. Долу са само шест, докато ние сме седем, а стаята им е със същите размери.

Уорд кимна неопределено и се изтегна на тясното си легло, като внимаваше да не чукне главата си в етажерките. Уеринг не беше първият, който му намекваше да се премести. И лелята на Джудит бе подхвърлила нещо подобно преди два дни. Откакто бе напуснал работата си в библиотеката (с ниския наем, който вземаше от другите, покриваше разносните си за малкото храна, от която се нуждаеше), той прекарваше по-голямата част от времето си в стаята, виждайки стареца повече, отколкото желаше, но бе свикнал да го търпи.

Когато се разположи, забеляза, че десният горен ъгъл на гардероба — единственото нещо, което виждаше от два месеца насам — сега е разглобен.

Той беше хубава мебел, някак символизираща целия този усамотен свят, и продавачът в магазина му каза, че са останали малко такива. За миг Уорд внезапно почувствува остро съжаление, както му се бе случвало като дете, когато баща му в изблик на гняв му отнемаше нещо и той знаеше, че никога повече няма да го види.

После се отърси от тия мисли. Гардеробът беше красив, нямаше съмнение, но когато го махнеха, стаята щеше да изглежда още по-голяма.

ЕДМЪНД КУПЪР ВЪПРОС НА ВРЕМЕ

Тънка ивица светлина се спускаше безшумно от черното небе към почти гладката равнина от лава и мястото за кацане, отбелязано с широк кръг. Ракетата увисна за миг, опряна за опашката си от зелен пламък. После стабилизаторите ѝ докоснаха земята и пламъкът угасна.

След малко пътниците и екипажът, облечени в надувни комбинезони, излязоха през входния люк и слязоха по найлоновата стълба. Влекачът вече ги чакаше. Когато се настаниха удобно в продълговатото му ремарке, в което беше осигурено нормално атмосферно налягане, той зави и се насочи към купчинка пластмасови балони на около миля оттам.

Пет минути по-късно в космодрума, над чаши димящо кафе, пътниците предадоха на контролора разрешителните си за влизане и бяха отправени към окончателното си местоназначение.

Между тях имаше един висок беловлас човек, който по външност и възраст като че ли опровергаваше снимката и клетвената декларация в разрешителното си. Контролорът беше сериозно озадачен.

— Само за момент, професор Райгнер. Тук е отбелязано, че възрастта ви е четиридесет и пет години. Дали...

— Съвсем правилно — каза Ото Райгнер с тъжна усмивка. — Тъй като предвиждах известно съмнение, донесох също свидетелството си за раждане и препоръчително писмо. Ето ги.

Контролорът взе документите и ги прегледа внимателно. По всичко си личеше, че са истински, но той пак не беше доволен.

— Отскоро ли е тази снимка, сър?

— Правена е преди три месеца.

— Но на нея ви изглеждате с двадесет години по-млад.

— Така е — съгласи се Райгнер спокойно, като прибра документите в портфейла си. Той явно не беше склонен да дава обяснения.

— Но...

— Ако мислите, че съм измамник, единственият ми съвет е да поискате справка от Земята. Предлагам ви да се свържете с Института по хидропоника^[1], Полярен отдел.

Контрольорът явно се чувствуваше малко неудобно. Името Райгнер не беше съвсем неизвестно в научния свят и той не искаше да се излага.

— Не че сте измамник, сър — възрази той безпомощно. — Само че съм задължен да следя съответствието между фактите и данните.

— Тогава действайте бързо — каза Райгнер. — Предстои ми спешна работа в Лунния град.

Контрольорът съзря изход от положението.

— При кого, сър?

— При координатора на изследванията за междузвездни полети.

— ИМП? Извинете за момент. Ще позвъня там да съобщя, че пристигате. — Той се обърна и тръгна към една служебна стаичка.

Усмивката върху лицето на Райгнер избледня.

— Там много ще се изненадат — каза той иронично, — ако чуят, че съм стар човек.

Контрольорът изчезна, като сви рамене наместо извинение. След две минути излезе от стаичката с донякъде успокоен вид.

— Очакват ви, професор Райгнер. От въздушния шлюз ще ви вземе лунно такси. Моля, минете оттук.

* * *

Ракетата такси кацна край източния въздушен шлюз на Лунния град. Тя бе изминала петдесетте мили от космодрума дотук точно за шест минути.

Когато излезе от въздушния шлюз, Райгнер завари куриер, който го чакаше. Той го поведе по широк път между редици хидуминиеви постройки към административната сграда. Скоро Райгнер се озова в някакво преддверие, вперил поглед в една врата с надпис «КООРДИНАТОР НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА ЗА МЕЖДУЗВЕЗДНИ ПОЛЕТИ», докато куриерът разговаряше с човека от другата страна.

Не го оставиха да чака дълго.

Райгнер чу, като казаха на куриера, че е свободен, после видя как на вратата се появи куполоподобната глава на Координатора.

— Заповядайте, професоре.

Седна срещу бюрото на Координатора и не прие предложената му като начало цигара. Райгнер бе подложен на бърз, внимателен оглед и същевременно забеляза, че координаторът Янсен скриваше умело учудването си.

— Удоволствие е да приема такъв виден биохимик — каза Янсен ласкателно. — С какво мога да ви бъда полезен?

Райгнер мина направо на въпроса:

— Вероятно вие сте толкова зает, колкото бях зает аз, докато най-после се наложи да дойда и да се срещна с вас. Затова няма да ви губя напразно времето. Кога за последен път имахте вест от Звездна база 3?

Янсен повдигна вежди.

— Звездна база 3 ли? Всъщност всеки момент очакваме обичайното обаждане. От три дни нямаме вест, в което, разбира се, няма нищо необикновено при пробния период. Очаквам...

— Опитайте ли се да установите връзка оттук? — прекъсна го Райгнер.

— Да, но не по спешност. Доколкото знаем, няма причина за паника. Коперник е широк петдесет и шест мили и около целия кратер има инсталации, управлявани само от една дузина хора, между които е и вашият брат... Какво имате предвид?

Професор Райгнер се облегна уморено на стола си.

— Звездна база 3 не съществува — каза той. — Не съществува и звезден кораб... Не ме питайте отде зная. Ще ви кажа, когато огледаме останките.

Янсен не беше от бавнореагиращите. Той натисна копчето на диафона и даде нареждания да се приготви инспекционна ракета. После се обърна отново към Райгнер:

— А какво е станало с персонала?

— Мъртви са — отговори Райгнер равнодушно. — Всички до един; ще ви покажа къде са труповете.

— А брат ви?

— И Макс е мъртъв. Но няма да го намерим... Не още.

Единственото, което направи впечатление на Янсен, беше пълната увереност на Райгнер. Ала Координаторът знаеше, че

професорът за пръв път посещава Луната; как можеше тогава да му е известна катастрофата, новината за която още не бе стигнала до Лунния град?

Странно, Янсен нито за миг не се усъмни в професора. И изведнъж си спомни един интересен факт за братята Райгнер. Те бяха еднояйчни близнаци.

Внезапно Координаторът си представи мислено Макс Райгнер: висок, тъмнокос, енергичен мъж, който на вид нямаше и четиридесет години. После се вторачи недоверчиво в човека от другата страна на бюрото си — в човека с бяла коса и набръчкано лице; висок наистина, но съвсем съсухрен.

Ото Райгнер, изглежда, отгатна мислите му.

— Преди три дни — каза той — бях с двадесет години по-млад. И за това ще ви разкажа. Но по-късно.

От диафона на Координатора се чу глас:

— Инспекционната ракета е готова, сър.

— Благодаря ви. — Изведнъж Янсен съобрази, че не е твърде гостоприемен към тоя човек, който бе пропътувал двеста и четиридесет хиляди мили, за да се срещне с него. — Не желаете ли да си починете, преди да тръгнем, професоре? Или може би да хапнете? Коперник отстои на около хиляда и двеста мили оттук.

Райгнер поклати глава:

— За колко време може да се стигне дотам?

— За около четиридесет и пет минути.

— Аз преживявам с кафе и успокоителни лекарства — каза професорът. — И едното, и другото може да взема по пътя. Така е, когато човек за една нощ прескочи двадесет години.

Екваториалният кратер Коперник беше облян от зелената земна светлина. Взирайки се през визьора на шлема си, докато ракетата все още кръжеше на хиляда фута височина, професор Райгнер беше благодарен, че зеленото сияние смекчаваше резките контури на планините и пустите скалисти плата, които те обкръжаваха.

Янсен заговори на пилота:

— Слез край главните постройки... по-право до това, което е останало от тях.

Ракетата се спусна надолу, направи реверанс като балерина и кацна грациозно на опашката си. Още преди моторите да спрат, Янсен вече слизаше по стълбата. Райгнер тронаво го последва, тъй като засега не бе привикнал към слабото притегляне.

Закрачиха мълчаливо към един малък, несъмнено отскорошен кратер, заобиколен от няколко изкривени напречни греди и метални плочи, разкъсани и смачкани като хартия.

По личното радио на Райгнер долетя гласът на Янсен, остър и напрегнат:

— Изглежда, е било атомна граната. Но тук нямаше такива гранати.

— Не, имаха бракуван двигател «Азимов» — каза Райгнер. — Макс го взе от една спомагателна ракета и промени синхронизацията. Искаше да е сигурен, че всички запаси ще бъдат напълно унищожени.

— Разбирам. — Координаторът вдигна парче метал и го заоглежда. — Какво знаете за междузвездния двигател «Азимов»?

— Само това, което ми каза Макс.

— Много ли?

— Боя се, че не е достатъчно, за да бъде от някаква полза. Моята специалност е биохимията, а не физиката на подпространството.

Янсен обикаляше поляка миниатюрния кратер, като го оглеждаше с напрегната съсредоточеност. Райгнер се стараяше да не изостава от него.

— Мислите ли, че е бил невменяем? — запита Координаторът внезапно.

— Дайте ми конкретно определение за невменяемост и ще ви отговоря.

Гласът на Янсен звучеше много тихо, като че говореше на себе си:

— Пет години са много дълго време. Никой не може да извърши петгодишен рейс без последици. А този кръгъл глупак не искаше да се връща на Земята дори за два-три месеца. Твърдеше, че е винаги способен да извърши преход плюс две... И ето как завършва това.

— Завършило е с преход плюс десет — каза Райгнер спокойно. — И повече е щял да постигне, но импулсният преобразовател е изключил. Тогава е разбрал, че когато Азимов е конструирал първоначалния модел, не е предвидил всички последици при

надхвърлянето на светлинната бариера. Според Макс Азимов просто се е надявал да създаде двигател, с който хората да стигат до звездите в течение на един човешки живот. Бил е готов да се задоволи с безопасен преход минус пет. Изглежда, не му е дошло на ум, че ако човек действително успее да навлезе в плюсовия диапазон, открива му се възможност за безкрайно дълги поредици. Когато Макс достигнал плюс десет, се сетил, че периодът на прехода може да се удължава, като при безкрайност би се свел до един миг — тогава сигналите щели да се връщат от всички части на космоса едновременно. По този начин звездният кораб можел да прескача от галактика на галактика, без, буквално казано, да губи каквото и да е време.

— Десет пъти по-бързо от светлината! — възкликна Янсен. — Дявол да го вземе, той трябва да е бил луд! Дори и да го е постигнал, каква полза от това? Какво би могъл да чувствава човек при скорост десет светлинни години на земна година?

— Това е абсолютната продължителност — каза Райгнер. — Може да се нарече единствено с името «насочена неподвижност». Всъщност човек ще пада през тъканта на пространството, докато достигне предварително определеното намаляване на скоростта. Когато забави до скоростта на светлината, ще излезе пак във временно-пространственото измерение. Ще да влезе отново в действителния свят, такъв, какъвто изглежда на ония, които съществуват при подсветлинни скорости. В процеса на това навлизане може да придобие способност да се ориентира — тоест да избере желаната звездна система и да използва нейната подсветлинна скорост като един вид спирачна бариера. Ефектът ще бъде като при ракета, забавяна от гъста атмосфера, само че в този случай атмосферата ще се състои от поредица електромагнитни полета. Във всеки случай такава беше теорията на Макс. И той я доказа.

Лицето на Янсен беше почти напълно скрито от шлема му, но гласът му трепереше от вълнение.

— Той е могъл да я докаже само като пътува до някоя звезда. Но дори да се е опитал да стигне до Проксима от Центавър, близо една година не би могъл да се върне с доказателството. Освен ако преходът е бил повече от плюс десет.

Професор Райгнер мълча няколко минути. После каза:

— За отиване до Прочион и връщане обратно, мисля, са нужни двадесет и една светлинни години. Представете си степента на ускорение, ако този път може да се измине за четири дни.

— Да не искате да кажете, че...

— Съжалявам, че съм принуден да играя ролята на загадъчен, Координаторе, но за да ви убедя в обяснението си, се налагаше да ви докажа, че База 3 е унищожена и че не съществува звезден кораб. Истината е толкова невероятна, че не може без доказателство.

Янсен гледаше разрушените инсталации.

— Бих се учудил, ако истината не беше невероятна — каза той сухо. — Впрочем къде са трупите?

Райгнер посочи. На четвърт миля разстояние, до останките на една жилищна постройка, стоеше лунен влекач.

— Те са знаели твърде много. Помогнали са за усъвършенствването на двигателя «Азимов». Видели са как той е достигнал преход плюс десет със спомагателната ракета. Затова Макс ги е убил.

— Но защо, за бога?

— Вие самият намекнахте за невменяемост, но не е толкова просто. В течение на пет години Макс не се замисляше до какви усложнения ще доведе успехът. После, когато теорията стана факт, когато беше във възможностите му да даде на човечеството средство за овладяване на междузвездното пространство — дори за установяване на господство над галактиката, — той изведнъж разбра, че човекът още не е готов да използва такива чудовищни възможности. За нещастие двигателят «Азимов» не беше само негова тайна. Ако унищожеше звездния кораб и спомагателните ракети, пак щяха да останат хора, способни да построят други. Затова ги е убил.

Докато Райгнер говореше, бяха тръгнали към влекача.

— И все пак това отговаря на дефиницията ми за невменяемост — каза Координаторът мрачно. — Човек не е в състояние да взема сам такива решения. Не може да се нагърби като върховен съдник да решава сам кое е добро за целия човешки род... Вие споменахте за Прочион. Значи ли това, че той е тръгнал с кораба на пробно пътуване? Не разбирам.

— Последното доказателство — рече Райгнер — е, че какъвто и да беше Макс, все пак си остана учен. Трябвало да се увери извън

всякакво съмнение, че човек може да оживее при прехода... и че не е убил колегите си напразно.

— Той трябвало да се увери — изръмжа Янсен ядно. — А ние, останалите, сме без значение.

— Не съвсем — отвърна професорът. — Макс си взе свидетел, човек, който има добър шанс да оцелее. Не искаше да ви остави с една неразрешена загадка.

— Кого взе?

— Мен — отговори професор Райгнер.

Бяха стигнали до влекача. В херметизирания му отсек имаше единадесет грижливо наредени трупа. Но въздушният шлюз беше отворен. Янсен пропълзя през него и огледа умрелите. Нямаше никакви следи от насилие.

— Нужно ли е единадесет души да умрат, за да се спаси човечеството? — В гласа му имаше горчивина. — Дори и да е така, не мисля, че тия младежи биха оценили историческата перспектива. Как го е направил?

Райгнер се взираше печално в труповете.

— С въглероден окис. Станало е, преди да установим връзка. Сигурно не са се мъчили.

Янсен излезе от влекача, като затвори подире си въздушния шлюз. Той изгледа професора изпитателно. Но земната светлина, която блестеше във визьора на шлема му, добре скриваше изражението на Райгнер.

— Да бъдем откровени, професоре. Вие нито веднъж досега не сте били на Луната, а предприемате пробно пътуване с кораб, използващ двигателя «Азимов». Никога не сте били в База 3, а знаете всичко за унищожаването ѝ. Възрастта ви е четиридесет и пет години, а изглеждате на повече от шестдесет. Мисля, че е време да съобщите някои малки подробности.

Зловещият смях на Райгнер прозвуча по приемателя му като рязко грачене.

— Има още нещо, Координаторе. Звездният кораб трябва да се върне след около двадесет часа.

Програмиран е да се разбие тук, на Коперник.

Нищо вече не беше в състояние да учуди Янсен.

— Естествено, ще се разбие — иначе ще излезе, че сме усъвършенствували двигателя «Азимов». Но защо е избрал именно Коперник? Защо трябва да се върне тук?

Райгнер заговори бавно:

— Представяте ли си колко е самотно да умреш сред звездите? Знаете ли, Макс не беше толкова жесток. Тези, които уби, му бяха приятели, хора, с които работеше и живееше в един свят. Така той ще се върне при тях, ще направи същата саможертва. Кой знае? Може би по този начин ще оповести успеха си.

— Невменяемост — произнесе Координаторът глухо. — Това е единственото възможно обяснение... А сега не е зле да ми разкажете всичко от самото начало.

— Това е много дълга история. Ако на борда на ракетата е останало кафе, бих пил една чаша. А вие ще можете да слушате в уютна обстановка.

Двамата тръгнаха да се връщат и закрачиха бавно по пепелявата, гола скалиста повърхност към инспекционната ракета. Стъпките им се наслаждаха върху поразително пресните следи на хората, които бяха вече мъртви, и на човека, който се намираще на разстояние, измеримо само със светлинни години.

Скоро стигнаха до ракетата и се заизкачваха по стълбата. А зелената земна светлина се лееше с равномерна яркост над кратера Коперник — огромна празна чаша, осеяна тук-там с късове изкорубен метал като доказателство за вече вкаменена трагедия. И цялото езеро от пепеляви скали бе опасно от назъбени неерозирали планини, натежали от тайните на един милиард години.

Макс Райгнер и Хагати, електронният инженер, бяха в радиокабината и чакаха момента за изстрелване, като запълваха времето си със съдбоносен и обичаен спор. Извън лабораторния отсек, на три мили разстояние, експерименталната ракета хвърляше тънката си продълговата сянка върху дъното на кратера. Слънцето вече се бе снишило над планините. След няколко часа резките контури на Коперник щяха да се смекчат в зеления здрач. Но тогава «Пилот 7-Марк III» нямаше да стои и да лъщи като дебела метална пура в пустия кратер. Той щеше да е излязъл от подсветлинното си съществуване и

да лети с радиационна плюсова скорост из невъобразимите простори на галактичната пустиня. Или пък, ако не успееше да премине светлинната бариера, от него щеше да остане само тънка ивица пара, носеща се с увереността на охлюв към някоя готова да го погълне звезда.

Макс Райгнер възлагаше големи надежди на «Пилот 7». Двигателят «Азимов-Марк III» беше преустроен така, че диамантените оси бяха заменени с вибратор, а работата на Хагарти върху деутеронния излъчвател бе увеличила полезното му действие с 93 процента. Но Макс гледаше на това оптимистично главно защото интуицията му подсказваше, че повече подобрения не могат да се направят и че сега остават само две прости възможности. Или ще постигне плюсов преход, който ще се увеличава, докато импулсният повторител направи засечка, или най-после ще се убеди, че техниката на Азимов е губене на време. Ала след петгодишен усилен труд, възнаграждаван единствено с провали, Макс Райгнер все още имаше вяра в двигателя «Азимов». Сега, когато техническите дефекти бяха отстранени, сега, когато полезното действие на деутерона бе увеличено, може да се стигне до един-единствен резултат...

Макс се взираше нетърпеливо в наблюдателния екран, в огнения силует на «Пилот 7». Още двадесет минути и ракетата ще изчезне в пламтяща дъга. Започна да се безпокои за радиостробоскопа и да се пита колко ли ще издържи импулсният преобразувател, а същевременно се мъчеше да слуша това, което говори Хагарти.

Електронният инженер развиваше любимата си тема:

— Значи ще се стигне до сблъсък. Светът съществува не благодарение на любовта или на парите, а благодарение на добрия стар сблъсък, който се свежда просто до «цапардосай го и граби». Вземи за пример динозавъра; вземи неандерталския човек; вземи цивилизациите на Египет, Гърция и Рим. Какво ги е накарало да напуснат сцената? Какво ги е накарало да си стегнат багажа и да напуснат окончателно историята? Същият сладък, прост сблъсък. Или да поставим въпроса на чисто физическа основа. Да го наречем търкане. Рано или късно се натъкват на нещо по-силно от тях. И то ги изтиква. Това е основният закон, Макс. Човекът срещу превъзхождащи го сили, цивилизацията срещу превъзхождащи я сили, видът срещу превъзхождащи го сили. Целият проклет космос представлява заговор,

скроен срещу всяко отделно живо същество. И вгълпиш ли си, че си достатъчно цивилизован, за да просъществуваш, без да разчиташ на това примитивно движение, при което ти скалпираш ближния си, преди той да те е скалпирал, по-добре седни и си напиши завещанието. Защото си назадничав. Ето това е бедата на Земята в момента. Цялата планета се е размекнала. Знаеш ли какво е нужно, за да си възвърнем тази загубена мъжественост?

Макс Райгнер се загледа в образа на «Пилот 7» и прокара ръка през тъмната си коса.

— Аз си имам свои погрешни разбирания — каза той сухо, — но не е зле да чуя и твоите.

— Двигателят «Азимов» — обяви Хагарти, — с преход плюс сто.

— Доизясни се. Ако всички тук сме спасители, добре е да го знаем.

— Извади годините от светлинните години — заобяснява Хагарти, като си взе цигара, — какво получаваме? Звездни кораби. Стотици. Цели флоти. Кръстосват галактиката и търсят плячка. Като римляните, когато се вкопчили в Африка, или испанците, когато слезли на мексиканския бряг, или англичаните — в Индия. Ние ще сложим началото на нова ера в изграждане на империя. Слънчевата система срещу останалите. Представяш ли си след сто години Слънчевата система да е с може би сто обитаеми планети под наша власт? Такава задача е в състояние да възвърне силата на човечеството. А ние всички тук сме предопределени да сложим началото на нова епоха в историята. Ако този двигател «Марк III» успее, Кортес, Александър Велики и другите ще изглеждат като палави деца в сравнение с нас.

— Ако разсъждавах така — каза Райгнер хладно, — още сега бих унищожил експерименталните ракети. И бих си поставил за цел да проваля всички други проекти за пътешествия до звездите. Бедата е там, че ти, Хагарти, си просто един глупав анахронизъм. Твоята гнусна, жалка дивашка душица ламти за власт и богатство.

— Ние сме в космическата джунгла — ухили се Хагарти. — Налага се да търсим кокосови орехи и да се пазим от тигри.

— Ние сме в космическата лаборатория — възрази Райгнер. — Дошли сме тук, за да правим опити и изследвания, а не да си губим времето, като си крадем взаимно епруветките.

Хагарти се развесели още повече.

— Ти ще бъдеш ученият, аз ще съм горилата. Историята е на моя страна. Какво става с всяко хубаво изобретение, поднасяно от господата учените? Горилите го грабват, за да го използват за свои цели — от направата на наконечници за стрели до разпадането на атома, от вятърните мелници до слънчевата енергия. Те ще грабнат и двигателя «Азимов». Много скоро цели кораби с образовани горили ще сноват около звездите, ще използват ядрени, ултразвукови, термични двигатели и какво ли не друго, за да белят своите небесни банани. Кой знае, може и аз самият да бъда там — да си заградя един милион акра на планетата Хикс или да организирам група от триноги носачи.

Макс Райгнер погледна часовника, после завъртя копчетата на екрана, за да получи по-ясен образ на «Пилот 7». От стенния високоговорител долетя глас: «Пет минути до старта.»

Физикът изгледа замислено Хагарти.

— Ти си третокласен циник и първокласен глупак. Ако изобщо четеше история, щеше да разбереш, че пиратството, от което явно се възхищаваш, едва не е ликвидирало планетата — докато науката не принудила юначагите, дето викат «граби», или да работят като хората, или да умрат. А сега ти искаш да започнеш наново същата кървава игра в космически мащаб. Нима никога няма да се научите? Не можете ли да проумеете, че рано или късно грабителят ще грабне нещо, което не е лъжица за неговата уста? А какво ще стане, ако стигнеш до звездите и завариш там други образовани горили, които имат зад гърба си по-добра наука? Ще ги приемеш като партньори в играта, предполагам, докато не открият родната ти планета и сами не се заловят да я колонизират. Или да я унищожат.

— Три минути до старта — обяви стенният високоговорител.

Хагарти изпусна облаче дим и угаси цигарата си.

— Оцеляват най-пригодените — каза той. — Ако са достатъчно пригодени, за да ни натупат, да заповядат. Такъв е законът на космическата джунгла.

— Космическа лудост! Ти си емоционално изостанал. Представяш си звездния кораб като галактически пиратски кораб. За мен той е изследователски кораб — средство за пътуване и проучване, а не за пътуване с грабителска цел. Преди да предам успешния звезден двигател на банда кръвожадни пирати, аз бих унищожил или него, или

тях. Стига си дрънкар вече, залавяй се на работа с вълшебната кутия. Искам абсолютно точна стробография.

— Дано да има късмет — забеляза Хагарти, като погледна «Пилот 7». — Прототип «Санта Мария» — звезден вариант... Знаеш ли, ти ми харесваш, Макс. Чуден парадокс си ти. Мислиш, че си просто миролюбив учен, а в сърцето си жадуваш да убиваш като нас. Единствената разлика е, че ще убиваш за идеи, а не за вещи.

— Една минута до старта — произнесе стенният високоговорител. — Четиридесет и пет секунди... тридесет секунди... петнадесет секунди... десет, девет, осем, седем, шест, пет, четири, три, две, една, нула!

Наблюдателният екран блесна внезапно, когато подемната ракета вдигна «Пилот 7» от Коперник. След още няколко минути, като излезеше от гравитационното поле на Луната, щеше да бъде включен ускорителят. После, когато той спреше, трябваше да влезе в действие двигателят «Азимов». Импулсният преобразовател вече бръмчеше в интервали от една секунда.

Макс Райгнер гледаше как експерименталната ракета се устреми безшумно нагоре, сякаш подхваната от невидимо колело. Тя прелетя над планините, осветена ярко от слънцето.

Нямаше какво повече да се гледа. Той се обърна към импулсния преобразовател и зачака. Апаратът продължаваше да бръмчи равномерно и на тънката хартиена лента започнаха да се появяват цифри. Макс следеше Хагарти, надвесен над радиостробоскопа като гигантски паяк, пръстите му регулираха внимателно скалата, очите му бяха впити в играещата червена стрелка, докато автоматичният писец записваше диаграмата на трептенията.

В напрегнатия мозък на Райгнер започна да се повтаря настойчиво една мисъл: «Горилите грабят... горилите грабят... горилите грабят...» Тя стана безсмислена — хипнотично заклинание.

Той гледаше цифрите, които излизаха от импулсния преобразовател: 1,00... 1,00... 1,01... 1,01... 1,00... 1,01... 1,01...

На Райгнер се струваше, че долавя леко променения интервал, че може да определи по слух разликата от една стотна от секундата. 1,00... 1,01... 1,02... 1,02...

Щом цифрите започнаха да се сменят, разбра, че двигателят «Азимов» работи. Сега, когато «Пилот 7» преминаваше към близките

подсветинни скорости, цифрите щяха рязко да отскочат нагоре. Или пък щеше да настъпи многозначителна тишина. Последният експериментален кораб бе експлодирал и престанал да съществува на 1,70. При повече от сто хиляди мили в секунда той навлизаше в пространствено-временен сектор, който физически му беше невъзможно да заеме.

Системата за проверка на скоростта беше удивително проста. «Пилот 7» издаваше бръмчащи сигнали с честота по един в секунда. Ако накрая тези сигнали започнеха да се получават по веднъж на две секунди, това значеше, че корабът е достигнал пределна скорост — тоест скоростта на светлината. Всяко следващо увеличаване на интервала щеше да означава, че светлинната бариера е преминала и че е постигнато пълно потапяне в космическото пространство. От този момент теоретически нямаше да има по-нататъшни физически кризи — и нищо не можеше да попречи на «Пилот 7» да достигне безкрайно ускорение.

«Горилите грабят... горилите грабят... горилите грабят» — мислеше си Райгнер машинално. И изведнъж чу, че бръмчащите сигнали се промениха — преминаха на по-ниска нота. Разликата в интервала беше очевидна. Стойностите върху хартиената лента бързо растяха:

1,20... 1,25... 1,31... 1,38... 1,46... 1,54... 1,64...

«Горилите грабят... горилите грабят... горилите грабят...» На челото на Райгнер изби пот. Ръцете му трепереха толкова силно, че едва можеше да държи устойчиво хартиената лента. Цифрите започнаха да играят пред очите му — ритмичен дивашки танц.

— Божичко, минахме! — с дрезгав глас извика Хагарти. Червената стрелка се наклони силно, после се закова. Кривата не приличаше вече на планинска верига, а стана равномерна парабола.

1,75... 1,86... 1,98... «Пилот 7» превишаваше 180 000 мили в секунда. После бръмченето премина на интервал от две секунди. Усещаше се леко колебание, внезапно изменение в звука. Хагарти хвърли уплашен поглед към началника си и в същото време радиостробоскопът угасна.

Но от импулсивния преобразовател продължаваха да излизат цифри:

2,21... 2,35... 2,54... 2,66...

— Светлината! — изрева Хагарти. — Ей богу, надминахме я! Победихме я!

— Слушай звука — сопна се физикът, — започва да пулсира! — И пак това проклето заклинание, което се нагаждаше към ритъма на сигнала. «Горилите грабят... горилите грабят... горилите грабят...»

2,83... 3,01... 3,20... 3,40... 3,61... 3,83... 4,07...

— Шестстотин хиляди мили в секунда! — ахна Хагарти. — Боже всемогъщи! Ще достигнем милиона!

— Тихо, глупак такъв! — Гласът на Райгнер беше изтънял, готов да секне.

4,32... 4,68... 4,85... 5,13... 5,42... 5,72... 6,03... 6,35... 6,68... 7,02... 7,37... 7,75... 8,14... 8,54... 8,95... 9,37... 9,80... 10,24... 10,69... 11,15... Тишина. Звукът премина в стенание и внезапно изчезна. Импулсния преобразовател угасна.

С пребеляло лице Райгнер се тръшна на креслото си, без да смее да заговори.

— Преход плюс десет — прошепна Хагарти. — Два милиона мили в секунда. Дявол да го вземе, цели два милиона мили в секунда! Дай ми крила и ме наречи ангел. Ей богу, направо пробихме дупка в пространството. След десет години ще имаме цяла флота, ще бръмчат из галактиката. — Гласът му се извиси весело. — Да живее старата Слънчева система и трикратно «ура» за господата учените!

Райгнер не каза нищо. Той седеше свит в креслото си, вторачен напред с невиждащи очи. Но мислено си представяше «Пилот 7» понесен стремглаво през подпространствена пустота. И го бе яхнала широкоплещеста маймуна с глупава зъбата усмивка.

След малко в радиокабината влязоха и други. Те изгледаха Райгнер любопитно, после заслушаха крайно драматичния разказ на Хагарти за увеличаването на скоростта и техническите изводи от това. А след известно време Райгнер дойде на себе си. Той слушаше поздравленията, позволи да му стискат ръката, да го тупат по гърба, изобрази неопределена усмивка и измънка думи, които нямаха никакъв смисъл за него.

Усещаше смътно, че го водят в жилищния отсек, че се отварят бутилки, че се вдигат наздравици. После Хагарти с иронично пламъче в очите го подкани да произнесе официална реч.

Райгнер събра сили и заговори. И докато говореше, погледът му обикаляше кръга от добре познати лица. Като че ли търсеше нещо — нещо, което знаеше, че никога няма да намери.

Хората от Звездна база 3, наблюдавайки началника си, виждаха в странния блясък на очите му картина на слънчевата експанзия, мечтата за родена в космоса цивилизация, прокарваща мостове в междузвездните пространства — може би дори в последната фаза обединен отрязък от галактиката, управляван от благодушните земни деспоти. Всичко това и повече от това щеше да бъде възможно, когато се построят звездни кораби, използващи усъвършенствувания двигател «Азимов» и с екипаж от изследователи, решени да «умиротворят» другите форми на живот на другите планети в името на прогреса.

Но очите на Райгнер блестяха само от сълзи. Няма да има велик поход към звездите, небесен Клондайк, щурм на образованите горили, искащи да утолят земната си алчност за далечни светове.

Той гледаше тъжно малкия кръг от хора — хора, които бяха работили с него върху двигателя «Азимов» месеци, в някои случаи дори години. Хора, които споделяха неговата вяра. Хора, които трябваше да умрат.

Райгнер се проклрнаше мълчаливо, че първо е учен, а след това — човек, че е специалист и следователно само един умен идиот, че съсредоточава вниманието си върху средствата, а забравя напълно целите. Че не бе разбрал, че човечеството е все още недодялан хлапак.

Щом му се представи възможност, той се измъкна от общото празненство и се запъти към спалнята. Легна на койката си, затвори очи и се помъчи да си отпочине. Но когато сънят дойде, не му донесе никаква отмора — само сънища, символизиращи това, което искаше да забрави.

Райгнер се събуди, когато всички други си бяха легнали, запали лампата над койката си и видя, че е спал шест часа. Реалността на постижението му — защото по същество успехът принадлежеше на него — отново нахлу в съзнанието му. И в същия миг разбра последиците.

Искаше да отложи, но нямаше нужда да отлага. Нямаше основание. Всъщност, ако ще го прави, трябва да го направи бързо. Време беше да се свърже с координатора Янсен в Лунния град и да му предаде резултатите. Много скоро тишината в Звездна база 3 ще обезпокои Лунния град. Ще пратят някого.

А и самият звезден кораб не даваше основание за отлагане. Той бе седял търпеливо на опашката си в пустия кратер повече от петнадесет години — откакто Конрад Азимов поведе двойника му на пътешествие, което завърши с мълчание. Райгнер знаеше защо Азимов не се бе върнал. Корабът се бе изпарил още преди да достигне фазата на прехода. Но сега първоначалният модел беше заменен с «Марк III» — еднакъв с оня, който бе работил успешно на «Пилот 7». Оставаше му само да се качи на борда, да затвори входния люк и да включи мотора, за да излети.

Разглеждайки положението, докато лежеше на койката си в полумрака, Макс Райгнер изведнъж се почувствува спокоен — поспокоен от когато и да било. Той се вслушваше в тихото, равномерно дишане на другарите си и чертаеше своя план за действие.

След известно време стана безшумно и се промъкна на пръсти до вратата. В преддверието облече надувен комбинезон, после продължи към въздушния шлюз.

Няколко секунди по-късно излезе от жилищния отсек и се озова сам под черното, обсипано със звезди небе. Слънцето бе изчезнало напълно, оставяйки само мътнозелената светлина от Земята, която създаваше странната илюзия, че планините на Коперник се движат в дългата лунна нощ.

Една-две секунди Райгнер гледа звездите, после закрачи бързо по скалистото дъно към химическата лаборатория. След малко се върна, натоварил два газови цилиндъра на малка количка. Закара ги до въздушния шлюз на спалнята и един по един ги стовари там. После затвори външната врата, повиши налягането и накрая свали шлема си, за да може да чува.

Внимателно вкара цилиндрите в общата спалня. Спря се неподвижно и се послуша, докато се убеди, че никой не се е събудил. Тогавата отвинти кранчетата. Съскането на излизания въглероден окис му се струваше като грохот на земни бързеи, но никой не помръдна. След две-три минути излезе, затваряйки тихо вратата подире си.

През следващите няколко часа Макс Райгнер продължи безмилостната си унищожителна работа с огромна енергия, като почти не си даваше време нито за почивка, нито за размишление. Всичко на Коперник трябваше да бъде унищожено — с изключение на звездния кораб. Да се заличат завинаги документите за техниката на «Азимов» и усърдните изследвания, които бяха довели до нейното усъвършенстване.

Той взе един пътнически влекач и предприе рушителната си обиколка из кратера. Във всяка лаборатория, във всяка работилница, във всяко складово помещение използва каквито материали му попаднеха под ръка — летливи горива, твърди експлозиви, стари ракетни мотори и дори два двигателя «Марк I-Азимов». В електроцентралата разби регулаторите на атомния реактор и още докато се отдалечаваше, цялата инсталация се вдигна безшумно във въздуха като огромно огнено кълбо.

Накрая остана само една група постройки — спалнята и жилищният отсек. Обърна влекача и пое обратно през кратера, карайки като луд с пълна скорост по неподатливата скала. Унищожителната обиколка бе обхванала повече от сто мили.

Скоро на хоризонта се показва звездният кораб — висока, стройна колона, насочена зловещо към огромните звездни бездни. Той го отмина, без да спира. Предстоеше му да извърши последния акт на унищожение, преди да започне съдбоносното пътешествие — преди да започне окончателното изпитание на двигателя «Азимов», за да види дали едно човешко същество може да издържи на прехода.

Внезапно бе поразен от една мисъл. Ами ако бе убивал напразно? Ами ако беше невъзможно жива материя да издържи на големия скок? Ами ако изобщо не бе възможно кораби с образовани горили да застрашават звездите?

Но в сърцето си Райгнер не вярваше, че може да не успее, не бе способен дори да го допусне. Звездният полет несъмнено щеше да бъде травматичен, но човек се е научил да издържа на травма, съумял е да оцелее след най-голямата травма — раждането. Това също можеше да се окаже нещо като раждане.

Влекачът спря. Райгнер видя как собствената му ръка изключи мотора. С учудване забеляза, че отново е в спалнята. Скочи от влекача

и тръгна към въздушния шлюз. Когато минаваше през него, машинално свали шлема си.

Сега не се чуваше никакъв звук от дишане. Нямаше смъртоносно съскане на въглероден окис. Цилиндрите бяха празни. Телата лежаха абсолютно неподвижни по койките. Райгнер усети предупредителна тежест, олюля се леко и побърза да сложи отново шлема си. След това се опита да запали централното осветление и едва когато то не задействува, се сети, че бе взривил, електроцентралата. Откачи фенерчето от колана си и започна обиколка за оглед на мъртвите.

Никакви признаци на напрежение. Лежаха напълно спокойни. Все едно че още спяха. Погледна Хагарт — очи затворени, устни стиснати, но все с оная ужасна усмивка.

Райгнер бе възнамерявал да унищожи всичко, но не можеше да си наложи да унищожи трупове. Докато ги пренасяше един по един до влекача, се чудеше защо постъпва така.

Те бяха мъртви и нищо по-лошо не би могло да им се случи. За тях нямаше значение дали телата им ще хвъркнат на парчета, или ще бъдат запазени като мумии в лунния вакуум. Помъчи се да си спомни дали някога бе вярвал в духове.

Най-после унищожителната работа свърши. С разрушаването на спалнята и жилищния отсек Звездна база 3 беше напълно заличена. От тази експериментална станция, създадена заради предположението, че човечеството ще достигне звездите, бяха останали само два влекача, единадесет трупа, един звезден кораб и един човек, който бе избрал най-изтънчения начин за самоубийство, измислен досега.

Скоро щеше да има само влекачи и трупове, обвити в непроницаемия пашкул на тишината.

Макс Райгнер закрачи към звездния кораб. Разстоянието беше голямо и можеше да използва влекач. Но предпочете да върви пеш. Искеше да усети твърдата почва под краката си. Ала най-главното: беше готов да даде всичко (ако бе останало нещо за даване), за да свали шлема си и да вдиша още веднъж животворния въздух на Земята. Вървешком гледаше зеленикавите пластове лава, зелените планини на Коперник и се мъчеше мислено да облече техните очертания с трева и дървета и с вече почти забравената красота на реките.

Пристигна при кораба много рано, знаейки, че винаги щеше да бъде много рано. Когато се качи на борда, започна да се пита колко ли време щеше да бъде нужно на двете останали звездни бази на Луната, за да влязат в крак с проекта «Азимов».

Двадесет години? Петдесет? Сто? Трудно беше да се каже, защото вървяха по различни пътища. Все още работеха върху атомни системи. Никой освен Макс Райгнер не бе имал достатъчно вяра в техниката на Азимов, за да губи времето си с проблемите на някакъв си непонятен преход. Математиците се смееха и казваха, че теоретически това е възможно, но... Стандартните физици само повдигаха рамене.

Конрад Азимов е бил луд, очевидно такъв бе и Макс Райгнер. Щом иска да гони някакъв мираж, няма да го спират, но няма и да му помагат. Това беше една от причините да има само единадесет помощници в База 3, докато другите бази разполагаха с екип от по петдесет души. Администрацията можеше да си позволи лукса да пропилее известно количество пари, но не прекалено много.

Като затвори подире си входния люк и така окончателно се откъсна от света, който разбираше твърде малко и винаги знаеше твърде много, Райгнер заключи, че може би ще минат поне сто години, преди човешки същества да успеят да преодолеят междузвездните пространства.

Достатъчно ли беше това време, за да се откажат образованите горили от грабителските си амбиции? Не знаеше. Можеше само да се надява.

Качи се в навигационния отсек, извади звездна карта, затвори очи и сложи пръст на нея. Процион. Близка звезда. Изпитваше глупава радост.

Напразно си губи времето да работи с компютъра и автопилота, да изведе програмните уравнения. Накрая краката му се подкосиха и усети глад.

Промъкна се до столовата и намери някаква храна, която изяде седнал до един наблюдателен илюминатор и вторачен в сиво-зелените сенки на Коперник. Струваше му се, че изобщо не е в състояние да усети вкуса на храната, но скоро мъчителният глад се уталожи. А това беше достатъчно.

Накрая се върна в навигационния отсек и легна на кръглата койка до главното табло. Няколко секунди гледа множеството осветени уреди, после избра едно червено копче и го натисна силно. Променливите мотори потрепериха и заработиха.

Той бе очаквал преходът да бъде нещо като леден мехур от тъмнина или водовъртеж, който ще го лиши от всякакво усещане. Мислеше, че при подпространственото съществуване изчезва всякакво чувство, дори всякакво възприятие. Ала грешеше.

Преходът беше космическо съответствие на зората — пепелява светлина, която се засилва, прониква в целия звезден кораб, излъчва се от самите молекули, които, минавайки светлинната бариера, загубват своята реалност и стават просто сенки на синтезиран енергиен модел.

Преходът беше леко вълнение, особено блещукане — като раздвижени отражения във вир. Той беше ритмичен покой, танц на неподвижността, тихи води под едно вълнуващо се море от светлинни години.

Преходът беше струна на паметта и най-вече абсолютна самота. Дълга панорама от запомнени сънища.

Звездният кораб, черупка без съдържание, летяща крепост на покоя, бе минал свободно през огледалото на пространството и времето. Единственият континуум сега представляваше светлосива зора, липса на движение в плавното падане към съществуването.

Райгнер се давеше. Сивият порой се въртеше около него, размествайки всяка частица от живота му във внезапно изострения калейдоскоп на паметта.

А над поредицата от живи картини — видението на детството, необикновено ярките образи на земния живот — вземаше връх лицето на един познат странник.

Дали беше собственото му отражение? Не. Имаше тънка разлика. Смътна бъркотия. Загадката го измъчваше до момента, когато потресен разбра, че това е лицето на брат му.

За пръв път, откакто «Пилот 7» се бе вдигнал от Коперник, си спомни за Ото. Във всичките му мисли, във всичките му сметки Ото беше бяло петно.

Но сега лицето стана по-отчетливо, по-реално. Дори по-реално от самия него. Сякаш колкото по-реален ставаше Ото, толкова повече той, Макс, избледняваше. Като че ли той, звездният кораб и дори самият преход се бяха превърнали чисто и просто в сън, простиращ се през светлинната бариера обратно към пространство-временен свят; и през всичко това, през едно ултраизмерно царство на телекинезата или извънсетивното възприятие се стигаше до потънал в мрак друг интелект, който става приемател.

Макс смътно се опита да си спомни психологическата теория за емпатията — *einfühling* — по отношение на близнаците и суперблизнаците. Но това се оказа непосилно за него. То пречеше на растящата реалност на Ото. Такова нещо не можеше да се разгледа добре в свръхестествения сумрак.

Затова зачака, опитвайки се да не мисли, че ще се удави. Мъчеше се да се убеди, че сивият поток на зората — водовъртежът на изолацията — накрая ще се отдръпне.

И подтикван от пълната самота на прехода, отчаяно затърси другарство, овестестви един жив сън, овестестви един свидетел в първото пътешествие до звездите...

Координаторът Янсен гледаше човека отсреща, който спокойно отпиваше от кафето си.

— И твърдите, че въпросът бил само да установите връзка?

— Аз не употребих думата «само» — отвърна Ото Райгнер. Поколеба се и добави: — Представете си го като някакъв резонанс, неограничен от време или пространство.

— Дявол да го вземе, звездният кораб не е бил нито във времето, нито в пространството — възрази Янсен раздражено. — Нима се мъчите да ме убедите, че това извънсетивно възприятие може да действа на подпространствено равнище?

— Защо не? — каза професор Райгнер. — Вземете например предусещането. То е установен научен факт. Хора, надарени с тази способност, могат да предричат бъдещи събития при лабораторни условия. А къде се намира събитието в момента на предричането? То не е нито в пространството, нито във времето. Още не е възникнало.

— От подпространството ли ще възникне? — запита Янсен скептично.

— Може би; не зная. Искам да изтъкна само, че събитието трябва да има известно условие за съществуване на равнище, което не можем да доловим с нормалните си възприятия.

Координаторът гледаше навъсено от наблюдателния купол на ракетата, сякаш немите скали на Коперник щяха да потвърдят или отхвърлят по някакъв начин това фантастично обяснение.

Най-после каза:

— Няма смисъл да си губим времето тук. По-добре да отидем отново в Лунния град. По пътя ще можете да ми разкажете останалото.

— А завръщането на звездния кораб? — попита професорът.

По устните на Янсен заигра тънка усмивка.

— Струва ми се, казахте, че това ще стане след около двадесет часа. Отлично, ще бъдем тук да го посрещнем... стига да не се разбие. Защо сте толкова уверен, че ще се завърне?

— Защото помагах в програмирането — отговори професорът уморено.

Координаторът повдигна рамене. Той се обади на пилота по диафона и му даде напътствия. После се обърна към професор Райгнер:

— Можете да ми разкажете останалото, когато излетим. Започнете от момента, когато сте се свързали. Тия физически галиматии трудно се смилат. А вие разбирате ли ги?

— Не повече от преди — бе сухият отговор. — Както виждате, те ме състариха значително.

Леко потреперване показва, че ракетата се издига плавно. Коперник бързо изчезна в далечината. Гледайки през наблюдателния илюминатор, професорът виждаше само полюляващо се пъстрило от звезди. Почувствува безпричинен студ и започна да трепери.

Трета аудитория на университета «Бърд» в Международната зона на Антарктида беше препълнена. Професор Ото Райгнер току-що бе започнал встъпителната си лекция.

Младежката му фигура контрастираше странно със сериозния и понякога помпозен начин на изразяване и човек трудно можеше да си

представи, че главно благодарение на него Антарктида се бе превърнала в един от големите хранопроизводителни райони на света.

Аудиторията — предимно млади инженери, биохимици и лекари — слушаше с почтително внимание.

— При население четири милиарда — казваше професорът — глупаво би било да очакваме почвата на нашата планета да задоволява достатъчно и до безкрайност всичките ни нужди. Всички вие знаете всеобщата враждебност към хидропониката. Излишно е сега да се впускаме в този въпрос. — Той млъкна. Като че залитна и изведнъж се улови за гърдите.

Слушателите се наведоха напред изчаквателно. Чуха се приглушени възклицания и ироничен шепот за последиците от преливане. Но професорът, съвземайки се бързо, продължи, като че ли нищо не се е случило, и публиката се успокои.

— Достатъчно е да спомена, че с широка пропаганда и образователна кампания постепенно се ликвидират сегашните нелепости и подозрения. — Нова пауза. Райгнер се олюля като пиян и се улови за един стол, за да не падне.

Из залата се понесе тих шепот. Някои от предните редове станаха, с неувереното намерение да окажат помощ. Но професорът отново се овладя бързо и с властен жест им махна да се дръпнат.

— Във всеки случай всеобщото недоверие към хидропониката и други революционни методи за производство на храни фактически няма толкова значение. С увеличаването на населението ние ще се убедим, че гладът е голям рушител на предразсъдъците. Аз... аз... желая вместо това да... да насоча вниманието ви... върху...

Лицето на професора беше мъртвешки бледо.

Внезапно той се строполи. Но преди да падне на подиума, един лекар скочи към него.

След кратък преглед го вдигнаха на носилка за оказване на бърза помощ и го пренесоха в една малка стая за почивка. Той остана в безсъзнание общо два часа и петдесет минути. При първоначалния преглед лекарите не можаха да установят нищо; всички реакции бяха нормални.

Но докато спореха помежду си и извършваха по-сложни проверки на сърцето и мозъка, наставаше бавна и необяснима промяна.

Пигментацията на Райгнер се изменяше. Кожата му провисваше и се покриваше с петна. Тъмната му коса неусетно придобиваше матов кафеникаво-сив цвят, после се прошари, след това се появиха бели нишки. И докато повечето от медиците бяха като парализирани от такова невероятно ускоряване на процеса на стареене, един от по-схватливите направи друго интересно откритие: професор Райгнер бързо отслабваше.

Накрая той се свести. Отначало не можеше да повярва, че е бил в безсъзнание близо три часа. Но фактите бяха неоспорими.

Професор Райгнер се погледна в едно огледало, усмихна се тъжно и рече:

— А сега, господа, моля някой от вас да ми запази място на следващата ракета за Луната.

Помислиха го за луд. Попитаха защо е нужно това. Помъчиха се да го обяснят с връзка между някаква психоматична криза и натраплив подтик да отиде в Лунния град. Професор Райгнер не им даде обяснение. Само повтаряше молбата си с все по-голяма настойчивост.

Накрая се предадоха, но се опитаха да го накарат да си вземе придружител, като изтъкнаха, че е възможен нов пристъп.

Професорът любезно отказа. Нямало да има вече «пристъпи», заяви им той, *знаел* това.

И тъй като престижът му в научния свят беше значителен и никой от лекарите нямаше смелостта да каже какво мислят всички, за професор Райгнер бе запазено място в лунната ракета.

Дори когато пътуваше към космодрума, процесът на стареене продължаваше.

Сивата здрачна светлина на прехода преминаваше като все по-ярка вихрушка през едва мъждеещия сумрак в звездния кораб. Командното табло и целият навигационен отсек като че трептяха бавно между съществуване и несъществуване. На Макс Райгнер не оставаше друго, освен да чака и да се надява.

Но сега имаше нещо по-реално от цялото звездно пътешествие, нещо, което сдържаше напора на безумен смях, почти на път да извърши своя собствен зловещ преход. Съществуваше... връзка; прозрачният образ на Ото Райгнер постепенно стана непрозрачен,

постепенно се облече в илюзорно вещество. Гледайки като хипнотизиран, Макс виждаше, че устните се движат. Не чуваше никакъв звук, но думите проблясваха ясно в съзнанието му.

И изведнъж усети как мисловният поток, двупосочният поток от образи тече между собственото му съзнание и съзнанието на брат му.

Ликът на Ото се стопи в тъмни облаци на обърканост, внезапно пронизани от цял рой въпроси.

Макс предаваше образи на Звездна база 3, на «Пилот 7», издигащ се от Коперник, на идеята на Хагарти за слънчева империя, на цифрите, излизащи от импулсния преобразовател, на самия себе си, когато вкарваше цилиндъра с въглероден окис в спалнята, на своята рушителна обиколка и на пътуването на звездния кораб към прехода.

С отговора си Ото изразяваше разбиране и странно състрадание. После блесна картина със звезди, върху която бе положена голяма въпросителна.

Макс отвърна с изображение на Процион.

Ото излъчваше съгласие. После предаде картина на аудиторията в университета, на себе си на катедрата, на внезапния си припадък.

Макс изпитваше безпокойство и чувство за вина. Ото откликна с увереност и любопитство. Той обикаляше навигационния отсек, оглеждаше звездния кораб, докато Макс лежеше на своята кръгла койка — изтощен, но вече не сам. След малко Ото също легна на една кръгла койка и зачака.

Макс погледна с усилие командното табло. Всичко продължаваше да блещука, все така замъглено. Но му се стори, че стрелката се наклонява към намаляване на скоростта. И изведнъж сивкавото сияние стана нетърпимо. Той затвори очи, но сиянието като че проникваше в тялото му, като че минаваше мъчително през мозъка му.

Сиянието се превърна в непрекъснат тътен — тътен на светлина, избухваща в звездния кораб. Накрая му се стори, че самата маса от лъчиста енергия ще избухне и ще помете всичко.

После изведнъж не остана нищо освен мрак. Странният вълнов свят на прехода образува последната огромна вълна. След това се скъса като опъната докрай струна. И остана само черното необятно пространство, далечният гоблен на звездите и един кораб, който като че ли беше неподвижният център на една бавновъртяща се вселена.

Изтече много време, преди Макс Райгнер да отвори очи. Тогава се изправи, като се олюляваше, взря се, сякаш не вярваше на очите си, във вече плътните очертания на навигационния отсек, и залитна към най-близкия наблюдателен илюминатор.

Съзвездията се бяха преместили леко, но общият вид на небето беше почти същият. Без затруднение различи Бетелгойзе, Алдебаран, Сириус и други.

Точно пред него се намираше странно слънце, бяло и сияйно. Предположи, че то отстои на около двадесет светлинни минути, и се почувствува горд от успеха си. Дори през затъмнения плексиглас то сияеше толкова силно, че беше невъзможно да го гледаш. Не можеше да има съмнение кое е то.

Процион.

Обърна се, видя Ото до себе си и отвори уста да заговори. Думите станаха звуци и изпълниха звездния кораб със своя смисъл.

— Фантастично — каза координаторът Янсен, — просто фантастично; вярвам ви, дявол да го вземе. Всъщност съм принуден да ви вярвам. Иначе... — Той кимна безпомощно и се взря в Ото Райгнер, сякаш всеки момент очакваше професорът да изчезне, но той продължаваше да отпива от неизчерпаемото си кафе.

Намираха се в частния апартамент на Янсен в Лунния град, където сега професорът довършваше разказа си в сравнително удобна обстановка. Дори за краткото време, откакто бе пристигнал на Луната, на външен вид професор Райгнер като че ли бе остарял с още няколко години. Координаторът започна да се чуди дали това е просто от умора, или «процесът» продължава. Ако е второто, колко време ще мине, докато настъпи старостта и умът, и тялото му се изродят едновременно?

Професорът, изглежда, отгатна мислите му.

— Не много дълго — каза той тихо. — Напрежението беше твърде голямо. Обмяната на веществата ми вече се изчерпва. Това беше втората причина, поради която трябваше да бързам да дойда тук.

— А коя беше първата? — запита Янсен бързо.

— Искам да видя завръщането. Така цялата работа ще изглежда завършена.

Координаторът мълча няколко секунди, после каза внезапно:

— Ами планети? Имаше ли планети... или нямахте време за наблюдение?

— Две — отговори професорът. — Макс направи приблизително изчисление и каза, че трябва да са най-малко четири. Успяхме да видим двете с далекоглед.

— Достатъчно близо ли бяха, за да се различат подробности?

— Не. Едната приличаше горе-долу на Марс, но с повече кислород. Подходяща е за развитие на живот. Може дори той да има сложна форма.

Янсен не можеше да скрие раздразнението си.

— Защо е било нужно да се опитва да удари историята по главата с лост? Защо, по дяволите, е вземал решения от наше име?

— Кой... Макс ли? Казах ви какви бяха съображенията му.

— Несериозни. Измислени.

Райгнер се усмихна едва-едва.

— Но за него сериозни. Когато хората разберат подбудите на индивидуалисти като Макс, може би ще бъдат способни да извършат пътешествие до звездите. Но не и преди това, според мен.

— Съгласни ли сте с него?

— Донякъде. Само че съзнавам безполезността на опитите да се сложи спирачка на историята.

Янсен закричи напред-назад.

— Предполагам, че няма съмнение в това... тоест че звездният кораб се е разбил? Да можехме поне да приберем този двигател «Азимов»!

Професор Райгнер пак си наля кафе.

— Още докато разработвахме програмирането за обратния път, Макс вече умираше. Той знаеше това, аз също го знаех. Всички тези усилия се бяха оказали прекомерни за него — не самият преход, а другите неща. Усилието да се реши против волята си да убие единадесет души, да разруши звездната база и накрая напрежението на психопроекцията. Във всеки случай преходът не е работа за сам човек.

— Всъщност той не е умрял, докато сте били там, нали? — настойчиво попита Янсен.

— Това би било невъзможно — каза професорът. — Той ме държеше във властта си. Как можех да остана в материална форма с

направляващ ме мъртвец?

— И затова не сте могли да бъдете свидетел на смъртта му?

— Да. Когато пристъпвахме към обратен преход, Макс беше твърде слаб, за да ме задържи. Аз буквално изчезнах.

— Значи е било теоретически възможно да промени програмата на разбиването — забеляза Координаторът с надежда.

— Но не по време на прехода... и мисля, че това би го убило.

— Но после, ако беше оцелял...

— Ако беше оцелял — прекъсна го професорът уморено, — би било възможно. Но какъв смисъл? Защо да обезсилва собствените си подбуди?

Янсен повдигна рамене.

— Във всеки случай не мога да разбера логиката на цялата тая работа. Само се залъгам със съкровената надежда, че има шанс едно на милион.

Ото Райгнер се изправи и прокара ръка пред очите си. Няколко секунди той като че ли не беше в състояние да се съсредоточи както трябва. После се овладя.

— Време е да се връщаме на Коперник — каза той. — Не искам да закъсняваме.

* * *

Мракът все още беше мракът на междузвездните бездни, ала скоро щеше да настъпи друг мрак, непроницаем, безкраен.

Докато звездният кораб бързо напредваше към прехода, зад него бялото кълбо на Процион започна да сияе с мътночервена светлина. Скоро червенината се засили, разпростирайки се към други звезди и през съзвездията. След малко корабът премина плавно към скорост на сближаване.

Макс Райгнер лежеше безпомощно на кръглата койка, държейки очите си отворени само с крайно физическо усилие. Тъжно се питаше дали ще може да остане жив до прехода.

Образът на Ото вече трептеше, ставаше отново прозрачен. Скоро Макс нямаше вече да бъде в състояние да го задържа. Скоро щеше да

настъпи отново страшната изолация — кратка прелюдия към вечността.

В съзнанието му се въртяха видения и той разбра, че Ото използва мисловния поток, за да го предупреди за предстоящото си заминаване и да запита има ли Макс някакво желание, когато той се върне на Земята — ако изобщо се върне.

Напрягайки се, Макс се помъчи да мисли. Трябва да предаде някакво послание или решение. Но му се струваше, че вече нищо няма значение. Нищо не можеше да му дойде на ум.

Предаде отрицателен отговор, а после поблагодари и се сбогува — всичко това примесено безразборно с видения от детинството, с общи преживявания в един свят, нереален като сън.

Внезапно Ото предаде изображения на Лунния град, после — въпросителна.

Макс почувствува странен порив да се опита да предаде видоизмененията на «Азимов», после се ядоса на слабостта си и разбра, че така или иначе няма време. Подхвърли един безопасен отговор, незаангажиращ отговор: *Кажу ми каквото знаеш.*

Ото отвърна утвърдително. После започна да съставя друг образ. Той остана неясен. Отказваше да се оформи в съзнанието на Макс. Изчезна неузнаваем. Макс чакаше Ото да опита отново. Но втори опит не последва.

Макс обходи с помътен поглед навигационния отсек. Нищо не се виждаше. Само странното блещукане, което бе запомнил.

Само сивата здрачна светлина на прехода.

Инспекционната ракета кръжеше на пет хиляди фута височина над Коперник. От земната светлина дъното на кратера приличаше на гладко езеро.

Безизразният поглед на Координатора се местеше ту към кратера, ту към небето.

— Това е четиринадесетата обиколка — каза той. — А никакъв звезден кораб. Ако има грешка във времето, каква е според вас вероятната ѝ величина?

Професор Райгнер не обърна внимание на въпроса.

— Ще дойде — настоя той.

Но Янсен не споделяше увереността му. След тричасово напрегнато очакване той започваше да се чувства малко измамен.

С въздишка пилотът насочи ракетата по петнадесетата ѝ обиколка, мислейки си колко ли ще продължава така.

И изведнъж звездният кораб се зададе. Всички го видяха в един и същ миг — стрела от светлина, която, завивайки, излизаше плавно от празното пространство. Видим на повече от сто хиляди фута, едва след около две минути той слезе на височината на инспекционната ракета. Звездният кораб мина на пет-шест мили от нея, описвайки бавно дъга, простираща се към северната част на Коперник.

— Всемогъщи боже, готви се да каца! — извика Координаторът. — Карайте след него — заповяда той на пилота — и се спуснете колкото е възможно по-наблизо.

Докато ракетата променяше курса си, вече реещият се звезден кораб зае отлична стойка за кацане.

В това време професорът бе пребледнял като мъртвец, очите му изведнъж се изцъклиха безизразно. После заговори. Гласът се стори познат на Янсен.

Обаче не беше гласът на Ото Райгнер.

— Бъдещето на човека е в космоса, а миналото му принадлежи на земната джунгла. Някой ден той ще се научи да достига звездите без корист. Но едва когато престане да вижда небето като джунгла. Затова именно първото пътуване трябва да завърши с...

Гласът се сниши до шепот и млъкна.

Същевременно блесна ярка светлина.

Янсен се обърна рязко към наблюдателния илюминатор и се взря през него. Звездният кораб висеше неподвижно на хиляда фута над кратера. После като че започна да разтваря огромни венчелистчета от пламък. И за миг заля кратера със светлина. След това нажежените до бяло останки започнаха бавно да падат в лунната тишина.

Когато нямаше вече какво да се гледа, Координаторът се обърна разгневен към Райгнер:

— Е, надявам се, че сте доволен от... — Той се спря. Говореше на мъртвец.

Или, както си рече тъжно, на двама мъртъвци.

Гледаше смаленото тяло, сивото, уморено лице и си мислеше за всичко, изгърпано от Ото Райгнер през трите дни, които му бяха нужни, за да умре.

Накрая пилотът каза:

— Още ли държите да кацна?

— Не, сега вече няма значение.

Пилотът, младеж на двадесет и една години, гореше от любопитство. Той насочи ракетата бавно нагоре и я включи на автоматично управление. После се приближи да погледне трупа.

— Координаторе, какво искаше да каже той... с онова за джунглата в небето?

Координаторът Янсен се засмя дрезгаво.

— Не знаеш ли? Тогава ще ти кажа, момче. Искаше да каже, че всички ние сме просто стадо умни маймуни, че цивилизацията е още съвсем неразвита и че не бива да пъхаме косматите си пръсти дълбоко в пространството.

Пилотът помисли. После рече:

— Лично аз предпочитам да бъда умна маймуна, отколкото луд човек.

Янсен се взря през наблюдателния илюминатор в суровите, отдалечаващи се върхове на Коперник. Той отново се засмя горчиво:

— А имаш ли представа кое какво е?

[1] Хидропоника — отглеждане на култури без почва, във вода с разтворени минерални соли. — Б.пр. ↑

БОБ ШОУ

МАЛЪК СВЯТ

«Ще го направя днес — мислеше си Роби. — Ще обиколя небето днес.» Той се загърна по-добре със завивките, правейки си топла пещера, прилягаща точно към малкото му тяло, и се опита да заспи отново. Още не бе настъпило утрото и в къщата беше тихо, само от време на време от кухнята се чуваше бръмченето на хладилника. Роби усещаше обаче, че решението да обиколи небето бе променило настроението му, че бе позволил на големия и опасен външен свят да наруши спокойствието му и че вече му е невъзможно да заспи. Той стана, отиде до прозореца и дръпна пердетата.

Трите огледала, които улавяха слънчевата светлина, още не се бяха насочили откъм стените на цилиндричната космическа колония, затова навън продължаваше да е съвсем тъмно, само уличните лампи светеха. Съседните покриви се открояваха като силуети върху хоризонталната черна ивица, непросветлена от звезди, известна на Роби като нощно небе, но по-нависоко виждаше сияещите геометрични очертания на улиците в съседната долина. Той се взря в осеяните сякаш със скъпоценни камъни правоъгълници и си представи, че е птица, рееща се над тях в нощния въздух. Тази игра занимава съзнанието му само кратко време — той никога не бе виждал истинска птица, а и въображението му не беше в състояние да схване напълно старите земни понятия «горе» и «долу». Роби дръпна обратно пердетата, върна се в леглото и зачака нетърпеливо утрото...

— Хайде, Роби — повика го майка му. — Време е за закуска.

Той се изправи рязко в леглото, учуден, че след взетото решение все пак е успял да подремне и да се върне в мирния свят на сънищата. През цялото време, докато се миеше и обличаше, Роби се мъчеше да свикне с мисълта, че днес е денят, в който щеше да израсне, да стане пълноправен член на Червените чукове. Когато влезе в светлата кухня и зае мястото си в нишата за закуска срещу баща си и майка си, в съзнанието му все още витаеше чувството за нещо ново и опасно.

Както повечето колонисти, съумели да заживеят доволно на Първия остров, и те бяха спретнати, невзрачни, средни на ръст хора, от ония, които много бързо оставят зад гърба си младостта, но са възнаградени с привидно безкрайна, неизменна зрялост. Мистър Тълис беше инженер по кристалогенетика в работилниците с нулева гравитация, разположени в средата на обърнатия към слънцето сектор на Острова — професия, непонятна за Роби; мисис Тълис пък беше психоложка, специализираща в начините за словесно общуване — професия, която Роби би разбирал, ако майка му разказваше за нея. Когато седна, и двамата го изгледаха укорно.

— Какво ще правиш днес? — попита майката, подавайки му паница с варено жито с мляко.

— Нищо. — Роби гледаше жълтите разпукани зърна и си мислеше: *«Ще обиколя небето.»*

— Нищо ли? — повтори тя, наблягайки на втората сричка, за да може Роби по-добре да схване смисъла на думата. — Това не ми се вижда твърде полезно занимание.

— Училищните ваканции са прекалено дълги. — Макс Тълис стана и посегна за якето си. — Ще закъснея за работа.

Тиа Тълис стана едновременно с него и го изпрати до външната врата; пътом обсъждаха как да се подготвят за гостите си тази вечер. Когато се върна, няколко минути се занимава с вдигането на масата и тъй като явно бе загубила интерес към плановете на Роби, без да каже нищо, изчезна в стаята, която използваше за кабинет. Роби порови зърната, после изпи от паницата студеното мляко с вкус на малц. Огледа за миг кухнята, внезапно загубил желание да излиза навън и да осъществява плановете си за останалата част от деня, но отдавна бе забелязал, че когато майка му работи в кабинета си, в къщата е по-пусто, отколкото когато само той се намира там. Като взе малко бонбони от една купа на перваза на прозореца, той отвори вратата и излезе в задната градина.

Роби често гледаше телевизионните програми, предавани от Земята, затова имаше горе-долу ясна представа как би трябвало да изглежда природната среда, но когато се огледа в тази спокойна лятна утрин, в съзнанието му не се появи чувство на обърканост. Той се бе родил на Първия остров и не намираше нищо необикновено в това, че живее върху вътрешната повърхност на цилиндър от стъкло и метал с

диаметър малко повече от двеста метра и дължина един километър. Колонията беше силно индустриализирана — защото произвеждаше много от компонентите за по-големи, по-усъвършенствувани космически селища, — но имаше и жилищен район, издържащ повече от хиляда семейства. Тази общност, съществуваща в космоса от четиринадесет години, даваше ценни социологически сведения, затова беше запазена непокътната, макар че членовете ѝ биха могли да се преместят в по-нови колонии.

В редицата съседни градини Роби не виждаше нито един от приятелите си, затова изсвири пискливо — таен сигнал, състоящ се от три ноти, измислен от Червените чукове — и седна на една пейка да чака резултата. Изтекоха няколко минути, без да чуе отговорно изсвирване. Роби не се учуди особено. Той бе забелязал, че колкото и строги да бяха нарежданията на главатарите за нощно време, през училищната ваканция Чуковете спяха до късно сутрин. Но в случая закъснението им го ядоса, защото си представяше с какво уважение ще го гледат другите младши членове, когато съобщи, че ще мине през ритуала на приемането в бандата.

Няколко минути дъвка бонбони, после започна да го наляга скука и му хрумна да помоли майка си да го заведе в слабогравитационния парк от външната страна на Острова. Два пъти вече през тази седмица тя бе отхвърляла подобни молби и той предчувствуваше, че и днес отговорът ѝ ще бъде същият. Като избяга от тази мисъл от главата си, Роби се облегна на пейката и впери очи нагоре, съсредоточавайки погледа си върху къщите и градините, които се виждаха «над» него в Синята долина. Разположението на жилищните квартали беше еднакво и в трите долини, така че момчето можа да различи съответната на тяхната семейна къща в Синята долина, а като погледна назад през рамо — и в Жълтата долина. По това време съществуваше временно примирие между Червените чукове и Жълтите ножове, затова вниманието на Роби беше насочено към неприятелската територия, обитавана от Сините светкавици. Той бе запомнил картата, начертана от неговата банда, и поради това можеше да разпознае добре къщите, в които живееха главатарите на Сините светкавици.

Минутите течаха бавно, отегчението и безпокойството му растяха. Той стана и изсвири пак тайния сигнал, този път по-силно. Тъй като не получи отговор, обиколи два пъти градината, за да се

увери, че от прозорците на съседните къщи не го гледат възрастни, после се мушна в прохладното уединение на храстите в долния край на моравата. Когато разрови с ръце ронливата пръст тук-там и намери някакъв малък предмет, увит в пластмасово фолио, в душата му се промъкна чувство на гузно задоволство. Прашките бяха забранени на Първия остров — както и огнестрелното оръжие и всякакви взривни механизми, които са в състояние да пробият херметичната обвивка, — но прашките бяха известни на повечето момчета и някои дори претендираха за историческото право да ги изработват, независимо от всякакви забрани.

Роби опита здравината на ластиците от синтетичен каучук, наслаждавайки се на чувството за сила, което му вдъхваше това просто оръжие, и извади от джоба си «снаряд». В пресятата и стерилизирана почва на Острова нямаше камъчета, но той обикновено събираще подходящи малки и тежки предмети. В случая това беше стъклена запушалка от стара гарафа за уиски, почти със сигурност открадната, която бе купил от едно момиче в училище. Постави я в мешината на прашката, опъна докрай ластиците и след като за последен път провери дали не го следят, изстреля запушалката някъде по посока на жилищния район в Синята долина.

Стъкленият снаряд блесна за миг на слънчевата светлина и се загуби от погледа му.

Роби проследи изчезването му с чувство на дълбоко задоволство. Насладата му се дължеше на това, че бе проявил неподчинение и донякъде си бе отмъстил на своите родители и на всички останали възрастни, които или не му обръщаха внимание, или поставяха безсмислени ограничения в живота му. Освен това беше изпълнен с вярата на всяко десетгодишно момче, че провидението ще насочи «снаряда» право към покрива на колибата, използвана от презряната банда на Сините светкавици. Представи си със задоволство как някое от техните многолюдни сборища изпада в паника и безредие от гръмотевичния трясък точно над главите им.

След малко чу предпазливо изсвирване, което идеше от една от близките градини, и загуби всякакъв интерес към вече невидимия снаряд. Сгъна прашката, зарови я и се завтече да посрещне приятелите си.

Стъклената запушалка, запратена от Роби в небето, тежеше шестдесетина грама и ако той живееше на Земята, тя щеше да измине съвсем късо разстояние във въздуха, преди да падне. Първият остров се завърташе около надлъжната си ос за двадесет и една секунди, като по този начин създаваше на вътрешната повърхност забележимо притегляне, равно на земното притегляне на морското равнище. Градиентът обаче се различаваше напълно от земния — спадаше от максимума до нула на разстояние само от сто метра, което беше и радиусът на цилиндричната конструкция.

През първите етапи от своя полет лъскавият снаряд намали скоростта си горе-долу по същия начин, както би станало, ако се издигаше от повърхността на планетата, но силите, които го забавяха, бързо отслабнаха, позволявайки издигането му да продължи. Всъщност той имаше известна остатъчна скорост, когато достигна безтегловната зона на оста, и като описа широка извивка във формата на буквата 5, се устреми надолу към Синята долина.

И тъй като през времетраенето на полета му космическата колония се бе завъртяла значително, запушалката не можа да падне дори близо до въображаемата цел на Роби.

Алис Лидейн лежеше в затъмнената стая откъм лицевата страна на къщата, притискайки с ръце слепоочията си, когато чу как прозорецът, гледащ към задния вътрешен двор, се разби с трясък.

Една мъчителна минута тя лежа неподвижно, а сърцето ѝ подскачаше и тупаше като мотор, който се тресе, преди да спре. Дълго време, както ѝ се стори, беше убедена, че ще умре, но запъхтяното ѝ, силно ускорено дишане, предизвикано от този страх, постепенно се уравни и влезе в нормален ритъм. Тя стана и като се облягаше на стената от време на време, тръгна към задната част на къщата. Състоянието на спокойствие и решителност, което се бе опитвала да поддържа, се изпари и за миг тя се побоя да отвори вратата на всекидневната. Когато най-после се реши да стори това, устните ѝ затрепериха, защото и последните останки от самообладание се бяха стопили.

Из стаята имаше пръснати парчета стъкло като прозрачни венчелистчета, някои от тях висяха, забили връхчетата си в пердетата, а украшенията бяха изпопадали от масичката до прозореца. Повърхността на масичката беше надраскана, но Алис не виждаше самия «снаряд», вероятно изстрелян от задната градина. Тя гледаше причинените пакости, притискайки кокалчетата на пръстите си до устата, после се втурна към задния вход и рязко го отвори. Както и бе очаквала, нямаше никаква следа от децата, които от месеци я преследваха с такава упорита решителност.

— Вървете по дяволите! — кресна тя. — Това не е честно! Какво съм ви направила? Защо се криете?

Настъпи продължителна тишина, нарушавана само от бръмченето на пчелите в живия плет, после на горния прозорец на съседната къща се появи високата фигура на мистър Чуйков. Алис се уплаши, като го видя, тръшна вратата и се домъкна, залитайки, до стаята, където бе почивала. Отиде до бюфета, взе една сложена в рамка фотография на мъжа си и се вторачи в невъзмутимото, усмихнато лице.

— Върви и ти по дяволите, Виктор! — прокълна го тя. — Нямаше право! Да... никакво право нямаше!

Докато гледаше фотографията, ръката ѝ се мушна в джоба на пеньоара ѝ и се измъкна, държейки издут тук-там лист станиол. Алис сложи снимката на мястото ѝ и откъсна от листа една сребристосиня таблетка. Вдигна малкото яйцевидно топче към устата си, но разколебана не го глътна. От една седмица, по съвета на доктор Кинли, тя постепенно забавяше вземането на първата таблетка с по един час всеки ден. Целта, заветната цел, беше да мине един цял ден без никакъв психотропен препарат. Ако поне веднъж успееше да я постигне, имаше изгледи да успее и по-нататък и накрая да стане отново здрава.

Алис повъртя таблетката между палеца и показалеца си. Знаеше, че днес няма да бъде денят на победата ѝ — децата ѝ бяха попречили. Харолд, който живееше през три врати в същия квартал, или Джийн от къщата на ъгъла, или Карл от съседната улица. С безгрижната жестокост на най-младите те отдавна бяха разбрали, че болестта я прави лесна жертва, и бяха ѝ обявили тиха война. Алис сложи таблетката на езика си, поддавайки се на изкушението да си осигури няколкочасово спокойствие, но изведнъж ѝ хрумна една мъчителна

мисъл. Докато спи, през счупения прозорец във всекидневната ще влизат прах, насекоми и може би дори човеци натрапници. Едно време можеше да спи спокойно в незаключена къща, но оттогава светът и всички населяващи го хора се бяха променили.

Тя извади таблетката от устата си, пусна я в джоба си и отиде да вземе кофа за боклук. Минаха петнадесет минути, докато събере големите парчета стъкло, цял арсенал от крехки кинжалчета, и докато изчисти с прахосмукачката така, че по килима не остана нито едно от лъскавите късчета. Логично погледнато, сега би трябвало да се обади в ремонтната служба и да съобщи за причинените щети, но от една година бе изключила телефона си, тъй като внезапно звънене разстройваше нервите ѝ. По същата причина, макар и незаконно, бе прерязала кабелите на обществения високоговорител. В случая не би ѝ отнело много време да се облече и да отиде до някой телефон в безистена с магазини, но Алис се плашеше от мисълта да напусне така внезапно къщата си, където се чувствуваше в безопасност. Оставаше ѝ само едно: да запуши по някакъв начин счупения прозорец, докато почувствува, че има достатъчно сили, за да го поправи както се полага.

В допълнителната спалня, която Виктор използваше за работилница, намери метален лист, достатъчно широк, за да закрие прозореца, а като претършува набързо лавиците, откри туба с течно лепило. Пренесе тези материали във всекидневната, изстиска малко лепило върху металната рамка на прозореца, намести листа и го притисна. За не повече от минута той се залепи така здраво, че не можеше да го помръдне. Убедена, че безопасността ѝ е отново осигурена, Алис смъкна пердетата, върна се в стаята откъм фасадата и легна на дивана. Слоевите тлъстина, обвили тялото ѝ в течение на една година бездействие из къщи, я бяха затруднили в току-що свършената работа и сега тя дишаше тежко. Остра миризма на нездрава пот изпълваше стаята.

— Върви по дяволите, Виктор! — произнесе тя към тавана. — Нямахте право!

Виктор Лидейн се числеше към петчленния екип, който бе излязъл на обърнатата към слънцето страна на една колония — втори модел, за да монтира параболично огледало, което щеше да служи като допълнителен енергиен източник. Работата вървеше много бързо с оглед на срока за завършване, определен от инженерите политици на

Земята. Както бе подразбрала Алис, един от екипа не се съобразил със стандартната процедура и се заловил да смъква предпазната обвивка на отражателя, преди да я обезопаси напълно. Разкрила се само частица от лъскавата метална повърхност, но когато огледалото случайно се отделило от своята рамка, слънчев лъч прерязал като с нож скафандрите на двама от екипа. И единият от тях бил Виктор Лидейн.

По това време Алис и той живееха вече от шест години на Първия остров. Това бяха хубави години, толкова всепоглъщащи, че Алис бе загубила връзка с малцината си приятели на Земята, и когато управителят на островната колония Лес Джеръм я помоли да остане, тя с готовност се съгласи. Знаеше, разбира се, че социолозите и психолозите се интересуват главно да имат под ръка истинска космическа вдовица, но след смъртта на Виктор всичко ѝ се струваше маловажно. От учтивост тя продължаваше да живее в същата къща, чакаше да се върне обещаната радост и се стараяше да не мисли за суровата пустота на космическото пространство, която започваше само на няколко сантиметра от пода.

Бедата беше... че радостта не се връщаше.

Накрая Алис се примири с неравностоен заместител, приеман под формата на сребристосини таблетки, и сега ѝ беше все по-трудно да прави разлика между двете. Имаше един-единствен начин да възстанови душевното си равновесие: да започне да живее без таблетките, като на първо време мине една седмица без тях, но доктор Кинли и другите, изглежда, не си даваха сметка, че преди всичко трябва да изкараш тоя първи, безкраен, непоносим ден...

Алис се мъчеше да сдържа сълзите на безсилие и отчаяние, тъй като разбираше, че през тоя ден, започнал така злополучно, едва ли щеше да изтрае до обед, без да потърси облекчение. С необикновена яснота в главата ѝ проблесна мисълта, че за някои хора човешките теглила са просто прекомерно големи.

Съобщението на Роби получи отклик, който го изпълни със задоволство.

След първоначалните възклицания на недоверие по-младите членове на Червените чукове млъкнаха и Роби усети, че те вече се

страхуваха мъничко от него. Той се престори на спокоен, когато Гордън Уеб и другите три момчета, които съставляваха Върховния съвет, го дръпнаха настрана да си поговорят. Роби тръгна с тях, като от време на време поглеждаше назад към младшите, и с вълнение установи, че Дейвид, Пиер и Дрю — дори самият Гордън — се отнасяха с него почти като с равен. Те явно се държаха въздържано, понеже той още не бе извършил на дело своя полет, ала Роби остро предвкушаваше какво е да пораснеш и това усещане му се стори много приятно. Питаше се дали родителите му ще забележат промяна у него, когато се прибере вкъщи за вечеря, и дали ще се заловят да гадаят причините й...

— ... реши в коя долина ще слезеш — казваше Гордън. — Жълтата или Синята?

Роби върна мислите си в настоящето и към неприятната необходимост да се покаже достоен за старши член на бандата. Поради примирието с Жълтите ножове няма да бъде толкова опасно да се насочи към техния район, но, от друга страна, едно краткотрайно нахлуване в територията на Сините светкавици ще му донесе повече слава, и то слава, каквато Роби желаше. Слава, почит и признание.

— Синята — заяви той, а после, като си спомни една реплика от някаква телевизионна драма, добави: — Че къде другаде, освен там?

— Браво! — Гордън го потупа по гърба. — Светкавиците ще припаднат. Ще им покажем на какво сме способни.

— Не е зле да се подготви «предизвикателството» на Роби — подхвърли Дрю.

Гордън кимна.

— Следи ли ни някой от Сините?

Пиер извади от джоба си малък телескоп, излезе от сянката на рододендроните и насочи инструмента към жилищния сектор на Синята долина, който се виждаше на височина около шестдесет градуса над ивица небе, през която се забелязваха Земята и Луната, преминаващи на всеки двадесет и една секунди. Тъй като от мястото, където стояха момчетата, до центъра на територията на Сините светкавици разстоянието в повечето пунктове беше по-малко от двеста метра, почти нямаше нужда от телескопа, но той представляваше престижна част от екипировката на Върховния съвет и в такива случаи винаги влизаше в действие.

— Не се вижда неприятел — обяви Пиер след малко и Роби почувствува вълнение, че е в центъра на подобна военна експедитивност.

Гордън направи с ръце фуния, допря ги до устата си и закрещя разпорежданията си на стоящата нащрек група младши членове:

— Разпръсни се по-далеч оттук! Отклони вниманието на врага!

По-малките момчета закимаха покорно и поеха през добре поддържания малък парк към домовете си. Роби беше разочарован, че те няма да присъствуват, за да видят полета му, но разбираше колко е благоразумно, че Гордън взема предпазни мерки. Освен риска да вдигнат в тревога Сините светкавици имаше и по-непосредствена опасност: да привлекат вниманието на възрастните в своята долина.

Той отиде с членовете на Съвета в дома на Дейвид, където за щастие нямаше никого, защото родителите му бяха на работа, и известно време прекараха в приготвяне на «предизвикателството». То представляваше голям лист хартия, който Роби украси с кръстосани чукове, нарисувани с червено мастило. В долната част на листа, с печатни букви, изкривени така, че да приличат на готически, Роби написа посланието: СЪР РОБИ ТЪЛИС, ДЖЕНТЪЛМЕН-ВОИН НА ЧЕРВЕНИТЕ ЧУКОВЕ, ПРАЩА СВОИТЕ ПОЗДРАВИ. Когато мастилото изсъхна, сгъна листа, пхна го в празен буркан от туршия и — като върховна обида за Сините светкавици — го уви в червен парцал.

Тази работа отне на Роби повече от очакваното време и едва я бе свършил, когато пристигна служителката от комуналната служба да донесе обеди на Дейвид. Това накара другите момчета да прекъснат работа и да се пръснат по домовете си. Роби не беше гладен, но си отиде вкъщи както винаги, за да не създаде впечатление, че става нещо необикновено. Той реши да пази загадъчно мълчание по време на обеди и тъй като мислите на майка му бяха заети със сутрешната ѝ работа, почти не завързаха разговор. Къщата беше изпълнена с прохладен покой, който като че ли щеше да продължи вечно.

С чувство на облекчение Роби привърши яденето и се върна в слънчевия свят на другарството и съзаклятничеството, който той обитаваше заедно с другите момчета от квартала. Гордън, Дейвид, Пиер и Дрю го чакаха на един ъгъл на парка и щом се приближи, по сериозните им лица позна, че се е случило нещо. Пиер, най-високият

от дружината, изучаваше тревожно околността, като от време на време се спираше, за да огледа с телескопа си някой подозрителен обект.

— Дядо Минти ни забеляза — обясни Гордън на Роби. — Мисля, че ни следи.

— Значи ли това, че не мога...

— Няма как! — Лицето на дванадесетгодишния Гордън показваше решителността, благодарение на която бе станал главатар на Червените чукове. — Ей сега ще видим сметката на това дърто плашило. Елате.

Роби стисна още по-силно «предизвикателството», скрито в джоба на якето му, и забърза след Гордън. Порази го явното и пълно безстрашие на по-голямото момче пред един от най-силните врагове на бандата. Господин Минтоф беше първият и единствен пенсионер в Червената долина. «Трябва да е изключителен човек, щом са му позволили да се пресели на Първия остров на стари години» — помисли си Роби, но сега старецът живееше самотно и не вършеше почти нищо друго, освен да патрулира из квартала като неофициален полицай. Въпреки че изглеждаше грохнал и ходеше с помощта на метален бастун, той умееше да отгатва какво става в главите на Чуковете и да се появява неочаквано в най-подходящи моменти.

Под водачеството на Гордън дружината стигна до края на Централната улица и момчетата се скупчиха така, че да бият на очи, с което даваха да се разбере, че подготвят някаква пакост, до момента, когато видяха господин Минтоф да се задава откъм парка. Оставиха го да дойде по-близо, после се разпръснаха, като всеки пое по свой отделен таен път към другия край на улицата, където отново се събраха. Минаха цели двадесет минути, докато прегърбеният господин Минтоф ги настигне. Точно преди да се приближи на такова разстояние, че да може да ги чува, те изчезнаха както преди, скриха се в гъстия храсталак на Червената долина и се събраха отново на първоначалното място да чакат преследвача си. Започнала бе втората фаза на битката.

Роби беше уверен, че най-много до един час дядо Минти ще бъде принуден да се признае за победен, но старецът проявяваше упорита решителност и чак късно следобед видяха, че той се отказва от преследването и завива в страничната улица, където живееше. Почакаха още известно време, за да се убедят, че вече няма опасност, и

сърцето на Роби заби силно, като разбра, че всички приготовления са завършени и е време да предприеме своя полет...

Страничната стена на долината бе построена от гладка сплав без шевове и имаше надвиснала част, предназначена да пречи на изкачването по нея. Първият остров обаче беше изкуствена среда и като такъв зависеше от сложни технически системи за поддържане на различните му функции. Системите бяха конструирани така, че да бъдат колкото е възможно по-незабележими, и повечето колонисти дори не знаеха, че те съществуват, ала децата притежават силен усет, с помощта на който долавят всички подробности в заобикалящата ги среда, и това често озадачава възрастните. Роби и четиримата му другари се насочиха точно към мястото, където редица водопроводни тръби и вентили улесняваха изкачването до средата на стената, а когато стигнеха до върха, можеха да се хванат за един измервател на налягането, инсталиран от друга група техници. Роби знаеше, че ако се спреше и се замислеше какво върши, щеше да загуби кураж, затова се закатери по стената без колебание и бързо се промъкна до външната греда, където никой от неговата долина не можеше да го види. След като провери, че «предизвикателството» му е на безопасно място в джоба, обърна се и се спусна върху стъклената повърхност, простираща се под него.

И вселената се приготви да го погълне.

Когато погледна в шеметните дълбини на пространството, Роби замръзна със сковани от страха мускули. Големият, извит прозорец, който разделяше две от долините на Острова, приличаше на цистерна, пълна с черна течност, среда, през която летяха звезди, планети, синята Земя, Луната, наглед миниатюрни модели на други колонии — всички движени от въртенето на неговия свят. Огромното плоско огледало на близко разстояние зад стъклото ни най-малко не намаляваше страшното зрително впечатление — то създаваше празнини, чувство за дълбини в дълбините, когато по краищата му ту се появяваха, ту изчезваха ярки предмети. Хаотичният калейдоскоп се допълваше от бързо преминаващи изображения на втория цилиндър на Първия остров, на наклонените му огледала, които от време на време обливаха Роби с изхвърлени нагоре потоци бяла светлина.

Той се отдръпна от бездната, мъчейки се да си поеме дъх, с изкривено от ужас лице. Нещо от джоба му падна със звън върху

металната греда. Роби погледна надолу, видя капака на буркана от туршия, в който беше неговото «предизвикателство», и изпъшка силно, като разбра, че връщане назад няма. Спусна се до най-долния ръб на гредата, стъпи на почти невидимата стъклена повърхност и се впусна в полета си из небето.

Стената на Синята долина беше на по-малко от сто метра разстояние, но когато Роби се понесе над празното пространство, стори му се, като че тя се отдалечава злорадо, удължавайки мъченията му. С всеки скок над титаниевия венец на някоя колона настъпваше кошмарен миг, в който беше сигурен, че няма на какво да стъпи от другата страна и че ще падне с писък в безкрайния мрак. А когато наближи средата на полета си, Роби се натъкна на едно ново и още по-смущаващо явление — слънцето се бе появило точно под краката му. Неговата отразена светлина блестеше нагоре около Роби, заслепяваше го и предизвикваше чувство на объркване, стигащо до гадене. Той продължаваше да тича, но започна с всеки дъх да хълца болезнено и пристъпите на световъртеж заплашваха да го запокитят надолу.

Изведнъж пред него се изпречи стената на Синята долина, пресечена от сенките на една решетеста ограда. Той измъкна стъкления буркан от джоба си, захвърли го над стената и се обърна, за да поеме обратно към дома си, но с вече отмалели нозе.

Роби се насочи към средата на прозореца, към средата на фонтана от златен огън, преди да се строполи. Беше се извъртял настрана, здраво стиснал очи, придръпнал колене до брадата си, и незрялото му същество летеше стремително, отдалечавайки се от извънтробния свят.

— Почакайте за момент, господин Минтоф.

Лес Джеръм остави слушалката на бюрото, взе бинокъла и се приближи до прозореца. От своя кабинет високо върху външната стена на Острова виждаше почти цялото устройство на колонията. Отсрещната стена беше в центъра на зрителното му поле и от нея се разклоняваха три населени долини, пресечени от три еднокилометрови прозрачни ивици. Той насочи мощния си бинокъл към ивицата между Червената и Синята долина, постоя за миг неподвижен, после вдигна телефона.

— Виждам го, господин Минтоф — каза той. — Точно до Тридесет и втора рамка. Добре, обадете се на майка му. И благодаря за предупреждението — ей сега ще смъкнем оттам малкия палавник.

Джеръм затвори телефона и натисна копчето на диафона, по който щеше да се свърже с началника на службата за поддържане.

— Франк, на стъклото се е заклешил някакъв хлапак. Да, на Първи транспарант, точно зад рамка 32. Прати някого да го измъкне, нареди да отиде и лекар — хлапакът ще има нужда от някаква инжекция за успокоение.

Като се върна на прозореца, Джеръм се облегна на перваза и впери очи в странния затворен свят, който бе обикнал въпреки всичките му недостатъци и чудатости. Той трябваше да вземе решение, и то бързо. Строго погледнато, положението на момчето там, на стъклото, не беше опасно, така че служебно нямаше основание да затваря огледалата преди определения час. И трите огледала трябваше да се приберат едновременно, за да се запази симетричната динамика на Острова, което значеше да настъпи всеобщо затъмнение — а имаше много колонисти, които се противопоставяха енергично на такова нещо. Щяха да заваят оплаквания, някои — от влиятелни хора, ала Джеръм беше добросърдечен човек с две деца и се измъчваше от мисълта, че едно малко момче се е заклешило на стъклото и виси в пространството.

Колкото по-скоро осигуреше нещо като солидна опора под краката на момчето и го прикриеше от безкрая, толкова по-голяма възможност имаше младият авантюрист да се измъкне от критичното положение, без да увреди личността му. Джеръм вдигна рядко употребявания червен телефон, който щеше да предаде гласа му до всеки дом, до всяка служба и работилница на Първия остров.

— Говори Джеръм, управителят на колонията — започна той. — Няма причина за тревога, но за малко ще затворим огледалата. Затъмнението ще бъде по възможност кратко и, повтарям, няма причина за тревога. Извинявам се, ако съм ви причинил безпокойство. Благодаря ви.

След това Джеръм се свърза с техническата служба и предаде нареждането, в резултат на което слънцето в неговите владения щеше да залезе преждевременно.

В затъмнената стая откъм лицевата част на къщата, в средата на Синята долина, Алис Лидейн внезапно се събуди.

Часове наред тя се бе носила по повърхността на съзнанието и ту потъващо в неспокоен сън, когато душевната борба изчерпваше нервната ѝ енергия, ту изплуваше отново, но се чувствуваше поизтощена от всякога. Както ставаше обикновено в такъв ден, тя нямаше представа кое време е. Стана, подръпна леко пердетата и видя, че навън е нощ.

Неуверено бръкна в джоба на пенъоара си: първата таблетка за деня се намиреше там. Лепнеше при пипане. Задържа малкото яйцевидно топче няколко секунди на дланта си, после го пусна на пода.

Върна се на дивана и легна. Знаеше, че е още много рано да се поздрави за победата си — но щом бе успяла да изкара един ден без външна помощ, нищо не ѝ пречеше да изкара и следващите. Във всеки случай нямаше нищо непреодолимо...

Сънят, който облада Алис почти веднага, беше дълбок, дълъг и без съновидения, за разлика от предишните ѝ леки дремки. Такъв сън, от какъвто се нуждаят воините на живота, за да се подготвят за утрото и за ярката слънчева светлина.

ЕРИК ФРАНК РЪСЕЛ

ПОЧАКАЙМАЛКОВЦИТЕ

Той крачеше към Командировъчния отдел със спокойна увереност, породена от продължителна служба, богат опит и висок ранг. Едно време, когато го повикваха заповеднически в този отдел, той се чувствуваше малко нервен, точно както се вълнуваха днешните румени младоци. Но това беше много, много отдавна. Сега вече беше побелял, с бръчки около ъгълчетата на очите, със сребърни дъбови листа на пагоните. Бе чул, видял и научил толкова много, че беше загубил способността си да се учудва.

Маркам щеше да му възлага някаква трудна задача. Такава беше работата на Маркам: да се рови в бъркотия от лаконични, тенденциозни, изопачени или чудати доклади, да отбира крещящите проблеми и да ги стоварва направо върху гърба на човека, който се случеше да се върти наоколо и когото смяташе годен да ги реши. Едно можеше да се каже в полза на този подход: жертвите му често си имаха ядове, трудности или пък ги понижаваха, но поне никога не скучаеха. Проблемите бяха необикновени, решенията — понякога фантастични.

Когато се приближи, вратата регистрира телесната му топлина и се отвори с безмълвна експедитивност. Той мина през нея, седна на един стол, втренчи се равнодушно в едрия човек зад бюрото.

— Аха, капитан Лий — произнесе Маркам приветливо. Той порови някакви листа, подреди ги, прегледа най-горния. — Имам сведение, че прегледът на «Гръмовец» е завършен, екипажът е свикан и всичко е готово за полет.

— Тъй вярно.

— А сега ето задача за теб. — На лицето на Маркам се изписа зловещата усмивка, която неизменно съпровождаше такова съобщение. След като толкова години бе чел какво става впоследствие, той си бе вътълпил, че всички задачи са забавни, освен ако не влекат със себе си кръвопролитие. — Надявам се, че си готов и очакваш с нетърпение нов рейс?

— Аз съм винаги готов — отвърна капитан Лий. Той бе надживял нетърпеливото очакване още преди две десетилетия.

— Тук е последната пратка от разузнавачески доклади — продължи Маркам, като махна пренебрежително с ръка. — Знаеш какви са. Сбити до максимум и в някои случаи малко налудничави. Щастлив ще бъде денят, когато получим доклад, съставен с научна задълбоченост.

— Такова нещо може да получите само от квалифициран човек — забеляза Лий. — Разузнавачите не са учени. Те са чудаци, които бродят из най-затънтените краища на космоса и в пълна самота, само със собствената си компания. Скитници, обучени за пилоти, готови да отидат където и да е, да хвърлят бегъл поглед и да кажат какво са видели. Такива хора са полезни и необходими. Недостатъците им могат да се изкупят от тях, които поемат щафетата след тях.

— Точно така — съгласи се Маркам подозрително бързо. — Именно тук искаме ти да поемеш щафетата.

— За какво става въпрос този път?

— Разполагаме с последното донесение на Бойдъл, предадено чрез няколко релейни станции. Той се е залутал някъде из пущинаците. — Маркам раздражено потупа хартията. — Този разузнавач специално е известен като Бойдъл Бъбривеца, понеже е всякакъв друг, само не и такъв. Служи си с думите така, като че му струват по петдесет долара парчето.

— Значи не е казал достатъчно? — попита Лий с усмивка.

— Достатъчно ли? Та той не ни казва почти нищо! — Маркам изсумтя изразително. — Осемнадесет планети му сложени като на табла, а дори десетина думи не е обелил за всяка от тях. Открива общо осемнадесет планети в седем неизследвани досега системи, а резултатът не заема и половин страничка.

— Няма време за повече, щом се движи с такава бързина — осмели се да каже Лий. — Човек не може да напише книга за някакъв свят, ако не е живял известно време там.

— Може и да е така. Но тези смахнати разузнавачи биха могли да си вършат работата по-добре и време е да им се каже това. — Той посочи назидателно с пръст. — Погледни този пункт. За единадесетата планета, която е посетил. Нарекъл я е Пулок вероятно заради някакво

налудничаво хрумване. В доклада си употребява точно четири думи: «Вземете я и честито.» Какво разбираш от това?

Лий обмисли внимателно въпроса.

— Обитаема е за човеци. Няма съпротива от страна на местното население, нищо не ни пречи да си я присвоим. Но според него не заслужава да я владеем.

— Защо, човече, защо?

— Не зная, не съм бил там.

— Бойдъл знае причината. — Маркам пофуча малко и продължи: — А е длъжен да я каже точно и ясно. Не бива да оставя някаква загадка да виси във въздуха като лоша миризма дявол знае откъде.

— Сигурно ще я обясни, когато се върне в щаба на сектора си.

— Дотогава може да минат месеци, дори години, особено ако успее да се снабди с гориво и резервни схеми от далечни бази. Тия разузнавачи не признават никакви разписания. Пристигат когато пристигнат, връщат се когато се върнат. Галактически чергари — за такива обичат да се смятат.

— Предпочели са свободата — подхвърли Лий.

Без да обръща внимание на тази забележка, Маркам продължи:

— Във всеки случай проблемът с Пулок е второстепенен, с него може да се занимае някой друг. Ще го дам на някого от младите; ще обогати опита му. По-сложните и може би по-опасни бъркотии са за по-стари като теб.

— Казвай, без да го усукваш.

— Четиринадесета планета по списъка на Бойдъл. Той я е кръстил Етерна, но не ме питай защо. Шифрованата формула, която е вписал срещу името ѝ, е $0^{(1.1)}.7$. Това значи, че можем да живеем на нея без специална екипировка, че е планета от земен тип с една десета по-голяма маса и населена от разумни същества с по-различни умствени способности, но теоретически еднакви с нашите. Нарича тези същества «почакаймалковци». Изглежда, лепва на всяко нещо и на всекиго първото име, което му дойде на ум.

— Какви сведения дава за тях?

— Ха! — каза Маркам, като направи гримаса. — Една дума. Само една дума. — Той помълча, после я изрече: — Непокорими.

— А?

— Непокорими — повтори Маркам. — Дума, която не трябва да съществува в езика на разузнавачите. — Тук той кипна, отвори рязко едно чекмедже, извади някакъв бележник и надзърна в него. — До последните изследвания са открити, картографирани, регистрирани четиристотин двадесет и една планети. Сто тридесет и седем се смятат подходящи за човешки живот и на тях са настанени големи или малки групи заселници. При това са овладени шестдесет и две чужди форми на живот. — Той прибра бележника. — А там някъде в мрака един бродещ насам-натам скитник избира дума като «непокорими».

— Според мен възможно е само едно разумно обяснение — подхвърли Лий.

— А именно?

— Може наистина да са непокорими.

Маркам не вярваше на ушите си.

— Ако се шегуващ, капитане, това е лоша шега. Някои може да я сметнат за бунтарска.

— А ти можеш ли да измислиш друга, по-убедителна причина?

— Не е и нужно. Аз те пращам там да я откриеш. Великият съвет поиска изрично тази задача да се възложи на теб. Смята, че щом някакви още неизвестни чуждоземци са способни да уплашат един от нашите разузнавачи, значи трябва да ги изучим по-задълбочено. И колкото по-скоро, толкова по-добре.

— Нищо не показва, че действително са уплашили Бойдъл. Ако е било така, той щеше да каже повече, много повече. Единственото нещо, което би го накарало да се разбъбри, е истинска, първокласна заплаха.

— Това е чисто хипотетично — каза Маркам. — На нас не ни трябва догадки. Нужни са ни факти.

— Добре.

— Обърни внимание на някои други факти — добави Маркам. — Досега не е имало форма на живот, която да е могла да ни се противопостави. Не виждам как е възможно някой да ни се противопостави. Всички същества с капчица разум скоро разбират кой им дава хляба и маслото, ако изобщо ядат хляб и обичат масло. Щом отидем там и вложим ума си, а те осигурят работната ръка, което е от изгода за двете страни, скоро самите чуждоземци започват да се чувствуват така добре, че няма защо да се оплакват. Ако тайфа

уимпоти от Сириус се трепят цял ден в нашите мини, а после се прибират със собствените си хеликоптери в домове, каквито прадедите им никога не са притежавали, от какво има да се оплакват?

— Не разбирам целта на лекцията ти — каза Лий хладно.

— Искам да изтъкна, че със сила, безпощадност, доводи, убеждаване, наставления и примери, с призив към благоразумие или с друга подходяща за обстоятелствата тактика можем да овладеем и да използваме всяка форма на живот в космоса. Тази теория прилагаме от хиляда години — и лава резултати. Доказали сме, че дава резултати. Накарали сме я да дава резултати. Изпуснем ли я веднъж и признаем ли се за победени, свършено е с нас. Ще паднем, а ще изчезнем ведно с всички други изчезнали орди. — Той избута книжката си настрана. — Един разузнавач се е признал за победен. Той трябва да е луд. А лудите може да предизвикат тревога. Великият съвет е разтревожен.

— Значи от мен се иска да намеря успокоителен сироп?

— Да. Отбий се при Париш в картографския отдел. Той ще ти даде координатите на това бунище Етерна. — Маркам се изправи и протегна пълната си ръка. — На добър път и благополучно кацане, капитане.

— Благодаря.

«Гръмовежец» висеше в балансирана орбита, докато екипажът му разглеждаше новия свят, плаващ под него. Това беше Етерна, втората планета на слънце, много подобно на нашето. В това отделно семейство влизаха общо четири планети, но само втората приютяваше живот в забележима форма.

Етерна представляваше красива гледка, голямо синьо-зелено кълбо, блеснало на дневната светлина. Континентите ѝ бяха по-обширни от земните, океаните ѝ — по-малки. Не се виждаха големи планински вериги, нито заснежени върхове, ала езерата и реките бяха многобройни. Речните басейни се намираха сред обрасли с гъсти гори възвишения, които нагъваха голяма част от повърхността и оставяха малко равнинни пространства, Слоевете облаци висяха над сушата като разхвърляни валма памук, малки по площ, пръснати нашироко, но гъсти, обемисти и многобройни.

През мощни бинокли се виждаха градове и също повечето разположени на поляни, около които безброй дървета се спущат към реките. Имаше също тесни, криволичещи пътища и тънки, паякоподобни мостове. Между по-големите градове се точеха неясни черти, навярно железопътни линии, но от такова разстояние не личаха достатъчно подробности, които да показват истинското им предназначение.

Паскоу, социологът, свали бинокъла от очите си и каза:

— При положение че нощната страна е много сходна с дневната, смятам, че общата им численост е не повече от сто милиона. При това изхождам от изследвания на други планети. Когато преброиш граховите зърна във всеки буркан от голяма и разнообразна сбирка, можеш да правиш доста точни предположения. Най-много сто милиона.

— Малко са за планета с такива размери и плодородие, нали? — попита капитан Лий.

— Не непременно. В далечното минало и ние не сме били повече. А погледни ни сега.

— Значи изводът е, че тези почакаймалковци са сравнително млада раса?

— Възможно е. От друга страна, може да са стари, изкуфели и да измират бързо. Или пък се размножават бавно и естественият им прираст не е голям.

— Аз не поддържам теорията за измирането — обади, се Уолтърсън, геофизикът. — Ако са били някога много по-многобройни, отколкото са сега, на планетата все още щяха да личат белези от това. Едно огромно, културно наследство оставя следи за векове. Помните ли онова място на някогашен град, което открихме на Херкулес? Дори туземците не го знаеха, тъй като следите му се виждаха само от значителна височина.

Послужиха си пак с биноклите, потърсиха поне слаби признаци на ред в обширните горски масиви. Такива признаци не се виждаха.

— Или съществуват отскоро, или бавно се размножават — заяви Паскоу. — Такова е мнението ми, ако то изобщо струва нещо.

Взирайки се намръщено в синьо-зеленото кълбо, Лий каза мрачно:

— Според нашите изпитани в космоса стандарти свят със сто милиона жители е слаб. Едва ли е достатъчно силен да уплаши някой дребен бюрократ, а камо ли да разтревожи самия Съвет. — Той се обърна и повдигна въпросително вежди, когато до него се приближи един свързочник. — Какво има?

— Радиограма от Сектор Девет, сър.

Като разгъна съобщението, Лий видя, че е надлежно дешифрирано, и го прочете гласно.

19.20. От Земята Щаб на отбраната до командира линеен кораб «Гръмовец». Лекият кръстосван «Пламък», командир лейтенант Малори, прехвърлен вашия район за изследване Пулок. Двадесета ескадра тежки кръстосвачи готова Арлингтънския космодрум, Сектор Девет. С настоящето ви упълномощаваме да повикате въпросните сили и да поемете командването само при неотложна нужда. Команд. Операт, отд. ЩО. Земя.

Лий прибра съобщението в папката си, повдигна рамене и рече:

— Май не им се ще твърде да рискуват.

— Да — съгласи се Паскоу малко язвително. — Затова са струпали подкрепления достатъчно близо, за да могат да бъдат повикани, но твърде далеч, за да имаме някаква полза от тях. «Пламък» не може да стигне дотук за по-малко от седем седмици. Корабите в Арлингтън не могат да изминат това разстояние за по-малко от деветнадесет-двадесет седмици дори при свръхскорост. Дотогава ще ни опекаат, ще ни изядат, ще се оригнат и ще ни забравят.

— Не разбирам защо е всичката тази нервност — възнегодува Уолтърсън. — Тоя разузнавач Бойдъл пристигнал и си заминал, без да загуби ядивните си части, нали така? Където може да отиде един, могат да отидат и един милион.

Паскоу го изгледа със съжаление.

— Самотен пришълец рядко уплашва някого. В това именно е предимството на разузнавачите. Спомнете си за Реми 11. Някой си Джеймс го открива, слиза там, сприятелява се, става побратим, накрая излита сред приветствия и сърдечно «на добър път». После пристигат

три кораба с бойци, униформи и оръдия. Това местните жители вече не могат да преглътнат. Според схващанията на ремийците такава количество представлява критична маса. Резултат: Ремийската война, която — ако помните историята — била дълга, скъпа и ожесточена.

— Аз помня историята достатъчно добре, за да не забравям, че в ония първобитни времена са използвали тъпоглави космически шурмоваци и са нямали специално подготвени хора за свързка — възрази Уолтърсън.

— Все пак, каквото се е случило някога, може пак да се случи.

— Тъкмо това е проблемът ни в момента — подхвърли Лий. — Дали като видят линеен кораб, дълъг една миля, няма да предприемат нещо, което непременно ще завърши със значително кръвопролитие? Не е ли по-добре да рискувам екипажа на една спасителна ракета, за да мине запознаването по-гладко? Защо Бойдъл не е бил малко по-обстоен! — Той прехапа ядно долната си устна, вдигна слушалката на диафона, натисна копчето на радиокабината. — Има ли някаква вест от Бойдъл?

— Не, капитане — отговори нечий глас. — Сектор Девет също не мисли, че ще има. Току-що съобщиха, че не отговарял на техните сигнали. Смятат, че е вече извън обсега им. Последната следа, която имат от него, показва, че излиза извън пределите на качествената радиовръзка.

— Добре. — Лий тресна диафона, взря се през илюминатора. — От седем часа чакаме. Нищо не се е показало поне да ни хвърли поглед. Не можем да открием никакви признаци на вълнение там долу. Следователно със сигурност може да се предположи, че изобщо нямат кораби, а може би дори и елементарни самолети. И не следят организирано небето. Не са напреднали в нашия смисъл на думата.

— Но е възможно да са напреднали в някакъв друг смисъл — забеляза Паскоу.

— Тъкмо това си мисля и аз. — Лий направи нетърпелив жест. — От толкова време висим тук, че всеки телескоп е в състояние да ни забележи. Ако са способни да реагират със сила, досега щяхме да разберем това с печални последици за нас. Не съм склонен да изпитвам почакаймалковците за сметка на няколко души в невъоръжена спасителна ракета. Ще слезем със самия «Гръмовец»

и да се надяваме, че ще бъдат достатъчно благоразумни да не си покажат рогата.

Като забърза напред към главната командна кабина, той даде необходимите разпореждания.

Мястото за кацане беше на върха на една гола скала на девет мили южно от някакъв голям град. По-подходящо място не можеше и да се намери. Разполагането на голям тонаж върху една миля дълго пространство не повреждаше ничия собственост или реколта, почвата беше достатъчно здрава, за да не се разоре под тежестта на кораба, леката височина осигуряваше стратегическо предимство на оръдията на «Гръмовержец».

Въпреки близостта си градът не се виждаше, тъй като го скриваха изпречващите се възвишения. През долината минаваше тесен път, но нищо не се движеше по него. Между пътя и подножието на скалата бе прокарана двойна железопътна линия с ширина около двадесет инча и с плоски релси от сребрист метал. Релсите нямаха клинове или траверси и, изглежда, се държаха здраво на място благодарение на това, че бяха вградени в дълги непрекъснати ивици от бетон или някакъв друг каменоподобен материал.

«Гръмовержец» замря — дълъг, чер, зловещ силует със затворени люкове и отворени оръдейни кули, докато Лий се взираше замислено в железопътната линия и чакаше обичайното обаждане от измервателната лаборатория. То дойде след малко. Диафонът извъня, той отговори, чу гласа на Шалом:

— Въздухът може да се диша, капитане.

— Знаехме предварително това. Нали го е вдишвал разузнавач, без да падне мъртъв.

— Вярно, капитане — съгласи се Шалом търпеливо. — Но вие поискахте анализ.

— Разбира се. Защото не знаехме колко време е бил Бойдъл тук. Дали един ден, или една седмица. Във всеки случай недостатъчно. Сигурно след месец-два си е вдигнал чукалата. Поради краткото си посещение е избягнал продължително кумулативно въздействие. А ние искаме да разберем дали тази атмосфера е винаги безвредна.

— Напълно безвредна, капитане. Доста богата е на озон и аргон, но иначе е много подобна на земната.

— Добре. Ще отворим и ще пуснем хората да се разтърчат.

— Има и нещо друго интересно — продължи Шалом. — Предварителните наблюдения ни отнеха седем часа и двадесет и две минути. За това време надлъжното преместване на избрана екваториална точка възлизаше приблизително на три десети от градуса. Това значи, че планетата се завърта около оста си горе-долу за една земна година. Дните и нощите ѝ траят по около шест месеца.

— Благодаря, Шалом. — Лий прекъсна връзката, без да се учудва, натисна друго копче, нареди на Бентли в, главното машинно отделение да задействува електрическите люкове. После се превключи на лейтенант Хардинг, командуща сухопътните сили, разреши на една четвърт от хората му да излязат да се пораздвижат, при условие че ще бъдат с оръжие и ще стоят в непосредствения обсег на корабните оръдия.

След това завъртя пневматичното си кресло към люка, вдигна крака с токове, оперни о една издатина на стената, и започна тихомълком да съзерцава чуждоземния пейзаж. Уолтърсън и Паскоу сновяха из помещението с неспокойния вид на хора, които сякаш чакат горящ фитил да стигне до хипотетично буре с барут.

Шалом телефонира пак, съобщи данни за гравитацията и магнитното поле, изключи. Няколко минути по-късно се обади още веднъж с подробности за влажността на атмосферата, барометричните колебания и радиоактивността. Явно пет пари не даваше какво се мъти отгатак хълмовете, щом то не се отбелязва на неговите измервателни уреди и екрани. За него не можеше да съществува реална опасност, без да я предизвести поклащане на стрелка или светлинен сигнал.

Навън двеста души се спуснаха шумно по ръба на скалата, стигнаха до мека зелена морава, която не беше трева, а нещо подобно на ниска, силно сплъстена детелина. Там ритаха топка, бореха се, играеха на прескочикобила или просто лежаха, изпънати с цял ръст на тревната площ, гледаха небето, печаха се на слънце. Една малка група се разходи половин миля до безшумната железопътна линия, огледа я, повървя по релсите ѝ с разперени ръце, олюлявайки се и залитайки като въжеиграчи.

Слязоха и четирима от хората на Шалом, двама от които мъкнеха кофи и лопати като деца, отпразвили се към морския бряг. Трети

носеше насекомоловка. Четвъртият — сцинтилоскоп. Първите двама изкопаха детелина и пръст, изкачиха ги на кораба за анализ и преброяване на бактериите. Насекомоловецът тръсна кутията си и заспа до нея. Сцинтилоскопистът закрачи внимателно в зигзаг около подножието на скалата.

След два часа свирката на Хардинг повика обратно ленивците, които се отзоваха с неохота. Те се провряха отново в гигантската бутилка, която ги приютяваше вече от толкова време. Излязоха други двеста, изпълниха същите фокуси, включително и въжеиграческия номер на релсите.

Когато и тази група се наслади на своята доза свобода, звънците на столовата известиха, че обедът е готов. Екипажът се нахрани, след което първата смяна наляга по койките си и се унесе в незапомнено дълбок сън. Трета свободна група залудува по моравата. Неуморният Шалом предаде новината, че девет вида буболечки колкото бълхи чакат да се представят на ентомолога Гарсайд, когато този достопочтен джентълмен благоволи да се измъкне от леглото.

След като и четвъртата, последна част от екипажа се прибра от двучасовата си забава, на Паскоу му дойде до гуша. Той беше с подути от безсъние очи, разочарован, че любопитството му е останало незадоволено.

— Повече от седем часа чакане в небето — оплака се той на Лий — и още осем тук долу. Това прави общо повече от петнадесет часа. Каква е ползата?

— Ползата е, че хората получиха крайно необходимата почивка — смъмри го Лий. — Първото задължение на командира е да помисли за хората си, преди да мисли за някакъв външен проблем. Не може да има истинско разрешение на трудно положение, ако няма и средство за неговото прилагане. Хората са това средство, и то повече от кораба или която и да е негова част. Хората могат да строят кораби, но корабите не могат да произвеждат човеци.

— Добре де. Свършиха разходката си. Освежиха се и духът им се повдигна според най-разумните психологически правила. А след това?

— Ако не излезе нищо, ще могат поне да си отспят. Първата смяна вече хърка дружно, та пушек се вдига. Другите две смени също имат на свой ред това право.

— Но това значи да бездействуваме още осемнадесет часа — протестира Паскоу.

— Не непременно. Почакай малковците може да пристигнат всеки момент в неопределим брой, с неизвестни намерения и с неизвестни средства за прилагането им. В такъв случай всеки ще си има главоболия и може да ни се отвори работа за цял живот. — Лий посочи с палец към вратата. — Докато е още спокойно, легни си. Ако почне бъркотия, вероятно ще минат дни, докато имаш пак такава възможност. При положение като сегашното да е изтощен човек е все едно да е сакат.

— А ти?

— Аз самият възнамерявам да се отдам на сладки сънища веднага щом Хардинг бъде готов да поеме поста.

Паскоу изсумтя раздразнено, погледна към Уолтърсън, но не получи никаква подкрепа от негова страна. Уолтърсън започваше да клюма прав само като се споменеше за легло. Паскоу изсумтя пак, този път по-шумно, и тръгна, последван от другия.

* * *

Явиха се отново след близо десет часа, завариха Лий, току-що избръснат и докаран. Когато погледнаха през илюминатора, видяха същия пейзаж както преди. Двадесетина души от екипажа се шляеха навън, на слънце, което не бе променило забележимо положението си на небето. Пътят все така се виеше през долината и по възвишенията без жива душа по него. Железопътната линия си лежеше както преди с цялото безстрастно безмълвие на отдавна изоставено разклонение.

Паскоу произнесе замислено:

— Хубав пример как може човек да си направи извод от нищо.

— В смисъл? — попита Лий явно заинтригуван.

— Градът е на девет мили. Дотам можем да стигнем пеш за около два часа. Досега те разполагаха с няколкократно по-дълго време да обявят тревога, да съберат войските си, да предприемат нападение. — Той махна към мирната гледка. — А къде са?

— Кажи ни ти, де! — подкани го Уолтърсън.

— Всяко живо същество, способно да строи пътища и железници, логично би трябвало да има очи и мозък. Следователно почти няма съмнение, че са ни видели, когато висяхме горе или слязохме долу. Не вярвам да не забележат, че съществуваме. — Паскоу изгледа слушателите си и продължи: — Не се показват, защото умишлено странят от нас. Това значи, че се страхуват от нас. А оттук може да се заключи, че се смятат за много по-слаби или вследствие на нагледната представа, която са получили досега за нас, или вследствие на това, което са научили от контакта си с Бойдъл.

— Не съм съгласен с последното — изказа се Лий.

— Защо?

— Ако са ни видели горе или при спускането ни, какво са видели всъщност? Кораб и нищо повече. Не са забелязали нищо, което да показва, че сме от расата на Бойдъл, макар че би било логично да се предположи това. Фактически за тях ние все още сме банда непознати.

— Това не опровергава моите доводи.

— Разбива ги на пух и прах по две точки — настоя Лий. — Първо, как могат да разберат, че са по-слаби, щом не са ни претеглили и измерили? Второ, самият Бойдъл ги нарича непокорими. Това подсказва сила. И то сила със страхотни размери.

— Виж какво — каза Паскоу, — всъщност няма значение дали са по-силни или слаби според собствената им преценка. В последна сметка те не могат да устоят на мощта на човешката раса. Важното в момента е дали са дружелюбно, или враждебно настроени.

— Е, и?

— Ако са настроени дружелюбно, от часове щяха да беседват с нас. А ги няма никакви, с лупа да ги търсиш. Следователно не им се нравим. Натикали са се в дупка, понеже им липсва сила да предприемат нещо резултатно. Изпокрили са се с надежда, че ще отидем да си играем на друго място.

— А може да се предположи — обади се Уолтърсън, — че са силни и страшни, точно както загатва Бойдъл. Държат се на разстояние, тъй като благоразумието им подсказва да се бият на терен, избран от тях, а не от нас. Щом не желаят да дойдат тук, ще трябва или да отидем там, или да се признаем за победени. Затова чакат да прекрачим прага им, след което... — той прокара пръст през гърлото си — кръц!

— Глупости! — тросна се Паскоу.

— Така или иначе скоро ще разберем в какво положение сме — обяви Лий. — Аз наредих на Уилямс да изкара хеликоптера. Почакай малковците не може да не забележат това нещо, бръмчащо наоколо. Ще бъде много показателно, ако не го свалят.

— Ами ако го свалят? — попита Паскоу.

— На този въпрос ще отговоря, ако и когато възникне — увери го Лий. — Ти знаеш не по-зле от мен правилото, че на враждебност не бива да се реагира, докато не се прояви.

Той отиде при илюминатора и обгърна гледката чак до гористите хълмове отсреща. След малко посегна към бинокъла си и го фокусира на средно разстояние.

— Не може да бъде! — възкликна Лий.

Паскоу притича до него.

— Какво има?

— Най-после иде нещо. И не друго, а влак. — Лий му подаде бинокъла. — Погледни сам.

Десетина души от екипажа бяха на линията и се мъчеха да настържат от една релса достатъчно метален прах, за да бъде анализиран в лабораторията. Те се изправиха, когато по линията се предаде шум от приближаването на появилия се влак. Засенчвайки очи, стояха като парализирани, вторачени смаяно на изток.

Аеродинамичният експрес се забеляза от две-три мили разстояние, цепейки въздуха около подножието на един хълм със скорост не по-малка от миля и половина в час. Хората зяпаха недоверчиво десет минути, за което време феноменът измина цяла четвърт миля.

Сирената на «Гръмовержец» зави предупредително, събирачите на проби се стреснаха и без да си правят много труд, развиха по-голяма скорост по четиридесетградусовата скала, отколкото възможната заплаха — по равнината. Последният от тях има достатъчно самообладание да вземе със себе си една унция прах, който Шалом по-късно определи като титаниева сплав.

Чудовищен и внушителен, «Гръмовержец» стоеше и чакаше първия официален контакт. На всеки илюминатор имаше най-малко по

три очакващи лица, които следяха линията и влака. Всеки здравомислещ човек смяташе за напълно естествено приближаващият влак да спре в подножието на скалата и от него да изскочат същества с причудлива форма, готови да преговарят. Никой дори за миг не си помисляше, че той може да отmine.

А ето че отмина.

Влакът се състоеше от четири свързани метални вагона без локомотив; източникът на енергия не се виждаше. Във всяко миниатюрно вагонче, по-ниско от човешки ръст, седяха двадесетина червендалести същества с бухалски очи, някои от които гледаха разсеяно пода, други се гледаха помежду си, зяпаха настрана и навсякъде другаде, само не и право към огромния нашественик на върха на скалата.

От момента, когато влакът за пръв път бе забелязан, до момента, когато започна да се разбира, че няма да спре, минаха точно един час и двадесет и четири минути. Това беше рекордната му скорост от източния хълм до скалата.

Като свали бинокъла си, капитан Лий каза озадачено на Паскоу:

— Видя ли ги ясно и отчетливо?

— Да. Червендалести, със заострени носове и немигащи очи. Един беше сложил ръката си на корнизата на прозореца и забелязах, че тя е с пет пръста като нашата, но по-тънки.

— Далеч по-бавно от пешеходна скорост — забеляза Лий. — Така се движи. Аз мога да куцукам по-бързо дори с мазоли на двата крака. — Той пак погледна недоумяващо навън. В това време влакът бе изминал четиридесет ярда. — Мисля си дали силата, която им приписва Бойдъл, не се основава на някаква скрита хитрост.

— Какво имаш предвид?

— Щом не могат да се справят с нас, докато всичките ни хора са в кораба, ще трябва да ни подмамят да излезем от него.

— Но нали си стоим вътре? — възрази Паскоу. — Никой не е обзет от страстно желание да се качва на тоя влак. А и дори някой да поиска това, ще го задмине толкова бързо, че ще се спре чак когато пристигне на местоназначението му. Не виждам как могат да ни подтикнат към някаква безразсъдна глупост само като лазят наоколо.

— Тактиката ще зависи от тяхната логика, а не от нашата — изтъкна Лий. — Може би в техния свят нападението се предизвиква с

лазене. Глутница диви кучета реагира по същия начин: животно, което куца, бива разкъсвано на парчета. — Той помисли, после продължи: — Тази работа ми се вижда съмнителна. Не ми харесва, че като минаваха, всички бяха впили очите си в нещо друго по такъв демонстративен начин. Това не е естествено.

— Аха! — каза Паскоу, готов да спори.

Лий му махна с ръка да мълчи.

— Зная, че е детински наивно да се съди за даден вид според нашите критерии, но все пак не е естествено да имаш очи и да не си служиш с тях.

— На Земята — вметна Уолтърсън сериозно — някои хора имат ръце, крака, очи и дори мозъци, с които не си служат. Както знаете, причината е, че имат нещастieto да са неизлечимо болни. — Насърчен от мълчанието на другите, той продължи: — Ами ако тази линия свързва града с някакъв санаториум или болница? Може би единственото ѝ предназначение е да превозва болни.

— Скоро ще разберем. — Лий прибягна до диафона. — Уилямс, готов ли е вече хеликоптерът?

— Сглобен е и сега се зарежда с гориво, капитане. Може да излети след десет минути.

— Кой е дежурен пилот?

— Огилви.

— Кажу ми да лети пред оня влак и да докладва какво има в другия край на линията. Да свърши тази работа, преди да хвърли поглед на града. — Лий се обърна към останалите и добави: — Шалом сигурно разполага с панорама на целия район, заснета при спущането, но тя няма да съдържа подробностите, които Огилви може да ни даде.

Паскоу, застанал пак до илюминатора, запита:

— Колко по-бавно е по-бавното?

— А?

— Когато нещо вече пълзи така, като че ли му е все едно дали ще пристигне догодина, по какво можеш да познаеш, че е решило да удари спирачките? — Той поясни допълнително: — Може да е плод на въображението ми, но ми се струва, че влакът е намалил скоростта си с няколко ярда на час. Дано никой от пътниците да не е пострадал, когато е политнал от инерцията.

Лий погледна. В момента влакът се бе отдалечил на по-малко от половин миля от наблюдателния му пункт. Поради отегчителната скорост и лекия ракурс не можеше да реши дали Паскоу е прав, или не. Трябваше да се взира цели петнадесет минути, докато също се съгласи, че влакът забавя ход.

През това време хеликоптерът излетя със свръхбързо свистене на въртящите си перки. Носейки се над линията, той избърза пред влака и се смали сред хълмовете, докато пластмасовата му яйцевидна кабина заприлича на капка роса, увиснала на падащо с въртеливо движение яворово семе.

Свързвайки се с радиокабината, Лий нареди:

— Предавайте донесенията на Огилви по тукашния високоговорител.

Той се върна при илюминатора и продължи да следи влака. Всички членове на екипажа, които не спяха или не бяха дежурни, също го следяха.

— Село на шест мили по линията — прогърмя високоговорителят. — Второ на четири мили по-нататък. Трето на пет мили зад него. Осем хиляди фута. Набирам височина.

След пет минути:

— Влак с шест вагона на линията, държи курс на изток. От тази височина изглежда спрял, но може би се движи.

— Иде от другата посока и с подобно пълзене — забеляза Паскоу, поглеждайки към Уолтърсън. — Гръмва твоята теория за болни, ако и в този има куп дървеняци.

— Височина хиляда и двеста — чу се от високоговорителя. — Зад хълмовете се вижда град — последна гара. Разстояние от базата двадесет и седем мили. Ще проуча, ако не ме отзовете.

Лий не се помръдна да го повика обратно. Последва продължително мълчание. В момента влакът се намираще все още на по-малко от една миля разстояние и бе намалил скоростта си на около един ярд в минута. Най-после спря, остана неподвижен четвърт час, даде заден ход толкова постепенно, че бе изминал двадесет ярда, преди наблюдателите да разберат, че е изменил посоката. Лий насочи към него мощен бинокъл. Нямаше съмнение, той се връщаше към подножието на скалата.

— Чудни неща стават тук — изрева Огилви от стената. — Улици, пълни с народ, всички заковани на място. Сега си спомням, че същото беше и в ония села. Преминах над тях толкова бързо, че не обърнах внимание на това.

— Вятър — каза Паскоу. — Как може да различава от такава височина?

— Летя точно над главната пътна артерия, булевард с дървета от двете страни и претъпкани с хора тротоари — продължи Огилви. — Ако някой се движи, ще го забележа. Моля за разрешение да разгледам от петстотин фута височина.

Използувайки допълнителния микрофон, свързан с радиокабината, Лий попита:

— Има ли признаци за съпротива като например самолети, оръдейни платформи или ракетни шахти?

— Не, капитане, доколкото мога да видя.

— Тогавя разрешавам да се снишиш, но не се спущай много бързо. Отдалечи се незабавно, ако стрелят по тебе.

Мълчание, през време на което Лий пак надзърна навън. Влакът продължаваше да се движи обратно със скорост, която можеше да се нарече досадна. Пресметна, че ще му бъде нужен почти цял час, за да стигне до най-близката точка.

— Сега съм на петстотин фута — обяви високоговорителят. — Велики Юпитере, никога не съм виждал такова нещо! Вярно, движат се. Но толкова бавно, че трябва да си отворям очите на четири, за да се уверя, че наистина са живи и мърдат. — Пауза, после: — Ако щете, ми вярвайте, ала работи нещо като трамваен транспорт. Осемнадесетмесечно бебе би могло да крета подир някоя от тия коли и да я настигне.

— Връщай се — заповяда Лий отсечено. — Връщай се и докладвай за съседния град.

— Както наредиш, капитане. — Гласът на Огилви звучеше така, като че се подчиняваше с неохота.

— Има ли смисъл да го изтегляш оттам? — запита Паскоу, ядосан от това внезапно прекъсване на сведенията. — Не го заплашва особена опасност. Където и да е, няма да научи нищо повече.

— Може да потвърди или да опровергае най-важното, а именно че условията навсякъде са едни и същи и не са ограничени само до

едно място. Когато огледа града, ще го пратя на хиляда мили по-нататък за трета и последна проверка. — Сивите му очи бяха замислени, когато добави: — Един посетител от Марс някога е можел да направи сериозна грешка, ако е съдил за Земята по някоя от последните оцелели колонии за прокажени. Днес ние ще повторим точно същата грешка, ако това се окаже карантинен район, пълен с местни парализици.

— Не думай! — обади се Уолтърсън, който проявяваше известна нервност. — Ако сме се насадили в резерват за болни, по-добре да се омитаме бързо. Не искам да ме умори някаква местна чума, срещу която нямам естествен имунитет. И без туй едва се отървах, когато изпуснах оная експедиция до Хермес преди шест години. Помните ли? Само три дни след кацането целият екипаж бил мъртъв, а по труповете им растели купчини вонящи влакна, впоследствие определени като гъбички.

— Да видим какво ще каже Огилви — реши Лий. — Ако съобщи, че другаде има по-нормални условия според нашите схващания, ще се преместим там. Окажат ли се същите, ще останем тук.

— Ще останем — повтори Паскоу с лице, изразяващо отвращение. — Нещо ми подсказва, че ти употреби точната дума — *останем*. — Той махна към илюминатора, зад който влакът едва-едва креташе. — Ако това, което видяхме и чухме, има изобщо някакво значение, то значи, че здравата сме затънали.

— А именно? — подкани го Уолтърсън.

— Можем да престоим тук един милион години или да се приберем у дома. За пръв път в нашата победоносна история наистина се препъваме. Няма да спечелим нищо от този свят по една проста и непреодолима причина, а именно че животът е много кратък.

— Аз не си правя прибързани заключения — каза Лий. — Да почакаме Огилви.

След малко от високоговорителя се чу недоумяващ глас:

— И този град е пълен с пълзящи. И тролейбусите се движат със същата скорост, ако може да се нарече скорост. Искате ли да се спусна по-ниско и да ви разкажа нещо повече?

— Не — произнесе Лий в микрофона. — Завий право на изток. Прави лупинги доколкото е възможно с оглед на безопасността. Следи специално за някаква коренна промяна в явленията и ако забележиш,

докладвай веднага. — Той сложи микрофона на подставката му и се обърна към другите. — Сега ни остава само да почакаме малко.

— Правилно! — забеляза Паскоу иронично. — Залагам хиляда срещу едно, че Бойдъл просто е киснел напразно и си е клател краката, докато му е омръзнало.

Уолтърсън внезапно избухна в смях, който ги сепна.

— Какво ти става? — запита Паскоу, вторачен в него.

— Понякога на човек му идват най-причудливи мисли — отвърна Уолтърсън гузно. — Просто ми хрумна, че ако конете бяха охлюви, никога нямаше да бъдат принудени да носят хамути. Тук някъде има някаква поука, но не искам да си блъскам главата да я търся.

— Град на четиридесет и две мили източно от базата — обади се Огилви. — Същото както преди. Две скорости: страшно бавна и още по-страшно бавна.

Паскоу погледна през илюминатора.

— Тоя влак пълзи по-мудно от буболечка. Изглежда, възнамерява да спре, когато стигне дотук. — Той се позамисли и довърши: — В такъв случай едно нещо знаем още отсега: те не се страхуват от нас.

Взел решение? Лий се свърза по диафона с Шалом:

— Излизаме навън. Записвай наблюденията на Огилви, докато ни няма. Свирни кратко със сирената за тревога, ако съобщи за бързо раздвижване някъде. — После се обади на Нолън, Хофнейгъл и Ромеро, тримата специалисти по контакта: — Донесете схемите си, да бъдат готови за контакт.

— По правило — напомни Паскоу — командирът остава да ръководи кораба си, докато се установи контакт и се разбере дали чуждоземците са дружелюбни, или поне не са враждебни.

— Тук по изключение правилата не важат — тросна се Лий. — Аз ще се занимая с товара на тоя влак. Крайно време е да постигнем някакъв напредък. Решете сами дали ще дойдете, или не.

— Четиринадесет села досега — обади се Огилви някъде отдалеч зад възвишенията. — Всички там се мотаят с темпо, което убива... от скука. Насочвам се към града, който се вижда на хоризонта.

Пристигнаха специалистите по контакта със снопове цветни схеми. Те бяха невъоръжени, тъй като единствено на тях от екипажа се забраняваше да носят пистолети. Тази разпоредба се основаваше на

убеждението, че очевидната безпомощност вдъхва доверие. В повечето случаи това схващане се оказваше правилно и специалистите оставаха живи. От време на време обаче се опровергаваше и единствената полза за жертвите беше, че им се устройваше прилично погребение.

— А ние? — запита Уолтърсън, оглеждайки новодошлите. — Ще си вземем ли оръжия, или не?

— Ще рискуваме и няма да вземем — реши Лий. — Същества, достатъчно умни, за да се возят с влакове, би трябвало да бъдат достатъчно съобразителни да се сетят какво ще стане, ако се опитат да ни хванат. Докато преговаряме, те ще бъдат под прицела на корабните оръдия.

— Нямам аз вяра на способността им да постъпват разумно според нашите схващания — обади се Паскоу. — Въпреки цивилизованото им лустро може да са най-коварните типове отсам Сириус. — После се ухили и добави: — Но имам вяра на краката си. Като гледам как се пипкат тия чуждоземци, докато някой от тях успее да се прицели, аз ще бъда вече облаче прах на хоризонта.

Лий се усмихна и ги поведе през главния шлюз. Всички илюминатори бяха изпълнени с лица, които ги следяха, докато се спущаха към линията.

Мерачите стояха нащрек в своите кули с печалното съзнание, че биха могли да отблъснат опит за отвлечане само с риск да убият приятелите си заедно с враговете. Но ако се наложеше, можеха да го осуетят, като разрушат релсите зад и пред влака и по този начин го изолират, за да се справят по-нататък с него. Засега ролята им беше статична — да сплашват. Въпреки явната липса на опасност в този свят по-старите служители на кораба хранеха известни опасения. И друг път спокойна атмосфера бе измамвала човешки същества, затова бяха предпазливи.

Шестимата стигнаха до железопътната линия на около двеста ярда пред влака и закрачиха към него. Те виждаха машиниста, седнал зад някакъв стъкловиден щит отпред. Големите му жълти очи гледаха право напред, тъмночервеното му лице беше без изражение. И двете си ръце бе сложил на ръчки с топки, а видът на половин дузина чуждоземци по линията не го накара дори да помръдне пръст.

Лий пръв стигна до вратата на вагона и протегна ръка да сграбчи непреодолима трудност номер едно. Той улови дръжката, отвори

вратата, изобрази на лицето си любезна усмивка и произнесе сърдечно «Здравейте!»

Машинистът не отговори. Вместо това очните му ябълки започнаха да се извъртат настрани, докато влакът продължаваше да лети с такава скорост, че дръжката взе да се изплъзва от ръката на Лий. По необходимост Лий трябваше да направи една крачка, за да се изравни с него. Очите достигнаха ъгълчетата, през което време Лий бе принуден да направи още една крачка.

После главата на машиниста започна да се извива. Лий направи стъпка. По-нататъшно извиване. Още една стъпка. Зад Лий петимата му спътници се стараеха да не изостават. Това не беше лесно. Всъщност трудна работа. Не можеха да стоят на място и да оставят влака да пълзи нататък. Не можеха и да вървят, без да го изпреварят. Резултат: смешна походка в ритъм подскок-престой, като подскоците бяха по-къси, а престоите — по-дълги.

Докато главата на машиниста се завърти на деветдесет градуса, дългите пръсти на дясната му ръка бяха започнали да се откопчват от топката, която държаха. В същия разтегнат миг топката взе да се повдига на ръката си. Нямаше съмнение, той вършеше нещо. Влизаше бързо в действие, за да се справи с внезапно възникналото критично положение.

Лий се движеше с вратата, без да я изпуска.

Другите продължаваха в такт своето подскок-престой. Паскоу крачеше с печалната почтителност на човек, участващ в скучното погребение на богат чичо, който в последния миг не го е споменал в завещанието си. Лий си представяше какви нецензурни забележки се подхвърляха между зрителите в кораба.

Той реши проблема за възстановяване на служебното си достойнство, като просто се качи във вагона. Но и това не подобри особено положението. Избяга от кретащото шествие, ала сега трябваше да стои или полупревит, или коленичил на пода.

В момента главата на машиниста беше вече обърната на деветдесет градуса, а очите му гледаха право в посетителя. Топката бе изскочила докрай. Нещо, което издаваше шипящи звуци под пода, утихна, и влакът се движеше напред само по инерция след задействването на спирачките. Пълзене, измеримо в инчове или части от инча.

— Здравейте! — повтори Лий, чувствувайки, че никога не е произнасял по-глупава дума.

Устата на машиниста се отвори в розов овал, в който се показаха дълги, тесни зъби, но нямаше език. Той закръгли уста и докато ѝ придаде задоволителна форма, слушателят можеше да изпуши половин цигара. Лий наостри уши, защото очакваше поздрав. Но нищо не излезе оттам — нито звук, нито нотка, нито децибел. Той почака малко, с надежда първата дума все някога да изскочи. Устата два-три пъти промени леко формата си, докато някакви розови пипалца в дъното ѝ се гърчеха като полумъртви червеи. И това беше всичко.

Уолтърсън прекрати свръхбавното си тътрене по сплъстената детелина и извика:

— Спря, капитане.

Отдръпвайки се от вагона, Лий пъкна ръце дълбоко в джобовете си и загледа победоносно машиниста, чието първоначално безстрастно лице сега придобиваше изражение на учудване и любопитство. Виждаше как впечатленията се отразяват върху чертите му с цялата апатичност наменящ цвета си хамелеон и с почти същата скорост.

— Дяволска работа — изръмжа Паскоу, като смушка Лий. Той посочи редицата дръжки врати, които стърчаха от четирите вагона. Повечето от тях се бяха отместили от хоризонталното си положение и преминаваха градус по градус във вертикално. — Бързат презглава да слязат.

— Отвори им — подсказа Лий.

Хофнейгъл, който случайно стоеше точно до един изход, услужливо завъртя дръжката и дръпна вратата. Тя се отвори заедно с един вкопчил се пътник, който не бе сварил да се пусне. Като захвърли контактните си схеми, Хофнейгъл ловко улови пострадалия и го сложи на крака. На онзи му бяха нужни четиридесет и осем секунди по часовника на Ромеро, за да изобрази на лицето си някакво чувство, а то беше чувство на смайване.

След това трябваше да отворят вратите с цялата предпазливост на данъчен агент, разопаковащ тайнствена пратка, която тиктака. Паскоу, нетърпелив както винаги, ускори процедурата на слизането, като вдигаше чуждоземците от отворените врати и ги изправяше на зелената морава. На най-съобразителния от групата му бяха достатъчни двадесет и осем секунди, за да почне да обмисля загадката

как бе преминал от една точка в друга, без да прекоси междинното пространство. Той щеше да реши тази загадка... ако имаше време.

Когато влакът се изпразни, навън стърчаха двадесет и трима почакаймалковци. Нито един от тях не надвишаваше четири фута височина и шестдесет фунта етернейско тегло. Всички бяха облечени по начин, който не даваше никакво указание за пола. Вероятно всички бяха възрастни, тъй като между тях нямаше дребни екземпляри. Никой не носеше нещо, което поне слабо да прилича на оръжие.

Като ги огледа внимателно, Лий с охота призна, че колкото и мудни да бяха, те не изглеждаха глупави. Лицата им с необикновен цвят показваха доста висока интелигентност. Това личеше вече само по себе си от машините, които правеха и използваха, като например този влак, но се забелязваше и по физиономиите им.

Великият съвет, заключи Лий, има сериозна причина за безпокойство, каквото неговите членове не са си и представяли. Ако хората, стоящи пред него, са наистина типични за своята планета, тогава те ще са напълно безвредни. Няма да представляват никаква опасност за земните интереси където и да било в космоса. И все пак същевременно *криеха* сериозна заплаха, за която дори не смееше да мисли.

Разстлали на земята лесноразбираемите си схеми, тримата специалисти по контакта се приготвиха да обясняват произхода, присъствието и целите си чрез ефикасна система на знаци и жестове, основна за всички първоначални контакти. Припреният Паскоу ускори работата, като нареди почакаймалковците в кръг около схемите — вдигаше ги като бездушни кукли и ги преместваше.

Лий и Уолтърсън отидоха да хвърлят поглед на влака. Дори и някои от собствениците му да имаха възражение против този оглед, те не разполагаха с достатъчно минути, за да сторят каквото и да било.

Покривите и на четирите вагона бяха от светложълта, прозрачна пластмаса и се спущаха отстрани до една черта наравно с горницата на вратите. Под пластмасата се забелязваха неизброимо количество грижливо подредени силициеви пластинки. Вътре във вагоните, под плоскости, образуващи средните пътеки, имаше редици малки цилиндри, подобни на клетки от никелова сплав. Моторите не се виждаха, те бяха скрити под малки двигателни кабинки — по една на всеки вагон.

— Слънчева енергия — каза Лий. — Основната двигателна сила се черпи от тези слънчеви батерии, вградени в покривите. — Той измери с крачки дължината на един вагон, пресметна. — Четири на двадесет фута всеки. Като се включат страничните плоскости, това прави шестстотин и четиридесет квадратни фута площ за улавяне на слънчевите лъчи.

— Тук няма нищо чудно — изказа се Уолтърсън невъзмутимо. — В тропическите области на Земята си служат с по-добри, подобни приспособления има и на Драмония и Уърт.

— Зная. Но тук нощта трае шест месеца. Кои акумулатори ще издържат толкова дълго без презареждане? Как могат да се движат откъм нощната страна? А може би целият транспорт спира, докато хората хъркат в леглата си?

— Паскоу по-добре би могъл да гадае за будоарните им навици. Според мен те спят, тъй като шест месеца са за тях не повече, отколкото една нощ за нас. Но така или иначе, защо да си блъскаме главите с този въпрос? Нали рано или късно ще изследваме нощната страна?

— Да, разбира се. Но искам да зная дали тази пущина е по-усъвършенствувана в някое отношение от всичко, с което разполагаме в момента.

— За да установим това, ще трябва да я разглобим — възрази Уолтърсън. — Но да впрегнеш Шалом и момчетата му в такава рушителна работа, би било некоректен начин за поддържане на приятелството. Такова нещо няма да се поправи на тия почакаймалковци дори и да не могат да ни спрат.

— Не съм чак такъв левак — отвърна Лий. — Независимо от това, че унищожаването на имущество, принадлежащо на невраждебни чуждоземци, може да ме докара до военен съд, защо ще си търся белята, като бихме могли да получим сведения от тях срещу други данни? Чувал ли си истински разумни същества да откажат да обменят знания?

— Не — каза Уолтърсън. — Но не съм чувал и за същество, на което да са му нужни десет години, за да плати за нещо, получено за десет минути. — Той се ухили злорадо и добави: — Значи потвърждаваме това, в което Бойдъл се е убедил, а именно че трябва да дадеш, за да получиш — а за да получиш, трябва да почакаш малко.

— Нещо отвътре ми подсказва, че си напълно прав — повдигна рамене Лий и продължи: — Във всеки случай нека Съветът му бере грижата. Засега ние не можем да направим нищо повече, докато хората за установяване на контакт не изготвят своя доклад. Да се връщаме на кораба.

Заизкачваха скалата. Като видя, че тръгват Паскоу забърза подире им, оставяйки тримата специалисти да си играят със схемите и да извиват ръцете си като змии.

— Как върви? — запита Лий, когато минаваха през шлюза.

— Не чак толкова добре — отговори Паскоу. — Трябва да опиташ сам. Ще ти се скъсат нервите.

— Какво му е трудното?

— Как можеш да събереш две величини, когато едната от тях е неизвестна? Как можеш да ритмуваш продължително и абсолютно беззвучно бучене? Всеки път, когато Хофнейгъл си послужи със знака за орбита, просто доказва, че бързината на ръката мами окото, що се отнася до зрителите. Затуй кара по-бавно, повтаря и пак не могат да го проумеят. Тогава кара още по-бавно. — Паскоу изсумтя от възмущение. — На тия трима нещастници ще им трябва целият днешен ден, а може и почти цяла седмица, за да усвоят, упражнят и усъвършенствуват най-бързите и най-изразителните ръкодвижения. Те никого на нищо не учат — сами се учат. Къртовско изучаване на времето и движението.

— Трябва да успеем — забеляза Лий спокойно. — Дори и да е нужен цял живот за това.

— Но *чий* живот? — запита Паскоу иронично.

Лий се навъси, потърси задоволителен отговор, ала не намери.

На ъгъла на коридора ги срещна Гарсайд. Той беше дребно, емоционално човече, чиито очи изглеждаха огромни зад дебелия очила. Голямата любов в живота му бяха насекомите с всякакъв размер, форма, цвят или произход, стига да са насекоми.

— Ах, капитане — възкликна той, кипящ от въодушевление, — много забележително откритие, много забележително! Девет вида насекоми! Наистина никое от тях не е с необикновено устройство, но всички страдат от изумителна леност. Ако този феномен е общ за всички тукашни насекоми, ще излезе, че местният метаболизъм е...

— Запиши го да се знае — посъветва го Лий, като го потупа по рамото. Той забърза към радиокабината. — Нещо особено от Огилви?

— Не, капитане. Всичките му съобщения бяха повторение на първите. Сега е изминал повечето от обратния път и трябва да пристигне тук след около един час.

— Пратете ми го веднага щом се върне.

— Както наредите, сър.

* * *

Огилви се яви в предвиденото време. Той беше дългунест човек с мършаво лице, склонен да се хили неприятно. Когато влезе в стаята, държеше ръце зад гърба си и заговори с наведена глава, престорено свенливо.

— Капитане, искам да направя едно самопризнание.

— Личи от маниерите ти. Какво е то?

— Слязох без разрешение точно на главния площад на най-големия град, който можах да намеря.

Лий повдигна вежди.

— И какво стана?

— Наобиколиха ме и ме зазяпаха.

— Това ли е всичко?

— Ех, сър, минаха двадесет минути, докато ме забележат и се насъберат, а през това време най-далечните все още прииждаха. Не можех да чакам повече да видя какво ще направят по-нататък. Пресметнах, че ако донесат вѐже и увържат шасито ми, ще свършат тази работа за около една година, до идущата Коледа.

— Хм! Навсякъде другаде ли беше същото?

— Да, сър. Минах над повече от сто града и села, достигнах крайния предел от 1250 мили. Условията оставаха непроменени. — Той се ухили и продължи: — Забелязах две-три неща, които може да ви заинтересуват.

— Какви бяха те?

— Почакай малковците разговарят с устата си, но не издават никакви доловими звуци. Хеликоптерът има свръхзвуков преобразовател, известен под названието Прилепови уши, който се

използува при сляп полет. Настройвах приемателя му по целия диапазон, когато бях сред тази гълпа, но не улових нищо. Значи не говорят на по-висок диапазон от нас. Не мога да си представя също да имат инфразвуков диапазон. Трябва да е нещо друго.

— Аз самият водих еднопосочен разговор с тях — осведоми го Лий. — Изглежда, не забелязваме очебийното, докато търсим скритото.

Огилви премига и запита:

— Какво имате предвид, сър?

— Те не си служат непременно с някаква уникална способност, която не можем да си представим. Не е изключено да общуват визуално. Гледат си един друг в гърлата и четат по извиващите се пипала. Все едно да сигнализираш със сливиците си. — Той отпъди тази тема с махане на ръка. — А какво друго забеляза?

— Няма птици — отговори Огилви. — Ще речеш, че там, където съществуват насекоми, ще има и птици или поне донякъде птицеподобни същества. Единствената летяща твар, която видях, беше нещо като гуцер с ципести крила, които плясва колкото да се вдигне във въздуха, а после лети като безмоторен самолет до мястото, където отива. На Земята не би могъл да хване дори каталясала мушица.

— Засне ли всичко това?

— Не, сър. В камерата беше последната касетка и не исках да хабя филма. Не знаех дали по-късно няма да се покаже нещо по-интересно.

— Правилно си постъпил.

Лий го изчака да си тръгне, вдигна диафона, каза на Шалом:

— Ако филмите от хеликоптера се окажат достатъчно ясни за предаване на далечно разстояние, не е зле да изкараш едно допълнително копие за радиокабината. Кажете им да го изпратят на Сектор Девет за препредаване до Земята.

Когато затвори диафона, Ромеро влезе с отчаян вид.

— Капитане, би ли могъл да наредиш на инструменталните техници да измайсторят фенакистоскоп с прикрепен към него тахометър?

— Можем да направим всичко, абсолютно всичко — обади се Паскоу, който стоеше близо до илюминатора. — Стига да разполагаме с достатъчно векове, за да го направим.

Без да обръща внимание на репликата, Лий попита:

— За какво ти трябва?

— Хофнейгъл и Нолън смятат, че може да ни послужи да измерим точния оптически регистър на ония мързеливци навън. Ако успеем да установим с каква минимална скорост виждат движещи се образи, ще ни помогне много.

— Не би ли послужил за същата цел кинопрожекционният апарат на кораба?

— Той не е достатъчно променлив — възрази Ромеро. — Освен това не може да работи независимо от енергийния ни източник. А фенакистоскопът може да се носи и да се задвижва на ръка.

— От минута на минута става все по-интересно — подхвърли Паскоу. — Може да се задвижва на ръка. Прибави още няколко подробности и ще почна да добивам смътна представа каква е тая дяволщина.

Без да обръща внимание и на това, Лий се свърза пак с Шалом, обясни му въпроса.

— Велики боже! — възкликна Шалом. — Какво ли не ни искат вече! Кой пък го измисли? — Пауза, после: — Ще ни отнеме два дни.

— Два дни — повтори Лий на Ромеро.

Оня гледаше втрещено.

— Какво те тревожи? — запита Паскоу. — Два дни, за да започнеш да измерваш запаметяването на образите, е страшно бързо в този свят. Та сега ти си на Етерна. Нагаждай се, момче, нагаждай се!

Лий изгледа Паскоу внимателно и рече:

— От един-два часа май ставаш много опърничав?

— Не още. Останали са ми няколко капки търпение. Когато се изцеди и последната, можеш да ме затвориш в ареста, понеже ще съм откачил.

— Не се безпокой. След малко пристъпваме към действие.

— Ха-ха? — засмя се Паскоу неучтиво.

— Ще изкараме патрулната кола, ще отидем в града и ще поогледаме сред тях.

— Време е — подкрепи го Паскоу.

Бронираната осем местна кола изтрополи надолу по ската с дебелите си вериги и спря сред детелината. Само едно късо,

разширяващо се накрая дуло на похлупака ѝ и друго на опашката издаваше наличието на шнорхелни оръдия, управлявани с копче. Затвореният в кутия обектив на покрива ѝ принадлежеше на автоматична камера. Металната пръчка над кутията беше радиоантена.

Имаха възможност да използват хеликоптера, който можеше да вземе четирима души с екипировката, но щом кацнеше, тази машина нямаше да бъде особено полезна за обиколка из улиците.

Лий делеше предната седалка с лейтенант Хардинг и дежурния шофьор. Зад него бяха двама от щурмоваците на Хардинг и Паскоу. Най-отзад седяха радистът и мерачът. Уолтърсън, Гарсайд и всички други специалисти бяха останали в кораба.

Поемайки бавно напред, отминаха кръга от почакаймалковци, които, седнали по турски на тревата, гледаха вторачено схемата, която Нолън показваше с вид на пълно отчаяние. Наблизо Хофнейгъл гризеше ноктите си, мъчейки се да определи каква част от урока е усвоена и каква е останала неразбрана. Никой от тази група не прояви ни най-малка изненада, когато колата се спусна от стръмната скала и изтрополи край тях.

С подскоци и поклащания колата прекоси линията зад спрелия влак и излезе на пътя. Тук теренът се оказа отличен, караше се гладко. Тази пътна артерия би съперничила на всяка земна състезателна писта. Не бяха изминали пет мили, и срещнаха, чуждоземец, който я използваше точно за такава цел.

Той беше полуседнал, полулегнал в дълга, тясна, ниска едноместна кола, на която като че ли отвед бе написано «таратайка». Имаше налудничав вид, с напрегнато лице, облещени очи, ръце, вкопчени здраво в кормилото. Според показанията на фотоелектрическата клетка към командното табло на патрулната кола той «профуча» край тях, общата скорост бе петдесет и две и една четвърт мили в час. Тъй като спидометърът на същото табло отбелязваше точно петдесет, значи хвърчеше с угнетяващата скорост две и четвърт мили.

Извивайки глава да погледне през задното прозорче, Паскоу рече:

— Като социолог мога да ви кажа авторитетно следното: някои от тая пасмина са крайно безразсъдни. Ако този луд отива за града, който сега е на около тридесет мили, ще стигне дотам за не повече от дванадесет часа. — После се намръщи, стана сериозен и добави: —

При положение че реакциите им съответствуват на движенията им, като едното е толкова бавно, колкото и другото, не бих се учудил, ако и те имат транспортни проблеми, подобно на всеки друг свят.

Никой нема възможност да се изкаже по този въпрос. И осмината политнаха едновременно напред, когато спирачките задействуваха. Навлизаха в предградията, чиито улици гъмжаха от пешеходци, коли и тролейбуси. След това се наложи да карат само на първа скорост; шофьорът трябваше да учи абсолютно нови похвати, а това не беше лесно.

Червенолики хора в еднакво безполово облекло кръстосваха бавно-бавно пътищата така, като че всеки миг ще легнат и ще заспят. Някои се движеха по-бързо от други, а най-чевръстите измежду множеството пречеха и създаваха безредиe. Никой не спря да се заяпа в минаващата кола нашественичка, но повечето се заковаха на място с изумено изражение, когато бяха вече на една миля зад нея.

Лий и спътниците му изпитваха силно изкушение да обяснят бавността с глупост. Но не му се поддадоха. Доказателствата за противното бяха толкова солидни, че не можеха да се отрекат.

Улиците бяха гладки, прави и добре изпипани, с тротоари, канавки и отводнителни канали. Никоя постройка не се издигаше по-високо от шестдесет фута, ала всички бяха здраво построени и съвсем не примитивни. Колите не бяха многобройни според земните критерии, но от техническа гледна точка изглеждаха добре изработени. Тролейбусите бяха малки, задвижвани със слънчева енергия, бавноподвижни и возеха по две дузини пътници.

Спряха за няколко минути до някаква строяща се сграда, приковаха вниманието си в един работник, който тъкмо слагаше една тухла, и пресметнаха, че за тази работа са му нужни двадесет минути. Три тухли на час.

Като направи бързо изчисление, Лий каза:

— Ако приемем, че дните и нощите им са по шест месеца, и предположим, че имат работен ден, равен на нашите осем часа, тоя приятел иззидва малко повече от хиляда тухли на час. — Той сви устни, изсвири късо. — Не познавам същество, способно да гради дори с половината на тази скорост. Даже на Земята само робот може да се мери с него.

Другите обмислиха тази страна на въпроса мълчаливо. Патрулната кола продължи нататък, стигна до един площад, на който имаше обществен паркинг с около четиридесет машини. Гледката беше неотразима. Минаха направо покрай двама униформени служители и оставиха колата си внимателно в края на една редица. Очните ябълки на служителите започнаха бавно да се завъртат.

Лий заговори на шофьора, радиста и артилериста:

— Вие тримата стойте тук. Ако някой вземе да се меси, грабнете го, изтърсете го на сто ярда по-нататък и го оставете да опита пак. Ако забележите, че се готвят да ви вдигнат във въздуха, просто преместете колата в другия край на паркинга. Дойдат ли при вас, върнете се обратно тук.

— Къде отиваш? — любопитствува Хардинг.

— Ей там. — Лий посочи едно служебно на вид здание. — За да пестим време, предлагам ти, твоите хора и Паскоу да опитате на други места. Изберете си по едно, влезте вътре, вижте дали ще научите нещо ценно. — Той погледна часовника си. — Прибиране точно в три. Никакво разтакаване. Който закъснее, ще върви пеш девет мили.

Когато тръгна, забеляза на двадесет ярда един служител, движещ се към него с облещени бухалски очи. Лий се приближи смело до него, издърпа кочана с билети от несъпротивляващата се ръка, откъсна един, пъкна кочана обратно в червените пръсти, добави едно сребърно копче като такса и продължи нататък. Той изпитваше весело задоволство от тази честна постъпка. Докато прекосяваше площада и влизаше в сградата, получателят бе стигнал дотам, да разглежда копчето.

В три часа се върнаха и завариха хаос на площада, а нито следа от патрулната кола на паркинга. Поредицата от кратки изсвирвания на сирената ѝ ги превлече в една странична улица, където тя чакаше до тротоара.

— Колкото и да са бавни, могат да се придвижват от място на място, стига да разполагат с достатъчно време — каза шофьорът. — Приближаваше се такова гъмжило, което щеше да ни заклеци за вечни времена. Ако бяхме изчакали, щяхме да се измъкнем само ако прегазехме петдесетина. Махнахме се, докато още имаше пролука за

минаване. — Той посочи през предното стъкло. — Сега пък тръгват насам. Все едно костенурка да гони заек.

Един от хората на Хардинг, побелял ветеран от няколко космически експедиции, забеляза:

— По-лесно се справя човек, когато има насреща си враждебни диваци, които се бият като бесни. Чисто и просто си пробиваш път със стрелба. — Той изсумтя няколко пъти. — Тук, ако се маеш много, ще те притиснат като в капан и ще трябва да ги газиш, без да ти мигне окото. Не се върши така работа. — Пак изсумтяване. — Гадна планета. Който я е открил, трябва да бъде задължен да живее тук.

— Намерихте ли нещо във вашата сграда? — запита го Лий.

— Да, цяла дузина полицаи.

— Какво?

— Полицаи — повтори другият. — Беше полицейски участък. Познах по това, че всички имаха еднакви униформи и всеки държеше дуралуминиева палка. А на стените — портрети с особен печатен текст отдолу. Не мога да различа едно лице от друго. Всички ми се виждат еднакви. Но нещо ми подсказваше, че тия физиономии не са окачени на стената в знак на някаква святост.

— Проявиха ли враждебност към вас?

— Нямаха възможност — каза той с явно презрение. — Само се повъртях насам-натам и разгледах това-онова, та ги обърках.

— Моята сграда беше нещо рядко — доложи Паскоу. — Телефонна централа.

Лий се извърна и го загледа:

— Значи все пак говорят със звуци?

— Не. Служат си със скенери и триинчови видеоекрани. Ако погледна в едно гърло с извиващи се пипалца, все едно че съм надникнал в двадесет. И още нещо: говорещият понякога маха пипалцата си от екрана и ги заменя с нещо като бавна демонстрация на разговор с пръсти между глухонемеи. Подозирам, че част от тази пръстна акробатика представлява яростни ругатни.

Шофьорът се обади нервно:

— Ако продължаваме да киснем тук, пътят ще се задръсти и от двата края.

— Тогава да се измъкваме, докато е време.

— Обратно на кораба ли, сър?

— Не още. Ще пообиколим да видим дали ще можем да намерим някакъв промишлен район.

Колата потегли, заобиколи предпазливо група идващи насреща пешеходци, избягна многолюдния площад, като мина по друга странична улица.

Излегнат удобно, сключил ръце над стомаха си, Паскоу полюбопитствува:

— Предполагам, че никому от вас не се е случвало да попадне в пожарна команда?

Наистина никому не се бе случвало.

— Бих дал хилядарка да видя такова нещо — каза той. — Две помпи и пожарникари с куки и стълби, които тичат да гасят пожар на една миля далеч. Скоростта на горенето на този свят е не по-малка от тая на нашия. Чудно ми е, че градът не е изгорял десет пъти досега.

— Може и да е горял — предположи Хардинг. — Трябва да са свикнали на това. В края на краищата на всичко се свиква.

— В края на краищата — съгласи се Паскоу. — Само че тук краят е толкова далеч, че дотогава може да изчезнеш в бездната на времето. Пък и до края не се стига толкова бързо. — Той погледна Лий. — А ти на какво попадна?

— На обществена библиотека.

— Тъкмо там могат да се намерят сведения. Колко измъкна?

— Само едно — призна Лий с неохота. — Печатният им език е идеограмен и използва най-малко три хиляди знака.

— Това е голямо улеснение — каза Паскоу, като отправи умолителен поглед към небесата. — Всеки способен лингвист или квалифициран специалист по контактите може да го научи от тях. Възложете на Хофнейгъл тази работа. Той е най-младият от нас и са му достатъчни две хиляди години.

Радиото изпраця, замига с червеното си око и радистът го включи. Чу се гласът на Шалом:

— Капитане, един важен на вид екземпляр току-що пристигна с нещо, което вероятно смята за състезателна кола. Може да е големец, натоварен да установи контакт с нас. Това е само наше предположение, но се мъчим да му намерим потвърждение. Помислих, че ще те интересува.

— Докъде сте стигнали с него?

— Не повече, отколкото с другите. Може да е най-умният студент в колежа. Въпреки това Нолън пресмята, че ще ни бъде нужен почти цял месец, докато го убедим в каквото и да било.

— Е, не се предавайте. Ние ще се върнем скоро. — Приемателят прекъсна и Лий додаде към другите: — Бръмчи като мотора на запалянковеца, с когото се разминахме по пътя насам. — Той смушка шофьора, показва наляво. — Онова там прилича на доста голям завод. Спри пред него да проверя.

Той влезе безпрепятствено, излезе след няколко минути и им доложи:

— Това е едновременно мелница, преработвателен и консервен завод. Мелят цяла планина ядки, вероятно от околните гори. В сутерена имат две големи машини, които не мога да разбера. Никога не съм виждал подобно нещо. Мисля да повикам Бентли да им хвърли едно око. Той е специалист по енергийните източници.

— Не е ли голямо това място за завод? — подхвърли Хардинг.

— Преработват брашното в около двадесет продукта. Близнах малко от него.

— Какво е на вкус?

— Като лепило за афиши. — Той смушка пак шофьора. — Има и друг цех. — После на Хардинг: — Ела с мен.

След пет минути се върнаха и казаха:

— Ботуши, обувки и пантофи. И бързо ги правят.

— Бързо ли? — повтори Паскоу, помръдвайки вежди.

— Толкова бързо, че не могат да следят сами производствения процес. Всички машини са напълно автоматизирани и спират сами, ако нещо закуца. Не от такова качество, каквото имаме на Земята, но не и чак толкова изостанали. — Лий седеше със свити устни и гледаше замислено през предното стъкло. — Ще се върна на кораба. Вие, момчета, можете да дойдете да продължим изследванията, ако желаете.

Никой от тях не прояви ентузиазъм.

На бюрото чакаше радиограма, дешифрирана и отпечатана на пишеща машина.

Командирът на «Пламък» до командира на «Гръмовец». Атмосферата на Пулок анализирана,

добра, фактически здравословна. Така показват уредите. А носовите показват отвратителна, нетърпима миризма. Трябва да се нарече Пфулок. Продължаваме към Арлингтънския космодрум 88.137, ако не ни повикате. Малори.

Прочитайки я през рамото на Лий, Паскоу се изказа:

— Тоя тип Бойдъл все попада на най-гадните планети в небето. Защо някой не вземе да го удужи?

— Тук са отбелязани четиристотин двадесет и една — напомни му Лий, потупвайки големия си картографски справочник. — А около две трети от тях спадат към категорията гадни.

— Ще си спестим много главоболия, ако разузнавачите ги отминават и съобщават само за бърлогите, на които заслужава да се сложи ръка.

— Както знаеш, прогресът се заплаща с главоболия. — Лий стана бързо от бюрото си и се приближи до илюминатора, тъй като нещо бръмчеше навън. Вдигна диафона. — Къде отива хеликоптерът?

— Ще кара Гарсайд и Уолтърсън някъде — отговори нечий глас. — Първият търси нови буболечки, а вторият — скални образци.

— Добре. Проявен ли е вече филмът?

— Да, капитане. Излезе добър и ясен. Искаш ли да го покажа в прожекционната?

— Няма да е зле. Идвам там веднага. Накарай някого да обработи касетката от патрулната кола. Почти половината от нея е заснета.

— Както наредите, сър.

Като събра останалите специалисти от екипажа, които бяха повече от шестдесет, той ги поведе към прожекционната и гледа филма за изследванията на Огилви. Когато прожекцията свърши, публиката седеше в мрачно мълчание. Никой не намираше какво да каже. Всякакви коментари бяха безпредметни.

— Хубава каша — промърмори Паскоу, след като се върнаха в главната каюта. — През последните хиляда години човешкият род е станал напълно технически. Дори най-нисшият по чин космически щурмовак е до голяма степен техник, особено в сравнение с едновременните стандарти.

— Зная. — Лий се намръщи безсмислено към стената.

— Ние сме мозъците — продължи Паскоу, решил да натрие сол в раните. — И щом сме мозъците, естествено не искаме да осигуряваме и мускулите. Под достойнството ни е да бъдем дървосекачи и водоносци.

— Не ми разправяй на мен тия неща.

Но с твърдото намерение все пак да се изкаже докрай, Паскоу продължи:

— Затова сме настанили заселници на сума планети. И то какви заселници? Началници, надзиратели, хлапацы, които уведомяват, съветват, сочат и нареждат, докато по-слаборазвитите вършат черната работа.

Лий не отвърна нищо.

— Да речем, че Уолтърсън и другите намерят на тоя опак свят изобилие от нещата, от които се нуждаем — упорствуваше Паскоу. — Как ще се доберем до тия материали, ако не ги разкопаем сами? Почакаймалковците представляват голяма и вероятно усърдна работна сила, но каква полза от тях, щом и най-елементарната работа ще бъде свършена за десет, двадесет или петдесет години? Кой ще се засели тук и ще стане товарно добиче, щом като само така е възможно да се работи бързо?

— Огилви прелетял над голям язовир и над нещо като водноелектрическа централа — забеляза Лий замислено. — На Земята всичко това би могло да се построи най-много за две години. Колко време е нужно тук, дявол знае. Може би двеста години. Или четиристотин. Или повече. — Той зачука нервно с пръсти по бюрото си. — Това ме безпокои.

— Ние не сме обезпокоени. Ние сме безсилни. Това не е едно и също.

— Казвам ти, че се безпокоя. Тази планета е като запален фитил, на който дълго време не е обръщано внимание и едва сега е забелязан. Аз не зная накъде води той, нито колко силен взрив ще се получи от другия му край.

— Това е поражение — настояваше Паскоу, който не схващаше същността на въпроса, тъй като не се бе замислял досега върху него. — Плановете ни са осуетени и това не ни харесва. Ние сме неудържимата сила, която най-после се е натъкнала на нещо

непоклатимо. Взривът е в собствените ни души. От съществата, населяващи този свят, никога няма да се получи истинска експлозия с такава сила, че да ни разтърси. Толкова са бавни, че не могат да загреят.

— Те не ме тревожат в това отношение. Безпокоят ме със самото си съществуване.

— Дори и в нашия свят винаги е имало пипкави хора.

— Именно! — подкрепи го Лий натъртено. — И тъкмо от това ми настръхва косата сега.

Високоговорителят го прекъсна с учтиво прокашляне и произнесе:

— Тук Огилви, сър. Събрахме гранитни отломки, кварцови образци и други неща. В момента съм на хиляда и двеста фута височина и виждам кораба в далечината. Не ми харесва гледката.

— Какво има?

— Градът се опразва. Също и съседните села. Тръгнаха са на цели пълчища към вас. Авангардът ще ви достигне за около три часа. — След кратко мълчание: — Нищо не показва враждебни намерения, няма никакъв признак за организирано настъпление. Доколкото мога да съдя, просто паплач, подтиквана от обикновено любопитство. Но пуснете ли тая сган да оглежда кораба, няма да можете да мръднете, ако не изпепелите хиляди от тях.

Лий се замисли. Корабът беше дълъг една миля. Подемните му дюзи стърчаха на половин миля от всяка страна, опашната дюза беше със същата дължина. Трябваша му около две квадратни мили свободно пространство, за да излети, без да навреди на околните.

На «Гръмовец» имаше хиляда и сто души. Шестстотин бяха нужни да помагат в излитането. Така петстотин оставаха на земята да държат тълпата на разстояние около периметър от две квадратни мили. А те трябваше да бъдат превозени с хеликоптер по няколко наведнъж до новото място за кацане. Можеше ли да стане това? Можеше... но то беше отчайващо безполезно.

— Ще се преместим на сто мили, преди да дойдат тук — съобщи Лий на Огилви. — Така ще ги забавим с два-три дни.

— Да се прибирам ли, сър?

— Както желаш.

— Пътниците не са доволни и искат да увеличат числеността си. Затова ще стоя настрана. Ако ви изпусна от очи, ще се ориентирам по радиомаяка ви.

— Много добре. — Лий се обърна към диафона. — Дайте със сирената сигнал на ония нехранимайковци навън да се прибират. Проверете дали целият екипаж е налице. Пригответе се за излитане.

— Правило седмо — каза Паскоу, като се подсмихна. — Всяко действие, което причинява излишни страдания на неввраждебни същества, ще се смята за сериозно престъпление по Контактния кодекс. — Той направи ироничен жест. — Значи пълпят към пас като огромна армия ленивци, а ние трябва да подвием опашки и да бягаме.

— Можеш ли да предложиш нещо по-добро? — попита Лий раздражено.

— Не. Нищо. Там е бедата.

Сирената зави. Скоро след това «Гръмовержец» затрепери бавно, но отмерено, докато загряваха горивните му камери и дюзите. Хофнейгъл се втурна в кабината. Той стискаше в пестник руло измачкани схеми, очите му гледаха диво.

— Какво си въобразявате? — кресна той, като размахваше схемите и забрави да каже «сър». — Две последователни смени се занимаваме с тая работа, на всичко отгоре се отказахме от почивката си и тъкмо успяхме да втълпим на един знака на орбитата, изведнъж ни викате да се прибираме. — Той чакаше килнал.

— Местим се.

— Местим ли се? — Изражението му беше такова, като че за пръв път чуваше да се върши такова нещо. — Къде?

— На сто мили по-нататък.

Хофнейгъл се вторачи, сякаш не му се вярваше, преглътна с мъка, отвори уста, затвори я, отвори я пак.

— Но това значи, че трябва да започваме отначало с някоя друга група.

— Боя се, че е така — потвърди Лий. — Тия, с които се опитвахте да разговаряте, могат да дойдат с нас, но ще бъде нужно много време, докато разберат какво искаме. Не остава нищо друго, освен да започнете наново.

— Не! — ревна Хофнейгъл побеснял. — О, не! Всичко друго, само не и това!

Зад него нахълта Ромеро и каза:

— Всичко друго, само не какво? — Той дишаше тежко и едва се държеше на крака.

Мъчейки се да му обясни неприятната новина, Хофнейгъл се затрудни да намери подходящи думи, успя само безсилно да размаха ръце.

— Един специалист не може да установи контакт с друг специалист — забеляза Паскоу с академичен интерес.

— Ще местят кораба — избъбри Хофнейгъл с голямо усилие. В думите му звучеше уплаха.

Като изкрещя: «**Какво?**», Ромеро стана с две отсенки по-червен от почакаймалковците. Всъщност докато стоеше обещен и полувцепенен, за миг заприлича на тях.

— Махайте се — сопна се Лий. — Махайте се, докато не е дошъл Нолън да станем трима на двама. Вървете някъде да ви мине. Помнете, че не сте единствените, забъркани в тая каша.

— Може да не сме единствените — каза Хофнейгъл горчиво. — Но върху нас пада цялата тежест на...

— Всеки носи по някаква тежест — отвърна Лий. — И всеки пъшка здравата под нея. Измитайте се, докато не са ме прихванали дяволите и не съм повикал конвой да ви откара.

Тръгнаха с явна неохота. Лий седеше на бюрото си и хапеше долната си устна, докато се занимаваше със служебни книжа. Изминаха двадесет минути. Най-послед погледна стенния хронометър, включи диафона, заговори на Бентли:

— Защо се бавим?

— Нямаме сигнал от командната кабина, сър. Превключи се на командната кабина.

— Какво чакаме?

— Оная пасмина от влака още се разтакава на такова разстояние, че ще ги изпогорим, капитане. Или никой не им е казал да се дръпнат, или пък, ако им е казал, още не са загрели.

Лий рядко псуваше, но този път изтърси енергично една звучна ругатня. Превключи се за трети път, свърза се с Хардинг.

— Лейтенанте, изкарай бързо два взвода от хората си. Да приберат всички ония чуждоземни пътници във влака им. Вдигнете ги,

пренесете ги дотам, натикайте ги вътре и се върнете колкото можете по-бързо.

Той се залови пак с книгата си, докато Паскоу седеше в един ъгъл, гризеше пръстите си и се хилеше под мустак. След половин час Лий произнесе повторно същата звучна ругатня и прибягна пак до диафона.

— Как е положението сега?

— Все още нямаме сигнал, капитане — отговори Бентли с тон на пълно примирение.

Отново на командната кабина:

— Наредих да излетим незабавно, щом се даде сигнал за готовност. Защо не сме излетели?

— Един чуждоземен е още в опасната зона, сър.

След това на Хардинг:

— Не ви ли казах да приберете ония чуждоземци във влака им?

— Тъй вярно, сър, казахте. От петнадесет минути всички пътници са по местата си.

— Глупости, драги! Оставили са един да се шляе и той задържа целия кораб.

— Тоя не е от влака, сър — отвърна Хардинг търпеливо. — Пристигна с кола. Не сте давали никакви нареждания за него.

Лий задраци бюрото с двете си ръце, после изрева:

— Махайте го оттам. Напъхайте го в таратайката му и я засилете по пътя. Веднага. — След това се облегна на креслото си и замърмори под нос.

— Май искаш да подадеш оставка и да си купиш ферма, а? — запита го Паскоу.

Новото място за кацане беше на билото на единствения гол хълм на няколко мили наоколо. Овъглени пънове свидетелстваха за преминал горски пожар, който е започнал от върха, плъпнал е надолу по склоновете, докато е бил спрял вероятно от проливен дъжд.

Във всички посоки се разстилаха гъсто обрасли възвишения. Наблизо не минаваше никаква железопътна линия, но в долината имаше път, а зад него — криволичеща река. На не повече от четири

мили разстояние се виждаха две села, на единадесет мили на север се простираше някакъв град от средна величина.

Познаването на местните условия позволяваше изследването да става много бързо. Ърншоу, сменилият Огилви пилот, изкара хеликоптера с Уолтърсън и четирима други експерти, натъпкани вътре. Патрулната кола тръгна към града с товар от специалисти, между които беше и Паскоу. Трима ботаници и един лесовъд поеха към горите, придружени от цяла дузина хора на Хардинг, които щяха да носят трофеите им.

Хофнейгъл, Ромеро и Нолън се домъкнаха през баири и долове до най-близкото село, разслаха обяснителните си схеми на малкия площад и се замолиха дано се намери някой селски гений, който да може да схване смисъла на някой елементарен жест за по-малко от една седмица. Група инженери от кораба тръгнаха да изучават жиците, опънати на решетести мачти по хълмовете на запад и юг.

Един риболовен експерт, за когото се говореше, че бил запознат от рождение с рибешкото племе, седя с часове на речния бряг и размахва въдиците си, без да знае каква стръв да употреби, какво ще улови и изобщо дали ще може да го улови до края на живота си.

През цялата тази кратка оргия на събиране на сведения Лий остана на кораба. Измъчваше го някакво мрачно предчувствие за развоя на бъдещите събития. След време се оказа прав. В разстояние на тридесет часа Ърншоу два пъти бе предавал управлението на Огилви и сега летеше за трети път. Той се намираще на петнадесет хиляди фута над «Гръмовержец», когато се обади:

— Капитане, колкото и да ми е неприятно, трябва да ти кажа, че идват пак. Изглежда, че са ускорили крачка. Може да са били предупредени по своите видеоекрани.

— Колко време им даваш?

— На селяните ще им трябва около два часа. На пасмината от града — пет-шест. Виждам, че патрулната кола отстъпва пред тях.

— Не е зле да докараш тия, които са с теб, и да отидеш да прибереш веднага тримата специалисти по контакта — каза Лий. — След това вземи всички други, които още се шляят навън.

— Слушам, сър.

Сирената виеше зловещо из долините. Оттатък, в селото, Хофнейгъл внезапно спря да ръкомаха бавно и се впусна в пламенна

тирада, която учуди почакаймалковците едва след два дни. Долу, в горите, лесовъдът падна от някакво дърво и се изтърси върху един щурмовак, който стана гласовит.

Всичко приличаше на кръгове, правени в езерце от хвърлен камък. Някой натисна копче за тревога и получената се вълна от епитети се разля на половината път до хоризонта.

А ония продължаваха да настъпват, движейки се този път близо до линията, която делеше осветената от неосветената част на планетата. Тя поне служеше да показва преместването на слънцето, което висеше упорито напред небето и менеше положението си с не повече от един градус на земен ден.

Третата смяна си легна, капнала от умора и настроена още повече за сън от привидния здрач. Събирачите на данни излязоха с чувството, че колкото и да е парадоксално, времето се оказва твърде малко за планета с толкова много време. Огилви отлетя да хвърли първи поглед на нощната страна, намери половин свят, потънал в дълбок сън, нищо не мърдаше — нито живо същество, нито кола.

Това положение трая двадесет и един часа, след което всички туземци в радиус от няколко мили потеглиха отново към арената, където щеше да се разиграе циркът. Сирената още веднъж насърчи обогатяването на земния език. «Гръмовежец» се издигна и се спусна на четиристотин мили навътре откъм нощната страна.

Тази тактика, реши Лий, е много умно замислена. На будните чуждоземци откъм дневната страна сега ще им бъдат нужни около дванадесет дни, за да стигнат до тях. Но това ще стане само ако някой страдащ от безсъние индивид е открил и съобщил сегашното местонахождение на кораба. Такова издайничество беше напълно вероятно, тъй като дългите редици илюминатори на «Гръмовежец» лееха ярка светлина в мрака и предизвикваха голямо сияние на небето.

Скоро Лий се увери, че почти няма опасност да бъдат открити. Нолън влезе в кабината и застана прав, мърдайки пръсти, сякаш го сърбеше ръката да удуши някого много, много бавно, точно както би го направил един почакаймалковец. Позата му се подсилваше от страшния израз на лицето му. От целия персонал на «Гръмовежец» никой не приличаше така много на общоразпространената представа за убиец.

— Ще разбереш, капитане — подзе той, говорейки много сдържано, — колко е трудно да се вгълпи нещо разумно или да се измъкне нещо разумно от същества, които мислят с часове, а не с части от секундата.

— Зная, че е мъчно — съчувствува му Лий. Той го огледа внимателно. — Какво имаш предвид?

— Имам предвид това — изповяда се Нолън с повишаващ се тон, — че само едно може да се каже в полза на предишните субекти. — Той помахаша с пръсти. — Поне бяха будни.

— Затова именно се наложи да се преместим — изтъкна Лий. — Не ни причиняват главоболия, докато спят като умрели.

— Тогава — избухна Нолън — как искаш да установим контакт с тях?

— Вече не искам. Отказах се. Ако желаеш да продължаваш опитите, твоя работа. Но не те карам насила. — Като прекоси стаята, той каза по-мекко: — Пратих дълга радиograma до Земята с пълни подробности за главоболията, които си имаме. От тях зависи какво ще правим по-нататък. Отговорът им трябва да пристигне след няколко дни. Дотогава ще се държим здраво, ще измъкнем каквито данни можем, ще оставим каквото не можем.

Нолън каза тъжно:

— Отидохме с Хоф в някакво село далеч по пътя. Не стига дето всички са заспали, но и не могат да се събудят. Трябва да ги пипаш като кукли, които не помръдват на сън. Дойдоха медиците и ги прегледаха, след като им разправихме за тази пълна каталепсия.

— И какво казаха?

— Според тях почакай малковците са дейни само при наличието на слънчевата светлина. Когато слънцето залезе, и те залязват. — Той се замисли намръщено над затрудненото си положение, предложи обнадеждено: — Но ако можете да прекарате дотам електрически кабел и ни дадете две-три кварцови лампи, ще успеем да събудим неколцина от тях и да пристъпим към работа.

— Не си струва трудът — каза Лий.

— Защо?

— Преди да сме постигнали някакъв реален напредък, може да ни наредят да се връщаме.

— Вижте какво, сър — замоли Нолън, правейки последно усилие. — Всеки друг стига до резултати. Измервания, събиране на данни и тъй нататък. Имат насекоми, орехи, плодове, растения, дървесна кора, сегменти от дървета, камъни, камъчета, проби от почвата, снимки, всичко, само дето нямат изсушени глави. Само от нас, специалистите по контакта, се иска да се признаем за победени, и то защото не ни е провървяло.

— Добре де — рече Лий, приемайки предизвикателството. — Вие, момчета, сте в най-благоприятно положение да направите точна преценка. Затова кажи ми: колко време е нужно, за да ви провърви?

Това обърка Нолън. Той се засуети, взря се намръщено в стената, заоглежда пръстите си.

— Пет години ли? — подкани го Лий.

Никакъв отговор.

— Може би десет?

Пак никакъв отговор.

— Или двадесет?

Нолън изръмжа: «Ти победи» — и излезе. На лицето му все още личеше такова изражение, като че беше готов да убие някого.

«Ами!» — помисли Лий. Победители бяха почакаймалковците. Те имаха несъкрушимо оръжие в простия, неоспорим факт, че животът може да бъде твърде кратък.

Четири дни по-късно Сектор Девет препредаде съобщение от Земята.

37.14. От Земята. Щаб на отбраната до командира линеен кораб «Гръмовержец». Върнете се път Д9 отбиване щаба Сектор Четири. Оставете посланик, ако има подходящ кандидат. Назначение за постоянно. Ратбоун. Команд. Операт, отд. ЩО. Земя.

Лий свика съвещание в оперативната зала в средата на кораба. Значително време отиде за съпоставяне на данните — от находките на

Уолтърсън за радиоактивните организми до бележките на господин Рибаря за пълзящите скариди. Накрая се очертаха ясно три извода.

Етерна беше много стара в сравнение със Земята. Нейното население също беше старо в сравнение с човечеството, като изчисленията за продължителността на живота на средния почакаймалковец варираха от осемстотин до хиляда и двеста години. Въпреки хроническата си мудност почакаймалковците бяха умни, напредничави и стигнали почти до същия стадий на развитие, в който се намираще човечеството един век преди първия скок в космоса.

Избухна остър спор по въпроса дали почакаймалковците ще бъдат способни някога на кратък ракетен полет дори с помощта на автоматични, бързодействащи уреди за управление. Мнозинството се изказа отрицателно, но всички бяха еднородни, че така или иначе никой не ще доживее да види това.

Тогава Лий съобщи:

— Ще оставим тук земен посланик, ако някой се наеме с тази работа. — Той огледа всички, търсейки признаци на интерес.

— Няма смисъл да настаняваме когото и да било на тази планета — възрази някой.

— Подобно на повечето чуждоземни народи почакаймалковците не са се развивали по пътища, тъждествени с нашите — обясни Лий. — Ние сме много по-напреднали от тях, знаем хиляди неща, неизвестни на тях, включително и много, които никога няма да научат. От друга страна, те са вникнали в някои тайни, до които ние още не сме се добрали. Например имат такива машини и батерии, за които бихме искали да знаем повече. Може да притежават и други неща, които не се виждат при този първоначален бегъл оглед. А и кой знае какво са разработили теоретически. Ако има някаква поука, която да сме извлекли в космоса, тя е никога да не се отнасяме с пренебрежение към чужда култура. Вид, който се смята за толкова голям, че няма какво да научи, скоро става малък.

— Следователно?

— Следователно някой трябва да се нагърби с крайно трудната задача систематично да измъква от тях всичко, което заслужава внимание. Затова именно сме тук: отвред сме заобиколени от градивни знания, наложително е да ги вземем и да ги приложим.

— Това е правено много пъти на други светове — съгласи се възразяващият. — Но тук сме на Етерна, населено от дървеняци кълбо, където часовникът изцъква едва веднъж на час. Земянин, попаднал на това място, не би имал достатъчно време, дори и да доживее до сто години.

— Прав си — отвърна му Лий. — Затова тази посланическа длъжност ще бъде строго наследствена. Който я заеме, ще трябва да си докара невеста, да се ожени, да създаде деца, на смъртното си легло да им предаде своето бреме. Това може да продължи шест поколения и дори повече. Няма друг изход. — Даде им малко време да смелят това, после запита: — Има ли кандидати?

Мълчание.

— Ще бъдете самотни, ще ви правят компания само случайно минаващи кораби, но връзката ще се поддържа и ще имате зад гърба си мощта и силата на Земята. Изкажете се!

Никой не отговори.

Лий погледна часовника си.

— Ще ви дам два часа да помислите. След това излитаме. Ако има кандидат, ще ме намери в кабината.

В определения за излитане час «Гръмовежец» се вдигна сред пламъци, без да остави никакъв представител на чуждия свят. Някой ден щеше да има такъв, в това нямаше съмнение. Някой ден склонен на това отшелник ще се засели за постоянно тук. Сред жителите на Земята винаги може да се намери чудак или мъченик.

Но още не бе дошло това време.

На Етерна времето никога не идваше бързо.

Светлорозовата планета, на която се намиреше щабът на Сектор Четири, се бе превърнала в голям диск, преди Паскоу да сметне за уместно да коментира замислеността на Лий.

— От седем седмици вече сме по обратен курс и още си занесен. Всеки би помислил, че трудно си се разделил с онова място. Какво ти става?

— Нали ти казах вече. Безпокоят ме.

— Няма логика — заяви Паскоу. — Вярно, че не можем да се справим с най-бавните пълзачи във вселената. Но какво от това? Не ни

остава нищо друго, освен да ги зарежем и да ги забравим.

— Не можем да ги зарежем, както казваш ти. Да ги забравим е вече друго. В тях има особен смисъл, който не ми харесва.

— Бъди по-конкретен — подсказа Паскоу.

— Добре, ще бъда. В далечното минало Земята е водила десетки големи войни. Някои са били предизвикани от алчност, амбиция, страх, завист, желание за спасяване на престижа или чиста глупост. Но е имало и някои, предизвикани от чист алтруизъм.

— А?

— Някои — продължи Лий упорито — са се дължали на печалния факт, че пътят към ада е застлан с добри намерения. Големи, бързоподвижни нации са се опитвали да вкарат малки, бавноподвижни в своето по-стремително темпо. Понякога бавноподвижните не можели да вървят в крак, негодували, че ги карат насила да опитат, започвали да стрелят, за да защитят правото си да карат бавно. Разбираш ли какво искам да кажа?

— Разбирам поуката, ала не и смисъла — отвърна Паскоу. — Почакай малковците не са способни да убият дори куцо псе. Пък и никой не ги препира.

— Нямам предвид тази страна на въпроса.

— А какво тогава?

— Земята има един проблем, на който никога не се е обръщало нужното внимание. Ако му се обръщаше внимание, нямаше да предизвиква войни.

— Кой проблем?

— За темпото — отговори Лий. — По-рано този проблем никога не е придобивал за нас такива размери, че да го видим в истинската му светлина. Разликата между бързо и бавно винаги е била толкова малка, че не сме я забелязвали. — Той посочи през илюминатора океана от звезди, пръснати като искрящ прах в мрака. — А сега знаем, че там го има същото, многократно увеличено. Знаем, че между неизброимите и вечни проблеми на космоса е проблемът за темпото, усилено до страхотни размери.

Паскоу помисли.

— Тук съм съгласен с теб. Не мога да споря по този въпрос, защото той е вече очебиен. Рано или късно неведнъж ще се сблъскаме с него. Накрая непременно ще изникне някъде другаде.

— Затова именно се безпокоя — каза Лий.

— Плаши се колкото щеш — заяви Паскоу. — Аз не се тревожа. Мен не ме засяга. Какво ме е грижа, ако някой побъркан разузнавач открие организми, дори по-бавни от почакаймалковците? Те нямат никакво значение в младия ми живот.

— Непременно по-бавни ли трябва да намери? — попита Лий.

Паскоу го изгледа.

— Какво искаш да кажеш?

— Както сам призна, налице е проблемът за темпото. Обърни го наопаки и го разгледай отново. Какво ще стане, ако попаднем на същества, двадесет пъти по-бързи от нас? Същества, които гледат на нас почти по същия начин, както ние гледахме на почакаймалковците.

Замисляйки се за две-три минути, Паскоу обърса челото си и рече неубедително:

— Не може да бъде!

— Така ли? Защо?

— Защото щяхме да ги срещнем отдавна. Те първи щяха да дойдат при нас.

— Ами ако имат да изминават сто пъти по-дълъг път? Или са млада раса, на една десета от възрастта на нашата раса, ала вече почти изравнила се с нас?

— Виж какво — рече Паскоу, придобивайки същото изражение, което Лий имаше от седмици, — и без това неприятностите ни са доста, та не е нужно да се мъчиш да ни създаваш нови.

Все пак, когато корабът кацна, Лий продължаваше да обмисля въпроса от всички възможни страни и все по-малко да му харесва.

Служителят от Сектор Четири влезе в кабината с куп документи.

— Лейтенант Вон на вашите услуги, капитане — заяви той възторжено. — Надявам се, че пътуването ви е било приятно и полезно.

— Можеше да бъде и по-лошо — отвърна Лий, Излъчващ доброжелателство, Вон продължи:

— Получихме радиограма от Маркам в Командировъчния отдел на Земята. Иска да проверите машините си, да се презаредите с гориво и да отидете да хвърлите поглед на Бинти.

— Как се казва? — полюбопитствува Паскоу.

— Бинти.

— Да ни пази господ! Бинти, а! — Той седна тежко, вторачи се в стената. — Бинти! — Заигра с пръстите си, произнесе името за трети път. По някаква причина, известна само нему, той беше хипнотизиран от Бинти. После с тон на дълбоко подозрение запита: — Кой е докладвал за нея?

— Право да ви кажа, не зная. Но тук трябва да е отбелязано. — Вон зарови услужливо между книгата си. — Да, отбелязано е. Някой си Арчибалд Бойдъл.

— Така си и знаех — изрева Паскоу. — Подавам оставка. Веднага подавам оставка.

— Ти си подавал оставка веднага най-малко двадесет пъти за последните осем години — напомни му Лий.

— Този път съм категоричен.

— И това сме чували — въздъхна Лий.

Паскоу размаха ръце:

— Постарай се да се успокоиш и да погледнеш трезво на въпроса. Кой космически екипаж с разум в главата и някакъв опит би тръгнал за буните с название Бинти?

— Ние — отвърна Лий. Той почака кръвното налягане да спадне, после довърши: — Няма ли да тръгнем?

Отпускаяки се тежко на креслото си, Паскоу го гледа намръщено пет минути, преди да каже:

— Предполагам, че ще тръгнем. Бог да ми е на помощ, трябва да съм се размекнал. — С малко изцъклени очи той насочи вниманието си към Вон. — Повторете още веднъж, да не би да съм го чул неправилно.

— Бинти — произнесе Вон мазно-гузно. — Зашифровал го е 0/0.9/E5, което значи наличие на разумна, но изостанала форма на живот.

— Отбелязва ли нещо за мястото?

— Една-единствена дума — осведоми го Вон, като погледна пак в книгата си. — «Пфу!»

Паскоу потрепери.

Издание:

Английски фантастични разкази

Библиотека „Фантастика“

Издателство „Отечество“, София, 1986

Съставител и преводач от английски: Борис Миндов

Рецензент: Огняна Иванова

Редактор: Огняна Иванова

Редактор: на издателството Асен Милчев

Художник: Венцеслав Веселинов

Художествен редактор: Борис Бранков

Технически редактор: Спас Спасов

Коректор: Снежана Бошнакова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.